PAULI VOET,

Juris in Academ. Ultraject. Antecessoris, & Vianensis Cameræ Senatoris.

DE STATUTIS, eorumque CONCURSU,

LIBER SINGULARIS.

AMSTELODAMI,

Ex Officinâ JOHANNIS à WAESBERGE.

Anno cIↃ IↃ c LXI.

Clarissimo, Consultissimo

VIRO,

D. PAULO VOET,

Juris in illustri Academiâ Ultrajectinâ Professori ordinario, & Cameræ Vianensis Senatori,

Cùm eruditè

STATUTORUM

Jura illustrasset.

Cribite vos, alii, veterum dictamina legum,
Et toties scriptum pandite juris opus;
Quæ Paulus *responsa dabat, quæ Scævola, Celsus,*
Ac Labeo, Latii dogmata mille fori.
Si placeat Romana Themis, placet altera Belgis,
Nec proprium Romæ condere jura fuit.
Sunt non pauca, novis quæ sanxit serior ætas
Legibus, aut ratio congrua mosve probat,

* A   Sceptra

Sceptra tenet, justique modos præscribit ubivis
Libera Majestas civibus ipsa suis.
Quod licet hîc, alibi licitum lex lata negabit;
Quodque meum est, alibi non sinet esse meum.
Migramus; sedesque recens mutata prioris
Jus negat, & lites parturit ipse locus.
Quæ mala dum passim rixarum pullulat hydra,
Magne Vir, has calamo tu, velut ense, secas.
Juraque qui penetras, jam sic nostratia firmas,
Errorum ut reseces hîc simul omne caput.
Grande tibi statuet *plaudens Themis ipsa trophæum,*
Dum tua stant stabili, PAULE, Statuta Pede.

L. vande POLE,
J. Ctus.

AD LECTOREM
PRÆFATIO.

Postquam Pandectarum juris professio, ab Ampliss. Senatu Trajectino mihi fuit demandata; id negotii datum mihi credidi, ut non tantum ore, sed & calamo singulis, & universis prodessem. Utque constaret magis, quam non mihi foret otium negotiosum, de tali juris materia cogitare cœpi, quę & sapientioribus non ingrata, & in foro non minus utilis esset futura. Ubi, si quę ab aliis prętermissa supplerem, confuse dicta in ordinem digererem, iisque à me reperta noviter adjicerem, non dubitabam, quin aliquid mea Professione dignum, perfecissem. Commodum autem se mihi obtulit, *Statutorum* materia confusa, & diffusa satis; quę ut multorum ingenia virorum antehac torsit, ita hodierno tempore non minus, ea contorsit. In quâ ipsa, fas sit dicere, qui in supremis positi subselliis, nonnunquam offendunt: etiam eas reperiunt difficultates, quas non sine novi legislatoris auctoritate facile superarint. Neque e-

nim hic quicquam è trivio desumptum est, aut à vulgari ratione disputandi; verum id ipsum, quod ex abditis juris regulis quę in rebus agendis obtinent, petitum est penetralibus. Et licet bene multi, sparsim nonnulla huc facientia, suis scriptis inseruerint, quę equidem, vidi, & legi, nec contempsi; nulli tamen, quod sciam, universam illam de *Jure statutario* materiam, (minime illam ipsam partem, de quâ maxime laborandum erat), aut pertractarunt, aut ordine sunt complexi. Multo minus regulas exhibuerunt, quibus veluti thesibus prę missis, multis hypothesibus, jure consuetudinario, atque statutario firmatis, sua constaret ratio. Quod an meo libello confecero, non equidem velim affirmare; ut qui non ignorem alia multa hactenus à me traditis, superaddi posse. Sperare tamen ausim, me viris solidâ juris civilis scientiâ imbutis, inque praxi hodierna satis exercitatis, viam monstrasse, quam forte planam suâ industriâ planissimam, ac tutissimam sunt reddituri. Huic meo instituto si faveris lector judiciose, me forte ad plura & majora proferenda in publicum instigabis.

DE
JURE & CONCURSU STATUTORUM.

SECT. I. CAP. I.

1. *Præcognitione, etiam in jure, opus esse.*
2. *Quid sit jus in genere, definitur.*
3. *Juris prima divisio proponitur.*
4. *Jus Dei quid sit?*
5. *Quid jus creaturarum?*
6. *Quid jus humanum?*
7. *Quotuplex jus humanum?*
8. *Quo referendum jus sacrum?*
9. *Publicum unde collectum?*
10. *Jus naturale Dei & hominum sunt distincta.*
11. *Explicatur jus naturale hominum.*
12. *Jus naturale hominum immutabile.*
13. *Juri naturali matrimonium adscribitur.*
14. *Liberorum itidem procreatio, amor & educatio.*
15. *Sui defensio, & injuriæ propulsatio.*

16. *Non nuda defensio bonorum.*
17. *Religio juri naturæ adscribitur.*
18. *Amor itidem patriæ atque parentum.*
19. *Ut tamen amor patriæ sit præferendus amori patris.*
20. *An libertas?*

1. JUris portionem implicatam magis, magisque receptam moribus, quam legibus Romanis, explicaturus; quod in ejus naturâ, & affectionibus elucidandis laborarint, atque etiamnum laborent excellentissima nostri seculi ingenia; quo nomine ipsa à multis neglecta jacet, à plerisque non intellecta satis, à paucis probe cognita: visum mihi, vice prologi, de Jure in universum, ejusq; generali divisione atque partibus agere; in quantum nihil eorum non scitu necessarium est in illâ ipsâ materiâ, quam pertractandam assumpsi. Si enim in foro causas dicentibus, nefas esse videtur, nullâ factâ præfatione, rem judici exponere, teste Cajo, *in l. 1. D. de Orig. jur.* quanto magis, rei cujusdam promittenti interpretationem, inconveniens erit, illotis quasi manibus protinus eam adhibere. Ut in omni speciei tractatione ad Ulpiani imitationem congruum atque decens sit, in antecessum e

jusdem

juſdem generis exhibere cognitionem *l.* 1. *D. de Rebus credit.* Quæ lectorem ad materiam propoſitam, quaſi manuducat; cumque ibi pervenerit, evidentiorem præbeat intellectum. *d. l.* 1. *D. de Orig. Jur.*

2. Jus in propriâ & propiore ſignificatione, pluribus omiſſis, de quibus JCti. *in l. pen. & ult. D. de Juſt. & Jur. Hilliger. ad Donell.* 1. *comm.* 3. *Althuſ. prolixe in Dicæolog. l.* 1. *c.* 13. *& ſeqq.* mihi dicetur *regula liciti & honeſti, adeoque ſi manifeſtata, directio & norma agendorum.* Id quod, meo judicio, juris ſingulis partibus, citra ullam difficultatem poterit applicari. Quod tamen de receptis dd. finitionibus vix auſim affirmare; non omnibus ſaltem juris ſpeciebus, quæ generali juris nomine continentur. Clarum id erit ex ſequentibus, in quibus neglectâ communi opinione ſequar meam; quâ poſitâ & elucidatâ, illa ſuâ ſponte ruet.

3. Non enim cum Ameſio Theologo de *Conſcient. caſubus libr.* 5. congruenter Scholaſticorum pariter atque Juriſconſultorum placitis *Donell.* 1. *comm.* 7. *Hillig. ibid. &* 2. *Comm.* 2. jus partiar in divinum & humanum. Quaſi illud Deum auctorem; hoc auctorem hominem laudet; nec jus naturale cum divino confundam, id quod fecit *Fortatul. dial.* 37. Verum diſtinctius hic meum promam ſenſum, ubi forte cæteri meram tradidere confuſionem.

4. Generalissima hæc potius erit divisio, quod aliud sit jus Dei, aliud jus creaturarum. Illud est, secundum quod Deus semetipsum obligat, vel quasi, in ordine ad creaturarum, vel etiàm sui ipsius directionem. Estque vel jus Dei naturale, vel positivum. Illud, quod citra divinæ naturæ destructionem, id est, abnegationem, aliter atque aliter sese habere non potest. Sic ut illud ipsum Deus ne quidem antecedenter ad suã ipsius voluntatem immutare valeat, aut aliter velle, quã hactenus voluit. Cujus juris expressio elucescit in Primo decalogi præcepto: *Non habebis Deos alienos in conspectu meo.* Ejus quippe contrarium, in præjudicium suæ naturæ undiquaque perfectissimæ summæ & excellentissimæ, quæ parem non patitur, ne summa esse desinat, nec potest velle Deus, nec vult posse Ne si illud obtineat, voluntas dicatur inefficax, & imperfecta. Ne si hoc locum reperiat, divina potentia, in sui detrimentum, & interitum suæ ὑπεροχῆς laboraret in vanum.

Hoc, puta jus Dei positivum, consequenter ad divinam voluntatem tale est, ut ejus contrarium citra perfectionis suæ naturæ destructionem, vel ullum ejusdem præjudicium, possit velle & velit posse; scilic. in signo rationis, uti loquuntur scholastici, antecedenter ad decretum. Cujus exemplum suggerit secundum in primâ tabulâ decalogi præceptum; quod ut modum continet rite

Deum

Deum colendi; ita etiam alium illi dissimilem, si sic Deo visum fuisset, præscribere potuisset. Alterum suppeditat, quartum ejusdem tabulæ præceptum, (ut alia secundæ tabulæ relinquam) quo Deus septimum diem sui sanctificationi nobis quidem immutabili lege, non tamen sibi, præscripsit. Ut vel nonum vel decimum quemque diem, siquidem id ei placuisset, suo cultui designare, potuisset.

5. Jus sequitur creaturarum, scil. quando creatura, propriè, sensu rationis prædita, ut excludantur animantia bruta, ad aliam sic ordinatur creaturam, seu refertur, ut eam vel obliget, vel ab eâ vicissim obligetur, ad hoc vel illud agendum, vel, non agendum. Estque vel Angelicum, vel Humanum. Illius juris explicatio nihil pertinet ad jurisconsultum, multo minus quicquam facit ad farinam, uti loquuntur. Neque enim una societas est Angelorum & hominum; ut hominibus cum iis nullum sit commercium. Præterquam, quod ea quæ jure nostro traduntur, vel res, vel personas, id est homines, vel actiones spectent. Ast cum res ipsæ hominum gratia sint productæ; & actiones propter res & homines, Angelis nihil reliquum erit. §. *fin. Instit. Jure natur. Gent. civil*, §. 37. *in fin. Instit. Rer. Divis. l.* 1, 2. *D. de Stat. Person.*

6. Agendum itaque de jure humano, quod inter hominem & hominem, sibi lo-

cum vindicat; sive hominem auctorem agnoscat, sive non, parum interest. Neque enim à causâ juris constitutivâ hæc mihi desumpta est divisio.

Unde, si verum dicere liceat, inspectâ juris origine, omne jus, divinum appellabitur, quod Deum spectet auctorem. Nihil quippe à legitimâ humanâ potestate rectè conditum, aut constitutum censeri poterit, quod non congruenter rectæ rationi, naturæ legi, quæ divinæ legis indicium, moralis legis imago, sit constitutum.

Quinimo cum omnis origo justi & æqui sit à fonte primævo omnis justitiæ, Deo opt. Max. ut qui est ipsissima justitia; dicendum erit, nullum jus humanum, in rei veritate jus appellari, nisi pro principio, thesi, & fundamento naturalem servet honestatem, quæ Deum auctorem habet. Ut si illum verum ortum deserat, & in quantum deserit, à suo principio deviare, adeoque degenerare sit dicendum.

7. Jus humanum, prout hoc ipsum à jurisconsultis explicari solet, aliud dicitur publicum, aliud Privatum. §. *fin. Instit. de Just. & Jur. l.* 1. *D. eod.* Illud definitur, quod ad statum rei Romanæ spectat. Id est, uti legit Rævardus, quod ad *Reipublicæ* per se & primario, spectat utilitatem. *Ræard.* 5. *varior.* 12. Nam per consequentiam nonnunquam, si non plerumque, etiam civium singulorum

gulorum respicit commoditatem. Cum si Reipublicæ bene sit, & singulis soleat esse benè: adeoque corpore rectè constituto, singulis partibus in ordine ad corpus, probe sit prospectum.

8. Huic juri publico annumerandum est jus Sacrum, (de quo alibi tract. pecul.) quòd in 12. Tabulis, juris peculiarem speciem constituit. Legibus tamen Pandectarum, juris publici portionem facit. Id quod in sacris, in Sacerdotibus, in Magistratibus consistere dicitur. *l.* 1. §. 2. *D. de Justit. & Jur.* Contra tamen, quam voluit Imperator, qui divina atque publica, separata jura voluit; uti sacerdotium, & imperium, jure merito, discriminavit. *l.* 23. *in init. Cod. Sacros. Eccles. Nov.* 6. *in init*

Jus privatum est, quod directe & primario, singulorùm spectat commoda; universorum tamen per consequentiam, in quantum si singulis membris suus constet vigor, universo corpori etiam suum adest robur, atque firmamentum.

9 Utrumque hoc jus, tam publicum, quam privatum, collectum est ex præceptis naturalibus, gentium & civilibus. *Arg. l.* 2. *D. de de Just. & Jur. l. ult. D. de legat.* §. 2. *Instit. de jure nat. gent. civil. l.* 8. *D. de Just. & jure.* Neque enim, quod in universum à jure naturali & gentium recedit, juris nomen meretur *l.* 6. *D. Just. & Jur.*

Ut nec publicum jus (de quo potissimum difficultas) ab eo declinare sit dicendum: nisi in licentiã, & Tyrannidem degeneret. Maximè cum ejusdem juris vestigia, vel simulacra, etiàm in ipsis animantibus brutis appareant: Certum indicium similiter atque privatum, Publicum, juri naturæ, etiam naturali instintui, abusive jus appellato, suum ortum debere. Quid quod apes regem ducem sequantur; grues aciem volando instruant, & si pericula metuant, custodem exponant, pro dormientium excubantem, securitate; formicæ ordinem, & œconomiam servent, & quæ plura alia, naturalium rerum scriptores exempla, suppeditant. *Duaren. D. Just. & Jure c. 5. Giffan. disp. 1. Instit. n. 20. 21. ad Thes.* 8. *Besold. ad l.* 1. *tit.* 1. *libr.* 1. *D. num.* 19. *& in delib. juris ad Pand. n.* 9. *p.* 21. *Wurmser. Nucl. jur. contr. libr.* 1. *tit.* 1. *controv.* 9. *diff. Cujac. in not. Wesemb. Parat*, D. *de Just. & Jur. Lyclam. pro parte.* 7. *Membr. eclog.* 41. §. 1. *Bacchov. ad* §. 4 *Instit. de Just. & Jur. Bocer. Class.* 1. *disp.* 2. *n.* 5.

10. Hinc secunda juris elucescit divisio, quæ maxime celebrata; quod aliud sit naturale, aliud gentium, aliud civile. Ubi in antecessum observandum, jus naturale Dei, de quo fuit actum, à jure naturali hominum esse distinctum. Non enim omne jus divinum est jus naturale Dei, eo quod etiam aliquod jus divinum sit positivum. Non itidem omne jus naturale,

turale, ſtatim naturale divinum appellabitur, cum quoddam jus naturale etiam dicatur naturale hominum. Jus quippe Dei naturale, eſt prorſus immutabile; neque ullam patitur relaxationem aut diſpenſationem. Eoque ſpectant illa divina effata: Deus ſuam gloriam alteri dare non poteſt. Non poteſt creaturam rationalem à dependentiâ phyſicâ, vel morali, abſolvere &c.

Jus naturale hominum dicetur, quod in jure noſtro ſic appellatur ſimpliciter, adeoque juris naturalis ſine additamento venit nomine.

Eſtque etiam, ratione nonnullorum præceptorum, juris divini poſitivi, & quidem liberrimi; ſiç ut à Deo, qui ſupra talem naturæ legem, ejus oppoſitum mandari poſſit. Eo refero, legem cęremonialem atque forenſem Moſaicam, qua talem, magnamque legis moralis portionem. Licet autem poſtremæ legis, nullum præceptum ſit juris humani poſitivi, in quantum nemo mortalium, quamvis ſupremâ in terris gaudeat poteſtate ejus contrarium mandare valet; eſt tamen aliqua ejus portio juris divini poſitivi. Quâ ratione in præceptis ſecundę tabulæ bene multa occurrunt, ſecundum nos immutabilia, non tamen inſpectâ divinâ poteſtate. Sic, quæ de Nuptiis, de monogamiâ, de gradibus nuptiarum prohibitis, de dominiorum diſtinctionibus, de homicidio, ſunt juris naturalis

hominum immutabilis, non ita à Deo sunt constituta pro juris ipsius necessitate, quin pro voluntatis beneplacito liberrimo mutationi subjacere possent. Accedit & aliud discrimen, quod jus naturale hominum, eosdem semper & ubique, & in omni statu obliget, in quantum lex est & quidem manifestata, & omnium cordibus inscripta, quo reddantur inexcusabiles, ex illo Paulino: ad Rom. c. 1. v 19. 20. & c. 2. v. 12. & seqq. Non autem omne Jus divinum semper & ubique homines obligat, quia non semper & ubique manifestatum. Ut tum demum ad sui obedientiam constringat homines, cum in leges & præcepta sese diffundit, quæ non dirigunt, nisi humanis actibus sint applicata; adeoque sufficienter proposita, sic ut ignorantia prætendi nequeat, ab iis, quibus ea præscribuntur. *d. c. 2. v. 12. Arg. l. 1. §. 4. D. de Orig. Jur l. 9. Cod. de legibus. vid. de hâc materiâ Rever. Parentem meum dissert. de Jur. & Just. Dei. Meam Theologiam Natural. cap. de Justit. Divinâ.*

II. Jus autem naturale hominum est, quod recta ratio, inter omnes homines æqualiter dictat; solisque hominibus competit, si accurate, & proprie loquamur. Unde quæsitum, cur Ulpianus JC. omnia indistincte animalia juris naturalis perita censeri velit? Respondendum est, in jure nostro, non uno modo jus accipi naturale. Quandoque enim pro lege naturæ sumitur, pro com-

communibus honeſtatis principiis, quæ omnibus innata ſunt hominibus, & quidem ſolis. §. 1. *in fin. inſtit. Si quadrup. Paup. feciſſ. dic.* Quo etiam reſpicit *Apoſt. Paul. Rom 2. v. 15. Gentes opus legis ſcriptum in cordibus gerere.* Et alibi Ambroſ. *Lex gemina eſt naturalis & ſcripta, naturalis in corde, ſcripta in tabulis.* Quandoque minus proprie, magis abuſive, pro inſtinctu & inclinatione aliquâ naturali, cujus beneficio, ſecundum legem naturæ, certo quodam reſpectu agere videntur bruta. Senſualem enim aliquem habent diſcurſum, quam æſtimativam Philoſophi appellant: ut ſecundum analogiam brutis jus aliquod naturale tribui poſſet. Quod tamen non legis naturæ, ſed potius *Præcepti* veniet nomine; hoc quippe vocabulum paulo largius accipitur, quam ipſa lex. Præceptum enim apud latinos etiam monitum deſignat, vi obligandi carens. Lex autem vim obligandi continet, à ligando ſic dicta. Per jus autem naturæ, tantum præceptum naturæ, citra vim obligandi, JC. deſignare, partim ex antecedentibus, partim ex conſequentibus colligitur manifeſte. Quod enim in *l. 1. D. Juſt. & Jur.* appellatur jus naturæ, antea naturæ vocabatur præceptum. Et quæ exempla juris naturæ in ſequentibus d. l. verbis ſubjecta, non ad leges referenda, ſed ad inſtinctum, impetum & incitamentum naturæ. Neque enim

jus naturale ad maris & fœminæ conjunctionem, ad liberorum procreationem, aliquem juris obligat necessitate, verum monendo incitat & instigat. *Init. Inst. Jur. Nat. Gent. civ. l. 1. D. Just. & Jur.* Nec alio sensu apud probatos Scriptores Ἤθη seu mores, virtutes & vitia, tribui brutis, exemplis patescit. Sic *Aristot. passim in histor. Anim. & Plinius de Apibus l. 11. cap. 5. quod maxime*, inquit, *mirum est, & mores habent.* Et Virgil.

——— Totiusque ex ordine gentis,
Mores & studia & populos & prælia dicam:

Et Horat.

Est in juvencis, est in equis patrum virtus.

Et *Epiphanius* de brutis loquens: ἔστι δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς ἤθη διάφορα τὴν πρόνοιαν τοῦ θεοῦ αἰνιττόμενα. Ut immerito Valla grammaticus, *elegant. 4. cap. 48.* censuram strinxerit in Ulpianum, quasi, brutis eandem illam juris rationem, quæ in homines & pro ut in homines cadit, tributam velit. *Revard. 1. var. cap. 1. Athenæus Casaubon. cap. 10. lib 1. p. mihi 34. Coras. ad l. 1. D. Just. & Jur. Bocer. Class. 1. disp. 2. n. 6. Connan. comm. jur. civil. lib. 1. cap. 6. n. 1. Merend. Contr. jur. lib. 2 cap. 1. n. 13. Henric. Ern. Cathol. jur. cap. 9. in init. diss. ex part. Wurmser. Nucl. jur. contr. lib. 1. tit. 2. Besold. in delib. jur. & ad tit. D. Just. & Jur. n. 20.*

12. Quia vero, uti propositum, recta ratio

tio inter homines, jus naturale hominum dictavit; ideo etiam ejus est conditionis, ut per homines mutari nequeat. Recta enim ratio in homine nonnisi simplex est, & uniformis, nec dispositioni alicujus hominis subjacet. §. *pen. Instit. jur. nat. gent.* §. *ult. Inst. leg. Agnat. tutel. Arg.* §. 2. v. *Ergo Senatus. Instit. Usufr. Merend. jur. contr. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 6. *Besold. jur delib. ad lib.* 1. *Pand. n.* 7. *Conn. Comment. jur. civil. loc. cit. n.* 5. 6. Negandum tamen non est, quin in hypothesi quandoque variet, quin ejus effectus impediatur, quin naturæ author, jus naturale, hominum, immutare & in thesi possit. vid *Lyclam. ultim Memb. Ecl.* 31. *Pac. Enant. c.* 1. *q.* 2. *Bronch. cent.* 1. *assert.* 4. *Grot. Introd. Jurisp. Holl. lib.* 1. *part.* 2. *Bacchov. ad tit. Inst. jur. nat. Gent. Boeer. ibid.* Rever. Parentem *disp. de jure & justitia Dei. Azor Inst. Mor. tom.* 1. *lib.* 6. *q* 2. *Molin. de Just. tom.* 1. *disput.* 4. *tract.* 1.

13. Verum, inquiretur ulterius, quo constet, quid sit immutabile, quænam juri naturæ sint adscribenda? An matrimonium? Id affirmandum, per textum expressum *in* init. *Inst. jur. nat. l.* 1. *D. Just. & Jur.* Non quidem ut vagum designat concubitum, sed ut conjunctionem cum affectu gratiâ procreandi desideratam. Neque enim promiscuam commixtionem suadet instinctus naturæ, neque dictat recta ratio.

Genes. 1. v. 22. & 28. *Lactant.* 6. *Divin. Instit. Schneidw. init. Inst. de Nupt. Coras. ad l.* 1. *D. Just. & Jur. n.* 7. 8. Dist. *Connan. comm. jur. Civil. lib.* 1. *c.* 6. *n.* 10 *Olemann. Præfat. ad antin. Giffan. Besold. n.* 21. *ad l.* 1. *D. Just. & Jur. Henric. Ernst. in Cathol. jur. cap.* 9. *n.* 1.

14. An itidem liberorum procreatio, eorundem amor & educatio? Idem dicendum *Init. Instit. Jur Nat. Gent. civil. l.* 1. *D. Just. & Jur.* Naturalis quippe stimulus parentes hortatur ad eorum procreationem, & educationem; in tantum, ut si liberis alimenta denegent, eos necare videantur; ne dicam in propria sævire viscera, præsertim si non habeant, unde sese alant. *l. liberorum* §. *ult. D. V. signif. l. unic.* §. *taceat. Cod. Rei Uxor. Act. l.* 4. 5. *D. Agnosc. & alend. lib. l. ult. Cod. Alend. lib.* §. 7. *Instit. Noxal. Act. l. iste. Quod Met. caus. Aristot.* 1. *Polit. c.* 1. & 1. *Phys. c. ult. Xenoph. Inst. Cyr. lib.* 2. *Coras. loc. cit. n.* 9. *Bocer. Class.* 1. *disp.* 2. *n.* 8.

Quo nomine improbandum est jus civile, utpote juri naturæ adversum, dum incestuosis alimenta non deberi, decernit. *Authent. ex complexu. Cod. incest. Nupt.* Neque enim id potuit statuere jus civile, aut debuit. *init. Instit. juncto* §. 11. *jur. Nat. Gent. civil. arg.* §. 2. *v. Ergo nec Senatus. Inst. Usufr. & l.* 8. *D. reg. jur. l.* 4. *D. Agnosc. lib.* Ut potius hic laudanda sit æquitas juris canonici, quod etiam

etiam mores hic sequuntur, secundum quam ex incestu prognatos liberos, parentes alere tenentur. *c. cum haberet.* 5. *X. de eo, qui dux. in matr. quam poll. Gail.* 2. *obs.* 88. *Bull. de trib. Gener. jur. Prac. in addit. n.* 9.

Etiam improbandi quarundam fœminarum mores, quæ post positâ naturæ lege, affectu repudiato, proprios lactare liberos dedecori esse censent. Parum memores, quod majus sit partum sanguine in utero aluisse, quam jam natum lacte nutrire. Parum memores, Deum & naturam non frustra eas uberibus ornasse. Parum memores & lactis alimoniam nonnihil ad ingenii similitudinem conferre. Parum memores, isthac ratione affectum deminui, & quid non. Id quod suadent exempla piarum fœminarum, suadent rationes allatæ, suadet jus civile. *DD. ad l. pen. Cod. Patr. potest. gloss. & Gothofr. ibid. Gell. noct. Attic. lib.* 12. *c.* 1. *Tiraquell. de Nobilit. c.* 20. *n.* 79. *& seq.* ubi etiam dissidentes allegat. *Berneg. q.* 115. *in Tac. Germ. & Agricol. Bocer. loc. cit. Bull. addit. ad tria jur. Prac. n.* 9.

15. An *sui defensio*, & *injuriæ propulsatio*? *Resp.* licet non negaverim, eam posse juri *Gentium* adscribi, in quantum apud omnes Gentes ea peræquè observatur: §. 2. *Inst. jur. nat. Gent. & civil.* ratione tamen *originis* rectiùs eam adscripseris juri *naturali*, quod nobis est quodammodo cum brutis

commune.

commune. Et quia passim in Jure *Ratio naturalis* & ipsa *Natura* permittere dicitur, ut quivis adversus omne periculum se tueatur. Et quia omni animantium generi per Naturæ *instinctum* attributum videtur, ut se, vitam, & corpus tueatur. *l.* 4. *in princ. D. ad l. Aquil. l.* 1. §. 27. *D. de vi & vi armat. Init. Instit. de Jur. Nat. Gent. & Civil. l* 1. §. 11. *D. Si quadrup. paup. fec. dic. l.* 5. §. 1. *l.* 45. §. 4. *D. Ad leg. Aquil. Propert.* 2. *Eleg.* 5. *Cicer. pro Milone &* 1. *offic. Cujac.* 5. *observ. cap.* 18. *Donell.* 1. *comm.* 7. *Bullæus de tribus Gener. jur. Præcept n.* 10. *Wissenbach. disp.* 3. *Pand. n.* 6. Diss. *Bartol. ad l.* 3. *D. de just. & jur. Connan.* 1. *comm.* 6. *n.* 8. *Johann. Coras. in comm. ad d. l.* 3. *n.* 3. 4. 5. *Lyclam. Membr.* 7. *Eclog.* 42. *Pacius Antinom. cent.* 1. *quæst.* 1. *Matth. Berlich. part.* 4. *concl. Pract.* 13. *n* 2. *Hænon. disput.* 1. *Instit.* §. 11. Ego ex professo *in tractatu meo de Duellis.*

16. Idemne de *bonorum defensione* statuendum? *Resp.* Si solam *rerum* defensionem spectemus, non idem dicendum esse putarem. Si eam, quæ cum defensinoe *corporis* est conjuncta, id equidem non negarem. Ratio *prioris* est, quòd Jurisconsultus in *l.* 3. *D. de Just. & Jur.* defensionem cum propulsatione conjunctam ad tutelam *corporis* permissam statuat, ut rectè inferatur, propter solam *rerum* defensionem ad cædem

perve-

perveniri non debere *l.* 52. §. 1. *D. Ad l. Aquil.* Accedit, quod inter hominis vitam & bona caduca nulla sit proportio; cùm *illa* semel amissa resarciri nequeat: *hæc* verò possint; ut *vita* etiam rebus pretiosissimis sit præferenda. *l.* 21. *in fin. Cod. de Sacros. Eccles. l.* 44. *in princ. D. de Ædil. Edict.* Ratio *posterioris* est, quòd *furem nocturnum* occidere liceat; quia incertum est, an veniat animo furandi, an occidendi? Et *diurnum* non aliter, quàm si telo se defendat; ut cum *bonorum* defensione semper aliqua *vitæ* tuitio debeat esse conjuncta. *l.* 4. *D. Ad leg. Aquil. l.* 45. §. 4. *D. eod. l.* 2. 3. 4. *Cod. l. Cornel. de Sicar. Fachin.* 1. *contr.* 31. *Bocer. de duell. c.* 9 *Bachov. in not. ad Parat. Wes. ad l. Aquil. Bronchorst.* 4. *Antin.* 82. Diss. *Jul. Clar.* §. *Homicidium. n.* 25. *Lessius Jesuita, lib.* 2. *de just. & jur. c.* 9. *dubit.* 2.

17. Verum cui juri adscribenda *Religio*? Resp. illi juri *Naturæ* eam esse adscribendam, quod ratio dictat inter omnes *homines*: licet *modum* colendi Deum præscribat *sacra Scriptura.* Omnes enim homines, modò sint sanæ mentis, fateri coguntur, *Deum esse colendum*; cùm, si conscientiam examinent, dubitare non audeant de Numinis *existentiâ.* Et recta ratio suadet id, quod summum est, ratione suæ excellentiæ, omnem honorem mereri. *Arg. l* 2. *D. de justitiâ & jur. Paulus ad Rom.* 1. *v.* 19. Ut propterea *Aristoteles*

teles (1. *Topic. cap.* 9.) castigatione & pœnâ dignos judicaverit eos, qui, *utrum Deus honorandus sit*, dubitare audent? *Cicer.* 3 *Tuscul. quæst. Boët. Consol. Philos. lib.* 5. *pros.* 6. *Lyslam.* 7 *Membr. Eclog.* 41. *Besold. ad l.* 2. *de justitiâ & jur. Bocer. Class.* 1. *disput.* 2. *n.* 12. *tract. de Jur. Univers. Wurmser. Nucl. jur. contr. lib.* 1. *tit.* 2. *contr.* 2. *n.* 8. 9. Reverendus meus *Parens* in tractat. de *Atheism.* Ego in *Theologiâ Natur. Reformat.* Diss. ex parte *Cartesius, Sociniani*, aliique *Athei* à me dicto tract. refutati.

18. Cui juri adscribendus *Amor*, qui *Patriæ* debetur & *Parentibus*? *Respondeo*, juri *naturali*. Arg. *l.* 3. *D. Just. & jur.* Ratio enim *naturalis* suadet & *Patriæ*, in quâ vitam primitus accepimus, & *Patri*, à quo spiritum hausimus, post Deum in omnibus esse parendum. Suadet id ipsum 5. *Decalogi* præceptum, quæ juris est *naturalis* expressio. Suadent id effectus, quòd originarii plerumque extraneis in obeundis Patriæ muneribus sint fideliores. *DD. Ad l.* 1. *D. Ad municip.* vid. *l. habebat. De leg.* 3. *l. qui habebat.* *v. dulcissima patria mea. D. eod. l. moreor. Cod. serv. export. & l. fin.* ubi *Bald. Cod. si serv. export. veniat. Gloss in l. veluti. D. just. & jur. & in l. fallaciter. Cod. de Abolit. Georgius Vivien comm. ad lat. introit. Philippi* 2. *Hisp. Reg.* [*artic.* 9. *in fin. Besold. class.* 1. *disp.* 2. *n.* 12.

19. Ve-

19. Verum, quid dicendum in *concursu*, an potiùs *parenti*, an *patriæ* succurrendum erit? *Resp.* Affirm. Post. licet ordo in *d. l. 2. D. Justitia & jur.* à Juriscousulto sit inversus. Quò enim finis est ulterior, eo melior: ut *universali*, quale est *Patriæ* bonum, cedat *particularis* finis, qualis est *Parentis* conservatio *l.* 1. §. 15. ibidemque varia à Gotefredo in Comm. cit. *D. de ventr. in Poss mittend. d l. qui habebat. D. de leg.* 3. *l.* 35. *D. Religios & sumpt. fun.* Docuerunt id exempla omnis ætatis, omniumque populorum; quæ ne huc conferam, vel unum, licet severum nimiùm, *Damatriæ Spartanæ* dabo, quæ, cùm accepisset filium ignavo erga *Patriam* esse animo, eundem domum reversum occidit, atque ejus sepulchro hosce versus inscribi curavit:

Hunc timidum mater Damatrion ipsa peremit.

Nec dignum matre, nec Lacedæmonio.

Valer. Maximus, lib. 2. cap. 7. Everhard. in Topicis, loco: ab ordine. Georgius Vivien, comment. ad lat. introit. Philippi 2. artic. 13. *litt. a. & d. Keckerm. disp. pract.* 22. *Problem.* 24. *Besold. ad l. 2. D. de just. & jur. n.* 5, & 6. *Wurmser. Nucl. jur. contr. lib.* 1. *tit.* 2. *q.* 2.

20. Cui denique juri adscribenda *Libertas? Respondeo*, licet plerique *libertatem* illi juri *naturali* adscriptam velint, quod nobis est

est cum *brutis* animantibus commune: argum. *l. 4. v. quæ res à jure Gentium. D. de Justit. & Jur. &* §. 1. *Inst. de Jur. Person.* Dicendum tamen, *Libertatem* non esse aut ab instinctu *naturali*, aut à *ratione* dispositivè. Est enim quædam *facultas naturalis*, quam in tantum non introduxit Ratio, ut potius eam minuat. Vel potiùs legibus congruenter dicatur, nec *Libertatem*, nec *servitutem* esse juris *naturalis*, indifferenter semet ad utrumque oppositum habentis; ut uno *communi* nomine omnes appellati sint homines, nullo posito discrimine, *liberine* essent an *servi*? Ut differentiæ duæ *Libertatis*, ejusque opposite *servitutis*, juris *Gentium* sint *dispositivè*. Id quod satis colligitur (meo judicio) ex *init. Instit. de libert. v. & cum uno communi nomine l. 4. v. sed postea quam, D. de just. & jur. Zoes. D. de just. & jur. n.* 51. Diss. *Donell.* 1. *comment. cap.* 7. *Besold. ad l.* 4. *n.* 1. *D. de Just. & jur. Bocer. class.* 1. *disp.* 2. *n.* 8.

CAPUT. II.

1. *Differentia inter jus gentium & naturæ traditur.*
2. *Divisio juris gentium in primævum & secundævum, defenditur.*
3. *Quænam juri gentium primævo sint annumeranda?*

4. An

4. *An distinctio dominiorum referenda ad ius gentium secundarum?*
5. *An regna?*
6. *An bella?*
7. *An captivitates?*
8. *An obligationes & contractus?*
9. *An actiones?*
10. *An Hypotheca, constitutum, emphyteusis? &c.*

1. EXplicui quantum sufficit, jus *Naturale*, & quæ illi adscribenda, ordine recensui. Ad jus *Gentium* propero, quod à jure *naturali* distinctum esse, (licet quandoqne à Jurisc. confundantur *ut in* §. 11. *instit. de jure natur. Gent. & civil.*) plus quàm manifestum est. *l. pen. D. just. & jur.* Jus enim *naturale* est, quod vel *Natura*, si improprie (id est, instinctus) vel ipsa *Ratio*, si proprie, quod est *hominum* tantùm, illos ipsos docuit: estque jus quoddam *innatum*. Quod si ad usum transferatur, mutat nomen suum, & à *Gentibus*. à quibus recipitur, jus *gentium* appellabitur. §. 1. *Instit. de jur. nat. Gent. & Civil.* Ut *jus naturale* non sit jus *constitutum*. *Jus gentium, jus constitutum. d.* §. 1. licet non tantùm. Cùm quoddam jus ab aliquo populo, seu natione, sit constitutum, quod *civile* appellatur. Ut, quod est à *Gentibus* plerisque & quidem moratioribus, & quidem mo-

tate

rate constitutum, etiàm in quantum comprobatum, jus *Gentium* dicatur. Argum. §. *pen. instit. Procem*, §. 1. 2. *junct.* §. 11. *Inst. jur. Nat. Gent. Civil. c. jus gentium.* 1. *distinct.* Non quod in unum aliquando convenerint Gentes: verùm quòd successivè plerisque tacitè id visum est placere; ut totius orbis fuisse decretum existimetur. Dissentiunt plerique, qui jus naturale *hominum* cum jure *Gentium primævo* confundunt. *Merend. juris controv. lib.* 2. *c.* 3. *in fin. Besold. del. jur. ex lib.* 1. *Pand. n.* 6. *Bocer. class.* 1. *disp.* 2. *n.* 10. *Tract. jur. Univers. Wurmser. Nucl. jur. contr. lib.* 1. *tit.* 2. *concr.* 1. *in fin.* & 2. *in init.* vide *Grot. de jur. bell. & Pac. lib.* 1. *Cap.* 1. *n.* 10.

2. Jus *Gentium*, à jure *naturali* sic distinctum, communiter dividi solet in *Primævum* & *Secundarum*. *Illud* appellant, quod *Ratio* (quæ etiam in statu *Integritatis* locum habuisset) inter *homines* constituit; atque firmum & immutabile permanet. *Hoc* quod *Ratio* quidem *naturalis*, sed propter depravatam hominum naturam inter *gentes*, constituit. Quæritur, Num recte? Resp. quod ita. Neque enim hæc *distinctio* suo caret fundamento. Cùm enim aliquod jus *Gentium* dicatur *immutabile*, aliquod *mutabile*: aliquod cum ipso *humano* genere ortum sumpsisse: aliquod postea demùm, usu exigente & humanis necessitatibus: aliquod esse ex jure *natorali*:
aliquod

aliquod ei ſuo modo adverſari: hæcque omnia inferant aliquam *oppoſitionem*, quæ diſtinctionis eſt fundamentum: negari non poterit. quin *duplex* jus *gentium* ſit admittendum. Sive, illud appelletur *Primævum* & *ſecundævum*, ſive *Prius* & *poſterius*, ſive *ſuperius* & *inferius* parùm refert. Verba enim non curanda modò in re ſit conſenſus: neque leges verbis, ſed rebus ſunt datæ, *l.* 2. *in fin. Cod. comm. de legat. & fideicomm.* §. 1. 2. 11. *Inſt. Jur. Natur. Gent. & Civil. & l.* 3. 4. 5. *D. eod. Pinell. ad l.* 2. *Cod. de Reſcind. vendit. part.* 1. *n.* 11. *Donell.* 1. *comm. cap.* 7. *Beſold. delib. jur. ex lib.* 1. *Pand. n.* 6. *Idem ad l.* 1. *D. de Juſt. & Jur. Wurmſer. Nucl. jur. Contr. lib.* 1. *tit.* 2. *contr.* 2. *Bocer. claſſ.* 1. *diſp.* 2. *n.* 11. *Bacchov. ad Inſtit. Com. de jur. nat. Gent. Civil. Henric. Ernſt. Helmſt. Cathol. jur. cap.* 10. *n.* 1. Diſt. *Connan. comm. jur. Civil. lib.* 1. *cap.* 5. Diſſ. *Coraſ.* 6. *Miſc. cap fin. Broncborſt. cent.* 1. *Enant. aſſert.* 3. *Lyclam.* 7. *Membran. Eclog.* 31. *Zoeſ. D. de juſtit. & jur. n.* 33. Qui ibidem *Covarruviam & Valaſcum* pro ſe allegat.

3. Verum quænam ad jus *Gentium primævum* erunt referenda? *Reſp.* Eadem illa quæ hactenus juri *naturali* fuerunt annumerata. Qualia ſunt *Matrimonium*, *Liberorum educatio*, *defenſio ſui ipſius*, *Religio*, *Amor patriæ* atque *parentum*. Ut ea omnia utrique

juri

administratio inter homines non esset. Communio quippe mater est litium atque discordiarum. *Genes.* 13. & 30. *l.* 79. §. *dulcissimis fratribus. D. leg.* 2. *l.* 5. *D. Acquir. Rer. dom.* Communio mater socordiæ est: cum quod ab omnibus possidetur, nemo quasi possideat: quotque omnes curant, nemo curet. *l.* 1. *D. de rebus eorum qui sub tutel. vel cur. l.* 3. §. 6. *D. Adm. tutel.* Præterquam quod suam quis partem corrumpi patiatur, dum invidet alienæ. *l.* 2. *Cod. quando & quibus pars quart. debeatur. lib.* 10. Ne jam dicam, in corruptâ hominum societate, Deum hominibus viam præmonstrasse divisionis, ut ita omnis occasio dissensionis evitaretur. *Genes.* 10. *Deuteron.* 12. *Josua* 9. 18. & *Donell.* 1. *comment.* 7. *Besold. ad l.* 5. *D. Just. & jur.* §. 3. *Zoes. D. eod. n.* 43. *Ames. casub. consc. l.* 5. *c.* 41. *n.* 9. *Bocer. class.* 1 *disp.* 2. *n.* 12. *diss. Harprecht. in Princ. Inst. de Rer. division. n.* 54. *Godaeus ad l.* 42. *D. de v. signif.*

5. An regna ex eodem jure nata? Affirm. Licet enim immediate à naturâ procedat, ut civiles sint hominum societates, adeoque in statu integritatis suavis fuisset harmonia superiorum & inferiorum; inque jubendo & parendo certus ordo, semotâ omni ambitione, finesque dilatandi cupidine; quia tamen hodie quæ regna constituta, pleraque dominandi libidine sunt constituta, ad prædas &

depopulationes instituendas, potius quam ad societatem colendam erecta; concurrente rerum atque hominum defensione; quod se solos infirmos sentirent; per accidens malitiæ humanæ ab hominibus, regna esse condita, ac per hoc discretas gentes, statuendum erit. *Genes. c. 10. §. 2. Instit. Jur. nat. gent. civil. l. 4. D. Just. & jur. Bocer. Besold. Zoes. loc. antea citat.*

6. An itidem bella? Idem dicendum. Licet enim simplex defensio, juri naturali adscribatur; non tamen bellum, quæ defensio est limitata & circumscripta, partim juri naturali accedens, partim ab eâ recedens. Ut nonnisi usu exigente, & ut hominum malitiis obviam eatur, ea sint introducta. *§. 2. Inst. Jur. natur. Gent. civil. l. <. D. Just. & Jur. Argum. l. 6. D. eod Zes. D. eod. n. 37. & seq. Besold ad l. 5. D. eod. n. 1. diss. Hottom. ad §. sed jus. Inst. de jur. nat. Gent. civil.*

7. An captivitates, hincque ortæ servitutes, & manumissiones? Quod Affirmandum. Etsi enim secundum Philosophum aliqui nascantur servi, aliqui domini; non alio sensu, quam quod nonnulli adeo bardi & stupidi, ut digni qui serviant, alii adeo ingeniosi, & sublimati pectoris, ut digni qui jubeant; hæc tamen non obstant, quo minus servitutes, non juris naturæ, sed gentium & quidem secundævi, esse dicantur. Si enim

nim bella, unde captivitates, sint juris gentium; & nisi in bello fiant servi; (neque enim hic ago de modis juris civilis, quibus servi efficiuntur) sequitur & juris gentium esse ipsas servitutes. §. 2. *Instit. jur. nat. Gent. civil. Init. Inst. de libertin.* §. 2. *Inst. de jure Personar. l.* 5. *D. Just. & Jur. l.* 32. *D. de Reg. jur. l.* 4. 5. *D. stat. Homin Zoes. d. l. n.* 36. *Besold. ad l.* 4. *D. Just & jur. n.* 1. Accuratissime Jurisconsultum cum Aristotele in materiâ propositâ conciliatum vide in *Epist. Nob. Daniel. Heinsii ad Georgium Richterum*, *Apud Janum Rutgersium Var. lection. l.* 4. *c.* 3.

8. An obligationes, & contractus? Resp. Sic videtur; non omnes tamen; ut dicendum, fere omnes ex jure gentium originem habere. Id quod non tantum de contractubus sed etiam quasi contractubus, reliquisque juris actubus statuendum erit. §. 2. *Inst. Jur. natur. Gent. civil. l.* 5. *D. Just. & jur. l.* 20. *D. de Judic.* Ut tamen constet qu nam siut juri gentium, quinam alteri juri adscribendi, videndum an ne sic jus civile juris gentium contractus receperit, comprobaverit, reformaverit, ut tamen specificam iis formam, quam habent ex jure gentium reliquerit; & manebunt juris gentium, ut emptio venditio &c. An vero novam iis formam specificam superaddiderit; & desinent esse juris gentium; quod forma det esse rei. *d. l.*

5. l. 6. D. eod. Connan. comment. jur. l. 2. c. 3. Zoes. D. de Just. & jur. n. 43. Ernst. in Cathol. juris cap. 10. n. 2. Besold. ad l. 5. §. 4. D. eod. Barbos. Axiom. & Princ. jur. in verbo: forma.

9. An per hoc actiones, quæ ex obligationibus, & contractubus oriuntur? Resp. licet actionum formulæ juris sint civilis, materia tamen juri gentium est adscribenda. *l. 2. § 6. D. Orig. jur.* Ratio in promtu est: Quod aliter ante 12. Tabulas, inanes fuissent ex jure gentium obligationes & contractus, nisi & remedia exigendi, quales sunt actiones, locum habuissent. *Arg. l. 7. in init. D. de Pact.* Accedit, quod qualis est causa, etiam talis debeat esse effectus: ut si mater actionum sit ex jure gentium, & ipsæ illi juri suam debeant originem. *Barbos. axiom. & Princ. jur. in verbo: causa. Coras. ad §. 6. D. orig. jur. Treutl. disp. 1. Pand. thes. 4. Bacchov. ibid. Idem ad Init. Instit. de Action.*

10 An hypotheca, Constitutum, Emphyteusis, Donatio propter nuptias? Idem dicendum. Etsi enim ex jure civili obligent, eoque sensu, licet admodum improprie, dicantur juris civilis, *l. 6. D. de pact.* Et ita omnes juris gentium contractus, suo modo dicantur esse juris civilis: attamen quia nec Prætor, nec Zenon Imperator, nec Justinianus obligationibus, prænominatis novam formam

formam addiderunt; in terminis juris gentium remanserunt. Hypotheca enim & Constitutum tantum jure prætorio ad obligandum facta sunt efficacia. Et circa Emphyteusin, atque Donationes, neque Zenon, neque Justinianus, jura nova introduxerunt; quod isti contractus gentibus non essent incogniti, licet nonnulli forte iisdem proprium nomen imposuerint. *Coras.* 1. *Miscel.* 21. *Connan.* 7. *comm. c.* 12. *Hænon. disp. Inst.* 1. *thes.* 14. *Henric. Ernst. Cathol. jur. c.* 10. *n.* 7. *&* 8. *diss. Zoes. ex parte. D. just. & jur. n.* 44.

CAPUT III.

1. *Quid sit jus Civile in genere, describitur.*
2. *An mutabile?*
3. *Quot modis aliquid dicatur juris civilis? Et an stipulatio? Acceptilatio?*
4. *An Testamenti factio, Tutela, &c.*
5. *Unde dignoscatur aliquid esse juris civilis?*

1. HActenus egi de jure naturali & gentium, deque iis quæ utrique aut alterutri adscribuntur; superest jus civile, sic acceptum, ut & jus prætorium sub se contineat; ad distinctionem juris naturalis atque gentium. §. 1. *Inst. de jur. nat. Gent. & civil. l.* 9. *D. de*

Just. & jur. Duaren. h. Revard. Varior. l. 1. cap. 1. Et est jus hominum, alicujus populi, vel unius aut alterius civitatis proprium. Idque vel in quantum eo jure tanquam suo civitas quæque utitur; quod in eam sit receptum. §. 2. *Inst. Iur. nat. Gent. civil.* Vel in quantum aliquid juris quæque civitas sibi constituit. §. 1. *Inst. eod.* Illud in totum ex naturali & gentium jure desumtum est; hoc cum quopiam additamento. Ut hic explodenda nonnullorum distinctio, qui volunt jus civile aliud esse merum, aliud mixtum: cum quod esset juris civilis meri, mera esset injuria, utpote quæ nec ratione nec ratiocinatione humanâ niteretur. *DD. ad. l. 6. D. Just. & jur. Bocer. class. 1. disp. 2. num. 15. 16. 17.*

2. Ubi quæsitum, an omne jus civile mutabile? Resp. licet id velint nonnulli, idque ad oppositionem juris naturalis, & gentium secundævi, quod dicitur esse immutabile; ideoque jus civile positivum appellent; contrarium tamen statuendum, videtur. Et quia non omne jus positivum est mutabile: cum uti ex ante dictis patet, etiam jus gentiũ primęvum, suo modo positivum esse dicatur. Et quia non omne jus civile origine est positivum, licet assumptione & comprobatione possit dici tale. Unde non sine distinctione hæc quæstio expediri poterit. Aut igitur jus civile est, quod simpliciter ex jure naturæ

ræ desumptum in civitatem est receptum; & est immutabile. Aut est tale, quod civitas ipsa sibi constituit, juri naturali aliquid addendo, vel detrahendo; & mutari quandoque poterit. Non tamen sine gravi causâ: quod om̃is mutatio sit periculosa, adeoque reipublicæ præjudiciosa. *Arg.* §. 1. 2. & 11. *Inst. jur. nat. Gent. civil. l.* 6. *D. Just. & Jur. l.* 2. *D de Const. Princip. Besold. ad l.* 6. *D. Just. & jur. n.* 1. *vid. Zoes. h. tit. n.* 48. *ex parte dissentientem. ut & Boerum class.* 1. *disp.* 2. *n* 18.

3. Verum ut eundem servem ordinem, quem in explicatione juris naturæ & gentiũ adhibui, examinabo, quænam juri civili sint adscribenda? Ubi prænotandum, quandoque aliquid dici juris civilis privative, in quantum jus civile aliquod commodum aufert, quomodo servitus dici potest juris civilis. §. 4. *Inst. jur. Person.* Quandoque approbative, in quantum, quod est juris naturalis probat; ut si pacto tribuat vim pariendi actionem; quod eo nomine legitimum appellatur. *l.* 6. *D. de Pactis.* Quandoque dispositive, dum jus civile alicui negotio peculiarem formam, aut differentiam specificam, aut integram naturam tribuit.

Quo sensu postremo inquiritur, Num stipulatio, seu verborũ obligatio juri civili sit annumeranda? Quod affirmandum. Licet enim negari vix possit, quin in genere sit juris gen-

tium, quia conventionibus annumeratur. *l.* 1. §. 3 *junct. l.* 5. & 6. *D. de Pactis*. Ejus tamen differentia est juris civilis; ut cujus propria ratio in eo consistit, quod solennis & congrua oporteat esse rogatio, & responsio subsequens; id quod ita, uti apud Romanos obtinebat, gentibus erat incognitum §. 1. *Inst. v. obligat.* §. 9. *Inst. de Action.* Ejusdem juris est Acceptilatio propter peculiarem suam formam, quod sit contra veritatem dissolvendæ obligationis modus. *l.* 19, §. 1. *D. Accept. l.* 13. *l.* 107. *D. solut. Zoes. D. de Just. & jur. n.* 44.

4 An itidem Testamenti factio, Tutela, Nuptiæ, Patria potestas, Actus legitimi, Hæreditas, Usucapio, juri civili accensebuntur. Id utique dicendum videtur. Argum. *Init. Inst. de Testam. Ordin. l.* 4. *D. qui Testament. fac. poss. Argum. l.* 7. *D. de legat.* 1. §. 2. *Inst. de Tutel. l.* 1. *D. eod. Init.* & §. *pen. Inst. de Nupt. l.* 19. *l.* 24. *D. de Statu hom.* §. 2. *Inst. de Patriâ potest. l.* 3. *D. qui sui vel alien. jur. l.* 11. *D. liber. & posthum. hæred. l.* 77. *D. de Regul. jur. ibidem Faber in Comm. Cicer. Orat. Pro Cecinn. Init. Inst. de Usuc. l.* 1. *D. eod. junct. l.* 14. *D. Condiction. Indeb.*

5. Verum unde cognosci poterit indubitanter, aliquem actum juris esse civilis? An quia non nisi inter cives Romanos fieri poterat? Id quod videtur admittendum secundum.

dum *Boet. comment. l.* 3. *In Topic. Cicer.* Ut tamen hinc male ex adverso colligatur nihil posse fieri inter extraneos, quod juris sit civilis. *l.* 17. *D. de Pœn.* An itidem, quia nonnisi lingua Latina celebrari potest? Quod affirmandum. Olim enim in stipulationibus ut etiam in decretis judicialibus interponendis, nonnisi Latinâ linguâ usi fuerunt. *l.* 48. *D. de Re judic.* Et legatum Græce scriptum non valebat, licet valeret fideicommissum. *Ulp. tit.* 25. *de fideic. Paul.* 3. *Sent. tit.* 4. §. *ex his. Cujac. ibid.* Postmodum tamen, quæ sunt juris civilis, etiam aliâ linguâ celebrari poterant. *Arg.* §. 1. *Inst. verb. Obl. l.* 8. *in fin. D. Accept. Cujac. in l.* 1. §. 5. *D. verb. obligat. Henric. Ernst. Cathol. jur. c.* 10. *vid. Montan. de tutel. c.* 6. *n.* 20. & *seqq.*

CAPUT IV.

1. *Jus civile, secundum excellentiam, quid signet?*
2. *Ejus divisio traditur.*
3. *Quod portiones juris scripti?*
4. *Utrum Responsa Jurisconsultorum jus faciant?*
5. *Utrum Prætorum edicta?*
6. *Utrum res judicatæ?*
7. *Utrum sententia à Principe lata?*
8. *Utrum communis opinio Doctorum?*

1. HActenus per compendium præmisi, quæ spectabant jus in genere, ejusque divisiones. Ut ad propositum perveniam, juris civilis danda erit divisio. Quod secundum excellentiam jus Romanum, jus Cæsareum, Justinianæum, designat. Negandum tamen non est, quin etiam illud jus, quod post imperatorem Justinianum alii imperatores condiderunt, jus Cæsareum, denominari possit. Quale jus est, lex Conradi, Constitutiones Lotharii & Frederici imperatorum. Quarum nonnullæ in codice Justinianæo, aliæ in libris feudorum conspiciuntur. Quales etiam sunt constitutiones in imperio Romano - Germanico, à Goldasto editæ; quales imperii recessus. Mihi vero jus civile in genere accipitur, prout antea definiebatur.

2. Et ita sumptum duplex est; vel commune, vel particulare, municipale, seu statutarium appellatum. Quod est jus alicujus populi, sive à populo sit inventum, sive secundum jus omnium hominum receptum in civitatem. *l.* 9. *D. Just. & Jur.* Hoc est alicujus Provinciæ vel municipii proprium. Utrumque vel est sanctio, vel jus sine sanctione. Sanctio, nihil aliud est, quam jus simul ac semel ab eo latum, qui suprema gaudet potestate, vel qui juris condendi potestatem à supremâ nactus est potestate. Jus sine sanctione est, vel æquitas, vel consuetudo. Ut

hic

hic explodenda veniat plerorumque divisio juris in scriptum, & non scriptum. Quasi illud sit, quod publicâ auctoritate in scripturam est redactum; hoc non item. Neque enim scriptura spectat essentiam ullius juris. Cum nihil intersit scriptæ sint leges, an non scriptæ, teste *Arist.* 10. *Ethic. cap.* 9. Ut per jus scriptum nihil aliud intelligi debeat, quam sanctio, seu jus latum. Scribere enim antiquitus designabat ferre; unde jus scriptum nihil aliud, quam lex; quæ simulac lata est, jus facit. §. 4. 5. 6. *Inst. de Jur. nat. Gent. & civ. l.* 1. *D. Const. Princ. l.* 32. §. 1. *D. de legibus. Bodin. in jur. Univ. distr. Wurmser. Nucl. jur contr. l.* 1. *tit.* 2. *contr.* 3. *ibidemque multi citati. Besold. ad l.* 6. *n.* 2. *D. de Just. & jure; ibidemque DD. allegati. Ernst. Cathol. Jur. c.* 12.

3. Juris scripti seu potius sanctionis ut erat jus commune & quidem Principale; & quidem in Republicâ liberâ, tres sunt species; lex in specie, quod est populi jussum; plebis scitum, jussum plebis; Senatusconsultum constitutio Senatus. Quod jus triplex, præter consuetudinem, quæ erat jus non scriptum, in Romanâ obtinuit republicâ, antequam ea ad Monarchicum statum translata fuit. Quo sensu dixit Modestinus, *omne jus aut consensus fecit*, intellige populi aut plebis, *aut necessitas constituit*, supple, senatusconsulta, *aut firmavit consuetudo*, quod accipe de

jure non scripto. *l.* 40. *D. de leg. Cujac. l.* 18. *Observ c.* 16. *Bocer. class.* 1. *disp.* 3. *n.* 11. *ex parte dissentiens, Besold. ad l.* 6. *D. Just. & jur. n.* 2. *vid Bodin.* 1. *de Republ.* 10. *Hottom ad* § *Senatus. inst jur. nat. Joh. Sarius Samoszius de Senat. Popul. Roman. libr.* 2. *p.* 6. *& pass. Althus. dicajol. libr.* 1. *c.* 14. *n.* 15. *& c.* 15.

4. Quid itaque de Responsis Jurisconsultorum erit judicandum? Respondeo, non sunt præcise juris partes aut species. Sanctiones enim non sunt; quia non latæ ab eo, qui suprema gaudet potestate. Neque etiam ante Justinianum erant jus non scriptum: uti nonnulli hic somniant, quia non erant consuetudo; ut juris nomen non mereantur. Idque vel inde colligitur, quod judicibus quibus responsa sua mittebant jurisconsulti, quandoque etiam ab iis recedere fuerit permissum, licet non facile, non temere. Non dubium enim, quin quandoque uterque litigantium pro se habuerit cujusdam jurisconsulti responsum, ut alterutrum à judice oportuerit fuisse neglectum. *Argum. l.* 2. §. 47. *D de Origin. jur. Hottom. ad.* § 8. *Inst. de jur. nat. Gent. & civ.* vid. hic *Besold. ad l.* 7. *&* 8. *D. de Just. & jur. Bocer. class.* 1. *disp.* 3. *n.* 32. *Zoes. D. de Just. & jur. n* 62. *vid. Merend. jur. contr. l.* 2 *c.* 4.

5. Quid de Edictis Magistratuum, de jure honorario statuendum erit? Resp. Quod Prætorem spectat, certum est, cum olim non condendi,

dendi, verum dicendi tantum habuisse auctoritatem, *l.* 2. §. 27 *D de Orig. jur.* Postmodum ut edicta conderet, quæ prius annua, deinde perpetua, ei fuit permissum. §. 1. *Inst. Perp. & Tempor. Act.* Quæ licet non modicam juris habuerint auctoritatem. §. 10. *Inst de jur. nat Gent. & civil.* eoque nomine quandoque leges appellarentur: non tamen præcise leges constitutas abrogare, ei fuit permissum. Qui non juris conditor, sed disceptator, sed custos, fuit appellatus; etiam viva vox civitatis. §. 7. *Instit. de jur. nat. Gent. civil. l.* 7. 8. *D. de Just. & jur. l.* 12. §. 2. *D. bonor. Poss. Buchov. ad* §. 7. *Inst. jur. nat. Gent. Ernst Cathol. jur. c.* 16. *vid. accurate Anton. Merend. tom.* 2. *juris controv. libr.* 12. *c.* 33.

6. Quid statuendum de rebus judicatis, an & illæ jus facient? Resp. Licet Tullius in Topic. juris scripti speciebus addiderit res judicatas; unde & præjudicia sumebantur, quæ Asconio Pedian. erant decreta, quæ judicaturis exemplum adferrent, quod sequerentur. Quia tamen nullibi inter juris species enumerantur, ubi tamen de juris portionibus agitur. *L.* 7. *D. just. & jur.* Et non exemplis, sed legibus est judicandum. *l.* 12. *D. off. Præf.* inferendum erit, eas juris auctoritatem non habere. *l.* 13. *Cod. de sent. & interloc. omnium judic.* Ratio etiam id ipsum suadet: eo quod facti minima mutatio, di-

versam sententiam deposcat. *Conn, 1. comm. jur. c. 15. n. 6. Pac. 1. Cent. Enant. quaest. 16. Sand. Praefat. ad decis. Fris. Pacius 1. Antin. 19. disp. Mynsing. ad §. Responsa. instit. jure natur. gent. & civil.* Ex parte *Speckh. centur. 2. class. 4. q. 39.* Diss. nonnulli inter nos Pragmatici, qui juris debitâ cognitione destituti, tantam rotarum decisionibus auctoritatem tribuunt ut eas, pro Pythag. αὐτὸς ἔφα, habeant. Cum cogitandum fuisset rotam quandoque rotare, & praejudicia. Cameralia invicem saepe adversari. *Besold. ad l. 7. 8. D. justit. & jur. n. 7.* Aliud forte de stylo curiae dicendum, quod habeat vim legis. *Arg. §. ult. Inst. de Satisdat.* quo refero *l. 38. D. de legibus. Coras. ad l. 25. D. stat. homin. Hackel. illustr. 1. thes. 13. Speckhan. centur. 2. class. 4 quaest. 39 Groenw. de ll. Abrog. ad l. ult. Cod. de legibus.*

7. Aliud tamen dicendum, de sententia à Principe latâ. *l. ult. in init. Cod. de legibus.* Quo de Moribus non immerito retuleris sententiam in revisione latam.

8. Quid igitur sentiendum de communi doctorum opinione? An & illa jus faciet? Ita quidem censent nonnulli, qui eandem juris auctoritatem nostri temporis DD. tribuunt, quam habebant responsa veterum Jurisconsultorum. *Wurmser l. 1. tit. 2. contr 6. ibidemque innumeri DD. Bocer. class. 1. disp. 3. n. 34.*

n. 34. *Besold. ad l. 7. n.* 6. *D. de legibus.* In tantum etiam, ut Judicem litem suam facere velint, si in judicando à communi & receptâ deflectat opinione. *Sichard. ad Auth. Sacramenta puberum.* Cod. *si adv. vend.* Verum quia sine jure loquuntur quotquot id statuunt, contraria sententia erit amplectenda. Tenetur enim judex in judicando sequi, quod legibus & moribus est proditum; quo nemo retulerit communem opinionem, qui sæpe communis quispiam error est, adeoque juris nomen non meretur. *Init. Inst. de Offic. judic. Novell.* 82. §. *pen. Arg. l.* 1. §. *sed neque.* 5. *Cod. Vet. jur. Enucl. Consentiunt Zas.* 2. *Sing. Resp.* 1. *Alciat.* 1. *Præs.* 51. *n.* 3. *Joh. Vaud.* 1. *qu.* 10. *Coras. ad l. junic. D. de offic. quæst. Pichard. in comm. ad instit. tit. quod cum eo qui in alien. potestat.* §. 8. *n.* 6. *Cubach. in fin. libri Brocardicorum. Hunn. ad Treutl. vol. poster. disp.* 23. *thes.* 5. *p.* 390. *Anton. Matth. disp. de judic.* 11. *n.* 4. *Nebelkra decis.* 1. *per totum.*

SECTIO SECUNDA.

CAPUT PRIMUM.

1. *In statu monarchico tantum Princeps jus facit.*
2. *Lex regia multiplex.*
3. *Ubi legis Regiæ monumentum?*

4. Utrum ea unquam fuerit lata?
5. Lex Regia, non est jus Regium Hebraeorum.
6. Quo tempore lata sit lex Regia?
7. A quo ea fuerit lata?
8. Quis finis legis Regiae?
9. Quae occasio?
10. 11. An si metus fuerit occasio, lex valeat?
12. Quale jus in Principem sit collatum?
13. An communicative, an abdicative?
14. An aliqua potestas penes Senatum?
15. An Princeps legibus solutus?
16. 17. Sensus legis Regiae explicatur.

1. JUs, quod in Republicâ libera obtinebat, triplex erat, Lex, plebiscitum, & consultum senatus. Neque enim aut edicta praetorum, aut prudentium, responsa jus erant absolute. Suo tamen modo jus appellabantur uti id paulo ante fuit ostensum. Illa in quantum non modicam obtinebant juris auctoritatem. Haec in quantum non facile ab eorum responsis judici recedere permissum erat. § *Responsa.* § *praetorum. Instit. jur. nat. Gent Civil l. pen. D. just. & jur. l.* 40. *D. leg.* Postquam autem status reipublicae liberae, in Monarchicum fuit translatus, nonnisi

nisi Principis constitutio jus erat; utpote cujus solius est legem ferre, latamque interpretari. Verum quia omnis illa potestas lege Regiâ in Principem dicitur translata ideo antequam agatur de Principis constitutionibus, *Regiæ legis* natura erit explicanda. Et quia hæc juris materia satis est intricata, propter dissentientium autorum opiniones multiplices, operæ precium me facturum existumavi, si primitus varias legis Regiæ acceptiones protulero. Ne aliter sub ambigua Legis Regiæ acceptione, obscurus esse videar, neque quis sit controversiæ status, innotescat satis.

2. Eam itaque intueor vel ut dicta regia ab autore, ut ita appellata à contentâ materiâ, id est à Rege, quod de Rege ejusque potestate agat. Neque hæ leges nobis erunt confundendæ, ut quæ multis modis discriminentur. Illá quippe non semper populi consensu lata est; hæc verò ab ipso lata populo. Illa est, quam Rex tulit ad populum, & quidem super populo; hæc vero quam populus tulit super jure Regis. Sicut illá designetur Regis in ipsum populum imperium; hâc populi in omnes potestas, etiam ante translationem ejus potestatis in ipsum Regem. De illá lege Regiâ, seu potius Regiis legibus, numero plurali, in jure non semel fit mentio. Olim, *manu Regiâ*, id est, uti interpretor, lege, à Rege latâ, omnes gubernabantur. *l.* 2. §. 1.

2. §. 1. & §. 36. *D. orig. jur.* Et post *regia leges* dictæ, quas Reges tulerunt ad populum. *l.* 2. §. 2. *D. eod. l.* 2. *D. Mortu. infer. Cujac.* §. 1. *ad tit. D. eod.* Unde recte cecinit poeta *libr.* 1. *Æneid.*

——— *Remo cum fratre Quirinus*
Jura dabat :

Etiam de Priamo in hanc sententiam libr. 7. *Hoc Priami gestamen erat cum jura vocatis More daret populis.* Neque obstant antecedentia verba Pomponii. in *l.* 2. Quod populus *non lege certa nec certo jure uteretur.* Id enim significat non legibus à populo latis, nec certo jure scripto, id est perpetuo & immutabili usum esse populum, quod vel indies Reges pro arbitrio suo jura mutare potuerint, etiam id facere consueverint.

Quæ verò *Regia* dicta est ab autore, potissimum jam explicandum. Quod ut fiat commodissime, eam secundum varia tempora considerabo: ut est *Antiquissima*, ut *Media*, ut *Nova*. *Antiquissima* lex Regia ab autore sic appellata, quæ lata est regnante Romulo, primo Romanorum rege; adeoque simul cum urbe nata. *Hottom de leg pop Rom.*

Nova appellata, quæ in imperio declinante locum habet, adeoque ea erit, qua non tam potestas absoluta in imperatorem transfertur, quam quidem ejusdem potestas limitatur, adeoque tanquam frænis ac retinaculis sistitur, coërcetur; ne illi id omne liceat.

liceat, quod libuerit. Qualis eſt illa capitulatio Cæſarea, quæ in imperio Germanorum locum habet. *Carpzov. de l. Reg. Germanor. c. 1. n. 11.*

Media dicta *Regia*; non tantum, quod de Regno ſive imperio Principis agat, ſed etiam de poteſtate à Populo in Principem tranſlatâ. §. 6. *Inſtit. jur. nat. Gent. civ. l. 1. in init. D. Conſt. Princ.* §. 7 *D. concept. digeſt.* Adeo ut ſine fundamento pro lege *Regiâ Remniam* ſubſtituant *Alciat. in l. bona civit. n. 1. D. verb. Sign.* & dubitanter *Coraſ.* 6. *Miſc. c. 8. n. 2.*

Hæc eadem dicta, *lex Auguſti, l.* 14. *D. Manumiſſ. Auguſtum Privilegium. l. unic.* §. *antepen. Cod. Cad. Toll. Lex imperii, l. 3. Cod. Teſtam.* Eamque ſic ab initio dictam fuiſſe, non *regiam*, idque ad invidiam nominis evitandam, probabiliter colligitur ex illo Dion. l. 53. Ubi ita latinè: *Cæſar quamvis Romuli nomen vehementer appetebat, tamen quum ſentiret hinc ſe ſuſpectum, affectati Regni fieri, eo omiſſo, Auguſtus, quaſi hominis natura amplior ipſe cognominatus eſt.* Et poſt. *Ad hunc itaque modum ratione eorum nominum quæ in populari civitatis ſtatu uſurpantur, omnem totius rei publicæ poteſtatem accipiunt: ac regiam etiam, niſi quod invidiam nominis vitant.* Quo cum facit illud *Tacit. Annal. 1. non regno, nec dictatura, ſed Principis nomine conſtitutam fuiſſe Rempublicam.* & *Annal.* 3. Tiberius

berius *tribunitiam Druso petebat. Id summi fa-stigii vocabulum Augustus repperit, ne regis aut dictatoris nomen assumeret, ac tamen appellatione aliquâ cætera Imperia præmineret.*

3. Hujus Regiæ legis verba, æneæ tabulæ (non marmoreæ, uti nonnulli censuerunt) incisa, non nisi secundum partem ultimam, *Georg. Fabrit. Antiq.* 1. quam imperitum vulgus quondam Pontii Pilati sententiam continere credidit, *Anton. August. dial. Antiq.* 4. In Basilicâ Lateranensi extare communiter receptum *Anton. August. d. l. Hottom. de Leg. pop. Rom.* Licet verosimilior Eccardi opinio, qui *disp. sing de leg. Reg.* hoc legis Regiæ monumentum è Laterano in Capitolium translatum, ibidemque etiamnum hodie extare, & asservari scribit.

4. Circa hanc *Regiam legem* quæsitum, in principio, num ea unquam fuerit lata? Respondeo, licet *Connan.* 1. *comm.* 16. aliique statuant, eam latam à populo nunquam fuisse, verum à postremis imperatoribus, ut sic aliquam suæ Tyrannidi legem obtenderent: at tamen quia non facilè, historiarum fides ut & autoritates jurisconsultorum, in corpore juris occurrentes, sunt convellendæ, nisi manifestioribus probationibus contra veritatem multa scripsisse convincantur, non video cur non eam legem quondam latam fuisse sit admittendum. §. 6. *Instit. jur. nat. Gent. civil. l.* 2. §. 11. *D. Orig. jur. l.* 1. *in init.*

init. D. Constit. Princip. §. 6. *de D. Concept. l. unic. D. de off. Præf. Prætor. Strabo l.* 17. *Dion. lib.* 53. *Ammian Marcell. lib.* 14. *p.* 12. cujus aliquot loca postmodum proferenda; neque enim in jure sine Historicorum autoritate decidenda quæstio, quæ potissimum historicâ nititur fide. Argum. §. 2. *Instit. empt. vendit.* Nec quicquam obstat, quod Historici illius temporis legis Regiæ mentionem nullam faciant, uti qui contrarium tenent, asserunt. Et quia, inter illos nonnulli haud latenter, illius legis contentum exprimunt. Et quia, id affirmant tot fide digni jurisconsulti, qui ævo Augusti proximi fuere. Et quia argumentum ab autoritate desumptum, non concludit negativè. Neque enim sequitur, Suetonius Tranquillus, aliique non scribunt Legem Regiam fuisse latam: ergo lata non est. Præterquam quod nemo illorum auctorum, qui tacent, neget aut contradicat. Vid. in simili Discursum *Rev. Parentis, de Transl. imper. à Græcis ad Francos. n.* 6.

5. Quæsitum amplius, Num quæ de lege Regiâ in jure dicuntur, potius ad jus Regium à Samuele propositum sint referenda? Ita quidem velit Vultejus, quem refutat *Bullaus in disp. de Trib. Gener. jur. Præcept. n.* 10. quod ea opinio nullo fundamento nitatur. Qua enim ratione lex Regia, cum jure Regio à Samuele descripto, confunderetur?

retur? Cum sit probabile Romanos de illo jure Regio Samuelis, diu ante erectum principatum lato, ne quidem per somnium cogitasse. Præterquam quod lex illa Regia Romanorum vere fuerit lex, cum jus Regium Samuelis, non lex, sed consuetudo, sed modus Regis sit nuncupandus. Sic enim vocabulum *Mispath*, quod in textu Hebræo occurrit, 1 *Sam.* 8. v. 11. in aliis scripturæ locis usurpatur. Nam 1. *Sam.* 2. *vers* 13. improbata filiorum Eli consuetudo. *Et* 1. *Sam.* 27. *vers.* 11. fraudulentum Davidis factum, *Mispath*, appellatur. Dissent. *Tholos. de Republ.* l. 24. c. 7. n. 1. Accedit, quod eveniente principatu, populum Romanum jus illud, de quo diu ante in Palæstinâ verba fecerat propheta Israëliticus, obligare nullo modo potuerit. Quid enim juris erat Judæis, in illas Gentes quas nunquam subegerant? Cumque cæteræ leges Israëlitarum Romanum populum nunquam obligaverint, quo jure, hæc regia lex eum obligaverit, non video: cum omnium legum in ordine ad obligationem, una sit ratio. Quid quod ne quidem nos obligent leges à Judæis latæ, qui tamen in Republicâ degimus Christianâ; tantum abest, ut Romanis, & quidem Gentilibus, eæ latæ dicantur. *Besold. ad tit. D. const. Princip. Ames. lib.* 5. *cas. consc. c.* 1. 7. *Zepp. leg. Mosaic. l.* 1. *c.* 12.

6. Verum non minor inter autores dis-
sensus

sensus est quando ea fuerit lata? Alii eam ad imperium Romuli referri posse censent, ut quo tempore alicui legi Regiæ locum fuisse ex *Liv. l.* 34. testatur *Hottom. loc. cit.* Verum ea sententia mihi videtur esse improbabilis. Cessavisset quippe ipsa lex Regia, imo in totum fuisset sublata, post sublatum vetustius regnum, sicut quæ postmodum diceretur renovata, non tam esset revocata, cum non eadem, quam alia quæpiam lex, de novo condita.

Alii, legibus antiquioribus de quibus *Cicer. 3. de legibus*, eam ferunt acceptam, quibus Consulibus idem jus quod Regibus videtur esse tributum. Verum & hoc perperam statuitur. Licet enim illis legibus dictum sit; *Consules nemini parento*: Attamen non id de populo, ad quem à Consulibus erat provocatio, quam de aliis magistratubus quibus Consules non suberant, est accipiendum.

Alii ante Augusti tempora, Julio Cæsare imperante, legem regiam latam fuisse tenent. Alii eam primitus, (inter quos est etiam *Zas. ad. l. 1. D. const. Princ.*) Vespasiani temporibus obtinuisse, statuunt. Verum cum illi omnes abunde historicorum autoritatibus refutentur, dicam, quid hic sentiam, idque multis testimoniis firmatum ibo. Id quidem verum est nec inficias ire possum, quod ante Augusti tempora legis Regiæ placita obtinuerint, eaque incæpta ferri,

ferri, cum solus propemodum omnia pro lubitu administraret Julius Cæsar; nondum tamen ea lata, forte quia regis specie solus imperio potiri voluit Cæsar, quod tamen minus feliciter successit. Hoc ipsum satis innuunt Suetonii verba in Jul. Cæs. *Unus ex eo tempore omnia in republicâ, ad arbitrium administravit: ut nonnulli urbanorum, cum quid per jocum testandi gratiâ signarent, non Cæsare & Bibulo, sed Julio & Cæsare actum scriberent, bis eundem proponentes, nomine atque cognomine*, utque vulgo mox ferrentur hi versus,

Non Bibulo quicquam nuper, sed Cæsare factum est:
Nam Bibulo fieri consule nil memini.

Et illud, *Novissime dubium an ipso volente, oblata pro rostris ab Antonio consule, regni insignia. Flor. lib. 4. c. 2. & Paterc. l. 1. Dion. libr.* 44. Quæ forte, ratio, quod sub initium legis Regiæ, uti ea prostat, Julii Cæsaris facta sit mentio. Vid. eam editam apud *Hotom. loc. cit.*

Etiam id lubens admittam eandem renovatam fuisse temporibus Vespasiani *Clapm. lib. 2. c. 15. Arcan. domin.* Revera tamen & quidem solemniter demum fuit lata, Augusto imperante, idque eodem annuente, quo populo Romano esset gratior, velut per manus ab eo suscepto imperio. *Florus. 4. c. 3. Guil. Onciac. quæst. jur. Phil. 26.*

Id

Id quod confirmatur partim auctoritate *l. 14. in fin. D. Manumiss.* ubi appellatur *lex Augusti*. Partim ratione, quia sub Augusto demum Reipublicæ forma mutata, & ad Monarchicum statum tanslata est, sic ut ipsi hæc concessa potestas, ut rempublicam solus administraret.

Sub Augusto quippe, sunt verba Herodiani latinè translata, *Romanorum potentia ad unius arbitrium est devoluta. libr. 1. in init.* Et *postquam bellatum ad Actium, omnium potestatem in unum conferri, pacis interfuit. Tacit. Histor. 1.* Neque enim *aliud discordantis patriæ remedium fuit, quam ut ab uno regeretur.* Idem *Annal. 1.* Et qui nostram sententiam dilucide confirmat est Dion Cassius, cujus verba eo lubentius huc transferre decrevi. Is lib. 53. p. mihi 495. translatus, ita disserentem introducit Augustum: *Nihil aliud est, quod potius prædicem, aut quo magis glorier, quam quod regiam potestatem, & is à vobis datam* (loquitur de Jul. Cæs.) *repudiavit, & ego eam habens depono.* & idem Historicus in seqq. p. 503. *Ubi peroravit* (scil. Augustus) *multis eum verbis precati sunt, ut solus Imperii summam gereret, multisque, quibus id ei persuaderent adductis argumentis, eo tandem compulerunt, ut principatum solus gereret.* Cui addatur locus ejusdem autoris, p. 507. quem Leunclavius supplevit. *Hoc pacto omne populi senatusque imperium ad Augustum transiit,*

ab eoque perfecta Monarchia Romanorum initium accepit. Ex quibus testimoniis abunde patet, quo tempore lex regia fuerit lata. Quæ sequuntur magis ex jure civili, quam ex Historiis temporum sunt decidenda, sic tamen ut omnibus controversiis Regiam legem spectantibus, & historicis & rationibus aliquis sit relictus locus. *Wurmser. nucl. jur. contr. libr. 1. tit. 2. contr. 4.*

7. Imprimis itaque in causas erit inquirendum, & quidem, à quo lex illa Regia fuerit lata? Populum eam tulisse, colligitur iis allegationibus, quibus probatum fuit, legem Regiam unquam latam fuisse. Neque enim Rex sibi legem tulit, neque in se omne jus ipse transtulit, quod ejus transferēdi nullam habuerit potestatem Aut si ullam habuit, eam ut à populo sibi concessam vindicaverit. *§. quod Principi. Instit. de jur. nat. Gent. & civil. l. 1. D de princ. Constit. Autores superius allegati.*

8. Non alius autem finis & scopus fuit dictæ legis quam salus populi seu universitatis: hæc saltem prophasis, hic prætextus. Licet, si verum loqui liceat, lubido dominandi fuerit Principum intentio. Eadem refertur fuisse occasio constituendi Senatum, eumque vice populi consulendi. *§. Senatus conf. Instit. jur. nat. Gent. & civil. l. 2. §. 8. D. de Orig. jur.* Scilicet intererat Reipublicæ ut uni populus subesset, & discordantis patriæ non aliud remedium erat, quam ut ab

uno

uno regeretur. *Tacit. Annal.* 1.

9. Occasio forte latæ Legis fuit metus, fuere minæ. Certum enim populum, vel potius senatum vice populi fungentem, eo ad actum fuisse nonnullorum potentia; adeoque armorum formidine coactum, ut in unum omnia conferret. Testatur hoc *Sueton. in August. cap.* 26. Idem quod *Clapmarius* post alios statuit, in tractatu *de Arcan Imperii libr.* 2. *cap.* 15.

10. Unde quæsitum, utrum hoc factum teneat, aut jus in posterum faciat quo populus inPrincipem metu aut minis sua transtulisse dicitur? Respondeo, licet forte rescindi possit, quod ita gestum est; quia tamen aliquis ibidem consensus adfuit, uti testatur *Dion.* loco superius allegato, contractum inter Principem & populum tenere dicendum est. *Arg.* §. 1. *Instit. de Except. l.* 21. §. 5. *& in fin. D. Quod Met. caus. gest.*

11. Quid si tamen Princeps populum eo adegerit armorum terrore, & quidem contra protestantem, vel occultè, vel propalam; anne tali conventioni, aut contractui stare tenebitur, adeoque Principi, subjectus erit? Resp. licet de facto subjectus sit, dum forte armis subigitur, non tamen de jure subesse tenetur, quod nullus populi in subjectionem fuerit consensus. In tantum etiam ut quâcunque occasione impune jugum illud, modo virium satis habeat, abjicere valeat.

Argum. l. 6. §. ult. D. Acquir. vel omitt. hared. Argum. §. 10. *Instit. de Rer. divis. Nec obst* §. 17. *Instit. eod.*

12. Sed quæsitum amplius quale jus in Principem sit collatum? Respondeo, Id omne quod antea populus aut Senatus habuit. Sic ut non tantum populus suum patrimonium regendum Principi permiserit, uti vult *Ammian. Marcell. Histor. libr.* 14. Verum etiam hoc ipsum, ut omnibus præesset, in quantum Populo persuasum fuit, Reipublicæ per unum consuli debere. *l.* 2. §. 11. *de Orig. jur. Dion. p. mihi* 498.

13. Unde quæsitum, utrum Populus Imperatori tantum omnem potestatem communicaverit, an etiam à se prorsus abdicaverit? Respondeo, licet Duarenus *ad tit. D. de constit. Princ. cap.* 1. posterius neget; argumento *l. de quibus. D. de leg.* videtur tamen contrarium de jure civili esse probabilius. Præsertim si quæstio de majestate personali. §. *Principum placita. Instit. jur. nat. Gent. civ.* Leges enim passim utuntur verbo *concessionis*, & *translationis. l. ult. Cod. de leg. l.* 3. *Cod. crimin. Sacril. l. ult. Cod. de sent. & interloc. judic. l.* 1. §. 7. *Cod. de veteri jur. enucleand. Placent. Instit. ad tit. de jur. nat. Gent. civ. Carpzov. Ad l. Reg. German. cap.* 1. *sect* 8. *num.* 20.

14. An igitur penes Senatum postmodum nihil juris, nihil virium remansit? Respondeo

spondeo; reverâ nihil remansit. Saltem nonnisi umbratilis quæpiam potestas vel simulacrum aliquod potestatis, idque Principe connivente. *l 2. D. const. Princ. Nov. 105. in init. l 9. D. de leg l. 8. Cod. eod. l. quisquis. 5. Cod. Ad l. Juliam Majestat. Dion. p. mihi.* 498. 507. *in fin.*

15. An propterea postquam omnis illa populi potestas in Principem est translata, legum vinculis Principem exemptum dicemus? Respondeo, ita quidem velint ipsi Principes, quibus forte plebiscitum Atheniense placeret, ut quidquid Rex Demetrius jussisset, illud & apud Deos fas, & apud homines jus esset. Idem ex parte innuere videntur, omnes illæ sententiæ & phrases, quę adulationibus plenæ, legibus nonnullis civilibus continentur; quasque proculdubio viri Principes ad suum arbitrium effinxerunt. *§. ult. Instit. quibus Mod. Testam. Infirm. l. 31. D. de leg. l. ult. Cod. de leg. l. 3. Cod. Crim. Sacril.*

Id tamen per omnia verum non esse, etiam ex leg. civilibus colligi potest. *l. digna vox. Cod. de leg. vid. Donell.* 1. *comm.* 17. *Dan. Ethic. Christ. libr.* 2. *cap.* 12. *Bachov. ad §. ult. Instit. Quibus mod. Test. infirm. Speckhan.* 1. q. 72. *Barbos. coll. in Cod. ad l.* 4. *Cod. de leg.* Ibidemque innumeri. Ut tamen audiendus non sit *Cujacius obs.* 15. c. 30. & *obs.* 26. *cap.* 35. Qui tantum legibus

caduceariis & pœnariis Principem velit esse solutum, aut aliquibus juris solemnibus. Id enim Principi non competeret, vi potestatis supremæ, sed ex singulari quodam beneficio. Augusta quippe talibus gaudet privilegiis, licet non habeat legibus solutam potestatem. *l. 31. D. de leg. Besold. oicon. jur. tit. 4. libr. 1. P. q. 7. ibidemque varii.*

16. Verum quis sensus verborum; in d. l. Regiâ occurrentium: *quod Principi placuit, legis habere vigorem*? Quæ verba extant *d. §. 6. Instit. & l. 1. D. de Constit. Princip.* An autoritatis legislatoriæ diminutionem designabunt? Non equidem. Et quia Principi eadem concessa fuit potestas, quæ erat populi *l. 3. in fin. D. de offic. Prætor.* Igitur vere potuit leges condere. *l. ult. Cod. de leg.* Et quia ea verba referuntur ad Principis placita, postquam ei legum ferendarum potestas est tributa. *d. §. 6. & d. l. 1.* Et quia in locis allegatis, ea Principum placita, quæ *legis vigorem* habere dicuntur, *leges esse*, citra dubitationem asseritur. Ut hallucinetur Perezius, qui placita Principum tanta fuisse censet, ut appellari leges meruerint, quasi ideo *duntaxat* censeantur legis habere vigorem. *Perez. tit. Cod. de legibus num. 2.*

17. Verum quis sensus illorum verborum *d. §. 6. & d. l.* 1. quibus dicitur, *ei & in eum* populum suam potestatem transtulisse? Utrum emphatice erunt accipienda? sic ut

popu-

populus Principi & in Principem suam transtulerit potestatem? Non videtur. Neque enim tam foret emphasis quam pleonasmus. Præterquam quod non videatur probabile, populum sic ostendere voluisse suam obnixam in Principem voluntatem, uti id perperam vult *Bacchov.ad d.* §.6. *Instit.* Utrum potius per vocem *ei* designabimus imperatorem, & per vocem, *in eum*, ipsum populum? Ita effectu inspecto dicendum videtur. Potestas enim Principi collata non tantum est in Provinciales, & subjectos populo Romano, sed & in ipsum populum Romanum. Neque hinc absurdus oritur sensus, si dicamus in ipsum populum Principi datam esse potestatem. Præsertim cum aliter frustra positum fuisset vocabulum *ei*. Cui non obstat, quod elegantiæ repugnare videatur, pronomen non reciprocum, pro reciproco usurpari: præsertim cum id in jure infrequens non esse ex variis juris locis colligatur. *l. si quis.* 22. *in Princ. D. de leg.* 3. *l.* 17. §. *ult. D. Recept. Arbitr. Dion. p. mihi.* 499. *Theophil. ad d.* §. 6. *Instit. Duaren. cap.* 1. *de Potest. Princ. Coras. ad d. l.* 1. *Baro ad d. l.* 1. *D. de Princip. Constit.*

Quod si per *eum* intendamus ipsum Principem? Sensus juri civili atque rationi minus conformis admitteretur. Absurdum quippe esset alicui dare potestatem, quâ ipse adversum se utatur. Præterquam quod illam potestatem, sic concessam, non acceptassent

Principes, ut qui potius ad absolutum ad spirassent imperium. Præterquam quod notissimum sit, neminem sibi jus dicere aut Imperare posse. *l.* 51. *D. de Recept. Arbitr. l.* 40. *in fin. D. fidei commiss. libert. l.* 7. §. 8. *in fin. D. don inter vir. & uxor, Besold, Oiconom. jur. ad tit. D. Constit. Princip.*

CAPUT. II.

1. *Quæ sint Majestatica?*
2. *Quid sint Constitutiones Principum in genere?*
3. *An omne Principis placitum lex sit?*
4. *Quot generum sint Principum Constitutiones?*
5. *Quid Decretum?*
6. *Quid Edictum?*
7. *Quid Oratio?*
8. *Quid Mandatum?*
9. *Quando valeat?*
10. *Utrum omni Principis Mandato sit parendum? dist.*
11. *Objectionibus succurritur.*
12. *Quid sit Rescriptum?*
13. *Quis possit supplicare Principi?*
14. *Utrum Rescriptum Principis habeat vim legis?*

15. U-

15. *Utrum Principis interlocutio?*
16. *Utrum omne rescriptum valeat?*
17. *Utrum per sub aut obreptionem vitiata valeant?*
18. 19. *Quibus modis rescripta vitientur?*
20. *An rescripti exemplum, an authenticum probet?*
21. *An error in constructione vitiet rescriptum?*
22. *An rescriptum Principis stricte sit sumendum?*
23. *Utrum ius tertio quaesitum per Principem possit auferri.*

1. POstquam lege Regiâ probatum est, summam, & plenissimam in Principem potestatem supra omnes magistratus esse translatum. *l. 1. D. offic. praef. Praetor. l. 8. D. Offic. Praconf.* adeoque ea omnia Principis esse facta, quae sunt potestatis supremae: superest ut breviter & velûti in tabellâ exhibeantur ea quae supremę competunt potestati; *majestatica* Politicis appellata. Talia sunt in jure nostro, relata: legis - latoria potestas; interpretatio; dispensatio; legis strictae moderatio; Privilegiorum concessio; asylorum constitutio; literarum moratoriarum tributio; reparatio famae; legitimatio; natalium restitutio; aetatis venia, arrogatio;

 jura-

juramenti relaxatio; aliquaque multa; moribus & generali consuetudine recepta. §. *sed & quod Principi. Instit. de Jur. Nat. Gent. & civil. l.* 1. *l. ult. Cod. de leg. l.* 2. §. 18. *Cod. vet. jur. Enucl. l. tanta.* §. *sed quia de Confirm. Dig.* -- *l.* 1. §. 2. *D. Princip. constit. l.* 1. §. *Idque à Principe*, 42. *D. de Aquâ Quot. & Æstiv.* -- §. *ult. Instit. Qui sui vel alien. jur. tit. Cod. de his qui ad stat conf.* --- *l. quoties. Cod. de Precib. Imper. Offer.* -- *l.* 1. §. *cum qui. l.* 10. §. 10. *D. de Postul. l.* 1. *Cod. Sent. Pass.* -- *tot. tit. D. de Natal. Restit.* -- *l.* 1. & 3. *Cod. Qui ven. ætat. impetr.* -- *l.* 2. *in princ. D. de Adop. l.* 6. *Cod. eod.* §. *Imperatoris. Instit. eod.* -- *l.* 38. *in Princ. D. Ad Municip. DD. ad c. unicum; Quæ sint Regalia. Merula Prax. civil. libr.* 1. *tit.* 4. *cap.* 1. *artic.* 15. *Sixtinus de Regalibus. Besold. ejusque frater, de libat. jur. ex libr.* 1. *P. num.* 11. & *seq.*

2. Verum tamen quia maxime Principis cernitur potestas, in ferendis legibus, abrogandisque, ideo paulo uberius, de jure à Principe constituto, agere decrevi. Eo nomine veniunt diversa, quæ generali appellatione *Placita*, & *Constitutiones*, appellantur: cum quod Principi placuit, legis habeat vigorem. Ut id tamen accipiendum sit de tali Principe, qui sic animum suum instituit, ut nihil velit, nisi quod justum, honestum, reipublicæ utile, atque salutare: cuique nihil lubeat,

Iubeat, nisi quod liceat. Neque enim eundem aliam à Populo tanquam causâ secundâ mediante potestatem accepisse affirmare ausim. Præsertim cum Principem non in alios usus à Deo causâ secundâ mediante Reipublicæ datum esse testetur ipse Imperator. Et alibi Principis authoritatem à juris dependere auctoritate fateatur. *l. 1. D. de Princ. Constit. Arg. l. 2. D. eod. l. 4. Cod. de leg. l. 3. Cod. de Testam. Nov. 73. Hottom. ad §. 7. Inst. Jur. Nat. Gent. Civil. Balduin. comm. ad. d §. 7. Zoes. D. Constit. Princ. Perez. Cod de leg. num. 4.*

3. Nec tamen omnia, quæ Principi placent, licet non iniqua sint, legis habent vigorem, nisi etiam Principi fuerit animus *τὸ κελευθὲν ποιεῖν νομοθέτημα.* id est, quod ei visum fuerit, ut loquitur Alber. esse legem & legis habere vigorem. Adeoque aliquid constituerit non temere aut temerarie, verum de consilii sui sententiâ. *l. 8. Cod. de leg. & const. Nov. Leon. 92. Cujac. Parat. Cod. eod. Alber. Gent. disp. de libr. jur. canon. p. mihi. 21. Balduin. loc. ante alleg. Merul. prax. civil. libr. 1. tit. 4 cap. 1. art. 11. 18. & cap. 4. artic. 1. Zyp. Jur. Pontif. Anal. Enarrat. libr. 1. tit. de Constit. p. 11. Perez. Cod. de leg. num. 4. Zoes. loc. alleg. num. 2. Tulden. tit. Cod. de leg. num. 3.*

4. *Placita* vero Principum sunt vel generalia, vel specialia, personalia appellata, qualia sunt Privilegia. Illorum species sunt,

Decretum, Edictum, Oratio, Mandatum, sanctio, Rescripta, subscriptio, Adnotatio, Epistola, Pragmatica sanctio, interlocutio.

5. *Decretum* est sententia definitiva (de interlocutoriâ post modum agendum) causâ plene cognitâ & partibus cominus constitutis à Principe inter easdem lata. Ut si in absentem lata sit, non statim vim legis generalis obtineat; eo quod magis ob partis contumaciam lata videatur, quam ob causæ ipsius iniquitatem. §. 7. *Instit. de Jur. Nat. Gent. Civil. l. 1. D. de Constit. Princ. l. 3. D. de his quæ in Test. delent. l. ult. in princ. Cod. de legibus. Arg. l. qui repudiatis 17. D. de Inoffic. Testam. Balduin. in Comm. §. 7. v. decrevit. Instit. de Jur. Nat. Gent. Besold. Oeconom jur. tit. 3. & 4. libr. 1. D. num. 10. in comment. Bocer. Class. 1. Pand disp. 3. num. 22. 23.*

6. *Edictum* est, quod Princeps ordinarie spontaneo motu, quandoque etiam ad suggestionem alicujus constituit, & jubet ut fiat, atque generaliter observetur. Quasi legem aliquam novam, & jus novum constitueret. Cujus plerumque initium est; *Hàc perpetuâ,* vel, *hac perpetuò valiturâ lege sancimus.* Quod etiam *edictum* non sine consensu Senatus (in speciem scil. alicujus libertatis) promulgari debet. *l. 3. Cod. de leg. & Constit. l. hac edictali, Cod. de Secund Nupt. l. 8. Cod. de leg. & const. l. 22. in fin. Cod. Sacros. Eccles.*

l. 1.

l. 1. in fin. Cod. Testam. Milit. Theoph. ad §. 7. *Instit. de Jur. Nat. Gent. Hottom. ibidem vers. per epistolam constituit. Boeer. class. 1. disp. Pand. 3. num. 24. Wurmser. Nucl. jur. contr. Libr. 1. tit. 2. contr. 5. num. 5.*

7. *Oratio* est, (quæ abusive appellatur *epistola* in *l. unic. in fin. D. Offic. Quæst.*) cum Princeps modestius se gerens, quod ipse suâ poterat statuere auctoritate, ultro ad Senatum refert, ut quod sibi placeret, S. C. confirmaretur. Unde etiam in jure celebrantur plurimæ Orationes Principum, Severi, Marci, Antonini, Adriani; quæ etiam quandoque Senatusf-consulta appellantur, *l. 8. Cod. de leg. & Const. l. 1. D. de Rebus eorum qui sub tut. l. cum hi. D. de Tans. l. divus. D. de Serv. fugit. l. pen. D. Ad Sen. Tertull. l. cum hic status. D. de donat. inter vir. & uxor. l. si & rem.* §. *illud. D. Petit. hæred. l. item veniunt.* §. *pridie. D. eod. Balduin. comm. ad* §. 7. *vers. constitutiones appellantur. Inst. de Jur. nat. gent. civil. Cujac. Parat. Cod. de leg. & const.*

8. *Mandatum* est, vel *constitutio* (quod ejus genus, ut huic tanquam speciei subjiciatur. in *l. 3. D. colleg. & corpor. l. 4. Cod. incest. Nupt.*) vel præceptum, sive monitum, sive jussum (cum pœna si conjunctum, *sanctio* appellata. licet quandoque generaliter illa vox accipiatur.) quod certis personis à Principe datur, veluti Præfectis & Procuratori-

bus, ut laudabiliter partem sibi commissam possint administrare, etiam illis, qui de negotio aliquo cognoscunt, vel illud exequuntur. Taleque præceptum vulgo *Commissio* appellari solet. Neque nunciis, aut ministris, aut apparitoribus sine tali instrumento, credi solet, aut oportet. §. *sancta instit. Rer. Divis. Gloss. ibid. tot. tit. Cod. de Mandat. Princ. l. prohibitum. Cod. jur. fisc. l. neminem. Cod. Re milit. l. Prohibitorias. Cod. divers. offic. Nov. 17. Cujac. Parat. Cod. mand. Princ. Wurmser. Nucl. jur. contr. lib. 1. tit. 2. contr. 5. 6. Christin. 2. decis. 64. Baldasar de Angel. in Prato super 1. Cod. tit. 18. ad l. si quis unica*, ubi & addit limitationes. *vid. Gorin. post. advers. ad l. 19: D. off. Praf. p. mihi* 275.

9. Unde etiam Mandatum, quod ex scripto non constat, nullius est momenti, neque aliter probatur, nisi per scripturam; ut si dicatur secretum, non admittatur *l. 1. Cod. de Mand. Princ. l. 5. in fin. D. de Jur. Fisc. Cujac. loc. cit. Tulden. comm. Cod. eod. num. 2. Christin. loc. cit.* Exceptis tamen nonnullis casubus, quibus & sine scripto mandatum valet. Puta, si quis ex ore Principis se habere dicat. &c. *l. 2. Cod. Mand. Princ. Nov.* 113. *c.* 2. *nov.* 17. Quod etiam in Legatis obtinere censet Tuldenus, qui licet *credentiæ* litteras, uti loquuntur, exhibere teneantur; non tamen mandatum à Principe sibi scripto traditum proferre, ne arcana Reipublicæ vel hostibus,

hostibus, vel aliis pandantur. *Tulden. in Cod. tit. de Mand. Princ. num.* 3. *Per Paschal. de Legatis. c.* 59. Plura qui cupiat de Mandatis (quæ etiam vulgo *mandamenta* appellantur) deque variis eorundem acceptionibus, divisionibus, adeat *Mindanum* prolixe disserentem *tract. de Process. libr.* 2. *c.* 1. *& seq.*

10. Verum hic anxie quæsitum utrum mandato Principis omnino parendum sit? Respondeo,

1. Si quid mandet ipse princeps per se, aut per suos, quod juri civili positivo, & mutabili adversetur, parendum quidem erit de jure, non tamen indistincte. Quia si quid contra jus partis mandaverit, censebitur per sub & obreptionem impetratum esse mandatum. Aut si quid durius vel severius jusserit per 30. dies, qui mandatum exequitur, tenebitur exspectare, adeoque differre executionem; quod sperandum sit bonum Principem de severitate quid esse relaxaturum. Neque committitur sacrilegium, si quis non parendo simpliciter, velit de æquitate aut iniquitate rescripti Principalis disputare; propterea quod id velit ipse Princeps, cujus auctoritas à juris & legum, maxime fundamentalium, pendet auctoritate. *l.* 2. *l. ult. Cod. Si contr. jus vel util. l.* 2. *Cod. de Pœn. l.* 4. *in fin. Cod. de leg.*

2. Si quid Princeps mandet, quod adversetur juri naturæ, adeoque sit turpe, probrosum,

ſum, aut inhoneſtum; quod manifeſte divino juri, divinis legibus, atque juſſionibus ſit contrarium (id quod tamen non facile præſumendum erit, ne ſic ſemet obedientiæ nativæ Principis ſubducendi oriatur occaſio) nemo mortalium unquam Principi auſcultare ejuſque iniquis juſſionibus parere tenebitur. Rationes, quæ id ſuadent ſunt variæ.

1. Quia Princeps jubendo non facit licitum, quod aliter in conſcientiâ foret illicitum, aut vetando illicitum, quod aliter eſſet in ſe licitum, & recte factum. Ut nec juſtum ſit eo ipſo, quod quid mandet, aut injuſtum eo ipſo, quod quid prohibeat. Cumque ad illicitum, vel injuſtum nulla ſit obligatio, etiam nemo parentium tale quid imperanti auſcultare neceſſum habet. Ut injurioſa in Deum vox ſit, tantum auctoritatis Principi tribuere, quaſi ex peccato, ſiquidem ita velit, poſſit facere non peccatum; & vice verſa, ex non peccato peccatum. Et in parato oporteat ſtare ſubditum ut quibuſcunque mandatis, cœcâ quâdam obedientiâ, pareat. Ita quippe nihil Principe foret ferocius, ut qui magis eſſet metuendus, quam ipſe Deus. Perſuaſum enim ſibi habet ſubditus, dum juſſui divino paret, illo nihil iniqui contineri. Ut à Deo abſolutam poſtulari obedientiam, ſit æquum bonum; ab homine peccatore, ſit iniquum. Quo magis mirari Jubet Profeſſorem Mareſium, pudet

referre,

referre, sic artem gnatonicam didicisse, ut quod minime Theologum decet, sed aulico Parasitrastro in more positum est, ubique Placentinum velit agere, vix ullibi Veronensem, & quæcunque dicta & facta potentiorum, ad exemplum & regulam referre. Quinimo quicquid magistratus judicat esse honeste factum, id etiam in conscientiâ & coram Deo licitum atque honestum declarare. Vox equidem Antichristiana, ne dicam tyrannica è Scholis Reformatorum eliminanda. Ut quæ Magistratum Papam facit Romanum, eique in conscientias hominum tribuit imperium, qui secundum Canonistas, ex peccato jubendo, facit non peccatum; adeoque dispensare atque disponere valet, contra Mosem, contra Apostolos, etiam ipsum Christum.

2. Quia cum populus Principi jurat obedientiam, eâ lege & conditione id agit, ut salvum maneat jus supremi Moderatoris, qui solus potest salvare & perdere. Et non aliter atque vasallus dum Seniori fidelitatem præstat, excipit Imperatorem, aut supremum Principem, ita & homo Christianus, excipit Deum, cui ante omnia parendum est.

3. Quia quando quid mandat vir Princeps, quod ei fini, quem ipse propositum habet, & habere debet, adversatur; quoque nomine, quâ lege & conditione in Principem est electus; tunc equidem illi nativa

merito

merito obedientia deneganda. Id quod accidit, si quid mandet, quod divinis præceptis adversatur.

4. Quia is ordo naturæ & juris gentium primævi servandus est, ut ante omnia Deo parendum sit, dein Patriæ, seu Principi, denique Parentibus. *l. 2. D. de Just. & jure.* Nam quo finis est ulterior, eo melior est, & fini ultimo, cætera inferiora tanquam media subordinata censentur, ut per omnia ei inservire debeant, nec minimum ab eo declinare? Et non aliter atque qui in familiâ, servus vicarius, qui erat in peculio servi ordinarii, magis domino parere tenetur, quam ordinario, quod omnes absolute Patrifamilias subsint: ita etiam omnes subditi, qui Principi subjecti, unà cum principe, ut servi Dei Altissimi considerati, licet distinctis assignatis officiis, huic maxime parere necessum habent; ideoque ad hoc maxime advertere, & esse solliciti, ne quid agant, aut ne quid fiat in detrimentum aut contumeliam domini supremi.

5. Quia cum Princeps limitatum habeat à Deo imperium, non potest absolute quid mandare, sed respectu semper habito ad jussum supremi legislatoris. Ut si quid de jure divino, contra jus divinum disponat, limites sui mandati, suæque jurisdictionis transgrediatur; cui ideo impune non paretur. *l. ult. D. de jurisd.* Neque enim illi Deus legum

divinarum

divinarum curam aut dispositionem commisit; ut eis derogare, vel abrogare non audeat. Quinimo non aliter atque ministro, aut apparitori non adhibetur fides nisi proferat mandatum, aut jussum judicis : ita etiam Principi contra expressa mandata divina, sicque mandatum suum excedenti, parendum non est. Quo nomine in capitulari *addit. Ludovici Imp. c.* 9. scribitur, *leges imperatorum, non esse supra legem Dei, sed Subtus.* Ut iis in tantum sit *parendum, in quantum consistit intra obedientiam Deo debitam; non si excedat. Grasswinck. tract. de Prælud just. & jur. advers. P. Rebellum lusit. p.* 233.

6. Quia ipsi aulici gnatones, aliique potestatis absolutæ propugnatores acerrimi fatentur, Principem mandare non posse, quod juri naturæ, id est, immediate conservationi sui ipsius adversatur; ut ei mandanti; *abi & suspende te*, parendum non sit. Multo itaque minus, si quid mandet, Dei præcepto, ejusque cultui adversum. Cum etiam nostri Conservatio, honori atque gloriæ divinæ, tanquam fini ultimato sit postponenda. *d. l.* 2. *D. just. & Jur.* Non aliter atque de jure civili, servi tenebantur salutem propriam, dominorum saluti postponere. *l.* 1. §. 28. *D. Silanian. Grot. in Consult. part.* 3 *jurisc. Batav. consil.* 325. *n.* 32. omnibus quidem mandatis supremorum magistratuum *parendum esse*, modo non pugnent cum jure naturali.

7. Id quod etiam suadent monita & exempla virorum piorum, qui aliter Principibus obedientissimi, & ad quævis Principum gratiâ subeunda pericula, paratissimi, jure tamen iis parere detrectarunt, si eo ipso juri divino præjudicatum fuisset. Pauca in proscenium adducam, tam veteris, quam novi testamenti libris insparsa. Non equidem quispiam, nisi crudelis, improbaverit factum obstetricum in Ægypto, quæ impium Regis Pharaonis edictum, de pueris masculis Hebræorum necandis, negligentes, Deo quam homini parere maluerunt. *Exod. cap.* 1. Nec illaudatum factum Obadiæ aulæ præfecti regis Achab, qui non tantum Dei prophetas contra Tyrannicum sui Regis & domini mandatum, non interemit, verum in spelunca abditos aluit, & servavit. 1. *Paralip.* 18. v. 2. 3. Quinimo in novo testamento Christus salvator, cujus regnum non erat de hoc modo, ut quoad cætera etiam Principibus gentium esset subjectus, invitis nihilominus & reclamantibus Principibus Sacerdotum, propalam in templo prædicationem euangelii, promovit. *Johan. c.* 9. Quem secuti Apostoli Primoribus Judæorum morem non gesserunt, interminantibus & prohibentibus, ne in posterum Jesum, ejusque doctrinam salutarem prædicarent :. quod in concursu potius Deo, quam hominibus obediendum esse judicarent. *Actor.* 5. v. 29. Plura qui cupiat

cupiat exempla & axiomata inspiciat loca scripturæ, subsequentia, ibidemque commentatores. *Ephes. c. 6. v. 1. Coloss. c. 3. v. 22. 1. Petr. c. 2. v. 17. Exod. c. 1. v. 17. 1. Samuel. c. 22. v. 17. Prov. c. 8. v. 15. & c. 24. v. 21. Daniel. c. 3. v. 12. & seqq. Argum. Matth. c. 22. v. 21. vid. Perez. ad tit. Cod. de jure fisci. Christin. vol. 1. decis.* 130. *n.* 9. *Sichard. de jure Regio Hebraeorum c.* 4. *Theor.* 14. *p.* 104. *Daneum Ethic. Christian. libr.* 2. *c.* 12. *Ames. Medull. Theol. libr.* 2. *c.* 17. *n.* 54. *& seq. & in explic. analyt. ad* 1. *Petr.* 2. *v.* 13. *Merul. Prax. civil. libr.* 1. *tit.* 4. *c.* 2. *Carpzov. de Reg. Germanor. c.* 1. *Althus. Polit. c.* 18. 19.

8. Quia hæc nostra sententia communis est & omni omnino juri congrua; Divino, Civili, Canonico. Primum membrū ex textibus antea allegatis satis est manifestum, quibus addantur. *Ephes. c.* 6. *v.* 1. *Matth.* 26. *v.* 47. *Jud. v.* 11. *Galat.* 1. *v.* 10. Et qui locus ex veteri testamento non prætereundus est. *Michae c.* 6. *v. penult.* Ubi propheta Israëlitas execratur, & diris devovet, quod statuta & Præcepta Omri custodivissent, & consilia domus Achab, regumque jussis per omnia licet iniquis paruissent. Neque in nov. Testam. ullibi excusantur Herodis satellites quod ad ejus jussum infantes bimulos intercmissent. *Matt c.* 2.

Alterum vel ex eo constat, quod rescripta Princi-

Principum, contra jus, contra publicam utilitatem impetrata & concepta, nullius sint momenti; multo minus si contra jus Dei sint obtenta, cui imperatores placere student. *l.* 2. 3. 4. 7. *Cod. Precibus imper. offer. l.* 4. 6. *Cod. Diversf. rescript. l. ult. Cod. si contra jus vel utilitat. public. nov.* 8. *in init. novell.* 14. *de lenonibus.* Ego in dissert. *de Princip. Constit. n.* 10. 16. Cujusque imperium ipsi sequuntur *nov.* 81. *c.* 2. *in fin.* Cujusque civitates administrant. *Nov.* 17. *c.* 2. *nov.* 113. *in fin.* Quo etiam nomine, ante omnia subditos respicere volunt Deum ipsum, dein timorem regis, & legis. *Nov.* 17. *c. ult. nov.* 80. *de questor. c.* 1. *in med. collata cum l.* 2. *D. de justitiâ & jur.*

Postremum membrum colligitur ex variis juris canonici capitulis. Quæ quia insignia continent è Patrum scriptis petita, c. si dominus 11. supple causâ, q. 3. hic inseram. Si dominus ea jubet, quæ non sunt adversa scri-„pturis sanctis, subjicitur servus domino. „Si vero contraria præcipit, magis obediat „spiritus, quam corporis domino. Si bonum „est, quod præcipit imperator, & præses, „jubentis obsequere voluntati: si vero ma-„lum, responde ei illud de actubus Aposto-„lorum: obedire oportet Deo magis, quam „hominibus. & Ambrosius c. sequenti. Ju-„lianus imperator, quamvis esset Apostata, „habuit tamen sub se Christianos milites:

„quibus

„ quibus cum dicebat, producite aciem pro „ defensione reipublicæ, obediebant ei. Cum „ autem diceret eis, producite arma in Christianos, tunc cognoscebant imperatorem „ Cœli. & Augustin. Can. qui resistit ibid. Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. „ Sed quid si illud jubeat, quod non debeas „ facere? Hic sane contemne potestatem timendo potestatem. Ipsos humanarum legum gradus advertite. Si aliquid jusserit „ Curator, nonne faciendum est? tamen si „ contra Proconsul jubeat, non utique con„ temnis potestatem, sed eligis majori servire. Nec hinc debet minor irasci, si major prælata est. Rursus si aliquid ipse pro„ consul jubeat, & aliud jubeat ipse impera„ tor, numquid dubitatur illo contempto, illi „ esse serviendum? Ergo si aliud impera„ tor, aliud Deus, quid judicatis? Sol„ ve tributum, esto mihi in obsequium: „ recte, sed non in idolio. In idolio pro„ hibet. Quis prohibet? Major potestas. „ Da veniam: tu carcerem, ille gehennam „ minatur. Hic jam tibi assumenda est fides „ tua tanquam scutum, in quo possis omnia „ ignita jacula inimici extinguere. &. c. se„ quenti. Imperatores, si in errore essent, „ (quod absit) præ errore suo contra verita„ tem leges darent, per quas justi & proba„ rentur, & coronarentur, non faciendo „ quod illi juberent, quia Deus prohiberet.

„ Sicut

„ Sicut jusserat Nabuchodonosor, ut aurea
„ statua adoraretur: quod qui facere noluerunt,
„ Deo talia prohibenti placuerunt.
„ Quando autem imperatores veritatem tenent,
„ pro ipsâ contra errorem jubent.
„ Quod quisquis contempserit, ipse sibi judicium
„ acquirit. Nam & inter homines
„ pœnas luit & apud Deum sortem non habebit,
„ quia hoc facere noluit, quod ei per
„ cor regis ipsa veritas jussit: sicut ipse Nabuchodonosor
„ postea miraculo salutis trium
„ puerorum commotis, atque mutatus, pro
„ veritate contra errorem edictum proposuit,
„ ut quicunque blasphemarent Deum Sidrac,
„ Misac, & Abdenego, in interitum
„ irent, & domus eorum in dispersionem.
„ Et non vultis ut aliquid tale contra vos,
„ jubeant imperatores Christiani, cum sciant
„ à vobis in iis quos rebaptizatis, Christum
„ exsufflari. & post. Julianus extitit infidelis
„ imperator. Nonne extitit Apostata,
„ iniquus, idololatra? Milites Christiani servierunt
„ imperatori infideli. Ubi veniebatur
„ ad causam Christi, non agnoscebant
„ nisi illum, qui in cœlo erat. Quando volebat,
„ ut idola colerent, ut thurificarent,
„ præponebant illi Deum. Quando autem
„ dicebat, producite aciem, ite contra illam
„ gentem, statim obtemperabant. Distinguebant
„ dominum æternum à domino
„ temporali: & tamen subditi erant propter

„ dominum

„ dominum æternum etiam domino tempo-
„ rali. Plura qui desideret seq. c. perlegat,
„ ubi non contemnenda huc facientia occur-
„ runt, uti & c. 92. 95.

11. Verum quis quæsierit, an non in sacrilegii crimen incidant, qui de Principis illâ potestate faciendi aliquid vel omittendi, audent disputare? *per l.* 3. *Cod. de Crimin. Sacril.*

Resp. 1. Licet id velint nonnulli divinæ majestatis contemptores, adeoque vere Sacrilegi. *l.* 1. *Cod. De Crim. Sacril* qui absolutæ favent dominationi, nihil tamen promoverint; cum *d. l.* 3. complectatur casum, qui erat meri juris civilis, adeoque suberat citra omne dubium, Principis potestati; quales erant munerum largitiones, privilegiorum concessiones, aliaque plurima Principi reservata. Quod ita explicatur in *l.* 5. *Cod. de Diverſ. Reſcript.* Cumque ipse poterat in quoscunque, etiam in immerentes conferre dignitates, velle de illo facto Principis non tantum disputare, sed etiam eum nolle, cui concessa erat à Principe dignitas quæpiam Præfecturæ, pro tali agnoscere, id ipsum Sacrilegio comparabatur, in *d. l.* 3. *vid. l.* 1. *Cod. Domeſt. & Protector. l.* 1. *Cod. Ut dignit. Ordo Servet. libr.* 12. *Cravett. conſil.* 241. *n.* 20. *Menoch.* 2. *Præſumpt.* 10. *n.* 56.

Resp. 2. Etsi non facile in disputationem trahenda sit Principis potestas, in iis, quæ ejusdem spectant jurisdictionem; de quibus

loquuntur. *l. 1. 2. Cod. Crimin. Sacril. Gloss. & DD. ibidem. & in c. litteras de Restit. Spoliat.* Attamen in iis, quæ absolute Principi subsunt, de ejusdem scientiâ, voluntate, & intentione disputare, quia dubitare, fas est, *l. ex facto. D. vulg. & Pupill. Substit.* Unde etiam omne mandatum, semper subintellectam habet conditionem, salvâ justitiâ, salvo jure cujusque; quod non sit præsumendum Principem, à quo jura proficiscuntur, aliquid velle fieri, quod cum præjudicio vel injuria tertii conjunctum foret. *l. rescripta. Cod. Prec. imper. offer. Bald. in l. 1. D. Princ. constit.* Ut, si aliquid excedat Principis potestatem quale est honestum, multo magis dubitare liceat, si quid Princeps circa illud decreverit, quamvis certa sit ejus voluntas, & intentio. Cum secundum canonistas, licet Pontifex, quem tamen magis reverentur, quam ipsum Principem, de plenitudine potestatis, & de certâ scientiâ quid mandaverit, ut si quis pareat, oriretur peccatum, aut scandalum, licite possit tali mandato non parere. Quinimo tantum abesse, ut sit reprehendendus, qui jussum Principis iniquum non implet, ut magis etiam sit laudandus scribunt. Imol. & Fel. in c. si quando de Rescript. &, c. cum teneamur, ibique Panormit. de Præbend. apud Schenck à Tautenb. viridar. conclus. jurid. concl. 37. p. 289.

12. *Rescriptum* est quando princeps ad libellos

bellos præsentium, vel absentium Magistratuum, judicum, privatorum, de jure consultantium responderet. Nam libellos, litigatores Principi offerebant; quibus ipse de consilii sententiâ respondebat. Et Magistratus si quid obscurius, vel gravius ad se delatum esset, per litteras Principem consulebant; isque ad speciem sibi propositam responsum suum mittebat. Quod si Princeps per rescriptum præsentibus responderet; libello brevi *Adnotatio* & *Subscriptio* appellabatur. Si absentibus & plenius *epistola*, seu *litteræ*. Quod si idem rescriptum, non de privatorum negotiis, sed officiorum, corporum, ordinum, & collegiorum causis, etiam nonnunquam ad judicum relationem, de consilii sententiâ, diligentius & diffusius emissum fuisset, Sic etiam ut preces illi rescripto, quod tamen in cæteris obtinebat, insertæ non fuissent. *Pragmatica sanctio*, indigetabatur. *l.* 19. § 9. *D loc. cond. l.* 17. *D. de Jur. Patron. l.* 3. *D. de Testibus. l.* 1. *D. de Re jud. l.* 7. *D. de in integr. Restit. l.* 4. *in fin. princ. D. leg. commiss. l.* 1. §. 1. *D. Constit. Princip. l.* 9. §. 5. *D. jur. & fact. ignor. l.* 4. *Cod. loc. cond. l.* 7. §. 1. *Cod. de divers. Rescript. & Pragm. Sanct. Donell.* 1. *comment. cap.* 9. *Cujac. Parat. Cod. Divers. Rescript. in fin. & ad l.* 2. *Cod. de pet. bon. subl. libr.* 10. *vid. & l.* 4. *Cod. de domest. & Protect. libr.* 12. Additamenta *ad Azon. in summâ Cod. de div. rescript.*

13. Ubi quæſitum, num quivis Principi valeat ſupplicare? Reſp. Servi non poſſunt, niſi in crimine majeſtatis, vel pro neceſſitate domini. *l.* 1. *Cod. de Prec. imper. offer. l. nullus ad l. Jul. Majeſtat.* Forte etiam ſi quando à dominis opprimuntur in caſu *l.* 2. *D. qui ſui vel alien. jur.* Rei vero Majeſtatis ſupplicare non poterunt. Quia nemo pro illis intercedit. *l.* 5. §. 2. *Cod. Ad l. Jul. majeſt.* Hæretici tamen poterunt. *l. ult.* §, *ſed quia gremium Cod. Sum. trinit.* Minor à Principe damnatus, nonniſi raro. *C. minor. autem.* §. *ſi autem. D. Minor.*

14. Quęſitum amplius, utrum Principis reſcriptum habuerit olim vigorem legis univerſalis? Reſp. Quia ſæpiſſime reſcriptum, ob particularem aliquam circumſtantiam datur, & ad ſpeciem certam eſt accomodatum, non videtur generalem continere juris definitionem. Ut meo judicio fuerit adductum vel allegatum ſicut hodie ſolent res judicatæ in ſupremis curiis, allegari. Niſi tamen Princeps voluerit, illud eſſe ad inſtar regulæ univerſalis, vel in codicem relatum vim legis acceperit. Ut tamen in ratione interpretandi multũ differat à communi lege. Unde argumentum à contrario ſenſu non facile in reſcripto admittendum. *l.* 2. *Cod. de leg. & Conſtit. Cujac. Parat. Cod eod. Duaren. de condict. indeb. c.* 6. *& ad tit. Cod. Si in Comm. eademque cauſâ. Donell.* 20. *comm.* 5.

& de

& de Pignor. c. 6. Vultej. discept. c. 10. Hilliger. ad Donell. 1. comment cap. 9. Besold oiconom. jur. tit. 3. 4. libr. 1. D. ad num. 10. in fin. Zoes. D. de Constit. Princ. num. 4.

15. Idem quod de *Interlocutione* dicendum; quando scil. Princeps, quasi inter aliud agendum, & loquendum, quid constituit. Quod enim in uno negotio ita prolatum, nihil præjudicat in commune. Non magis atq; res judicata aliis nec nocet nec prodest. Nisi tamen satis appareat, hanc fuisse Principis voluntatem, ut ab omnibus in posterum idem servaretur. Forte, si ad senatum missa, ut confirmaretur; si edicti vocabulo nuncupata, si jussa divulgari; si inter alias ejus constitutiones relata. *l. 1. D. de Constit. Princ. l. 2. 3. Cod. de leg. & Constit l. 9. §. 3. D. Quod. Met. caus. Balduin. ad §. 7. vers. decrevit. Instit. de jur. nat. Gent. & civil. Duaren. tit. D. de Princ. const. vid. Fabrum in Ration. ad d. l. 1. Connan. 1. Comm. 16. num. 3. Pacium 1. Enant. quæst. 17. Zoes. D. de Princ. const. num. 7. Wurmser. Nucl. jur. contr. libr. 1. tit. 2. contr. 5. à num 9. usque ad finem.*

16. Non omne tamen rescriptum à Principe impetratum valet; ne quidem respectu illius negotii quod concernit. Quid si enim per sub & obreptionem sit impetratum? Id est, tacitâ veritate, vel expresso mendacio. Unde ut excutiatur rescripti veritas, etiam à Sententia, interveniente rescripto lata,

provocari poterit. Et si judex non admiserit precum argui falsitatem;in decem libras auri punitur. Nisi tamen aliquo expresso, vel non expresso, Princeps nihilominus rescriptum in gratiam partis concessisset. Quod quale sit, arbitrio judicis est relinquendum, qui id ipsum suo committet examini. Unde etiam rescriptum à judice ratum est habendum, aut improbandum, quod moribus appellatur rescripti *interinatio l. 1. D. de Natal. Restit l. pen. Cod. Si contr. jus vel util.public.l.7.Cod. de divers. Rescript.& Pragm.Sanct. - Nov. 153. l. 1.§.1.D.de Appell.l. 1.Cod.Eod.-- l. 1.Cod. si contr.jus vel util.public.-- l. puniri.Cod.eod.Cravett.consil. 592.num. 7.8. Christin. 2.decis.22.*

17. Hinc quæsitum, utrum surreptio; vel obreptio in beneficiis aut Privilegiis, vitiet gratiam eorum quæ impetrata? Resp. quod ita. Mendax enim precator careat impetratis oportet; & qui in leges impingit, earum beneficio censetur indignus. Id quod in tantum verum est, ut qui per mendacium privilegium obtinuit, lege Cornel. de fals. teneatur. *l. 2. l. 5. Cod si contr. jus vel util. Public. Argum. l. 37. in fin. D. de Minor l. si quis D. Ad l. Cornel.de fals. Tiraquell.de Pœn. caus. 44. Schurf. consil: 7. cent. 2. allegati apud Tulden. Cod. Si contr. jus num. 5. ibidemque alii. Christin. 2. decis. 23. Baldax. de Angel. in Prato super tit. Cod. Si contr. jus. ad l. 1. 21 & seq. Barbos. in coll. ad d. l. 5. vid.*

Martin.

Martin.Uran.Tom. 1. *consil.* 19. *num.* 44. *& seq.*

18. Non insuper valet rescriptum, si contra jus Dei, apostolorum, prophetarum indulgeatur. Quia leges superiores tollere non potest. Cum alias sit proditum, quod par pari imperare non possit. Multo minus superiori. Amplius, si contra jus vel utilitatem publicam sit impetratum. Unde si fisco sit damnosum; primæ jussioni obsecundare non oportet, sed exspectanda secunda. Nisi tamen eo non lædatur aut parum lædatur jus tertii aut crimen condonetur; aut inopi debitori moratoria præscriptio concedatur, aut expressâ clausulâ Princeps deroget juri communi; de quo casulatius in sequentibus. Si pro peremptoriâ impetratum sit præscriptione. Si Principis subnotationem, diem & consulem non habeat. Sacræ tamen jussiones forte tantum desiderant subscriptionem Quæstoris palatii. Et generalia itidem rescripta valent, in juris corpus relata, licet diem & consulem adscriptum non habeant. *l. nam magistratus. D. Recept. Arbitr. l. illæ. §. tempestivum. D. Trebellian. l.* 14. *D. Manum. l.* 18. §. 1. *D. Manum. vind. l.* 3. *l.* 7. *Cod. de Prec. Imper. offer. l. ult. Cod. si contr. jus vel util. Publ. -- d. l.* 2. 4. 7. *Cod. de Precibus imper. offer. -- l.* 4. 6. *Cod. de divers. Rescript. -- Nov.* 114. *-- Justinian. in const. de Novell. Cod. fac. & de Justin. Cod. Conf. Bald. ad l.* 3. *Cod. de Prec. imper. offer. Auth. ut nulli judicum.*

dicum. §. *& hoc vero jubemus. Azo in sum. Cod. si contr. jus. & Cod. de Prec. imper. offer. n. 6. Cujac. Parat. Cod. de Diverſ. Reſcript. Bocer. claſſ. 1. Diſp. 3. P. Perez. Cod. Si contra jus. Chriſtin. 2. deciſ. 22. 23. Barboſ. Collect. Cod. ad l. 1. de Prec. Imp. off. Et ad l. 6. Cod. de diverſ. Reſcript. Hillig. ad Donell. 1. c. 9.*

19. Non itidem valet reſcriptum, ſi lite pendente vel poſt ſententiam ſit petitum, Niſi tamen adhoc ipſum, ut edantur acta vel ſententia, vel alius aſſocietur judex, vel ut terminetur cauſa, vel ut citius ipſa finiatur. *Auth. in medio litis non fieri ſacras. form.* §. *ſuper hoc. nov.* 131. Non etiam, Si non ſit adjecta clauſula: *ſi preces veritate nitantur.* Quod tamen jure canonico ſecus eſt. Si forte per reſcriptum juſtitiæ ſecundum leges adminiſtratio tardetur, impediaturve. Generaliter non valet reſcriptum, ſi impetratum ſuper eo quod oblatis precibus poſtulari prohibitum eſt. Niſi tamen prohibitionis in reſcripto facta ſit mentio: *tit. Cod. ut lite pend. Nov.* 82. 113. -- *d. Nov.* 113. *c.* 1. *l.* 2. *Cod. ut lit. Pend.* -- *l. ult. Cod. de Diverſ. Reſcript.* -- *c.* 2. *de Reſcript. d. Nov.* 113. -- *l.* 2. *l.* 5. *Cod. de Prec. Imp. offer.* -- *Cujac. Parat. Cod. hic. Cravett. conſil.* 502. *num.* 60. *& ſeq. & conſil.* 730. *Teſaur. quæſt. Forenſ. libr.* 1. *quæſt.* 4. *Chriſtin. vol.* 2. *deciſ.* 70. *num.* 3. 4. *Tulden. Cod. Si contr. jus. num.* 4. *& ult. Baldaxar de Angel. Pratum ſuper Cod. libr.* 1. *tit.* 23. *ad. l.* 7.

20. Po-

20. Ponatur rescriptum aliquod esse impetratum, idque nihil vitii contineat, an exemplum ejusdem, an potius authenticum judici insinuandum erit? Resp. Posterius affirmandum. Quid si post annum demum intentatum aut insinuatum? Nihil obstabit, quo minus effectum sortiatur. Secus quam obtinere volunt de jure canonico: Quo etiam distinguunt inter rescriptum gratiæ & justitiæ. Quasi illud sit perpetuum, hoc annale. *l. 3. Cod. de divers. Rescript. l. 1. Cod. de fid. instrum. Christin. vol. 2. Decis. 78. num. 5. 6. ubi addit limitationes. Baldaxar de Angel. in Prato ad tit. Cod. de Rescript. l. 3. -- l. 2. Cod. de Divers. Rescrip. l. 2. & ult. Cod. Theodos. eod. Perez. Cod. hic. num. 4. Tulden. tit. Cod. eod. num. 2. Qui dissensum inter jus can. & civ. non admittit. vid. Christin. 2. vol. Decis. 78. 79. Bald. de Angel. libr. all. ad l. 2. Cod. de Rescript. -- Christin. d. vol. decis. 77. num. 2. 3. & decis. 80. num. 3. & 6. Faber Cod. libr. 1, tit. 12. defin. 6. Perez. loc. cit.*

21. Quid si tamen error aliquis in litteris, in constructione sit commissus, anne rescriptum vitiabitur? Resp. Si rescriptum in substantialibus sit legitimum; modicus ille defectus non tollet rescripti effectum, aut adferet ullum impedimentum. Idem quod dicendum, si vitium aliquod occurrat in latinitate, Præsertim cum rescripta plurima imperatorum ante aliquot secula illatinas con-

tineant phrases & voces. Idem quod affirmandum de errore in nomine commisso. *c. 11. de fid. instrum. & Gloss. ibid. Arg. l. 1. §. 5. D. de Hered. instit. l. 7. l. 15. l. 24. Cod. de Testam l. 21. Cod. de leg. Arg. dd. ll. D. D. apud. Panorm. in c. ad audientiam manifestum. v. de Rescript. all apud Speihan. diss. centur. 1 Quæst. jur. 75. -- Argum l. antepen. D. de judic. l. in vindicationibus D. de Cont. Empt. l. si in nomine D. verb. Oblig. Martin. Uran. tom. 1. consil. 19. num. 32. & seqq. Panciroll. Thesaur. var. lection c. 77. vid. Prolixè Alciat. in Praxi juris utriusque de Except. adversus Rescript. p. 109. usque ad p. 118.*

22. Quid si rescriptum Principis sit generale, an extendetur ad ea, quæ vel juri communi non congruenter, vel difficulter Princeps concederet? Respondeo, quia hoc respectu rescriptum Principis censetur esse stricti juris, verba ejus presse sequemur, nec ea supplicationi convenienter extendemus, ne quidem ex identitate rationis. Præsertim si ille casus, in quo eadem subest ratio, jure communi sit decisus. *l. 1. §. 5. & 10. 16. D. ne quid in loc. Public. Bald. in l. 1. D. Constit. Princ. Alciat. 3. Præsumpt. 12. Cravett. consil. 172. num. 2. & 4. & cons. 387. & cons. 591. num. 77. & cons. 730. Faber in Cod. tit. de leg. & Constit. Barbos. coll. in l. 6. Cod. de Precibus Imper. offer. num. 3. & 5.*

Gote-

Gotefred. in comment. ad d. l. 1. *Christin. volum.* 2. *decis.* 22. *num.* 4. *ibidemque alii. Tulden. ad tit. Cod. si contr. jus vel util. Public. num.* 3.

23. Verum poteritne Princeps suo rescripto jus tertio quæsitum auferre? Respondeo, non id poterit nec debebit, & ideo non præsumitur hoc voluisse, ut rescriptum quo tale quid imperatum, non valeat. Quo tamen casu ratio status, pnblica utilitas hoc suadet, sic id facere debebit, ut quod incommodi, vel damni suo rescripto dedit, vel intulit, alio quo commodo, vel utilitate compenset. §. *ult. vers. nec cuiquam hominum. Instit. de his qui sui vel alien. jur. l.* 2. §. 5. & 10. *D. Ne quid in loc. publ. l. id quod nostrum. D. de Reg. jur. l.* 2. 3. & 7. *Cod. de Prec. imper. offer. l.* 12. *Cod. Rei vindic. l.* 10. *Cod. de Sacros. Eccles. l. ult. Cod. de locat. Prad. civil. libr.* 11. 1. *Reg. cap.* 21. *per totum. Ezechiel. cap.* 45. *vers.* 7. *& seq.* -- *l.* 11. *D. de Evict. l. Antiochensium. D. de Privil. credit. l. si quando l. si ædificia. Cod. de Oper Public.* -- *l.* 15. §. 2. *D. de Rei vindic. l. venditor.* 13. §. *si constat. D. comm. Prad. l.* 14. §. 1. *ibique Gothefred. D. Quemad. Servit. amitt. l.* 2. *Cod. in quibus caus. serv. pro pram. libert. Cravett. consil.* 172. *num.* 3. *& consil.* 592. *Fachin.* 8. *contr.* 63. *Gail.* 2. *obs.* 55. *Mynf.* 5. *obs.* 97. *Vasq. illustr. contr.* 5. *n.* 8. *Pinell. in init. Rubr. Cod. Resc. vend. c.* 2. *n.* 1. *Anton. Ga-*

briel. tract. de jure quaes. nemini aufer. Christin. 1. decis. 130. Tholos. de Republic. libr. 6. cap. 13. num. 35. Faber distincte in Cod. libr. 1. tit. 11. def. 1. ibidemque alii, & tit. 12. defin. 1. Bronchorst. Misc. contr. 1. assert. 1. Zoes. D. de in jus voc. num. 16. & D. de Donat. num. 26. & 112. alios qui quaerit, adeat Barbos. in coll. Cod. l. 2. de Prec. imper. offer. num. 22. & ad l. 6. Cod. si contr. jus. Rauchbar. quaest. jur. civil. & Saxonici. part. 2. q. 111

CAPUT III.

1. *Quid sit* jus Singulare?
2. *Quid sint Privilegia?*
3. *Distinctio inter privilegia, & jus singulare.*
4. *Quis possit introducere privilegia?*
5. *Quod generum sint privilegia?*
6. *Alia secundum DD. proponitur divisio.*
7. *Si sensus privilegii dubius, quale praesumendum?*
8. *Quomodo privilegia interpretanda?*
9. *Quis ea interpretetur?*
10. *Quibus modis finiantur?*

11. 12. 13. 14. 15. *An revocatione.*

16. *An suadente publicâ utilitate?*

17. *An si quis privilegio indignus?*
18. 19. *An successor Principis revocare poterit privilegium?*

1. SUpereſt ut de Principum Placitis, ſeu conſtitutionibus perſonalibus agatur; quæ privilegia ſunt appellata. *L. 1. D. Princ. conſtit.*

Quorum natura ut innoteſcat magis, *juris Singularis* habenda ratio, idque ad oppoſitionem juris univerſalis, quod eſt commune præceptum, communis vitæ regula, de eo, quod ut plurimum, quod ſæpe, quod frequenter evenit. *l. 2. 3. 4. D. de legibus.* Ut *jus Singulare* dicatur, quod ſub communi præcepto collocatum non eſt, ab eodem exemptum, quodque non ad omnes, aut in imperio, aut civitate ſpectat, verum ad certas tantum perſonas refertur, aut certis in caſubus & cauſis obtinet.

Quale *jus ſingulare* contra rationem juris introductum eſſe dicitur. *l. 14. D. de legibus.* in quantum in ſpeciem rationi juris communis contradicit; in quantum alicui regulæ juris receptæ & ratione quadam in commune collectæ.

Cæterum generaliter conſideratum univerſo juri non contradicit, multo minus rationi naturali; verum illud ſupplet in eâ parte, ſalvá tamen juſtitiá ad quam porrigi aut extendi communis regula non poteſt. Ut

etiamnum universo juri sit convenientissimum, vel ratione æquitatis, vel singularis auxilii, vel liberalitatis, vel indulti, vel dispensationis, vel gratiæ, vel humanitatis, vel clementiæ, vel utilitatis &c. *l.* 16. *D. de leg. l.* 15. *D. de Rebus credit. l.* 3. *D. offic. Prætor. l.* 11. *in init. D. de Pæn. l. ad bestias* 31. *D. eod.* §. 7. *Instit. Testam. ordin.*

Unde facile colligitur, quod *jus singulare* nihil aliud sit, quam quod contra communes juris civilis regulas, propter aliquam vel naturalis æquitatis, vel humanitatis, vel utilitatis &c. rationem, certâ supremorum auctoritate est introductum. *d. l.* 16. *d. l.* 31. *l. ult. Cod. si Contra jus vel public. util.* Parum ab hâc definitione *dissentit Oldendorp. in tractatulo de jure singulari recte defin.*

2. Hoc *jus singulare*, sic definitum, sub se complectitur Privilegia, quæ nihil aliud signant, in strictiori sensu, quam jus aliquod Singulare seu proprium seu speciale, quo alicui aliqua prærogativa contra jus commune tribuitur. *l.* 2. *D. de Constit. Princ. l.* 2. *l.* 3. *l.* 11. *D. de Testam. Milit. l.* 46. *D. de contrah. Empt. l.* 37. *D. de jur. fisc. l.* 1. *D. Ad Munic. l.* 2. *l.* 3. *Cod. de leg. l. pen. Cod. de Prec. imper. offer. l.* 9. *Cod. de Testam. Azo in summa Cod. de jur. fisc. libr.* 10. *Acacius Enenck Bar. de Priv. jur. Civ. l.* 1. *cap.* 3. *num.* 1. *& seqq.*

3. Et si vero Privilegia dicantur jus singu-

arc

lare, intellige ſingulorum legem; cum quæ nos *ſingulare* veteres *privata* appellaverint. *Gell.* 10. *Mod. Attic.* 20. *Et Iſidor. in origin.* Sintq; leges privatorum, quaſi privatæ leges. Etiam privilegia inde dicta, quod in privatos feratur lex. Non tamen cum jure ſingulari, de quo in *l.* 14. *D. de legibus.* erunt confundenda. Etſi enim omne privilegium ſit jus ſingulare: non omne tamē jus ſingulare ſtatim dicendum erit Privilegium; à quo differt, ut genus à ſpecie. Illud enim, ſupple jus ſingulare paululum aberrat à regulis juris; ſic introductam, propter aliquam vel utilitatem, vel humanitatem, uti dictum; non autem tantum lex in res ſingulas, aut perſonas conſtituta. Hoc, puta Privilegium, eſt contra jus commune, etiam in ſingulas res vel perſonas latū. Illud non ſemper complectitur favorem, aut beneficium, quo res vel perſona afficitur. Hoc complectitur, ſi in bonam partem vocem accipiamus. Ita jus ſingulare eſt, quod tabularius pupillo ſtipuletur. Ut in caſu abſentiæ gladii poteſtas demandari poſſit nec tamen Privilegium eſt. *l.* 2. *D. Rem. pupill. Salc. l.* 18. *D. Adopt. l.* 1. §. 15. *D. Mag. conv.* -- *l.* 1. *D. off. ejus cui mand. juriſd.* Quibus adjiciatur caſus. *l.* 1. *Cod.* Si *per vim* vel *alio modo Abſent. poſſ. l.* 8. *d. l.* 14. *l.* 15. *D. de legibus. Gotefred. in notis ibid. vid. Cujac.* 15 *obſ.* 8. Ut hic erret *Oldendorp. in tract. de jur. ſing.* & plerique cum eo, qui jus

ſin-

ſingulare cum Privilegio confundunt.

4. Atque hæc de ipſâ definitione. Cauſa eſt, qui Privilegia introducere poteſt. Is autem ea poteſt, introducere, qui legem ſeu jus univerſale facere poteſt. Unde imperator in imperio, rex in regno, princeps in principatu, & libera reſpublica, intra ſuum territorium, quatenus legem facere poteſt. Quinimo qui ſuo modo jus aliquod facere poteſt, etiam aliquod poterit largjri privilegium. Et quo modo jus aliquod introducitur, etiam eodem modo introducetur privilegiũ. Puta conſuetudine & præſcriptione. Omnia enim quo jure contracta, quo ligata, etiam diſſolvuntur. Ejuſque eſt actionem dare, cujus eſt denegare; abſolvere, cujus condemnare; leges abrogare, cujus ponere: nec enim debet cui quod plus eſt licet, quod minus eſt non licere. *l.* 53. *l.* 100. *D. Reg. jur. l.* 102. §. 37. *l.* 21. *D. eod. l.* 1. *l. fin.* §. *pen. & ult. Cod. de leg.* -- *l.* 6. *in fin. Cod. Adv. diverſ. jud. l.* 1. *in Princ. D. Unde Cogn. l.* 15. *D. de Curat. furioſ. l. Antiochenſium. D. de Privil. Creditor. l.* 9. *Cod. de Decur. libr.* 10. -- *l.* 4. §. *ingreſſurum. l.* 7. *D. offic. proc. l.* 3. §. *ductus. D. de Aqu. Quot. & aestiv. l.* 35. *in Princ. Cod. Epiſc. & Cler. l.* 4. *Cod. de Aqueductum. libr.* 11. *l.* 58. *Cod. de Decur. libr.* 10. *Bartol. & Bald. ad l. omnes populi D. de juſt. & jur. Alex. vol.* 4. *conſ.* 124. *Cravett. conſil.* 135. *Georg. Acacius Enenck. libr. all. cap.* 4.

5. Privi-

5. Privilegia dividit *Choppin. in tract. de Priv. Rust.* ab objecto, quod alia sint rerum, alia personarum, alia actionum. Communissima divisio est in realia & personalia. Meo judicio alia erunt realia, alia personalia, alia mixta. Quam etiam divisionem admittit *Oldendorp. tractatulo de jur. singul.* Illa, quæ rem sequuntur, nec extincta personâ extinguntur. Ista, quæ cum personâ amittuntur, ideoque nec ad alium dominum, aut hæredem, vel qualemcunq; successorem transeunt: extendi tamen nonnunquam de personâ in personam per interpretationem possunt. Hæc sunt, quæ quidem transitoria, non tamen ad quamcunque personam; qualia sunt, quæ hæredibus prosunt, non autem fidejussoribus vel quæ certis prosunt hæredibus, non indistinctè omnibus. *l. etiam filios.* 18. *in Princ. D. Salut. Matrim. l.* 3. §. 1. *& in fin. & l. seq. D. de Cens. l.* 3. *l.* 4. *D. jur. immun. l.* 9. §. *ista fere. D. de Pœn. l.* 1. §. *antepen. D. Aqua quot. & æstiv. l.* 63. §. 1. *D. pro soc. l.* 42. *D. Admin. Tutor. l.* 196. *D. de Reg. jur. l.* 28. §. 1. *D. de re judic. l.* 3. *D. de Veter. l. Divo. Cod. de Quæst. l.* 3. *l.* 5. *Cod. de Pœn. vid. Menoch.* 3. *Præsumpt.* 103. *Petr. Fabrum. Comm. ad Reg. jur.* 196.

6. Alii secundum DD. aliter partiuntur privilegia, quod quædam perpetuam, & constantem habeant rationem in naturâ positam, ut perpetuo competant iis, quibus data,

ta,

ta, qualia in corpore juris inclusa esse dicuntur: ut sunt privilegia Minoris ætatis, Vellejani, &c. Quædam vero sint momentanea, nec causam habeant perpetuam, nec eo animo concessa, ut perpetui manerent: qualia, si forte alicui veniam delicti concedat Princeps, aut ædificandi in publico jus largiatur. *l.* 1. *D. Const. Princip. l.* 2. §. 10. 16. *D. Ne quid in loc. public.* Est & alia divisio, quod quædam privilegia sint mera, quædam mixta. Illa, quæ si impetrata, in totum jus aliquod singulare continent. Hæc quæ etiam præter jus singulare, aliquid juris communis continent, quales sunt nundinæ, seu magni mercatus. *Alciat.* 5. *Respons.* 23. *n.* 6.

7. Insignis autem hic ventilanda quæstio: Si in diplomate (quod est instrumentum beneficium in aliquem collatum, continens) verba sint obscura, quale præsumendum sit esse privilegium, reale, personale, an mixtum? Resp. Si privilegium sit odiosum, præsumetur esse personale; ne extendatur nimiū. Ut si reipublicæ sit damnosum, quandoque si pœnam contineat, si juris tertii deminutionem. Si vero favorabile censebitur esse reale. *Arg. l.* 3. *D. de Constit Princ. l* 2. §. 10. 16. *D. Ne quid in loc. Public. Tusc. conclus. Pract. Privilegium an reale an personale præsumatur.* 741, *& seqq. G. Everh. consf.* 21. *n.* 8.

8. Neque hæc erit prætereunda: quomodo privilegia sint interpretanda? Respondeo, & si re-

respectu Principis plenissime sint interpretanda; id quod de largitionibus potissimum intelligunt: personarum tamen ratione stricte sunt interpretanda, præsertim si tendant in præjudicium alicujus tertii; *d. l. 2. §. 10. 16. l. 15. l. 16. D. de legibus. l. 21. D. Testam. Milit. l. 162. D. de Reg. jur. l. 3. Cod. de legibus. l. si quando Cod. Testam. inoff. Bartol. in l. 1. in Princ. Cod. de leg. Tiraq. de Retract. §. 1. gloss. 9. n. 184. Cujac 1. feud. 12. Alciat. de Præs. Reg. 3. Præs. 11. Gail. 2. obs. 1. Gramm. decis. 103. n. 136. & n. 240. apud Baldaxar de Angel. ad l. 5. Cod. de Advoc. divers. judic. vid. Acacium Benenck. Baronem. libr. 2. de Privil. cap. 4. Matth. Wesemb. consil. 201. diss. Jacob. Benius tract. de Privil. doctorum, cum ibidem allegatis part. 3. quæst. 100. seu ultimâ, ubi statuit.* Privilegia juris doctoribus concessa, late esse interpretanda.

9. Verum cujus erit privilegia interpretari? Resp. Uti pari passu ambulant legem ferre, eamque interpretari; ita ejus solius erit privilegia interpretari, qui ea concessit. Itaque Princeps à se data privilegia, solus interpretabitur. *l. ex facto.* & ibi *Jason, ac Zasius. n. 6. D. de vulg. & pupill. Subst. l. ult. Cod. de legibus. l. 191. D. de Reg. jur. Coler. Cons. 56. num. 77. Gail. 1. obs. 1. num. 13. Zanger. de Except. part. 2. c. 1. num. 138. Mindan. 1. Process. c. 20. in Princ.*

Princ. Besold. delib. jur. ad l. 1. *P. p. mihi* 34.

10. Finiuntur autem Privilegia variis modis. Vel quia se indignum beneficio præbuit, delinquendo privilegiatus. Vel quia persona cui concessum Privilegium personale in fata concessit, aut si reale, res interiit. Vel quia Privilegio renunciavit. Vel quia conditio aut tempus extitit ad quod concessũ est. Vel quia fortius privilegium illud elidit. Vel quia incipit esse iniquum, & lædit enormius. Vel quia aliquis non usus est privilegio si modo utendi facultas sese obtulerit. Vel quia actum privilegio contrarium fecit, aut admisit, sine protestatione. Vel quia abusus quis est privilegio, adeoque meretur illud amittere, qui permissâ sibi abutitur potestate. Vel quia per sub & obreptionem fuerat impetratum, dum fallitur Principis conscientia. Vel quia causa finalis, ob quam concessum est privilegium cessat. Cessante quippe causâ, cessat effectus. Vel quia revocatio Privilegii publicam respicit utilitatem, quæ privatorum commodis est præferenda. *Arg.* §. *pen. inst. Usufr. l.* 4. §. 2. *D. quod cum eo qui in alien. l.* 37. *D. interd. releg. l.* 37. *in fin. D. de Minor. l. ult. Cod. de Revoc. donat. l.* 1. *vers. omnem enim. Cod Ubi Senator. l.* 1. *Cod. hæretic. -- l.* 196. *D de Reg. jur. Arg.* §. *pen. inst. de Usufr. -- l. pen. Cod. de Pact. l.* 41. *D. de Minor. l.* 52. §. *ult. D. de Pact. l.* 1. *Cod. qui ætat. vel prof. se excus. -- l.* 11. *in fin.*

fin. & l. seq. D. de Minor. l. 8. in Princ. D. de Excus. l. 50. D. de fidejuss. -- l. 43. in Princ. D. vulg. & Pupill. Subst. l. 2. §. si quis à Princ. D. Ne quid in loc. public. -- l. 1. D. de Nundinis l. licitatio. §. earum. D. de Public. vect. l. 6. D. de Servit. Urban. l. Attilicinus. D. Serv. Rust. -- l. fin. in fin. D. de Veteran. l. 1. Cod. de his qui sponte mun. public. sub. Arg. l. qui tacet. D. de Reg. jur. Arg. §. 3. v. non utendo per modum. Instit. Usufr. l. 4. §. 2. D. quod cum eo qui in alien. potest. C. privilegium 11. q. 3. -- l. 2. l. 14. cum seqq. Cod. Si *cantra jus, vel utilit. Public. l. 1. l. fin. Cod. l. Jul. de Ambitu. -- l. Titia. §. usuras. D. legat. 2. l. ex facto. D. vulgar. Pupill. Subst. -- l. 5. D. de Decret. ab ordine faciend. l. item si 15. §. 1. & 2. D. Rei vindic. Gabriel 6. Recept. Sent. tit. de jur. immun. conclus. 1. Zas. in l. si Stichum: n. 16. D. verb. oblig. Georg. Everb. cons. 19. n 16. vol. 2. Gail. 2 observ. 56. 60. 61. Covarr. 2. Resol. 9 Menoch. arbitr. libr. 2. cent. 2. cas. 382. & cent. 3. cas. 201. & 6. Præsumpt. 41. n. 11. Tiraquell. Tract. cessante caus. p. 1. n. 203. 210. Modest. Pistor. q. 149. in addit. p. 4. Fachin. 8. contr. 63. Bender. de Revis. conclus. 22. n. 12.* Prolixe & accuratè *Rauchbar. quæst. jur. 11. part. 2. Besold. delib jur. ex libr. 1. Pand. in fin. de Privil. p. mihi 48. Perez. Cod. de Nund. & Mercat. n. 3 in fin. Amaj. in l. 1. Cod. eod.*

11. Finiuntur denique privilegia, revocatione

tione ejus, à quo concessa, vel illius successoris. Unde quæsitum satis anxie, an beneficium à Principe alicui concessum ad vitam, ad placitum revocari possit, saltem à Principis successore? Variis adhibitis distinctionibus quæstionem terminant doctores. 1. Aut enim concessum est subdito, aut non-subdito. Si huic; ad lubitum non revocabitur. Quod jus quæsitum per Principem illi nequeat auferri, qui Principis territorio non subest. *Arg. l. fin. D. de jurisd. Peregrin. de jur. fisc. libr. n.* 28, 29. Nisi tamen in Principis versetur *territorio. Besold. ad libr.* 1. *Pand. de Privil. p. mihi* 31.

12. Si concessum subdito, & quidem in præjudicium publici boni, nullius censebitur esse momenti, adeoque nec eget revocatione. *l.* 2, 4. *Cod. si contr. jus vel util. l. qui immunitatem. Cod. Muner. Patrim. l. quicquid Cod. de Vectig. l. actores. Cod. Exact. Tribut.* Quod si concessum subdito non tamen in reipublicæ detrimentum tendat; aut erit concessum omnino gratis, atque simpliciter, non additâ temporis determinatione & revocari poterit. *Arg. l. nihil tam naturale. D. de Reg. jur. l.* 25. *§. vis major. D. locat. Bald. in l.* 2. *v. item nota. Cod. de Servit. & aqua.*

13. Hâc tamen adhibitâ cautelâ, ne id fiat frequenter aut facile. Tum quod nemo Principali auctoritate sit circumscribendus. *l.* 1. *Cod. qui ven. ætat. impetr.* Tum quod in

in privatis reprehendatur levitas donationem revocare cupientibus. *l. 7. D. Cond. ob cauſ. dat.* Ut in Principe dictorum & factorum conſtantia deſideretur, *l inter claras. Cod. de Summo. Trinit.* Cujus os divinum, *l. 1. §. 6. Cod. veter. jur. Enucl.* Cujus dicta, conſulta cœleſtia, *l. 8. Cod. off. Rect. Prov.* Cujus vox, oraculum, *l. 4. Cod. de leg.* & conſtitutiones ſacratiſſimæ, ſtatuta cœleſtia, *l. 10. Cod. Muril. §. 2. Inſtit. Proœm.*

14. Aut conceſſum eſt beneficium propter bene merita, adeoque ad modum donationis, neque illud unquam revocari oportet. Et quòd ex cauſâ antecedente id contulerit ad quod naturę lege tenebatur, cui etiam ſubjectus eſt Princeps. Et quod donatio jure gentium introducta, irrevocabilem obtineat vigorem. *l. 1. §. 1. D. Precar. l. 27. D. Donat. Clarus 4. ſent 3. Gail. 1. obſ. 60. n. 17. Menoch. 3 Præſumt. 103. & conſil. libr. 4. conſ. 307. 378.*

15. Aut conceſſum eſt per modum contractus, forte innominati, do ut des, nec etiam revocari poterit. Quod Princeps naturæ & Gentium jure, ſolutam non habeat poteſtatem, adeoque ex contractu & conventione, adinſtar privati, ſi non arctius, obligetur. *l. 1. §. 1. D. de offic. Procur. Cæſar. l. Cæſar. D. de Publican. l. pen. Cod. de donat. inter vir. & uxor. l. bene à Zenone. Cod. Quadrienn. Præſcript. l. 2. Cod. ne fiſc. rem quam vendidit libr.*

libr. 10 *l. prædia. Cod. locat. Præd. civil. libr.* 11. *Mastrill, decis.* 203. *n.* 9. *p.* 3. *Gabriel. comm. concl.* 5. *n.* 1. *Peregrin. de jur. fisci, libr.* 1. *tit.* 3. *n.* 45. *Zoes. D. de leg n.* 37. *Rauchb. quæst. jur.* 11. *p.* 2. *Roman. sing.* 463. *apud Bald. de Angel. ad l.* 5. *Cod. Adv. diver. judicio.*

Unde non poterit revocari beneficium, quod alicui concessum est propter aliquod officium, quod in se suscepit. Neque enim cuiquam suum officium debebit esse damnosum. *l.* 7. *D. Testam. Quemadm. Aperiunt.* Et qui quid revocat, quod quis in se suscepit, is tenetur ei qui illud suscepit, ad id quod ejus interest. *Arg. l.* 18, §. *Mandati. D. Mandat.* Si scilicet per eum non stet, quo minus illud impleat. *Arg. l.* 38. *D. locat. Perez. Cod. Prof. & Medic. n.* 9. *Gail.* 1. *obs.* 44. *n.* 12. *post Mins. cent.* 3. *obs.* 7. *&* 8. *vid. Sand.* 5. *decis. tit.* 10, *def.* 2.

16. Si tamen publica utilitas suadeat revocandum esse privilegium, id revocari poterit, ut tamen in ejus locum succedat id quod interest. *Arg.* §. 2. *Instit. qui sui vel alien. jur. Zoes. D. de constit. Princ. n.* 30. *& Felin. ibid.*

17. Uti impune revocabitur, si quispiam indignum se gesserit illo beneficio, adeoque pro ingrato habeatur. Nam cessante causâ finali beneficii, & ipsum cessabit: *Arg. l. ult. Cod. de Revocand donat. l. Athletæ.* §. 1. *l.*

Geome-

Geometræ. l. & item. D. Excus. Tutor. Gabriel. tract. de jur. quæs. non aufer. Bronchorst. Enant. 1. *ass.* 1. 2. 3.

Unde non aliter munus vel officium in aliquem collatum revocari poterit, quam si qui illud susceperat, se inutilem suâ culpâ, se illi muneri præbuerit. *l.* 2. *Cod. de Prof. & Med. libr.* 10. *l.* 8. *Cod. eod. l.* 6. §. 4. *D. Excus. Tutor. l.* 12. *Cod. de Dignit. libr.* 12.

18. Quod si de successore Principis loquamur, immodica largitio privilegiorum à Prædecessore facta, præsertim eorum, quæ publicum jus spectant, omnino revocari poterit. Quod talis immoderata & irrationabilis concessio, reipublicæ sit perniciosa. *c. ipsa pietas* 23. *q.* 4. *Bald. in l. jubemus. Cod. Sacros. Eccles.*

19. Cæterum, in casibus præcedentibus, quod privilegia publicâ nitantur fide, successores, eodem modo, quo antecessores obstringuntur. *Enench.* 3. *de Priv. c.* 7. *c.* 11. *n.* 44. *n.* 60. *Besold. delib. jur. ex libr.* 1. *D. p.* 34. 43. *de Privil. vid. Vaz. Barbos. Axiom. litt. G. n.* 15. *Raubar. quæst. jur.* 11. *part.* 11. *ibique varios.*

SECTIO TERTIA.

Caput Primum.

1. *Quotuplex jus non scriptum?*
2. *Utrum consuetudinem familia introducat?*
3. 4. *Quid sit consuetudo, Et quot ejusdem requisita.*
5. *Utrum in Scripturam possit referri?*
6. *Utrum consuetudini adversetur error?*
7. *Utrum consuetudo debeat esse justa?*
8. *Cujus sit arbitrari de iniquitate, in foro Soli?*
9. *Cujus de injustitiâ consuetudinis, in foro Poli?*

10. 11. *Quot actus requirantur ad introducendam consuetudinem?*

12. *An id Judicis arbitrio sit relinquendum?*

13. *An ad introducendam consuetudinem requirantur actus judiciales?*

14. 15. 16. 17. 18. 19. *Quot anni requirantur ad introducendam consuetudinem?*

20. *Quid*

20. *Quid si de consuetudine dubitetur, an per unum Doctorem eximium ea probanda?*

21. *An per testes? An per instrumenta?*

22. *Quænam requirantur, ut per testes probetur consuetudo?*

23. *Promptissime per actus judiciales probatur.*

1. POst explicationem specierum seu partium juris scripti & quidem universalis, sequeretur jus scriptum particulare, verum quoniam ad ejus intellectum pleniorem multum confert juris non scripti cognitio, non immerito id erit præmittendum. Estque jus non scriptum duplex; consuetudo, vel æquitas. Utrumque jus sine sanctione. Illud est, quod usus seu mores approbarunt: ut à moribus distinguatur, tanquam effectus à causâ. Mores quippe sunt actus jus consuetudinarium introducentes. Quod jus consuetudinarium, vel universale, quale populus introducit; vel singulare, quod est alicujus Municipii, vel collegii. *AZo in summ. Cod. hic.*

2. Cujus occasione DD. inquirunt num ab unâ familiâ induci possit consuetudo? Respondeo, non videtur id affirmandum, nisi

forte in quantum populus unius familiæ consuetudinem, pro justâ recipit, & admittit. *Arg. l. 32. D. de legibus.* Quo nomine affirmativam sententiam variis in casubus amplectuntur varii allegati apud *Gabriel. Comm. opinion. libr. 6. de consuet. conclus. 5. cum limit.*

3. Poterit consuetudo in genere definiri, per jus non scriptum, quod diuturni mores, tacito consensum utentium accedente, comprobarunt. Ut ad consuetudinem requirantur quatuor. 1. Ut adsit tacitus utentium consensus. 2. Ut sit justa & rationabilis. 3. Ut sit usus, seu mores. 4. Ut mores diuturni, seu longus usus, *Giurba in proœm. consuet. Senatus Messaniens. part. 1. num. 12. 13. 14. 15. & seqq.*

4. Primum requisitum erat tacitus utentium consensus; qualis est regulariter consensus universi populi, vel plerorumque, qui moraliter pro omnium consensu habetur. *l. 32. D. legibus l. 3. D. quod cujusque univ. nomine. l. 2. D. decret. ab ordine fac.* Ratio est, quia omne jus consensu latum est; etiam quod ipsa necessitas introduxit; quale Senatusconsultum, & responsa jurisconsultorum. Nec interest tacitus adsit consensus, an expressus. Ut quemadmodum in jure scripto desideratur expressus, simul & semel manifestatus, in consuetudine sufficiat tacitus; id est, qui re ipsâ, seu ipso facto paulatim tamen & pedetentim declaretur. *l. 32. l. 39. D. de legibus:*

bus. Nec obst. l. pen. D. eod. Ubi jus quod consensus introduxit juri consuetudinario opponitur. Ibi quippe per consensum intelligit JC. expressum illum consensum, quo lex aut Plebiscitum, introducitur; ad oppositionē consensus taciti, in consuetudine desiderati. *d. l. 32. Faber. in §. ex non scripto. num. 7. Instit. de jure natur. Gent. & civil. Mynſ. 6. obſ. 41. n. 11. 12. Speckh. cent. 1. quæst. 73. n. 30. 31.*

5. Nec tamen per consensum tacitum excluditur scriptura, quæ recte ex post - facto superadvenit, ut eo certior sit consuetudo, & omnibus atque singulis innotescat magis; neque ignorantia possit allegari. *Argum. l. 2. §. 4. verb. quas in tabulas. D. de Origin. jur. l. jubemus 29. §. sed ne aliqua. Cod. de Testament. l. cum res 12 Cod. Probat. vid. Merul. libr. 1. Prax. civil. tit. 5. cap. 1.*

Ut eo ipso nomen consuetudinis non amittat; quod scriptura primordialem actus naturam non immutet, aut immutare queat; tantum ad hoc inventa, ut quod factum est, probetur melius. *l. 4. in fin. D. Pignor. & hypothec. Arg. consuet. feudor. Vivius decis. 240. n. 7. Bartol. Bald. Alexand. in l. 1. 2. D. vulg. substit. Cavall. quæst. comm. 357. n. 11. apud Giurbam in consuet. Senatus Messaniens. Procem. part. 1. num. 25. Anton. Pichard. ad. §. 10. Instit. Testam. ordin. n. 2. 3.*

6. Ut tamen per consensum excludatur

 error,

error, qui consensui adversatur. *l.* 15. *D. de jurisdict. l.* 39. *D. de legibus. Neque obst. d. l.* 39. Quia ibidem satis manifestum est, erroneam illam consuetudinem, jus non facere, quod negetur ea in aliis similibus obtinere. Id quod tamen obtinet in iis, quæ habent vim legis. *l.* 12. *D. de legibus.* Præterquam, quod consuetudo erronea, ibidem abusive appelletur consuetudo; ut quæ non est juris, sed facti; qualem consuetudinem etiam merito brutis animantibus tribueris. *Arg.* §. *Pavonum.* 15. *Instit. de Rerum divis. Zoes. D. de offic. Pretor.* Habet tamen varias limitationes *Gabriel. comm. opinion. libr.* 1. *de Probat. conclus.* 8. *ibique varii.*

7. 2. Requisitum consuetudinis erat, ut sit justa & rationabilis. Quod enim non ratione sed errore introductum est, in aliis similibus non obtinet. *l.* 39. *D. de leg. c. ult. de consuet. Zasius post Bartol. in l.* 32. *D. de leg. Mynsing.* 6. *observ.* 41. *Gail.* 2. *obs.* 31. *n.* 11. *Speckhan. cent.* 1. *quæst.* 73. *num.* 2. *Bernegg. in Tacit. German. & Agricol. quæst. ult.*

Et quemadmodum nulla lex vigorem legis habet, nisi quæ justa, & honesta, & rationi congrua, quod ratio sit legis anima: Ita nec consuetudo, quæ legem imitatur, erit consuetudo, nisi honesta, & juri naturali atque divino congrua; saltem quæ ei non adversantur, contineat. *Arg. l.* 15. *D. Condit. in-*

stit.

Stit. c, erit. dist. 4. c. illas. dist. 15. Menoch, 2. Præsumpt. 1. Tuscus. litt. l. conclus. 252. n. 1. & Menoch. de Arbitr. 82. num. 17. Fontanell. de Pact. Anten. Claus. 4. glos. 19. p. 2. n. 14. DD. ad c. fin. de Consuet. Boër. decis. 132. Vivius decis. 66. n. 6.

Ut si iniqua, quia peccati nutritiva, citissime sit evellenda, ne in vim privilegii aut juris, uti moris est, ab impiis trahatur. *c. mala. distinct. 8.*

8. Si tamen de iniquitate consuetudinis inciderit dubium, & quidem in foro soli, ea res arbitrio judicis erit committenda. Scilicet, si videatur bonis moribus aut legibus civilibus adversari. *vid. Menoch. arbitr. judic. 2. cas. 82. Gail. 2. obs. 31. n. 13. Bacchov. ad Treutl. disp. 1. thes. 9. n. 9, litt. B.*

9. Quod si quæratur de consuetudine, num licita in conscientiâ, num juri naturæ ac divino repugnet, penes ecclesiasticas personas, congruenter sacræ Scripturæ regulis, vel legi morali, tanquam cujusdam casus conscientiæ erit decisio; ut quibus eloquia Dei sunt concredita, non judicibus terrenis; quorum mandata, aut jussa, ad naturalia & divina Præcepta sese non extendunt. *Argum. l. 3. D. quæ sent. sine appell. rescind. vid. Gloss. in c. cum tanto. de Consuet. Benedict. de Capra in Tom. Comm opin. v. consuet. p. 812.*

10. 3. Requisitum consuetudinis erat usus, seu mores utentium, quibus designatur

 requiri

requiri actus, ut introducatur consuetudo. Verum an unus actus suffecerit? Resp. Quod non: cum ne quidem actus à Principe gestus, introducat jus; multo minus à Privatis. *init. instit. Codicil. Arg. l. 3. in fin. D. Offic. Prætor.*

11. An duo aut tres? Non equidem. Cum enim frequenter fieri dicatur, quod iterum atque *sæpius*, fit. Et illis vocibus plus quam secundus & tertius actus designetur. Etiam in consuetudine, plures quam duos aut tres desiderabimus. Quinimo licet adsit subditi cujusdam actus, & insuper actus Principis, penes quem summa potestas est, non tamen ex illis duobus actibus consuetudo formari poterit. *init. instit. de Codicill. l. 1. Cod. quæ sit long. consuet. l. 3. Cod. de Ædif. Privat. l. 15. §. 22. D. injur.*

12. Ut judicis arbitrio totum hoc negotium sit committendum. *Arg. l. 1. D. de Jur. Deliberãdi. Bartol. in l. 2. Cod. quæ sit long. consf. Duaren. ad tit. de legibus c. 11. Connan. 1. Comm. 10. n. 6. Mynf. 6. obs. 41. num. 7. Bronchorst. 1. Enant. 8. Bocerus class. 1. disp. 4. thes. 10. Speckhan. loc. antea citat. n. 28. Zoes. D. de leg. n. 6. & seqq. vid. Dessel. in notis ad Zoes. instit. de Jure Natural. Gent. & Civil. n. 27.*

Nec *obst. l. 12. D. de Testibus.* Quod in probationibus judicialibus sufficiant duo testes, ubi frequentia, aut turba testium non requiritur. Uti nec obst. *l. 3. Cod. Episc. Audient.* Quia loquitur de assuefactione unius

nius hominis, non totius universitatis. *Neque c. abbas. de v. signif.* Quia tantum loquitur narrative. *Cujac.* 20. *obs.* 1. Nisi quis ad objecta loca respondere malit cum Azon. *in summ. Cod. quæ sit long. cons.* duos actus tum sufficere, cum populo aut Præsidi post duos actus placuit, sic judicandum esse in posterum. *diss. ex parte Wurmser. nucleo juris controv. libr.* 1. *tit.* 2. *contr.* 8. Et DD. admittunt actus duos, quando sunt notorii, & sæpius non occurrunt aliter plures. *Francisc. Vivius Comm. opin. libr.* 2. *opin.* 75.

13. Verum desiderabuntur ne plures actus judiciales, ut introducatur consuetudo? Neg. Nam quæ solo consensu introducuntur, & quidem consensu tacito, præsentiam judicis non desiderant. Et quemadmodum lex introducitur, citra actum judiciarium, ita & consuetudo, quæ legem imitatur. Ut si in lege de consensu constet per actum extra judicium, sic etiam de consensu in consuetudine constare possit. Ne dicam, quod in ll. ubi potissimum de consuetudine agitur, nulla fiat mentio judiciarii actus, & consuetudo à re judicatâ, separetur. Ut extra judicialibus abunde constituatur consuetudo. Modo ne sint difformes. *l.* 28. *D. de Transf. Arg. l. si servus plurium.* 50. §. *fin. D. de leg.* 1. *l.* 18. §. 1. 2. *D. Instruct. vel instrum. legat. l.* 32. *l.* 38. *D. de legibus. Cujac.* 10. *obs.* 1. *Cevall. comm. contr. comm. q.* 358. *Baptista Villalob. in tom. comm.*

comm. opin. libr. 3. v. consuet. per Panormit. in c. fin. n. 16. de consuet. quem refert. Tiraq. de Primog. q. 91. in fin. Johan. Fichardus tom. comm. opin. libr. 3. v. consuet: Francisc. Tursanus d. l. 3. v. consuetudo. ubi Cravett. cons. 55. n. 6. Bursat. 1. consil. 50. n. 27. Post eos. Mevius ad Lubec. quæst. Prælim. 7. n. 19. Mynf. 6. observ. 41. in fin. Gail. 2. obs. 31. n. 8. in fin. Speckhan. centur. 1. q. 73. n. 29. Bronchorst. 1. Enant. 10. Besold. oecon. jur. tit. 3. 4. libr. 1. Pand. n. 32. -- Bartol. in l. 2. Cod. quæ sit long Consuet. Mynf 6. obs. 42. n. 3.

14. 4. Ad consuetudinem introducendam requisitum erat longus usus, mores diuturni, ut consuetudo sit inveterata. Neque enim subito enascitur, verum temporis aliquem requirit decursum. Hinc quæsitum, quod anni ad consuetudinem introducendam sint necessarii?

15. Sunt qui totidem annos requirunt, quot necessario requisiti ad præscriptionem, quam cum ipsa consuetudine confundunt. *c. fin. de consuet.* cum tamen manifestum sit, præscriptionem tantum jus acquirere præscribenti, consuetudinem omnibus in republicâ; eam esse juris strictissimi, hanc ad similia trahi & extendi; adversus eam minorem juvari, in quantum eâ non læditur; adversus hanc eundem non juvari, adeoque per consuetudinem lædi posse. Negari tamen non

poterit,

poterit, quin quandoque præſcriptione, vel tempore immemoriali, vetuſtate, introducatur conſuetudo, adverſus leges ſuperioris. *c. ult. de conſuet.*

16. Sunt qui requirunt decennium, quod illud tempus longum in jure appelletur *Azo in ſumm. Cod. hic. Alexand. conſil. 132. viſa. vol. 1. Matth. Gribald. tom. Comm. opin. libr. 3. verb. Conſuet. & Franciſc. Vivius comm. opin. ibidem, & Baptiſt. Villalob. poſt gloſſ. in l. de quibus D. leg. & in l. 2. Cod. quæ ſit long. conſuet. Benedict. de Capra tom. comm. opin. verb. conſuetudo. p. 812. ibique varii. Donell. 1. comm. 10.*

17. Sunt qui tempus immemoriale deſiderant *per l. 2. §. 1. D. Aquâ, & Aquâ Pluv. ibique DD.*

18. Sunt qui ſpatium centum annorum flagitant, quod hoc ſit longiſſimum tempus vitæ humanæ. *l. 56. D. Uſufr. vid. Mynſ. 6. obſ. 41. n. 9. 10.* ibi *Bartol. Bald.* alioſque allegatos.

19. Verum dicendum quantumcunque ſufficere tempus, modo pluralis ſit annorum numerus, cum actuum pluralitate & uniformitate conjunctus. Ut tamen hoc totum arbitrio judicis relictum malim. *Arg. l. 1. D. jure deliber. Giurba ad Conſuet. Meſſanienſ. in Proœm. p. 1. n. 14. poſt varios. Menoch. de Arbitr. caſ. 83. n. 6. Coraſ. in l. 32. D. de legibus. Fachin. 7. cont. 67. Bronch. 1. Enant. 8. Bocerus, Claſſ. 1. diſp. 4. theſſ. 7. Spechan.*

cent. 1. quæst. 73. n. 22. Besold. oicon. jur. ad tit. 3. 4. libr. 1. Pand. num. 13. Wurmser. Nucl. juris contr, libr. 1. tit. 2. controv. 8.

20. Quid si dubitetur de consuetudine, num sit in usu, aut viridi observantiâ, uti loquuntur, quâ ratione, quove modo ea veniat probanda, multum disquiritur ?

Sunt qui statuunt, per testimonium viri excellentis consuetudinem probari posse; adeoque doctori eximio asserenti de consuetudine fidem esse adhibendam, secundum *Decianum consil. 559. apud Matth. Gribald. in tom. comm. opin. libr. 3. verb. consuetudo.* ubi plures.

Sunt qui dicto glossæ standum existumant, si de consuetudine testetur.

21. Verum dicendum, & si negandum non sit multum tribui hic posse practico eximio, in tantum, ut si quis ex peritioribus suo exemplo præeat, id agendo, quod consuetudini allegatæ, conforme est, sit præsumendum pro consuetudine; (exemplo Labeonis, qui cum fecisset codicillos, nulli dubium amplius erat, quin Codicilli optimo jure admitterentur. *Init. Instit. de Codicill.*) Quia samen consuetudinem obtinere, vel non obtinere, non juris est, sed facti, quod non præsumitur, verum probatur, *l. 10. Cod. Non Numer. Pecun.* Nec unius dicto creditur, licet honoris præfulgeat dignitate, *l. 9. §. 1. Cod. de Testibus.* Et quæ facti sunt, etiam

iam fallunt prudentissimos. *l. 2. D. de jur. & fact. ignorant.* Consuetudinem non nisi per instrumenta vel testes ad minimum duos, si non per turbam, esse probandam. *Arg. l. quod si nolit, §. qui assidua. 6. D. Ædil. Edict. l. 12. D. de Testibus. Bartol. ad l. de quibus. D. de leg. Alexander sibi contrarius & alii apud Baptist. Villalobos tom. comm. opinion. libr. 3. verb. consuet. Et Comm. opin. ex consil. Marini Socini junior. verb. consuet. M. Gribald. Commun. opinion. 3. verb. consuet. Eman. Soares Thesaur. Recept. Sent. verb. consuet.* ubi alii. *Martin. Uran. 1. consil. 12. Schrader. de feud. p. 1. q. 1. n. 5. Treutl. part. 1. disp. 1. thess. 9.* ibique *Bacchov. Wurmser. Nucl. jur. contr. libr. 1. tit. 2. num. 27.* Diss. *Jason. ad l. 32. D. de legibus. n. 8. Gabriel. Comm. opinion. tit. de Probat. Conclus. 4. apud Uranium. 1. Consil. 12. Mynsing. cent. 5. obs. 96. n. 2. 3.* ibidemque alii. *Vid. Alderan. Mascard. de interpr. statutor. concl. 3. n. 53. Anton. Matth. de Subhastat. libr. 1. cap. 10. num. 34.*

22. Ut autem per testes consuetudo accurate probetur, quatuor à DD. requiruntur. Ut testes deponant de visu actus, cujus consuetudo allegatur. Quia plus est oculatus testis unus, quam auriti decem. *Arg. §. fin. Instit. de Gradibus Cognat.* Ut de frequentiâ actuum deponant; quod per dicta superius, plures actus desiderentur. Ut tem-

poris diuturnitatem intervenisse deponant, quo consuetudo dicatur longa. Denique edoceant actus varios sic adhibitos fuisse, ut appareat, saltem consensum populi tacitum intervenisse; ne clam commissum consuetudinem operetur. *Decian. Consil. 483. Matth. Gribald. in tom. comm. Opinion. libr. 3. verb. consuetudo. Emanuel Soares Thesaur. Recept. Sent. verb. consuetudo,* ibique varii.

23. Licet autem probetur sufficienter consuetudo, si de actubus extrajudicialibus satis constet; promptissime tamen per actus judiciales (non tamen si semel intra 10. vel 20. annos ita fuerit judicatum) eandem probari, statuendum erit. Quo refero *l. 34. D. de legibus, l. 1. Cod. Quæ sit long. Consuet. Azo in summ. Cod. hic. signo* *. *in additamentis, & litt. a. in addit. Coras. ad l. 34. de legibus.*

CAPUT II.

1. *Consuetudo non minores habet vires, quam lex.*
2. *Interpretatur legem, contractum, testamentum, &c.*
3. *Quandoque à lege superatur.*
4. *Quandoque legem superat.*

1 Simulac vero introducta & probata est consue-

consuetudo, secundum requisita jam exposita, varios illa, & eximios parit effectus. Et quidem in genere, non minores habet vires, quam ipsa lex. Neque enim aliter differt à lege, quam tacitum ab expresso. Cujus hâc in parte virtus est pariformis. Unde etiam Consuetudo in loco ubi viget, lex & jus civile appellatur. Atque æqualem cum lege interpretationem & extensionem ad casus similes admittit: contra quam volunt nonnulli, qui eam stricti juris statuunt. Hinc etiam, qui transgressor est consuetudinis, legis est contemptor. Et judicare jussus, cum clausulâ, secundum leges, juxta consuetudinem judicare tenetur. *l.* 32. *in fin. D. de legibus. c. in his distinct.* 11. *Panormit. in c. cum nobis. in* 10. *notabili. de Elect. Gail.* 1. *obs.* 36. *n* 13. *Roland. à Valle consil.* 3. *n.* 9. *vol.* 2. *Claud. Cantiunc. in locis legalibus à verosimili. p.* 118. *Besold. Oicon. jur. libr.* 1. *D. tit.* 4. *n.* 28. *Vid. Christin. vol.* 4. *decis.* 412. *Wurmserum Nucleo juris contr. libr.* 1. *tit.* 2. *contr.* 12.

2. In specie autem consuetudo legis verba ambigua interpretatur. *l.* 37. *de legibus. c. cum dilectus. de Consuet.* Et si non appareat, quid actum sit inter contrahentes, ad eam, tanquam rerum ac verborum dominam recurritur. *l. Semper in stipulationibus. D. Reg. jur.* Quam etiam in perscrutandâ testatoris voluntate, *l.* 50. §. 3. *D. leg.* 1. *l.* 18. §. 3. *in*

3, *in fin. D. Instruct. vel, instrum.* In exquirendâ rationum fide, *l.* 9. §. 2, *in fin. D. Edend.* In probandi modo, aliisque multis in casubus, sequimur, *l.* 3. *in fin. D. de Testibus, l.* 6. *D. de Evict. Johann. Bellonus in Tom. Comm. Opin. libr.* 3. *verb. consuet. p.* 63. *Pacius* 1. *Enant.* 15. *Mantic. de Tacit. & Ambig. libr.* 3. *tit.* 9. *Connan.* 6. *comm.* 3. *Claud. Cantiunc. Topic. legal. loc. cit.*

3. Verum an consuetudo à lege superari poterit, tanquam à fortiori? Respondeo, si lex sit consuetudine posterior, eique directè adversetur, consuetudo superari poterit, adeoque per legem abrogari. Constitutiones quippe tempore posteriores potiores sunt hisce, quæ ipsas antecesserunt. *l. fin. D. Princip. Constit. Vid. Hillig. ad Donell.* 1. *comm.* 10. *litt. i.*

Censent nihilominus DD. de jure canonum, legem generalem posteriorem non tollere specialem loci consuetudinem, cui adversatur. Quasi præsumendum sit legislatorem particulares ignorasse consuetudines, adeoque nec eas revocasse. *c.* 1. *de constit. in* 6. *Bartol. ad l.* 32. *D. de legibus, lect.* 2. *n.* 5. *Covarr.* 3. *variar. Resol. cap.* 13. *n.* 4. *circa fin.*

4. An vice versâ unquam consuetudo vincet legem? Respondeo, si generalis sit consuetudo, & lege posterior, eam superabit: lex enim posterior abrogat priorem, si

si

sit prioris correctoria. Consuetudinem autem cum lege parificari, antea fuit demonstratum. Ut consuetudo ejusdem cum lege sit efficaciæ. *l.* 32. *l.* 35. *D. de legibus. l. fin. D. Princ. Constit. libr.* 2. *feudor. tit.* 1. §. *legum autem.* Neque obst. *l.* 3. §. *divus. D. Sepulchr. Violat.* Quia non agit de consuetudine adversus legem introductâ, verum de statuto municipali, cui nulla vis est tributa superandæ Principis constitutioni. Non itidem obst. *l.* 2. *Cod. Quæ sit longa Consuet.* Quia d. Const. locum habet in statu Monarchico; in quo uti nulla est populi auctoritas, ita nulla vis consuetudinis, per tacitum populi consensum introducendæ. *l.* 32. *in fin. D. de legibus.* Cum solius sit Principis in regno leges ferre, easque interpretari. *l. fin. Cod. de legibus. Tiraquell. de jure Primogenit q.* 16. *Cravett. consil.* 969. *n.* 3. *Bacchov. ad Treutl. disp.* 1. *thes.* 9. *litt. D.* Si tamen Princeps consuetudinem suâ confirmaverit auctoritate, eamque servari voluerit, tum demum ea vim legis in principatu est habitura, ut tamen ad jus scriptum seu sancitum referri debeat; quod simul & semel ab eo comprobatum, qui legis sanciendæ habet potestatem. Quo referri meo judicio non incongrue poterunt, Consuetudines jussu Ducis Albani collectæ, & in nonnullis Belgii Provinciis receptæ. *Arg. Init. Instit. de Codicill. l.* 1. *Cod. Quæ sit long. consuet. l.* 3. *Cod. eod. vid. Baldwin. in Constant.*

Constant. ad fin. Lyclam. Membr. Eclog. 11. *Cujac.* 5. *obs.* 2. *Donell.* 1. *comm.* 10. *Bronchorst.* 1. *Enant.* 9. *Besold. Oicon. jur. tit.* 3. & 4. *libr.* 1. *Pand. n.* 29. 30. -- *Vid. de Consuet. Ducis Albani. Radelant. decis. cur. Ultraj.* 31. *Neostad. decis. Supremi Senat.* 10.

SECT. III. CAP. III.

1. *Quid sit stylus Curiæ?*
2. *Qui probetur stylus Curiæ?*
3. *Quandoque stylus Curiæ spectat litis decisoria.*

1. QUandoquidem consuetudinis species est *stylus* Curiæ, quam Imperator Justinianus *formam* & *observantiam* appellat, summis digitis, & quasi per indicem ipsam attingere mihi visum; quod aliqualis ejusdem cognitio, non contemnendum in foro præstet usum.

Estque stylus ille, nihil aliud, quam consuetudo, circa juris processum, seu modum procedendi in Curiâ servata. Ut non tam spectet momentum causæ, quam modum seu rationem instruendi litem. Sunt enim in jure duo consideranda, litis ordinatoria, & litis decisoria. Ad illa refertur stylus Curiæ, non ad hæc; quę ex legibus, & alio jure certo petenda. *Vid. Zasium in l.* 32. *p.* 76. *n.* 35. *D. de legibus.* 2. Quia

2. Quia vero *Stylus* ille Curiæ apertius in quotidiano judiciorum usu, in ipsis rerum documentis apparet, ideo hic maxime fidem merebuntur, Practici eximii qui in foro diu multumque versati sunt. Ut tamen ad eum probandum non unius licet præclari satis sufficiat auctoritas, verum plurium requiratur assertio; idque argumento eorum, quæ de probandâ consuetudine antea dicta fuerunt. §. *fin. Instit. Satisdat.*

Et quemadmodum istum procedendi modum ad unguem tenere, res est difficillima; ita habent Patroni causarum disertissimi, secundum Merulam, quod discant indies, ante forte non observatum. *Vid.* §. *fin. Instit. de Satisdat. l. 2. Cod. Quemadm. testam. aperiant. l. 2. Cod. de bon. vacant. gloss. & DD. in c. Ecclesia sanctæ Mariæ. de Constit. apud Francisc. Vivium in Tom. comm. Opin. libr. 3. verb. consuet. Bald in l. 1. in fin. Cod. Quæ sit long. consuet. Gail. 1. obs. 65. n. 8. Petr. Paul. Parisius. in c. Illud autem. de Præscript. Tom. 4. Repet. jur. canon. n. 2. v. 256. ibique Fel. Abb. in c. ex litteris. de Constit. Treutl. part. 1. disp. 1. thes. 9. litt. a. Menoch. 2. Præsumpt. 8. n. 14. cum seqq. Everhard. in loc. à stylo curiæ. Merul. Prax. civil. libr. 1. c. 2. tit. 5. & DD. ad l. ult. in fin. Cod. de Injur. Goris advers. 3. cap. 7. n. 5. Joseph. Ludov. decis. Lucens. 36.*

3. Dixi stylum Curiæ spectare litis ordinatoria,

natoria, non deciſoria. Nonnunquam tamen, quæ exceptio eſt à regulâ, ad litis deciſoria ſtylus Curiæ referri poterit, in quantum reſpicit probandi modum & efficaciam; puta ut credatur tali inſtrumento, vel non credatur, ut libris mercatorum plena vel ſemiplena fides tribuatur; & in aliis ſimilibus caſibus. *Argum. l. Quædam. §. Nummularios. D. Edendo. l. 3. in fin. D Teſtibus,* poſt *Bartolum in l. Ictus fuſtium. D. Qui notant infam. Baldum in l. 1. Cod. Quæ ſit long. conſuet. Franciſcus Virius in tom. comm. Opin. libr. 3. verb. conſuetudo.*

SECT. III. CAP. IV.

1. *Æquitas commendatur.*
2. *Diſtinguitur à diſpenſatione.*
3. *Eſt juris portio.*
4. *Et quidem juris non ſcripti.*
5. 6. *Varia proponuntur æquitatis acceptiones.* *(oſtenditur.*
7. *Quâ occaſione æquitas ſit introducta*
8. *Quid ſit æquitas?*
9. *An juri communi contraria?*
10. *An ab omnibus judicibus adhibenda?*

1. ALtera Species juris non ſcripti erat *æquitas*; quæ cum non adeo cuivis obvia,

via, à paucis intellecta satis, à paucioribus exercita, tutius tamen est in eâ versari, etiam utilius, quam in variis juris subtilitatibus, *Oldend. in formul. investig. Action.* magisq; in explicatione statutorum ea locum obtinet, quam apices juris; de ipsâ, quantum ad explicationem ejus naturæ satis est, agendum erit.

2. Quæ licet aliqualem cum *dispensatione* convenientiam habeat, non tamen erit cum eâ confundenda. Dispensatio quippe Majestaticis annumeratur, soli Principi concessa. Interpretatio secundum æquitatem etiam judicibus tributa. Illa locum habet, etiam si manifestus sit legis sensus; adeoque & contra legem. Hæc vero legis sensum in mitiorem partem trahit, dum ejus contrarium non apparet. Ut si lex sit clara; licet inique scripta, eam judex contemnere nequeat, aut contra eandem judicare. *l.* 12. *in Princ. D. qui & à quibus Manum. l.* 1. *Cod. de leg. l. nemo judex. Cod. Sent. & interloc. Fachin.* 1. *contr.* 3.

3. In antecessum vero inquirendum erit: Num æquitas sit aliqua juris portio? Respondendum, quod ita. Tum quia inter sese opponuntur; jus æquum & iniquum. Tum quia eam complectitur jurisprudentia, profitetur jurisconsultus, sibi in judicando propositam habet judex, eamque stricto juri prælatam debet. *l.* 1. *in init. &* §. 1. *D. de just.*

just. & jure. l. 32. D. Rebus credit. l. 4. §. 1. D. de eo quod certo loc. dari oport. l. 91. §. 3. D. v. oblig. l. 8. Cod. de Judic. Bodin. juris univ. distrib. p. 14. Wurmſ. Nucl. jur. contr. tit. 1. libr. 1. contr. 7. n. 17.

4. Verum an portioni juris ſcripti, an non ſcripti, annumeranda? Retuli eam in meâ diſtributione ad jus non ſcriptum. Dependet quippe æquitatis ratio, ex ſolâ animi deliberatione, ſecundum negotiorum circumſtantias, infinitis modis variantes. Unde etiam in jure noſtro tanquam invicem oppoſita conſiderantur æquitas & jus ſcriptum. Quod in tantum etiam verum eſt, ut ſi ſcribatur æquitas, nomen & naturam ſuam mutet. *l. 2. §. 5. D. de Aquâ & Aquâ pluv. l. 7. in Princ. D. de Uſur. l. 16. D. de Condit. & demonſtr. Connan. 1. Comm. 11. Donell. 1. comm. 13. Duaren. 2. diſp. Anniv. 18. Bronch. 1. Antin. 7. Petr. Faber in l. 90. D. Reg. jur. Gotefred. ad l. 8. Cod. judic. diſſ. Wurmſer. Nucl. jur. contr. libr. 1. tit. 1. contr. 7. n. 65. & ſeqq.* ibique plurimi. Jure nihilominus canonico æquitatem aliquam ſcriptam admittunt. *vid. Duaren. d. diſp. Pezel. ad Melanton. in 8. de legibus Politic. p. mihi. 656.*

5. Sed ut natura æquitatis magis innoteſcat, præmittendæ erunt duæ ejuſdem acceptiones noſtro inſtituto inſervientes; relictis aliis, quas apud *Althuſ. dicæol. libr. 1. c. 16. n.*

16. n. 17. & 21. 22. reperire licebit. Certum enim aliquod jus semper esse æquum, idque sic appellari, quod ei conjuncta sit aliqua benignitas, id est ratio æqua, quæ tale jus suadeat. Nec tum distinguetur jus æquum, à jure naturali, gentium aut civili scripto. Quo etiam nomine exceptiones per æquitatem introductæ dicuntur etiam nonnullæ condictiones, licet sint juris civilis scripti, vel Prætorii. *Init. Instit. de Except. l. pen. in init. D. de Just. & jure. l. 14. l. 66. D. de Indeb. Cond.*

6. Aliter dein jus æquum dicitur, quod juri civili scripto, & quidem stricto, contradistinguitur, quod jus strictum Græcis ἀκριβοδίκαιον appellatur. Et habet locum, vel cum leges scriptæ, nimium severæ, & sine ullo moderamine positæ sunt, propter aliquam utilitatem publicam, quæ commodis anteponenda privatorum. *l. 51. §. 2. v. quod si quis. D. Ad l. Aquil. l. 12. in init. D. Qui & quibus de caus. manum.*

Vel cum leges per interpretationem sine ullo temperamento aut moderamine ad casus similes trahuntur, in quibus tamen ratione circumstantiarum est aliqua dissimilitudo; ut duriore interpretatione contra civium commodum trahantur ad severitatem. *l. nulla, 25. D. de leg. l. 11. in init. D. de Pœn.*

Vel cum fraus fit legi, & salvis verbis legis, ejus sententia circumvenitur. Id quod à sophi-

sophistis, & sycophantis fieri solet, qui nimis acutè leges intuentur. *l.* 19. 29. 30. *D. de leg. l.* 13. *D. quod met. caus. l. pen. D. Ad Exhibend. Auth. de litigiosis.* §. *omnes autem.*

7. Duabus postremis juris rigidi acceptionibus consideratis, apparet satis, quâ ratione, quâve occasione jus æquum sit introductum; scil. suadente necessitate. Neque enim omnes casus, qui emergunt quotidie, legibus comprehendi poterunt. *l.* 10. *l.* 12. *D. de legibus.* Et natura indies novas formas edere deproperat. *l.* 2. §. 18. *Cod. vet. jure Enucleand.* Et quoniam leges generaliter latæ, casui singulari propter variationem circumstantiarum applicari forte nequeunt, interpretatione benigna tum statuendum erit, quod oportet. *l.* 11. *D. de leg.*

8. Ut æquitas nihil aliud sit, quam juris universalis in certis casubus, in quibus illud vel contrarium est, vel deficit moderatrix; id ipsum propter circumstantias faciens quod ipse legislator, si adesset, facturus fuisset. Vel interpretatione quid statuendo certius; vel leges interpretando benignius; vel legis verbis neglectis, vim atque potestatem intuendo. *l. pen. v. Prætor etiam. D. Justit. & jure l.* 2. §. 5. *D. Aquâ & Aquâ pluv. l.* 32. *D. Reb. credit. l.* 18. *D. Ædil. Edict.* -- *l.* 11. *l.* 17. *l.* 18. *D. de legibus.*

9. Dixi, jus universale quandoque contrarium esse ejus quod per æquitatem deciditur.

ditur. Non quidem in thesi; quod legi in thesi, & generaliter latæ non sit contrariandum, licet dura sit. *l. 12. in init. D. qui & à quibus manum.* verum in hypothesi, id est ratione circumstantiarum, quæ faciunt illius legis observationem in casu incidenti declinare, seu deficere. Ita verbi gratiâ, lex naturæ exigit, ut depositum reposcenti restituatur. *l. 1. D. deposit.* Quid si itaque qui sanus, & compos mentis gladium deposuerit, eumque furibundus reposcat? Quid si criminis capitalis reus, quæ ante reatum fidei alicujus commendaverat, repetat? Quid si quæ spolia custodienda tradidit, sibi restitui velit? Nec illi gladius, nec isti bona, nec huic spolia sunt reddenda. *l. 31. D. Deposit. vid. Alciat. 1. de verb. signif. n. 21.*

Neque hic peccatur adversus legem, quia non adversus intentionem legislatoris, ut qui si adesset, vel tale quid eventurum prævidisset, facturus idem fuisset.

Quod dictum, si lex deficiat, aut declinet, æquitatis haberi rationem, id indistincte tamen admittendum non est, ne aliter leges inextricabili labyrintho implicentur.

Aut igitur lex deficit, quia generaliter lata, secundum DD. contrariè. Quando scil. non tantum cessat ipsa legis ratio, sed & inique ageretur, si lex servaretur. Aut deficit lex, quia, universaliter lata est negative, in quantum incidit casus, in quo cessat legis ra-

tio. Aut denique lex deficit, propter ambiguitatem, vel obſcuritatem. Duobus prioribus caſubus, æquitatis ratio juri ſtricto præferenda, atque à judice adhibenda. *l.* 8. *Cod de judic. l.* 4. §. 1. *D. de eo quod certo loc. l.* 25. *D. donat. l.* 11. *D. Servit. Præd. Ruſtic. l.* 36. *D. verb. oblig. l. in omnibus.* 90. *l.* 143. *D. Reg. jur.*

Poſtremo caſu, quo lex eſt dubia, aut obſcura, non judicis partes, verum Magiſtratus ſupremi aut Principis interponendæ; cujus ſolius erit, inter æquitatem & jus rigidum interpretationem adhibere. *l.* 1. *Cod. de leg. l.* 12. §. 1. *Cod. eod. Beſold. in delib. juris ad libr.* 1. *Pand. tit. de juſt. & jur. q.* 12. *Wurmſer. Nucl. jur. contr. libr.* 1. *tit.* 1. *contr.* 7. *num.* 20. 21. *& ſeqq. DD. ad l.* 90. *D. Reg. jur.*

10. Quoniam vero ex ante dictis paret à judice adhibitam fuiſſe æquitatem, & adhibendam ante omnia, ut ſuppleatur illud, in quo lex deficit; colligere licebit, eos hallucinari turpiter, qui nonniſi majores judices, & ſupremas curias, ex æquo & bono judicare poſſe, ſtatuunt; immemores earum legum, quæ ab omnibus in judiciis æquitatem ſtricto juri præferendam ſuadent. *d. l.* 8. *Cod. judic. l.* 4. §. 1. *D. quod certo loc. Nec obſt. Auth. hodie. Cod. de judic.* Eo quod, ſi recurratur ad authenticum, id eſt textum Græcum, unde illa ab Irnerio epitomatore deſum-

ſumpta, deprehendatur eam auth. ſocorditer tranſlatam & compilatam eſſe. *vid. Duaren. tit. de judic. c. de Var. Judic. Præcept. Conn.* 1. *Comm.* 11.

SECTIO QUARTA.

Caput Primum.

1. *De voce Statuti agitur.*
2. *Definitur ſtatutum.*
3. *Diſtinguitur à lege propriè dictâ.*
4. *Diſtinguitur à conſuetudine.*
5. *Statutum & conſuetudo pari paſſu ambulant.*
6. *Conſuetudo nihilominus aliquo ſenſu potentior.*
7. *Statutum eſt juris ſcripti portio.*

1. SEquitur jus particulare, ſeu non commune, quod uno vocabulo uſitatiſſimo, *Statutum*, dicitur, quaſi *ſtatum publicum tuens*, ſecundum *Andream ab Exea in c. canonum Statuta. de Conſtit. tom.* 2. *Repet. jur. can. p.* 182. *n.* 46. Appellatur etiam *jus municipale*; ut hic tamen paulo latius ſit acceptum. Forte apud Cæſarem in init. Belli Gallici, *Inſtituti* nomine deſignatum. Etiam in jure noſtro dicta *lex, ſeu lex municipii*, quemadmodum in ge-

nere signat, jus commune; etiam ipsum Principis rescriptum, quod *statuti* venit nomine. *l.* 46. *D. verb signif. l.* 3. §. *Divus Hadrianus. D. Sepulcro violat. l. inter claras. Cod. summ, Trinit. l. unic. Cod. de Senator. l.* 3. *in init. Cod. de sent. ex pericul. Recitand. l.* 10. *Cod. de Murileg. libr.* 11 *Insuper, canones ecclesiæ. c. canonum statuta. & ibi Andr. ab Exea loc. cit. n.* 43. *p.* 182. *&c. Statutum de Prebendis. in* 6. De quo jure particulari DD. & interpretes agunt ex professo ad *l. omnes populi. D. justitia & jure.* Quasi in *d. l.* per jus proprium civitatis intelligatur jus statutarium. Verum sine fundamento, & adversus scopum & intentionem jurisconsulti, qui in *d. l.* jus partitur in commune & proprium: illud appellat jus naturale & gentium, quod omnibus hominibus est commune, hoc alicujus civitatis, quod appellat jus civile, quale erat Romanorum.

2. Verum ad statuti explicationem me conferam, quod hâc finitione comprehendi poterit; *est jus particulare, ab alio legislatore quam imperatore constitutum.* Dico *jus particulare*, in quantum opponitur juri communi, non prout est gentium & naturale, sed prout est jus civile Romanorum, populo Romano commune, & omnibus qui illi populo parebant. Additur, *ab alio legislatore*, cum qui statuta condit, recte & suo modo legislator appelletur, uti ipsa statuta leges dicuntur municipiorum.

orum. Et quidem *ab alio*, quia regulariter statuta non condit imperator: excipe, nisi municipibus jura det, statuta præscribat, secundum quæ ipsi sua regant municipia. Vid. clausul. Stat. Civitatis Ultrajectinæ. Denique adjicitur, *quam imperatore*, quod licet imperator solummodò dicatur legislator, id tamen non alio sensu obtineat, quam quod suis legibus non hunc aut illum populum, verum omnes constringat, quos suæ clementiæ regit imperium. *l*. 3. *l*. 6. *D. decret. ab ordine faciend. l*. 6. *in Princ. D. quod cujusque univ. nomin. l*. 25. *D. Ad Munic. l*. 9. *D. Ad leg. Rhod. de jact. l*. 1. *in init. Cod. Summ. Trinit.* §. 1. *in fin. instit. Proœm. diss. Christin. Prælud. ad ll. Mechl. n*. 3.

3. Non tamen statutum sic definitum cum lege propriè dictâ confundetur, quod multiplex inter utrumque sit differentia. Lex enim generalis est, & omnes obligat, etiam ignorantes. Statutum, nec omnes, nec itidem ignorantes. Hinc censent DD. Simulac facta est statuti promulgatio, ejus præsumi scientiam, adeoque ad observantiam continuo municipes, obstringi, non tamen excluso modico tempore; per rationem quod facilis sit ejus scientia isto in loco, ita *Menoch. 2. Arbitr cas.* 185. *n*. 5. *&* 6. Non autem simulac facta est legis promulgatio, ejus scientia præsumetur, ut duobus demum mensibus elapsis à publicatione, incipiat obligare.

ligare. *Novell.* 66. §. 1. vid. tamen *exc. apud Menoch.* 2. *arbitr.* 185. Zoesius nihilominus ad exemplum legis post statuti promulgationem duorum mensium lapsum desiderat, ut obstringantur municipes. *D. de constit. Princ. n.* 37. *vid l.* 6. *D. de Decret. ab ordin. faciend.*

4. Non itidem confundi oportet consuetudinem cum statuto, licet quandoque particularis sit loci consuetudo, **costupme** appellata. Statutum enim semper est non commune; consuetudo quandoque generalis, & generalissima. Statutum est jus sancitum, id est simul & semel latum; consuetudo jus non sancitum, id est sensim atque paulatim introductum, ut eam de necessitate antecedat actuum frequentia. Statutum obtinet etiam ubi imperium, & in imperio; consuetudo proprie in imperio non habet locum; id est non vincit legem anteriorem, nisi à Principe sit approbata; neque tum amplius erit consuetudo, sed jus aliquod sancitum. *l.* 3. *&* 9. *Cod. de leg.* §. 9. *Instit. de jure nat. Gent. & civil. l.* 32. *D. de leg. l.* 35. *D. eod. Arg.* §. *pen. instit. Proæm. l.* 2. §. 10. *Cod vet. jur. enucl. l.* 2. *Cod. quæ sit long. consf. Alex. consil.* 108. *vol.* 3. *in* 2. *columm. & vol.* 1. *consf.* 39. *n.* 13. *Abbas in c. cum accessissent ult not. de Constit. Connan.* 1. *comm.* 10. *n.* 3. *Cravett. de Antiq. tempor. part.* 1 *n.* 42. *Christin. loc. cit. n.* 12. *Dessel. in not. ad Zoes. instit. tit. de jure nat. gent. & civil. n.* 37.

5. Quia

5. Quia vero ſtatutum dicitur à conſuetudine differre tanquam expreſſum à tacito, ideo doctores ſtatuunt à pari ſtatutum cum eâ procedere. *Argum. l. 31. in fin. D. de leg. poſt Decium conſil. 694. n. 7. Decian. vol. 5. conſil. 42. n. 24. Grammat. deciſ. 92. n. 4. Cravett. conſil. 96. n. 6. Schraderus de feud. part. 10. ſect. 8. n. 142. Tuſc. litt. c. concl. 810. n. 1. litt. S. concl. 436. Giurba proœm. ad Senat. Meſſanienſ. conſuet part. 1. n. 22.*

6. Inſpecto nihilominus aliquo effectu, potentiorem volunt eſſe conſuetudinem, quam eſt ipſa lex, vel ſtatutum. Quia conſuetudo ſuaviter & per ſe influit, per tacitum quaſi omnium conſenſum, cum ſtatutum quandoque invitis obtrudatur. *Arg. l. 32. D. leg. c. 1. de feud. cognit. Bald. conſ. 252. vol 2. Cravett. conſil. 238. n. 7. Giurba loc. alleg. Menoch. de Arbitr. 71. n. 4.*

7. Quibus præmiſſis facile jam inferri poterit, ſtatutum eſſe portionem juris ſcripti, non quod ſcribi ſtatutum ſit neceſſum, verum quod ſimul & ſemel conditum ſit & introductum. Ut tamen conſultius ſit ſtatutum in ſcripturam redigi, etiam imprimi, quo facilius in civium notitiam pervenire queat. *l. 2. §. 4. D. de orig. jur. confer. Treutl. vol. 1. diſp. 1. theſ. 5. litt. B. Chriſtin. ad ll. Mechlin. in Prælud. n. 19.*

SECT. IV. CAP. II.

1. *Quot generum sint statuta?*
2. *Refutantur hic doctores.*
3. 4. *Peculiaris auctoris sententia proponitur.*
5. *Species statutorum explicantur.*
6. *Traduntur regulæ in statutis personalibus observandæ.*
7. *Nullum statutum sive reale, sive personale, sese extendit extra territorium.*
8. *Mobilia comitantur personam, ubicunque sita.*
9. *Statutum se extendit extra territorium, si utrinque subsit uni supremo Principi.*
10. *Pœna subdito statuto imponi poterit propter gesta extra territorium.*
11. *Etiam collectæ imponuntur subdito ratione bonorum extra territorium.*
12. *Statutum prohibens ne frumentum exportetur etiam obligat forensem.*
13. *Etiam statutum obligat forensem si consentiat.*

14. *Si sit actus voluntariæ jurisdictionis exercendis.*

15. *Si statuto contractus accesserit.*

16. *Bona statuto loci communia, etiam quæ alibi sita, ubi contrarium statutum ex pacto, communicanda.*

17. *Statutum loci extra territorium, ex comitate & æquitate sæpe servatur.*

1. PRæmissâ statuti finitione, tam nominali, quam reali, ad ejus me conferam divisiones varias, in quibus explicandis potissimum laborabo. Poterit alia desumpta esse à loco, quando statutum aliud provinciale, oppidanum, paganum, vicanum, quod provinciatim, oppidatim, pagatim, vicatim, condatur. Illud **Lantrecht** / istud **Stadtrecht** / hoc **Dorprecht** / &c. appellatur. *Lips. Monit. & exempl. c. 2. libr. 2.* Alia ab accidenti, quod vel contra jus civile statutum sit introductum, vel præter, vel secundum jus civile. Alia ab adjuncto, quod aliud odiosum, aliud favorabile, aliud mixtum. Ab effectu, aliud pœnale, aliud non pœnale; aliud prohibitivum, aliud permissivum &c. Verum, quoniam hæ divisiones minoris sunt commatis, nec tantum habent usum in foro,

ad aliam, quæ doctorum ingenia torsit, & torquet etiamnum, meum transferam laborem. Statuta vulgo dividuntur in realia, personalia, & mixta. Realia nonnulli ea appellant, in quibus à re orditur oratio, personalia, in quibus à personâ. Exempli Gratiâ. *Primogenitus succedat*: erit personale. *Bona decedentium venient ad primogenitum*, erit reale secundum *Bartol. in l. 1. Cod. Summ. trin. n.* 42. Verum eam sententiam ex parte rejicit *Salic. ad d. l. Cod. n.* 13. 14. *Arg. l. incolæ. D. Ad Municipal.* quæ meritissime in totum rejicienda. Quod non verbis sed rebus leges sint impositæ; adeoque nec verba captanda. Cum scire leges non sit verba tenere, sed vim atque potestatem. *Argum l.* 17. 29. *D. de legibus. l. 2. in fin. Cod. Comm. de Legat. vid. Gilken. ad l. 1. Cod. Summ. trinit. n.* 68. 89. *Christin. Prælud. ad Mechlin. n.* 23. *Burgund.* 1. *ad consuet. Flandr. Rodenb. tract. de jur. conjug. c.* 1.

2. Mixta vero statuta, licet admittant bene multi, non tamen ea satis accurate explicant, non equidem meo judicio legum studiosis aut mystis, aut pragmaticis satisfaciunt; an id ipse sim facturus, penes lectorem judicium esto. Mixta statuta appellat Argentræus, quæ de re & de personâ fiunt, ut si dicatur: *Minor ne alienet immobilia, quæ intra statuti territorium sunt.* Burgundus paulo aliter, ea mixta appellat, quæ partim sta-

tuentis

tuentis territorio continentur, partim extra territorium extenduntur. Qualia illi sunt: *Ne conjux conjugi donet: ne minor annis 25. bona alienet.* Ut illis mixta sint, quæ tam in rem quam in personam, qualia vix ulla reperiuntur. Effectum etenim & in statutis nos intueri oportet, eoque potissimum inspecto, mixtura consideranda, quæ etiam in multis obtinebit statutis. Verum in prænominatis, nullâ ratione effectus est mixtura, ut quæ non extra territorium statuentium sese extendunt; certum indicium, secundum illos doctores (de quo ego postmodum) illa tantum in rem esse, concepta, non in personam. Nec quicquam in contrarium movet illud Burgundi, quod statutum, *ne minor 25 ann. bona alienet*, sit personale, in quantum respicit mobilia, & ita sese extendit extra territorium; sit reale, in quantum respicit immobilia & sic intra territorium manet. 1. Quia & illa in territorio statuentis sita, à minore, ibidem domicilium habente, (qui casus est propositus) alienari non poterunt. Nec obstat, quod nec mobilia, quæ extra territorium reperiuntur, à minore in loco statuentis domicilium habente alienari nequeant. Id quippe non ideo locum habet, quod persona minoris afficiatur primario; neque enim magis afficitur persona per prohibitam mobilium alienationem, quam immobilium, quod utrobique ex æquo res afficiatur: ve-

rum quod mobilia esse fingantur & intelligantur, intra statuentis territorium, ubi minor domicilium habet. Cumque secundum juris intellectum, res mobilis territorio incolatus contineatur, quoad illam etiam statutum erit reale, neque extra statuentis limites, aliquid operabitur. Verum instabit quispiam pro Burgundo & aliis: igitur effectu inspecto, adhuc poterit dici personale, quod sese extendat extra territorium. Resp. non sese extendit extra territorium, quod non extendatur ad bona, secundum juris intellectum alibi reperta. Qualia sunt immobilia; verum mobilia ibi censeatur esse, secundum juris intellectum, ubi is, cujus ea sunt, sedem atque larem suarum fortunarum collocavit. Instabit quis secundo, quod effectu inspecto, statutum de quo contentio, non differat à statuto personali. Verum respondeo, adhuc multum differet:

Quod personale secundum illos ipsos, & plerosque Doctores, sese extendat extra territorium tam ratione bonorum immobilium, quam mobilium; hoc, de quo contentio, tantum secundum illos ad mobilia, non item ad immobilia extra territorium sita, extendatur. Ast uti dictum, ipsa mobilia, ibi esse intelliguntur, ubi quis domicilium fovet, nec sese ad immobilia alibi jacentia extendit statutum, & præter illa, nulla alia reperiuntur bona; adeoque nec extra territorium vi-

res

res ullas exserere, statuendum erit; ut in terminis statuti realis, secundum communem sensum, consistere debeat. *Argum.* §. *Quædam nationes. Instit. de Action. l.* 1. *D. fin. Regund. l.* 29. *in med. init. D. Comm. divid. Diss. Burg. ad cons. Flandr. tract.* 1. *n.* 2. & *n.* 41. *ibidemque Everhard. loc. leg.* 79. *Lambert. Goris Advers. part.* 1. *c.* 6.

3. Vt meum promam sensum, duplici respectu statuta considerabo, vel ratione objecti, quod afficiunt, vel ratione quorundam effectorum. Objecti; sic quædam erunt personalia, quædam realia; illa, quæ afficiunt personam, adeoque ei quasi inhærent; hæc quæ rem afficiunt: illa, quæ circa personam, potissimum quid disponunt, seu in ordine ad personam; hæc quæ circa rem, & potissimum, in ordine ad rem, aliquid statuunt. Et ita forte nulla dabuntur mixti generis statuta, quod vel magis rem quam personam, vel magis personam, quam rem afficiant; adeoque illi generi sint annumeranda, quod in iis prædominatur. *Arg.* §. 1. & 28. *Instit. de Action.* Quęque ibidem à Theoricis notantur, qui præter actiones in rem & in personam, alias nullas agnoverunt: idem quod secundum analogiam, quis non immerito statutis applicaverit.

Nisi quis eo aliquo modo referre voluerit, omnia illa statuta, quæ de solemnibus his aut illis adhibendis disponunt; in

quantum suo modo afficiunt omnes personas, in loco statuentis, aliquid agentes; & suo modo res, ubicunque locorum sitas. Licet, propriè loquendo, solemnitas adhibenda vel ex parte rei, vel personæ, potius sit aliquod adjunctum, quam ut afficiat vel rem, vel personam.

4. Quod si statuta ratione quorundam effectorum considerentur, sic meo sensu, alia erunt realia, alia personalia, alia mixta.

Realia, quæ non extra territorium statuentium vires suas exserunt. Sed tamen non subditos ligant, ratione bonorum immobilium, ibi sitorum. *l. an in totum. D. Ædif. Privat. l. pupillo D. tutor. & Curat. dat. l. certa summa. Cod. jure fisci. l. rescripto. in fin. D. Muner. Honor. Mascard. conclus. 6. de interpret. Stat. n* 101. 102.

Personalia, quæ etiam sese extendunt extra territorium, adeoque secundum DD. comitari dicuntur personam, ubique locorum, ut tamen respiciant subditos, non exteros, aut peregrinos, qui ab alieno territorio nullam qualitatem accipiunt:

Sicque mihi mixta dicentur, quæ effectu aliquo inspecto, partim intra, partim extra territorium, vires exserunt. Intra, in quantum obstringunt omnes, sive incolas, sive forenses, ibi contendentes vel aliquid agentes; extra, in quantum sese extendunt ad omnia bona, ubicunque locorum jacentia.

Illud

Illud participando, de ſtatutis realibus, hoc de perſonalibus.

Unde mixta dicentur meo ſenſu, quæ licet forte vel in rem vel in perſonam loquerentur, non tamen principaliter de re vel de perſonâ diſponant, verum de modo vel ſolemnitate, in omnibus negotiis & cauſis ſive judicialibus ſive extrajudicialibus, adhibendâ. Et ita puto me viam planam inveniſſe, & nullibi fallentem, circa ſtatuta mixta, cum tamen in perſonalium ſtatutorum explicatione, in ordine ad effectus, regula certa non ſit; uti ex poſt dicendis, erit planum. *Diſſent. ex parte Burgund. d. tract. 1. n. 1. 2. 3. 4. Chriſtin. 2. vol. deciſ. 56. Mev. ad Lubec. quæſt. 4. Prælim. ibique alii, Argentr. ad conſ. Britton. artic. 298. n. 5. p. 647. & ſeq. Anton. Matth. de Crimin. libr 48. D. tit. 20. cap. 4. num. 17. Chriſtin. Rodenb. d. tract. tit. 1. & 2. c. 1. & ſeq.* & omnes alii, nullo quod ſciam excepto.

5. Verum ut magis innoteſcat ſtatutorum ratio, principio illam diviſionem ab objecto deſumptam amplius elucidabo. Dicebantur illa realia, quæ rem afficiebant & quidem primo & principaliter, ut non ſtatim ſi circa rem verſentur, dicenda ſint realia ſtatuta, qualia ſunt de ſolemnibus, in alienatione rei adhibendis; uti nec ſi rei aliqua in ſtatutis fiat mentio, ſi modo principalis intentio ſtatuentis non ſit, de rê aliquid diſponere,

aut

aut ordinare, uti deinceps declarabitur.

Personalia statuta dicebantur, quæ primario & per se afficiunt personam; ut non simulac verbum aliquod occurrit personæ in statutis, aut fit personæ mentio, judicandum sit, statutum esse personale. Quod autem persona dicitur affici, id ipsum varios continet modos.

Vel enim personæ aliquid permittitur, ut filio-familias testari; qui de jure civili id non poterat. Vel tollit aliquod obstaculum, ut infamem restituere dignitati, spurium, bastardum legitimare. Vel habilitatem addit, ut Notario quo publicum faciat instrumentum. Vel inhabilitat aliquem ad actus varios. eundem infamando; prodigum declarando, eidem interdicendo, arte, advocatiâ, negotiatione. Vel habilitat servatâ formâ, & inhabilitat, ea cessante. Ut si minor aut mulier nequeat contrahere, sine consensu propinquorum. &c. Vel qualitatem aliquam imprimit puta, minori, ut habeatur pro majore, ignobili ut pro nobili agnoscatur; & in genere omnibus illis modis in personam statutum constituitur, quando tanquam de universali personæ statu disponitur; sive ei aliquid addatur, sive detrahatur, sive permittatur, sive aliquod impedimentum auferatur, adeoque alius à priori statu inducitur vel alteratur prior. vid. *Gabriel comm. opin. libr. 6. de Statut. concl. 8. Andream ab Exea. in c.*

canonum

canonum statuta, de Constit. tom. 2. Repet. jur. Canon. p. 189. n. 155.

Non itaque si aliquâ ratione personâ afficiatur, id est prohibeatur aliquid facere, statim erit personale statutum: quale est; *maritus, ne quid donet uxori*: quia non universaliter de personæ statu disponit, verum tantum in certo casu aliquid prohibet fieri, qui potissimum rem ipsam afficit.

6. Atque ita putem me clarum reddidisse quoad fieri poterit, quid in genere ad statutum personale referri debeat. Subjungam regulas aliquot generales, quæ omni statuto personali applicari poterunt; dein in specie in varia inquiram statuta; denique tum jure civili, tum in plerisque ipsâ praxi, regulas à me traditas, confirmabo.

Prima regula est; statutum personale tantum afficit subditos territorii, ubi statutum conditum est, non autem forenses, licet ibidem aliquid agentes. *Arg. l. 1. in fin. D. Tutor. & curator. dat. l. neque. Cod. qui dare tutores. Salicet. Cod. Summ. Trinit. l. 1. n. 10. Tom. comm. opinion. ex Consil. Marian. & Socini junior. verb. statutum*:

Secunda est; Statutum personale, non afficit personam extra territorium; sic ut pro tali non reputetur extra territorium, qualis erat intra. *Arg. l. 1. 2. D. offic. Proconf.* ubi qualitas addita Proconsuli, eum ibi tantum comitatur, ubi erit Proconsul, non alibi.

bi. vid. *Salic. Cod. ad l.* 1. *de Sum. Trinit. n.* 11.

Tertia est; Personalis qualitas non potest extra territorium addi personæ non subjectæ. *Arg l. fin. D. jurisd. Bartol. ad l.* 1. *Cod. summ. Trinit. n.* 16. *Gail.* 2. *obs.* 124. *n.* 13. *Zoes. D. qui testam. facere possunt. n.* 51.

Quarta est; statutum personale ubique locorum personam comitatur, in ordine ad bona intra territorium statuentis sita, ubi persona affecta, domicilium habet. Vel etiam in ordine ad pœnam à cive petendam, si pœna civibus sit imposita. *l.* 2. 4. *Cod. Commerc. & Mercat.* Non tamen statutum personale; sese regulariter extendet ad bona immobilia, alibi sita. Dissentiunt ex parte DD. vid. *Jacobum Marthisellum Sylv. quæst. Practic.* 45. *n.* 1. 2. 3. *Gabriel. comm. opin. libr.* 6. *de statutis concl.* 8. *n.* 1. 7. 8. 9. *& seqq. ibique varios.*

Sunt qui distinguunt, inter statutum favorabile & odiosum; quasi illud extendatur, non hoc. *Mascard. de interpret. statutor. conclus.* 6. *n.* 120. 121. *& seqq. ibique varii. Christin. ad Mechlin. in Prælud. n.* 45.

7. Verum quod indistinctè procedat mea sententia, ex sequentibus patebit abunde. Quia nullum statutum, sive in rem, sive in personam, si de ratione juris civilis sermo instituatur, sese extendit ultra statuentis territorium. *l. fin. D. de jurisdict. l.* 27. *in Princ. D. de*

D. de Tutor. & Curator. datis. l. 47. §. tutor. D. Admin. tutel. l. 12. D. de Reb. auct. judic. Possid.

Neque hic distinguam, cum lex non distinguat, an sese extendat statutum directe ad bona extra territorium statuentium, sita, an indirecte, an propalam, an per consequentiam. Cum non sint indirecte, in fraudem legis aut statuti permittenda, quæ directe sunt prohibita. *l. 29. D. de leg. l. 21. §. 1. D. Tutor. & curat. dat.* Quinimo uti civitas, quæ civitati non paret, alterius civitatis consuetudine non ligatur, aut expresse, aut tacite, ita statutum civitatis unius nec expresse nec tacite in ordine ad alteram vires exserere poterit. *Arg. l. ult. D. Jurisd. l. 1. in init. Cod. Summ. Trinit. Alex. vol. 1. cons. 16. cons. 128. & vol. 5. consil. 41. n. 4. Cravett. cons. 30. n. 3. cons. 271. n. 4. & cons. 799. Tiraquell. Tesaur. Menoch. aliique apud. Giurbam in Consuet. Senat. Messaniens. in proœm. n. 33. & c. 1. Gloss. 2. part. 1. n. 119. Baptista Villalobos in tom. comm. opin. libr. 17. verb. statutum, p. 354. Honded. Cons. 29. n. 37. & cons. 46. n. 24. vol. 2. vid. & Cevall. comm. contra comm. q. 724. Mynsi. 5. obs. 19. Gothefr. in l. ult. D. de jurisd. Fachin. 5. controv. 91. Mascard. de interpret. Statutor. conclus. 6. n. 1. 2. 3. 4. & seqq.*

8. Quin tamen ratione mobilium, ubicunque sitorum, domicilium seu personam domini sequamur, ut tamen spectentur loca,

quo

quo destinata, nullus iverit inficias; idque propter expressos textus juris civilis, quibus mobilia certo loco non alligantur, verum secundum juris intellectum personam comitari, eique adhærere judicantur; id quod etiam mores ubique locorum sequuntur. *l.* 50. §. 1. *D. judic. ubi Gothefred. in not. per ll. l.* 19. §. *rerum autem. D. hered. Instit. l.* 41. §. *legaverat. l. si fundus* 44. *D. leg.* 3. *l.* 36. *D. de Administr. tutel. Bald. in l. mercatores. Cod. Commerc. & Mercat. Alex. vol.* 6. *consil.* 19. *n.* 9. *& vol.* 7. *consil.* 141. *n.* 20. *Tiraquell. de Retract.* §. 1. *gloss.* 7. *n.* 10. *& seq. Gilken. ad init. tit. de Summ. Trinit. n.* 85. *Honded. consil.* 31. *n.* 19. *vol.* 1. *Gail.* 2. *obs.* 124. *n.* 18. *Chassan. ad Burgund. Rubric.* 9. §. 16. *verb. tant an meubles. n.* 1. 2. *Peck. testam. conjug. libr.* 4. *c.* 35. *n.* 7. *Peregrin. de jure fisci. libr.* 5. *tit.* 1. *n.* 14. *Giurb. ad consuet. Messan. c.* 1. *gloss.* 2. *part.* 1. *n.* 121. *Zoes. D. qui testam. facere poss. n.* 52.

9. Sic itidem statutum in rem & in personam, sese extra statuentis territorium extendet, in quantum à supremo Principe est confirmatum, qui utriusque territorii est dominus. *Arg. l.* 12. 13. 14. *D: Testam. tutel. l.* 7. 11. *D. Custod. & Exhibit. Reor. Nov.* 134. *c.* 1. *Campeg. de dote part. ult. q.* 64. *Tessaur.* 2. *quæst. forens.* 5. *n.* 13.

10. Sic itidem potestas statuentium sese extendit extra territorium ad hunc effectum,

ut pœna ſubdito imponatur, de geſtis extra territorium, ſiquidem id expreſſum ſit ſtatuto, ut teneantur, ſi extra territorium deliquerint; non ſi ſimpliciter loquatur. *l. relegatorum.* § *intercedere. D. Interd. Relegat. l.* 4 *Cod. Comm. Mercator.* ibique *DD. Alciat. conſ.* 63. *n.* 3. 4. *Chaſſan. ad Burgund. Rubric.* 2. §. 1. *n.* 11. *Cephall. conſil.* 309. *n.* 30. 35. *Gabriel. comm. concl. tit. de ſtatutis. Marc. Anton. Marſcot. in c. ut animarum. de conſtit. tom.* 5. *Repet. jur. can. p.* 111. *n.* 20. 22. 23. *concluſ.* 8. *n.* 24. *Maſcard. d. libr. concl.* 6. *n.* 115. *& ſeqq. Jacob. Marchiſell. Sylv. quæſt. Pract.* 45. *n.* 1. 2.

11. Sic etiam ſtatutum afficit bona ſubditorum alibi ſitorum, in quantum perſonæ ſibi ſubditæ, ratione bonorum, in alieno territorio exiſtentium, collectam imponit: quod tum demum obtinere vult Salicetus; ſi ibidem bonis collecta ſit impoſita. *ad l.* 1. *Cod. Summ. Trinit. n.* 14. *litt. a. in additam.*

12. Non aliter, atque huic territorio ſubjacet forenſis ratione bonorum, quæ exportare nequit, contra ſtatutum prohibens frumentum forte exportari, ſi modo in territorio aut ipſe aut pars bonorum mobilium etiamnum reperiantur. Ad hunc effectum, ut de illicite geſtis intra territorium, puniatur. Accedit, quod tale ſtatutum non tam in perſonam, quam in rem latum eſſe videatur, ut forenſem ratione rei ibidem ſitæ, conſtringat.

gat.

gat. *Bartol. Roeland. à Valle, aliique apud Fabrum. Cod. de leg. def.* 2. Vid. *tamen diss. Tessaur. decis. Pedemont. Senat.* 152.

13. Insuper si non subditi, suâ sponte consentiant in judicem non suum, etiam tum statutum extra territorium ad non subditum vires exserit. Id quod obtinet in jurisdictione prorogatâ. *l.* 18. *D. jurisd. l.* 1. 2. *D. judic.*

14. Amplius, si voluntariæ jurisdictionis actus exercendus, qui etiam extra territorium judicis exerceri poterat. *l.* 2. *D. Offic. Proconf.* nisi quis velit ea tantum obtinere, si quando plures judices uni Principi parent. *Marcus Anton. Marscot in c. ut animarum. de Constit. in* 5. *tom. Repet. jur. can. n.* 22. *& seqq. p.* 111. 112.

15. Ut etiam, si statuto in uno territorio, contractus accesserit, seu partium conventio, etiam si in rem sit conceptum, sese extendet ad bona, extra jurisdictionem statuentium sita; non ut afficiat immediate ipsa bona, quam ipsam personam, quoad illa; ad quæ contractus aut conventionis ratione jus est quæsitum. *Arg. l.* 13. *in init. D. Comm. Prædior. Tessaur.* 2. *Forens. quæst.* 5. *n.* 6. *Giurb. ad Consuet. Senat. Messaniens. part.* 1. *c.* 6. *gloss.* 8. *n.* 10. 11.

16. Quâ ratione, si statuto hujus loci, inter conjuges bona sint communia, vel pactis antenuptialibus ita conventum sit, ut omnia, ubique locorum sita, communia forent;

rent; etiam ad illa, quæ in Frisiâ jacent, ubi nonnisi quæsitorum est communio, dabitur actio ut communicentur. *Argum. societatis universalis. l. 74. D. Pro socio. Argentr. ad consf. Britton. artic. 218. n. 38. Christian. Roodenburg de jure conjug. tit. 2. c. 5. n. 14. vid. sequentia.* Malim tamen id indistincte obtinere, id est, etiam extra societatem universalem, & de moribus conjugalem; in quantum quis potest rebus extra territorium sitis, & ad se pertinentibus legem dicere, unde nascatur actio. *l. 7. 12. D. Pact. dotal. l. 6. Cod. Pact. Conv. l. unic. Cod. Rei uxoriæ action. §. illo procuIdubio. l. 1. Cod. Contrah. empt. l. fin. Cod. si quis alteri vel sibi.*

17. Denique nonnunquam, dum populus vicinus vicini mores comiter vult observare, & ne multa bene gesta turbarentur, de moribus, statuta territorium statuentis, inspecto effectu, solent egredi. *l. 7. §. fin. D. capt. & Postlim.*

SECT. IV. CAP. III.

1. *Veniæ impetratio ad testandum spectat solemnia.*
2. *Statutum me conjux conjugi donet est reale.*
3. *Statutum ut minor sit major, est personale.*

4. Non

4. *Non sese tamen extendit extra territorium.*
5. *Non etiam minor major effectus, ad omnem juris effectum censebitur esse major.*
6. *Quando majori sic facto currat tempus restitutionis in integrum?*
7. *An qui major factus possit esse tutor?*
8. *De moribus quorundam mater vidua, qua minorennis potest esse tutrix.*
9. *Statutum de bonorum communione inter conjuges est reale.*
10. *Statutum de successionibus ab intestato reale est.*
11. *Etiam de successionibus testamentariis.*
12. *Ut filius-familias faciat testamentum, est statutum reale.*
13. *An in uno loco inhabilis alibi, ubi jus civile obtinet, testari possit cum effectu?*
14. *Forensis uti non poterit, alterius loci statuto.*
15. *Legitimatus in uno territorio non censetur esse legitimatus in alio, effectu inspecto.*

16. *In*

16. *In uno loco nobilitatus, non ubique censetur talis.*

17. *An cui in uno loco bonis interdictum, ad administrandum ubique censeatur inhabilis?*

18. *An in uno loco notatus, alibi censeatur notatus?*

19. *An si alicui interdictum vel arte vel negotiatione, vel loco, id alibi locum habeat?*

20. *An Tabellio extra suum territorium recte conficiat instrumentum?*

1. VErum ut magis de veritate hactenus explicatorum constet, superest ut in nonnulla inquiratur statuta; cujus illa sint generis, & ad quæ, & quousque sese extendant?

Et quidem principio inquiram, Utrum statutum de veniæ impetratione, ad testandum, quam **octroy** appellamus, quæ in Provinciâ Ultrajectinâ, etiam quoad allodia, necessaria, statuto reali sit annumerandum? Respondeo, siquidem de personali & reali statuto foret quæstio, personali magis foret annumerandum, licet in ipsis licentiæ litteris bonorum intra territorium jacentium fiat mentio; eo quod agat de licentiâ disponendi simpliciter seu testandi, quæ est juris per-

misſivi, in ordine perſonæ teſtantis. Malim tamen illam licentiam potius ad teſtandi formam, neceſſarium requiſitum, ſeu ſolemnitatem referre. Sic enim de jure civili, veniæ illa impetratio per Principem conceſſa, ſurdo & muto, ad ſolemnia refertur, nunquam ad rem ipſam. *Argum. tot. tituli, & §. item ſurdus. Inſtit. quibus non eſt permiſſ. facer. teſtam. & l. 7. D. qui teſtam. facere poſſ.* Quo nomine miles, ſurdus & mutus, ſine veniæ impetratione teſtari poteſt, quod ipſius teſtamentum ſit privilegiatum, ipſeque à juris ſolemnibus liberatus, §. 2. *Inſtit. de Teſtam. militar.* Accedit, quod Teſtamentum Hollandi in Hollandiâ factum, ubi tamen licentiâ opus non eſt, ſeſe extendat etiam ad bonâ in provinciâ Trajectinâ jacentia: certum indicium, licentiam non rem afficere, ſed partem facere ſolemnitatum. Ut non quæratur de quibus bonis teſtari liceat, ſed quomodo? Id eſt, præhabitâ veniâ, adhibitâ licentiâ. Nutanter & vacillanter hâc in re, ut quid ſtatuat, ipſe dubitem. *Ampliſſ. Rodenburch. tract. de jure conjug. c. 3. tit. 2. p. 113. & c. 4. n. 8. vid. tamen eundem p. 57. & ſeq. vid. & Zoeſ. D. qui teſtam. facere poſſ. n. 53. Sand. de feud. Gelriæ tit. 3. num. 74. pag. 149. 150.*

2. Ulterius utrum ſtatutum: *ne conjux conjugi donet, aut aliquid relinquat*, quale eſt noſtrum Trajectinum, ſit in rem, an in

perſonam

personam conceptum? Respondeo, licet forte de jure Romano tale statutum in personam possit esse, conceptum; quod ibidem alia ratio prohibitionis, atque apud nostrates, ibidem donatio valebat, ad instar mortis causâ, adeoque morte confirmabatur, apud nostros, non item: nihilominus dicendum erit, hoc statutum de moribus esse mere reale. Inhibet quippe rerum alienationem & translationem, primario; versatur circa rem, tanquam objectum statuti principale; neque etiam extenditur, ad immobilia, extra statuentis territorium sita ubi contrarium obtinet statutum. *Arg. l. ult. D jurisd. l. 27. §. 1. D. Tutor & curat. dat.* Hancque sententiam à multis observatam, usu approbatam, & magni senatus arrestis confirmatam, refert *Peckius de Testam. conjug. libr. 4. c. 7. 10. 12. 28. 29. Gothefred. ad l. ult. D. de jurisd. verb. quid si municipum lege. dissentit ex parte Burgund. ad cons. Flandr. tract. 1. n. 43*, qui statuit illud esse mixti generis. Dissentiunt alii in totum, qui id ipsum statuto personali adnumerant. uti *Bartolus in l. 32. D. de leg. in fin. Bald. in consil. 418. in Princ. libr. 4. Socin. lib. 4. consil. 131. n. 2. aliique apud Alderanum Mascardum, dubitantem, de interpret. Statutor. concl. 4. n. 145. & conclus. 6. n. 15. vid. Christin. ad Mechlin. in prælud. n. 45. & tit. 17. artic. 2. n. 11. & artic. 3. n. 13. Rodenburg. tract. de jure conjugum tit. 2. cap. 5. n. 1. 2.* Quæ causa

 est,

est, quod nuperâ ordinum nostrorū declaratione de an. 1659. Apr. 14. extra controversiam omnem hæc quæstio sit constituta, adeoq; statuto reali, hoc nostrum, annumeratum.

3. Quale censebitur esse statutum, *ut minor fiat major, 18. vel 20. ætatis anno*, quale antehâc nostrum Ultrajectinum, nuperâ itidem ordinum declaratione ann. 1659. April. 14. immutatum, an reale, an vero personale? Respondeo, & si qui per ætatem major est factus, eo ipso liberam rei suæ consequatur administrationem: quia tamen statuentium scopus est & intentio, personas de jure civili inhabiles, habilitare, easque primo & per se afficere aliquâ qualitate, personale statutum erit dicendum. *vid. Berlich. part. 1. decis. 6. n. 7. Rodenb. tract. de jure conjug. tit. 2. c. 1.*

4. Verum, utrum eo ipso semet extendat extra statuentis territorium, idque ad omnem juris effectum, sic ut illa qualitas personam comitetur ubique locorum, id equidem, admodum dubium est. Et licet id permulti velint, illis tamen, invitâ jurisprudentiâ, non potero assentiri, per allegata superius. Quo etiam forte nomine Ordin. Ultrajectini suâ Constit. de ann. 1659. April. 14 art. 16. id reale appellant.

5. Utrum itidem, qui ita statuto major est effectus, quoad omnem juris effectum pro majore habeatur, sic ut postquam 18.
vel

vel 20 ætatis annum impleverit, perdat beneficium in integrum restitutionis ex edicto minoribus annis 25. competens, disquiri poterit? Meo judicio, in illis omnibus in quibus pro majore habetur, censendus est illud minoris ætatis beneficium amisisse. Ut tamen id extendi nolim rerum ad alienationē, maxime si illa etiamnum tali statuto sit restricta. Id quod antea statuto Ultrajectino obtinebat. *Rubric*. 28. *artic*. 6. Et videtur sententia hæc stabiliri *Argum. l.* 3, *Cod. qui veniam ætat. Impetr. l.* 5, *in init. Cod. de Tempor. in integr. Restit. Montan. de Tutel. c.* 33. *n.* 38. 619. *Cuyck ad Cravettam consil.* 722. *Anton. Matth. disp.* 5. *de Curat. n.* 22. *ibique alii. DD. Zoes. D. de Minor. num.* 20.

6. Verum, an ex quo quis major est effectus vi statuti, statim etiam tempus in integrum restitutionis ipsi currere incipiet, an demum post ætatem de jure civili perfectam, id est post 25 ætatis annum? Respondeo, tempus quidem petendi restitutionis ipsi post annum vel 18. vel 20. prout statutum disposuerit, curret, verum tamen durabit usque in illud tempus, quod de jure civili, minoribus ad restitutionem est concessum. Tum quia is, qui ætatis veniam à Principe impetravit, etiam secundum DD. post tempus veniæ impetratæ, etiam postquam judicis accessit cognitio, & examen, post quadriennium restitui poterit, modo sit minor,

ann. 25. Quod si verum erit, in rescripto Principis, ætatis veniam concedentis, multo magis in statuto obtinebit quod non plus operatur, quam ætatis venia; etiam forte minorem juris civilis, saltem non majorem, inducet correctionem, quam ipsum rescriptum. Tum quia statuta sic sunt explicanda, atque temperanda, ne casum duplicatæ correctionis juris civilis in se contineant: id quod accideret, si præter correctionem temporis minoris ætatis, etiam accederet correctio temporis restitutionis in integrum. Tum quia, quod statuto introductum est, in gratiam minorum, ut eo citius potestate curatoriâ liberarentur, rerum suarum administrationem consequerentur, non oportet in ipsorum odium detorquere. *l. 5. in fin. init. Cod. tempor. in integr. restit. l. 12. D. vulg. & pupill. substit. l. 6. Cod. de leg. Johann. Andr. in addit. ad Speculat. libr. 2. part. 3. de Restit. in integr. n. 4. litt. B. Castrens. cons. 106. incip. incipiendo. n. 3. Tusc. tom. 7. verb. statutum. conclus. 607. n. 76. Berlich. part. 1. decis. 6. ibique plures. qui etiam à Scabinis Lipsensibus ita judicatum refert. vid. & Anton. Matth. disp. 5. de Curat. n. 22. vid. Oddum de Restit. part. 1. quæst. 20. artic. 1. Castrens. in l. ea quæ. Cod. Tempor. in integrum Restitut. Cravett. consil. 722. de Simili statuto Papiensi. n. 22.*

7. Idem quod dicendum, de statuto, quod

quod minorem per nuptias tutelâ liberat, atque pro majori habet. Neque enim hoc ipsum ad onera trahendum erit, quasi ante 25. ætatis annum tutelam sibi impositam subire debeat, aut etiam possit. Neque enim unâ positâ juris civilis correctione, præsumenda erit altera, præsertim in materiâ odiosâ: cum sic interpretemur statuta, ut quam minimum à jure civili devient, nec in quorum favorem inducta, in eorum odium torqueantur, per allegata quæstione superiori. *Montan. de Tutel. c.* 33. *n.* 619. *Oddus de Restit. in integr. q.* 23. *n.* 44. 47. & 50. *Sand. libr.* 2. *tit.* 7. *def.* 4. *Mev. ad Lubec.* 1. *Rubr.* 7. *art.* 6. *n.* 14. & *seqq. aliique apud Anton. Matth. disput.* 1. *de Tutel. n.* 7. 8.

8. Nec tamen, quod in transitu observandum, de moribus nonnullorum locorum excluditur mater vidua, & minor 25. annis à tutelâ suorum liberorum uti judicatum scribit *Christin.* 3. *decis.* 149. *n.* 7. Nec distinctionem inter minorennem & majorennem matrem admittendam esse, refert *Faber in Cod. quando mulier. tutel. offic. etiam DD. apud Barbos. in collect. tit. eod. n.* 7. Etiam cum aliquo temperamento in ditionibus nostri Belgii fœderati, Celsissimi Guilielmi Frederici Arausoniensium Principis pupilli, Regiæ Principissæ viduæ matri, tutela fuit concredita.

9. Verum quid statuendum de variarum

Provinciarum in Belgio consuetudine, vel potius statuto, quo inter conjuges, post celebratas nuptias, ut in Hollandia; post copulam, ut apud Ultrajectinos, bonorum inducitur communio, nisi pactis sit exclusa dotalibus, reali ne statuto adnunerabitur, an potius personali? Resp. Et si forte de jure civili tale statutum, ad exemplum societatis ad bona alibi jacentia sese extenderet, in quâ societate, si ea sit omnium bonorum, etiam omnia continuo, per fictam aliquam traditionem, exceptis nominibus, communicabantur. *l. 1. in fin. l. 2. l. 3. D. Pro socio.*

Etiam si pactum interveniat, ex eo nasceretur actio personalis, ad bonorum extra territorium jacentium, ubi contraria consuetudo locum habet communicationem, vel æstimationem &c. *Arg. l. 7. 12. D. Pact. dotal. l. 6. Cod. de Pact. convent.* Quia tamen illa communio statutaria potissimum rerum spectat alienationem, adeoque res ipsas afficit primario & principaliter, negari non poterit, quin reali statuto, hoc nostrum sit connumerandum; ut ad bona alibi sita, ubi contrarium obtinet statutum, reales effectus non exerat. per all. anterioribus positionibus: *Argentr. artic. 218. ad cons. Britton. n. 38. Christin. vol. 2. Decis. 57. diss. Burgund. ad. Cons. Flandr. tract. 1. n. 15. vid. Ampliss. Rodenburg. tract. de jure conjug. tit. 2. c. 1. Simonem van der Leeuwen Parat. juris noviss. libr. 4. artic. 1. cap. 15.*

10. I.

10. Idem ne inferendum de ſtatutis, quę ſpectant ſucceſſiones ab inteſtato? Reſpondeo, quod ita; rem enim afficiunt, non perſonam, ut legibus loci, ubi bona ſita ſunt, vel eſſe intelliguntur, regi debeant. Immobilia ſtatutis loci, ubi ſita, mobilia loci ſtatutis, ubi teſtator habuit domicilium. *Tiraquell. de jure primogen. q.* 46. *Giurba ad Meſſan. c.* 6. *gloſſ.* 8. *part.* 1. *n.* 3. *vid. & Sand. libr.* 4. *deciſ. tit.* 6. *def.* 7. *Burgund. ad conſuet. Flandr. tract.* 1, *n.* 25. *Chriſtin. vol.* 3. *deciſ.* 59. *Chriſtian. Rodenburch. tract. de jure conjug. cap.* 2, *tit.* 2. *n.* 1. *Omnino diſſ. Salicet, qui* 5. *argumentis in l.* 1 *Cod. de Summ. Trinit. n.* 14. contendit, reſpici ſtatutum originis, & domicilii defuncti. Verum de hoc quæſito, & in materia de concurſu ſtatutorum erit uberior occaſio diſſerendi.

11. Idem quod inferendum, quoad ſucceſſionem teſtamentariam; finge enim teſtamentum hic fieri permiſſum eſſe, in Geldria non ita? Hinc ſi quiſpiam hic fecerit teſtamentum, non capiet vires, ratione bonorum, in Gelria jacentium. Tale quippe ſtatutum ſpectat ipſa bona, adeoque erit reale, non exſerens vires ultra ſtatuentis territorium. *Arg. l. fin. D. juriſd. Gotefred. ibid. Gabriel, Comm. opin. libr.* 6. *de ſtatutis concl.* 8. *ubi varii. Zoeſ. D. qui teſtam. facere poſſ. n.* 52. *ibique alii.*

12. Verum ut etiam exempla innotescant statutorum personalium, & eorundem effectuum, quo regulæ antea allegatæ, inductionibus demonstrentur; Inquiram utrum statutum; *ut filius-familias possit facere testamentum*, (quod personale esse judico, quia habilis ad testandum declaratur, qui erat de jure communi inhabilis, eique quid permittitur, de jure communi prohibitum): utrum, inquam, tale statutum, etiam locum habeat extra territorium, & dum alibi facit testamentum, & dum disponit in territorio, de bonis alibi sitis? Resp. quod ad primum quæsitum, non dubium, quin si alibi testetur, valeat dispositio illa, ratione bonorum intra territorium disponentis jacentium. Quod potestas aliquid disponendi circa suum civem, non præcise arctetur territorio. *Arg. l. fin. D. de decret. ab ordin. faciend. l.* 2. 4. *Cod. Comm. & Mercat.*

Quod secundum spectat quæsitum, judicarem illam personæ habilitatem ad bona alibi sita sese non extendere, propter ll. & auctoritates superius allegatas. Adde *Gail.* 2. *obs.* 123. *n.* 13. & 124 *Post Bartol. in l.* 1. *Cod. Summ. Trinit. n.* 40. *Bald. n.* 80. *Gilken. ibidem, n.* 124. 91. *Gomes. ad l. Tauri.* 3. *n.* 20. vid. *tamen Rodenb. de jure conj. t.* 1. *c.* 1. *per totum. post Burgund.* ibidem refutatum ex parte.

Atque hic videtur esse sensus constit. novæ *ordin.* Ultraj. de *ann.* 1659. April. 14. artic.

16.

16. Ubi statutum, de quo agendum subsequenti quæstione, volunt esse reale: quod equidem sic accipiendum existumarem, ut non sese extendat ad bona alibi sita de quibus forte testari poterit minor, licet nondum 16. aut 18. ætatis annum impleverit. Neque enim id esse reale hoc sensu probabile, quasi incola Hollandiæ aut loci alterius ratione bonorum hic jacentium testari non valeat, nisi sit 16. aut 18. annis major.

13. Verum an vice versâ, qui inhabilis est in suo territorio qualis est apud nos secundum declarationem ordinum Ultraject. de ann. 1659. April. 14. fœmina 16. annis minor, & masculus 18. annis minor, alibi, ubi secundum jus civile censebitur habilis, illic 12. hic 14. ætatis anno, testari poterit cum effectu? Non videbitur. Quia habilitas illa, vel qualitas, non potest extra territorium addi personæ non subjectæ; *Arg. l. fin. D. jurisd. Bartol. ad l. 1. Cod. summ. Trinit. n. 16. 26. Tiraquell. de leg. Connub. Gloss. 8. n. 227. quæst. 14. Gail. 2. obs. 124. n. 13. Alder. Mascard de Interpret. statutor. conclus. 6. n. 14. vid. tamen Gabriel. comm. opin. concl. 8. de statut. libr. fin. Merend. juris contr. libr. 4. c. 35. n. 4. 8. 9. Mev. ad Lubec. quæst. prælim. 4. n. 32. & seq. Gilken. ad l. 1. Cod. Summ. Trinit. n. 62. 63.*

14. Quid si tamen forensis (qui qualis sit vid. *apud Mascard. dict. tract. conclus. 6. n.*

212. *Barbos. ad l.* 19. §. *proinde D. judic.*) uti velit loci alterius statuto, eo ne uti poterit, sic ut ei judex gratificari debeat? Non equidem; neque enim ibi quicquam introductum in gratiam forensis, aut exteri. Ut quemadmodum non potest nolle, ita nec possit velle. *l ejus est nolle.* 3. *D. de Reg. jur.*

Et quemadmodum forensis invitus non sentit incommodũ ex statuto loci alterius, ita nec volens sentire poterit talis statuti commodum. *Argum.* à contrario sensu. *Roeland. à Valle consil.* 79. *n.* 35. *libr.* 3. *Tiraq. de jure Primog. q.* 44. *n.* 4. *Marsil. singul.* 519. *incipit.* Ille qui non sustinet. *Alexand.* 7. *Consil.* III.

15. Quid autem statuendum erit de legitimato in uno territorio, censebitur ne ratione bonorum alibi jacentium, ubi legitimatus non erat, statutum vires suas exserere; vel an illa qualitas seu habilitas, eum ubique locorum, comitabitur, quoad effectum consequendæ dignitatis, vel succedendi ab intestato? Respondeo, etsi per legitimationem habilitetur persona, ut velint DD. qualitatem eam comitari ubique locorum: etiam ex comitate id servari possit: quia tamen potissimum illa legitimatio fit ad effectum vel honoris, vel hæreditatis consequendæ, in quam nihil juris habet is qui in suo territorio legitimavit; existumarem illam legitimationem ad honores subeundos & hæreditatem extra territorium capiendam non

sufficere. *Arg. l. ult. D. jurisd. l. communium, 9. Cod. Natur. liber. c. per venerabilem. qui filii sint legitimi. Bartol. in l. 1. Cod. Summ. Trinit. Gothefred. in comm. ad d. l. ult. Gabriel comm. opin. libr. 6. de Statut. conclus. 8. n. 18. Gilken. Cod. summ. Trinit. ad l. 1. n. 88. Mantic. de Conjectur. Ultim. volunt. libr. 11. tit. 10. n. 43. Cravett. consil. 119. Scheplitz. ad Brandenb. Constit. folio 242. Perez. Cod. Natural. liber. n. 17. Besold. de jure Majestat. dissert. jurid. Politic.*

16. Idem quod dicendum, de eo qui alibi extra territorium est nobilitatus. Etsi enim illa qualitas ei prosit, ibi locorum, ubi nobilitatur: non tamen proderit extra territorium nobilitantis. Sic enim alteri per alterum fieret praejudicium, & qui esset ad dignitates hic subeundas inhabilis, per forensem fieret habilis, etiam invito territorii domino. Ne dicam, quod quemadmodum lex non sese extendit ultra territorium legislatoris; ita nec privilegium, aut beneficium in aliquem collatum; utpote quod nonnisi ab eo tribui solet, qui ferendae legis habet potestatem. Argum. *l. 1. D. de Constit Princ. l. 1. §. 42. D. de Aquâ quot. & aestiv. & per not. in seqq.*

17. Quid si in uno loco aliquis sit inhabilis ad administrandum declaratus, puta si ei prodige viventi, bonis sit interdictum: an ubique locorum, pro inhabili censebitur, adeoque interdictum ad bona alibi sita extendetur?

tendetur? Ita volunt DD. *per l. is cui bonis. D. verb. oblig. l.* 10. *Curator. furiof. Gilken. in init. tit. Cod. de summ. Trinit. n.* 59. Forte & ea sententia retinenda, non quod personæ qualitas, eam ubique concitetur, etiam ratione bonorum alibi existentium; verum quod ubique locorum prodigo sit interdictum administratione; hic vero tantum agatur de modo probandi, aliquem esse prodigum, vel non esse: qui licet forte variet, pro locorum diversitate non tamen tollit effectum interdictionis; quod sufficiat circa probationes servari loci solemnia ubi fiunt. *Arg. l.* 3. *in fin. D. de Testibus.*

Malim tamen, id ita obtinere, non tam de jure, quam quidem de humanitate, dum populus vicini decreta populi comiter observat, ut multorum evitetur confusio.

18. Quid si quis in uno loco sit notatus infamiâ, an etiam in alio loco, non subdito priori, pro infami habebitur? Ita quidem velint DD. *per l.* 9. *D. de Postul. l.* 29. *D. de Pœn. Bartol. Bald. apud Gilken. Cod. de summ. trinit. n.* 120 121. Contrarium potius colligo ex generali regulâ: quod judex nihil possit extra territorium, adeoque nec judicis sententia. *l. fin. D. jurisd. l.* 1. *D. de offic. Proconf. l.* 3. *D. offic. Præsid.* Quinimo uti pœna tempore determinata, contra sententiæ fidem non ulterius porrigitur, ita nec pœna quæ loco & territorio judicis sententiam

proferentis

proferentis est conclusa, *l. 8. in fin. D. de Postul.* Pari enim passu ambulant tempus & locus, ut à tempore ad locum argumentum etiam procedat. *l. 4. in medio. D. Condict. Triticar.* Ne dicam argumentum ex *d. l. 9.* petitum commodè retorqueri posse. Ibi quippe prohibitus postulare in uno loco, adhuc in alio postulare non censetur esse prohibitus; eo quod sententia Præsidis, ejus provinciam quoad effectum non egrediatur.

19. Quid si alicui interdictum arte, vel negotiatione, vel loco &c. an sententia servabitur extra territorium ejus, quiseam tulit aut pronunciavit? Respondeo, id quidem jure Romano obtinebat, in illo judice aut magistratum superiori, puta in Urbis præfecto, qui vice Principis regebat, ut si sententiam ferat, ea quandoque extra ejus territorium vires habeat, non tamen extra Principis territorium, qui illi id ipsum jure singulari concesserat. *l. 1. §. 13. D. offic. Præf. Urbi.*

Verum tamen, ubi alter magistratus alteus non subest jurisdictioni, ibi equidem sententia pronunciantis limites egredi non potest. Atque in hunc sensum DD. statuunt; effectum Banni, extra territorium vires non habere. *Arg. d. l. 1. D. off. Proconf. l. 3. D. offic. Præf. l. 9. in fin. D. Postul. l. 7. §. 1. §. interdictum. §. seq. D. Interd. & Relegat. Bartol. in l. 1. Cod. summ. Trinit. n. 50.*

Gilken.

Gilken. ad d. tit. in init. n. 120. 121. *Marcus Anton. Marscot. in c. ut animarum. de Constit. tom.* 5. *Repet. jur. can. p.* 111. *n.* 20.

Consuetudine tamen Germaniæ, quoad relegationem, secus obtinere, sic ut & ultra Rhenum & Danubium, adeoque ultra locum, quam quo relegantis jurisdictio sese extendit, relegentur malefici, post *Anton. Bernederum, Germaniæ Practicum insignem, scribit Besold. in delib. jur. ex libr.* 1. *Pand. tit. de offic. Præf. Urbi. n.* 45. Id quod etiam de moribus nostrarum Provinciarum, vel propter concordata, vel unionem quandoque obtinere, pro comperto est habitum.

20. Quid itaque de Tabellione seu notario, in uno loco habilitato ut instrumenta conscribat, dicendum: an extra locum, ubi erat habilitatus illud poterit? Non equidem. Absurdum quippe foret plus juris habere tabularium, quam is habet, qui eum constituit. Aut si tantundem juris haberet adeoque Tabularii habilitatio referretur ad actum jurisdictionis voluntariæ, uti nonnulli censent: non tamen actus jurisdictionis illius voluntariæ alicui inferiori concessus, extra territorium exerceri potuisset. *Arg. l.* 2. *D. offic. Proconf. Bartol. ad l.* 1. *Cod. Summ. Trinit. n.* 34. *Arg. l. fin. D. jurisd. Junct. l. nemo potest.* 70 *D. Reg. l.* 4. §. 6. *in med. D. Offic. Præf. Boer. decis.* 242. *n.* 1. *Gabriel.* 1. *comm. opin. tit. de fide instrum. conclus.* 1. *n.* 5. *Bartol. Bald.*

Bald. apud Gilken. ad init. tit. Cod. de summ. Trinit. n. 90. Coren Observat. Cur. Holland. 37, p. 294. 295. ibique Mascard. & alii.

SECTIO QUINTA

CAPUT PRIMUM.

1. *Utrum Princeps statuta condat super iis quæ jure divino sunt introducta?*
2. *Utrum rectè statuta condat de negotiis mere ecclesiasticis?*
3. *An statuto fiat licitum quod aliter in conscientiâ est illicitum?*
4. *An statuta recte condantur, circa ea quæ spectant jus naturale, & gentium primævum?*
5. *An statutum valeat super negotiis, de quibus abunde jure civili cautum est?*
6. *An statuta valeant, quæ condita contra jus civile?*

1. POst explicatas difficultates quæ naturam, id est definitionem, & divisiones statutorum, spectabant; ordo me deducit, ad objecta statutorum; id est ut de rebus

rebus atque negotiis, licitis vel illicitis, super quibus statuta conduntur, meam proferam sententiam.

Et quidem hic in vestibulo sese offert circa jus divinum, non una difficultas. Principio, num rectè Princeps statuta condat super iis, quæ jure divino sunt introducta? Ut ea confirmet magis & suæ accommodet reipublicæ, dubium nullum. Ut iis contraria statuta condat, non indistincte affirmandum, aut negandum erit.

Vel enim jus divinum, quod hic pro divino aliquo præcepto amplector, est mutabile & forte Judaicæ reipublicæ accommodatum, adeoque illi populo solummodo datum; & spectat negotia secularia, aut versatur circa ecclesiastica, sed politice; & erit in Principis potestate, statutum condere illi præcepto contrarium.

Vel divinum præceptum, est immutabile inter homines, universo generi humano latum, nititurque ratione naturali omnibus communi; nec erit in arbitrio Principis situm, statutum in contrarium condere. Neque enim juri naturali hominum immutabili, multo minus divino, Princeps adversari potest. *Argum.* §. 2. 11. *Instit. jure natur. gent. civil.* & §. 2. *in fin. instit. de Usufr. verb. nec enim poterat. l.* 15. *D. de Condit. Instit. l.* 1. *Cod. de Crimin. Sacril. l.* 4. *D. de Recept. Arbitr. Nov.* 109. *in init. Christin. ad Meblin.*

chlin. in Prælud. num. 20. *Collector. jur. consuet. Hungariæ & Transylvaniæ. Prologi tit.* 9.

2. An igitur statuta condere poterit de negotiis mere ecclesiasticis, ut condendo statuta, conscientiæ casus quoad hominem internum decidat; aut articulos fidei determinet? Non equidem. 1. Quia ex præscripto imperatoris Justiniani sacerdotium ministrat rebus divinis, imperium nonnisi humanis. *nov.* 6. *& in init. & nov.* 42, *vid. Graswinck. de juris fundam. contra Jesuitam. p.* 234. Ut utriusque distinctæ sint potestates, distincta officia, adeoque nec eorum confundendum exercitium. *Confess. Belgica. artic.* 30. 31. *Ordin. Eccles. Synod. Dordrac. de ann.* 1618. 1619. *art.* 28. Potestas quippe Sacerdotis Dei versatur circa negotia Dei, quâ talia; potestas Principis circa Principis negotia. Illa circa hominem internum, spiritualem; hæc circa externum, Politicum. Illa, à Christo ut Mediatore; hæc ut à Domino Deo, dependet. Illa, verbo, prece, predicatione obtestando, rogando, hortando, instruendo, dirigit hominem, ut incrementum capiat ratione vitæ spiritualis; hæc jubendo pro imperio, coercendo, cogendo, societati civili consulit. Illa, ut regnum gratiæ magis magisque capiat incrementum; hæc ut naturæ regno sua constet auctoritas. Illa quidem potestas est, & jurisdictio, suo modo, sed spiritualis, & quidem ministerialis;

alis; hæc dominica, auctoritativa, ſecularis. Illa ſubſtitutum non habet, nec eſt in capite ſubſtituto; hæc ſubſtitutum admittit, ut vice regem, & poterit eſſe ſubſtituta.

2. Quia ſtatuta demum eccleſiaſtica ſeu canones eccleſiaſticos, ſcil. eccleſiaſtice tantum illi condunt, qui negotia mere eccleſiaſtica tractant: quales perſonæ eccleſiaſticæ, quæ votum habent in Synodis deciſivum. Quales ſolum eccleſiaſticæ perſonæ; non Princeps ſecularis, aut ejus *commiſſarii*. artic. 29. 30. 33. 47. 50. ordin. eccl. de ann. 1619.

3. Quia non Princeps, verum ſacerdos diſcernit inter purum & impurum, quid ſanctum ſit, quid prophanum, explicando. *Ezechiel. c.* 44. *v.* 23. Ut cui ſoli myſteriorum divinorum concredita eſt diſpenſatio. 1. *Corinth. c.* 4. *v.* 1. 2. *ordin. Eccleſ. de ann.* 1618. 1619. *artic.* 18.

4. Quia ſacerdos, Chriſti nomine, conſcientiam hominis obligat cujus miniſtrum agit atque mandatarium; ut optime ſenſum ſui domini ſcire præſumatur; adeoque non futurus ſecus hominum ductor, aut doctor, in viâ veritatis. *Argum. l.* 6. *Cod. Sacroſ. Eccleſ.* 1. *Corinth. c.* 4. *v. ult.* 1. *Corinth. c.* 5. *v.* 20. *Matth. c.* 10. *v.* 5. *& c.* 18. *v.* 17. *Luc. c.* 10. *v.* 16. 1. *Theſſal. c.* 5. *v.* 12. 13. *Hebr. c.* 13. *v.* 17.

5. Quia artifici credendum eſt in ſuâ arte &

& fidendum judicanti de negotio, cui præpositus. Ut hominis sit arrogantis, & extra terminos saltantis, qui tantum sibi de artificio in judicando auctoritatis assumpserit, quantum ipse artifex; quem in suâ arte peritum esse convenit, atque habere sensus exercitatos ad discretionem boni & mali. *Argum l. 12. D. de stat. homin. l. 1. in med. init. D. de ventr. inspic. l. comparationes. l. plures. Cod. de fide Instrum. l. hac edictali. §. hic illud. Cod. de Secund. Nupt.* Quinimo, non aliter atque si dubitetur, vulnus sit lethale, nec ne, ad medicorum recurritur judicium; si de finibus finium, ad mensorem itur; si de peritiâ studiosi, ad doctorem seu præceptorem. *l. 4. Cod. fin. Regund. l. nemini. 14. Cod. Advoc. divers. judic. Speculator tit. de Homicidio. verb. sed pone.* Ita si de vitiis aut morbis vitæ spiritualis agatur, medicos animarum, atque vitæ spiritualis curatores in consilium adhibere oportebit, qui suo consilio decisivo, certum, declarabunt, congruenter verbo Dei, quod erat forte controversum. Et quod de Augustino *Petrus Faber. 2. Semestr. ult.* Optimus quidem ille Theologus, non æque bonus forsitan ipse jurisconsultus; id etiam sacerdos regeret jurisconsulto: Magnus quidem legislator Justinianus, magnus Constantinus, sed non magnus Ecclesiæ doctor. *Alber. de Nupt. libr. 1. c. 10. in fin. vid. & Confess. Synod.*
Angliæ

Angliæ de ann. 1647. *sub Rege Carolo. cap.* 32. Id quod eleganter explicarunt imperatores Carol. & Ludovic. in Capitulari *libr.* 5. *c.* 63. Illud ad exemplum reducendum est, „quod in ecclesiasticâ historiâ Constantinus „imperator Episcopis ait: Deus constituit „vos sacerdotes & potestatem vobis dedit de „nobis quoque judicandi. Et ideo nos à „vobis recte judicamur. Et ex Prospero de „vitâ contempl. & actual. ipsis sacerdotibus „proprie animarum curandarum sollicitudo „est commissa, qui pondus populi sibi com„missi viriliter sustinentes, pro peccatis o„mnium, velut pro suis, infatigabiliter sup„plicant Deo: ac velut quidam Aaron, in„censum contriti cordis, & humiliati spiri„tus offerentes, quo placatur Deus, aver„tunt iram futuræ animadversionis à popu„lo. Qui per Dei gratiam fiunt divinæ vo„luntatis judices. & c. 170. honorem debi„tum episcopis absque ullâ simulatione aut „detrectatione impendant, eisque in omni„bus, ut patribus obediant: & quicquid pro „salute animarum monuerint, prout melius „potuerint ad implere satagant. Verum „subjungam exemplum nostri seculi, quo „magis constet, quid Principi quæsitum „circa sacra. Non illustre magis est, quam illud Jacobi, regis Angliæ in controversiis fidei satis versati qui ita scribit ad candidum lectorem ante Apol. pro juramento fidelit.

„Chri-

„ Christiano cuique Regi, Principi ac
„ Reipublicæ esse concessum, externam in
„ rebus ecclesiasticis regiminis formam suis
„ præscribere, quæ ad civilis administratio-
„ nis quam proxime accedat, dummodo à
„ Fidei veræque religionis fundamentis
„ nec tantillum abscedat.

6. Quia causæ ecclesiasticæ, non sunt causæ Principis, adeoque nec ad seculare imperium, quale Principis est, referri debebunt. 2. *Paralipom*. c 19. v. 11. *Johann.* c. 18. v. 36. 37. Ut quemadmodum indecens est personas ecclesiasticas sese negotiis secularibus immiscere: 2. *Timoth*. c. 2. v. 4. *Marci* c. 10. v. 42. 43. *Luc*. c. 22. v. 25. 26. Ita etiam incongruum erit, Principem causis mere ecclesiasticis semet ingerere. Maxime cum uti dictum, jura Principis & Dei sint distincta: *Argum. Matth*. c. 22. v. 21. Quasi dicatur sano sensu divisum imperium cum Jove Cæsar habet. Unde qui iniquum esse censet, uti iniquum est, Aaronem in civilibus Mosi præfici, is etiam sciat æquum non esse, in negotio sacerdotali, Mosem Aaroni præficere. Utrobique enim par ratio est, & qui nec illud patitur, nec hoc affectet; argumento à natura à oppositorum desumpto. Et quemadmodum nemo nostrum sacerdotem velit militem, ita nec militem cupiat sacerdotem. Non enim conveniunt, aut eâdem manu tractantur, cithera & gladius; arma spiritualia &

lia & temporalia. Quod si tamen quis existumet sic fieri debere, quia forte extra ordinem, peculiari quo instinctu & monitu, & jussu divino, Princeps ecclesiastica, & prophetica tractavit; id quod suadent exempla Davidis, Salomonis, aliorumque; is sciat & summum sacerdotem Jehojada, etiam extra ordinem, & jure tamen, negotia tractasse politica, quæque statutum regni spectarent, cum suis peregisse. Ut si posterius exemplum pro regulâ servari nolit, etiam priora immerito ecclesiasticis personis obtruserit.

3. An igitur Princeps statuto poterit facere licitum, quod aliter in conscientiâ est illicitum; & subditus parendo tali statuto, eo ipso, quod à Principe sit conditum, illæsam servabit conscientiam? Non equidem.

Et quia subditus legi quidem civili, adeoque & statuto civitatis obsequium debet, sed tamen salvo jure superioris, puta Dei, cujus jussui ante omnia semet subjiciet: non aliter atque de jure feudali, qui fidelitatem jurat Seniori (nisi sit feudum ligium) semper excipit territorii dominum, aut imperatorem. Unde qui sequitur ductum statutorum humanorum, ita sequitur, si non devient à suo Principio, divinâ scilicet jussione. Nam quodcunque bene ordinatum est, oportet ut sit reducibile ad Principium, ex quo ducit originem. Et si ab illo dissentiat principio, errare

potius,

potius, quam dirigere sit dicendum. *c. sunt quidam.* 25. *q.* 1. *Fortun. Garcias. de ult. fin. juris civil. & canonic. p.* 142. *n.* 201.

Et quia non potest Princeps ex injustitiâ facere justitiam, aut quod secundum legem Dei est inhonestum, honestare: nisi velit esse Papa in terris, eandemque sibi potestatem concessam, quam canonistæ Romano Pontifici, de cujus factis disputare, ad instar Sacrilegii foret, quod cœleste habeat arbitrium. *gloss. in c. non nos beatam. dist.* 40. Quem nemo potest reprehendere, licet suam & suorum fratrum salutem negligeret, & ad infernum secum traheret. *c. si papa dist.* 40. Et si dispensaret contra Apostolum, vetus testamentum. *Gloss. in* 3. *Decret. c.* 4. *de concess. Preb. c. præposuit.* Quin imo si aberraret, & mandaret vitia, vetaret virtutes, credendum esset vitia esse licita, virtutes esse illicitas. *Bellarm. de Pontif. libr.* 4. *c.* 5. *contra. c.* 5. *de Testam. c. inter hæc* 33. *q.* 2. vid. *Hottom. in Brut. fulmine. p. mihi.* 13.

Et quia non potest ullius Principis edictum, vel statutum quempiam eximere nexibus legis moralis; ut quæ dispositioni terreni Principis non subest, cujus jussus à lege illa divina, etiam in omnibus causis atque casibus decidendis, habet dependentiam. *Barbos. ad l.* 4. *Cod. de Summ. Trinit.* Ut hic merito dicatur, jus divinum, pactis hominum immutari non posse; *Arg. l.* 38. *D. de Pact.*

adeoque excedentem hac in parte suæ Potestatis limites, non exaudiri. *l. ult. D. de jurisdict. l.* 170. *D. verb. signif. Exod.* 1. *v.* 7. 1. *Samuel.* 22. *v.* 17. *Daniel.* 3. *v.* 12. *Actor.* 4. *v.* 19. *&* 5. *v.* 29.

Unde etiam DD. statuunt, Principem de rebus fidei statutum non fecisse, licet id forte ita videatur, quod non sit præsumendum, statuentes id statuisse, super quibus & de quibus non habebant statuendi potestatem. *Alex. vol.* 5. *consil* 33. *in fin. n.* 16. *Mascard. de statutor. interpret. conclus.* 2. *n.* 261. *&* *conclus.* 1. *n.* 55. *& seqq.*

Et quia declarare aliquid esse licitum vel illicitum in conscientiâ, seu in foro Poli, nihil aliud est, quam dirigere actiones hominis intrinsece, prout in ordine ad vitam spiritualem considerantur. Verum id ipsum nulli seculari potestati concessum est, aut commissũ; ut cui primo & per se vitæ Politicæ salus & tranquillitas est curæ. Ut ad conscientiam tranquillandam, sola Dei vox audiri debeat, ab iis prolata, atq; declarata, quibus Deus sua concredidit oracula. *Matth.* 15. *v.* 9. *Rom.* 13. 1. *Corinth.* 3. *v.* 5. *&* 4. *v.* 1. *&* 2. *Corinth. c.* 5. *v.* 20. 1. *Petr. c.* 2. *v.* 13. *& c.* 5. *v.* 2. 3. *Actor.* 15. *à v.* 6. *Novel.* 137. *in init. Danæus Ethic. Christian. libr.* 2. *c.* 12. *Ames. Medull. libr.* 2. *c.* 17.

Et quia Princeps in terris est Dei servus atque minister, qui sicuti quod agit, mandato peragit

peragit illius summi legislatoris; sic nec unquam fines mandati excedere debet, aut potest; multo minus quicquam agere contra legem sui domini, *gloss. in Auth. ad hac. Cod. de Usur.*

Quo nomine populus Israëliticus non secutus per omnia suum ducem Mosem, verum in quantum ea, quæ populo præscribebat, iis erant conformia quæ à Deo ipsi in mandatis erant data: textus expressus est, *Numer c. 1. v. fin.*

Et denique, quia nihil magis in Principe fulget, quam recta & sincera fides. *l. 4. Cod. summ. Trinit. Barbos. Cod ibid. n. 5.* Ut illius curæ incumbat, aliquid utile, & Deo placens & gratum peragere; quo divinum numen placari possit; quod in Deum spes, salus sit reipublicæ; & conformia juri divino statuta, mandatis divinis, conformes leges, tranquillitas sit eorum, qui à Domino Deo ejus curæ sunt concrediti. Sic loquuntur Christiani Principes, sic omnes agere oportet, & suam rempublicam administrare ne iram divinam in se, aliter agendo, provocent. *l. 5. in Princ. Cod. Summ. Trinit. Nov. 8. in init. Novell. de lenonibus. 16. Nov. 135. in Princ. Nov. 109. Frederic, Imperator tit. de Pace tenend. in init. Nov. 77. in init. Nov. 85. in init. vid. Proœm. Carol. 7. Franco ad Pragmat. Sanct. super. concil. Constant. & Basil. Eachin. 1 contr. 63. Quettam consil. 61. num.*

 5. 6.

5. 6. 7. 8. 9. 10. per Alex. Corneum, Abbatem, Felin. in c. fin. de Præscript. Oldendorp. in Class. in init. de juris ordinat. Rittersh. ad nov. parat. 2. c. 1. in init. Gothefred. ad nov. 105. c. 2. §. 4. litt. K. L. in comm. Ameſ. caſuum conſ. libr. 1. c. 2. n. 8. 9. & ſeq. & libr. 5. c. 41. n. 10. 11. 12. 13. 14. & ſeqq. Grot. de jure bell. & pac. libr. 2. c. 1. n. 14. Anton. Matth. tract. de judic. diſp. 1. n. 32. Zoeſ. D. de Uſucap. n. 55. 56. & ſeqq.

Hinc in hypotheſi DD. ſtatuunt; ſi ſtatutum uni rem adimat ſine cauſa, & alteri donet, non poſſe donatarium rem donatam in conſcientia retinere. *Petrus Anchoran. in c. canonum ſtatuta, de Conſtit. tom. 2. Repet. jur. canon. p. 105. n. 129. ubi plures.*

4. Verum poterunt ne ſtatuta condi circa ea, quæ ſpectant jus naturale aut gentium primævum? Reſpondeo, ut confirment jus naturale, aut gentium in totum vel pro parte, dubitari non poterit. Quia & jus naturale & gentium, in civitatem recipitur, ſicque comprobatione fit civile. Accedit, quod jus civile non in totum à jure naturali aut gentium recedat. Ne dicam, quod abſurdum non ſit, unam eandemque rem diverſo jure cenſeri; adeoque & juri naturæ, & gentium, & civili annumerari. *§. 2. v. ſic enim & jus. Inſtit. jure nat. gent. civil. l. 2. l. 3. l. 6. D. de juſtitiâ & jure. l. 45. D. Ad leg. Aquil.*

Ut

Ut vero ſtatuta tollant jus naturale, aut gentium primævum, & quidem in theſi, non videtur dicendum. Quia hoc ipſum ne quidem Princeps, aut Senatus Romanus per jus civile potuit; adeoque nec id ſtatutis fieri poterit. §. 2. *verſ. ergo ſenatus. inſtit. de Uſufr.* §. *fin. Inſtit. de legitim. agnat. Tutel.* Quæ etiam ratio eſt, quod princeps jure naturæ & gentium teneatur; quod utrumque ipſo principatu potentius ſit; ut & omnibus illis, quæ ex utroque jure deſcendunt, quales ſunt plerique contractus, obligetur. *Bald. ad c. 1, §. fin. qui feud. dare poſſ. Caſtrenſ. ad l. digna vox Cod. de leg. Coraſ. 2. Miſc. 25. Tuſc. concluſ. 50. verb. Papa. Salmaſ. diſſert. de fœner. Trapezit. p. 401. Arthur. Duck. Anglus. in tract. de auctor. jur. civil. Roman. libr. 1. c. 3. n. 12.*

Quinimo uti judex non poteſt cum effectû ſententiam ferre, aut quid jubere contra naturam *l. 3. D. quæ ſent. ſine appell. reſcind.* Ita ſtatuta non valent, niſi quæ juſte & ſancte ſunt condita, adeoq; honeſtati naturali convenientia; prout ipſa demum lex valet, quæ jubet honeſta & naturâ civilia, prohibetque contraria, quaſi Dei munus & inventum. *l. 2. D. de legibus c. erit autem lex. diſtinct. 4. Tiraquell. de Retract. conſang. in proœm. n. 77. Cravett. conſil. 295. n. 6. libr. 2.*

Unde oportet ita ſtatuta condita eſſe, ut à ſapiente reprehendi nequeant, qualia ſunt

bonis moribus convenientia. *Argum. l. 15. D. de Condit. instit. l. Salvius Aristo. D. de legat. Præstand. Hyp. Riminald. in c. quæ in Ecclesiâ. de Constit. tom. 2. Repet. jur. canon. n. 5. p. 339. & in Rubr. de Constit. p. 83. 153. eod. tom. Menoch. de Præsumpt. libr. 2. præs. 1. n. 4. Roeland. à Valle libr. 3. consil. 72. n. 42. Alderan. Mascard. de statutor. interpret. conclus. 2. n. 256. 257. & seqq. & conclus. 6. n. 195. & concl. 7. n. 51. Canonistæ in c. quod clericis. de foro compet. Christin. ad Mechl. in Prælud. n. 5. idem ad Epilog. n. 6.*

5. Quid si statutum aliquod conditum sit de casibus & negotiis, super quibus jure civili abunde est dispositum? Resp. Et si statutum primâ fronte videri possit inutile, in quantum præter effectum per jus commune obtentum, nullum alium producit: quia tamen abundans cautela non nocet, & duo vincula magis ligant, quam unum; uti etiam provisio hominis, cum legis provisione concurrens, magis constringit; insuper tale statutum dici posset juris civilis probatoriũ, in quantum in civitatem receptum est; adeoque quod antea erat commune, jam factum est proprium, & aliquid operatur; in quantum inducit aliud remedium, præter jus commune: tale statutum non prorsus inutile censeri, poterit. Hinc etiam in jure infrequens non est, ut una eademque res duabus legibus introducatur, aut confirmetur. *Arg. §.*

2.

2. verb. nam furtivarum. Instit. de Usucap. & §. 5. verb. & lege antiquâ. Instit. de Exhared. liberor. §. 28. Instit. de legat. Baldus de Statutis, q. 3. & in l. 3. in fin. D. de leg. 1. August. Berous quæst. 24. n. 3. Bursat. libr. 1. consf. 44. n. 37. Alexand. consil. 93. libr. 7. n. 8. Guid. Papa consil. 102. n. 1. Christin. ad Mechlin. in Epilog. n. 7. Bender. de Revis. conclus. 20. n. 98. diss. Hippol. tract. de fidejuss. n. 302. post. gloss. in Auth. de Exhibendis reis in §. quia vero. per rationes commentatoris in 8. ad 1. Reg. Cancell. Dictionarium Alberic. de Rosate in verb. Statutum in addit. ubi Bartol. in l. 1. Cod. de Thesaur. libr. 10. & in l. 3. §. si reg. D. leg. 3. l. 4. §. Prætor ait. D. damn. infect. Jason in l. Properandum. §. sin autem. ubi etiam Bartol. & Alexand. Cod. judic.

6. Quid si statuta sint condita adversus jus civile? Respondeo. Si statuta, aliquid introducant quod de jure civili non erat introductum; id est aliquem casum determinent, qui erat de jure civili vel omissus, vel non decisus; quo sensu etiam in jure aliquid dicitur esse juri contrarium in quantum non est ex illo jure: negari non poterit, quin illis, qui gaudent jure condendi statuta liceat aliquid disponere contra, id est præter jus civile. Quod si statuta disponant expresse contra jus civile, in quantum illi ex parte vel in totum derogant: talia non introducent

municipia, nisi hoc illis expresse sit concessum. *Arg.* §. 2. *verb. quæ sunt juri naturali contraria. Instit. de jur. natur. gent. civil. l. 32. D. de leg. l. 3. §. 5. D. de Sepulchr. violat. l. 4. D. de Decret. ab ordin. faciend. l. 3. in fin. Cod. de leg. Authent. navigia, Cod. de Furtis. l. 1, 2. Cod. de Decret. Decurion. libr. 10.*

SECT. V. CAP. II.

1. *Num valeat statutum, ne cum peregrino matrimonium contrahatur?*
2. *Ne filiæ nobilium civicæ conditionis viris nubant?*
3. *Ne quis ducat alterius sectæ fœminam?*
4. *Ut sponsalia pure contracta, mutuo consensu dissolvantur?*
5. *An ut matre nobili patre ignobili prognatus, sit nobilis?*
6. *An ut conjux ex mariti debito ante initum matrimonium contracto, etiam in solidum obligetur?*
7. *An ut filius, licet non sit hæres patri, teneatur ad debiti paterni solutionem?*
8. *An ne civis originarius alio migret?*
9. *An ut credatur libris mercatorum?*
10. *An ut appellandi facultas alicui sit adempta?*

11. *An*

11. *An ut liberorum legitima diminuatur?*
12. *An ut in totum tollatur?*
13. *An ne bona per laicos in personas ecclesiasticas transferantur?*
14. *An ne Pontificius ordini alicui adscriptus, res immobiles extra familiam alienet?*
15. *An illicitum statutum, quo conventicula, pro secta cujusdam exercitio, vetantur?*
16. *An ut sectarii ab officiis vel honoribus arceantur?*
17. *An ut naufragorum bona fisco applicentur?*
18. *An ut in causà homicidii nonnisi mulcta pecuniaria exigatur?*
19. *Quid judicandum de statuto, quod exigit, ut simplex furtum capite puniatur?*
20. *An statuto introduci possit, ut pater de delicto filii teneatur, usque ad legitimam?*
21. *An ut fidejussor admittatur in causis criminalibus?*
22. *Objectionibus respondetur.*

1. Dicta hactenus quantum ad generalia statutorum suffecerint objecta; in specie, & quidem secundum varias hypotheses in nonnulla statuta, quæ aliquam iniquitatem continere videbuntur inquirendum erit; quibus explicatis, cætera omnia ex rationis parilitate nullo negotio solvi poterunt.

Et quidem primum inquirendum. An valeat statutum prohibitorium ne cum peregrino contrahatur matrimonium? Respondeo, valere. Neque enim illa lex iniqua videri poterit, quæ jubet ut inter cives tantum sit jus connubii. Ut idem operetur statutũ circa qualitatem personæ, suæ jurisdictioni subditæ, quod Romana civitas, circa sibi subjectos. Quinimo si valeat hominis privati dispositio, ne Titia nubat Sejo, ne Sejus ex certo loco, ex certâ familiâ conjugem ducat, quid ni id ipsum expresso statuto caveri poterit. *Argum. init. Instit. de Nupt. l. 63. l. 64. D. de Condit. & Demonstr. l. adjicimus 7. §. 2. Cod. de Murilegul. lib. 11. Comment. marginalia in Sneidwin. Instit. de jur. natur. gent. & civil. num. 22. ibidemque Bald. in c. clerici. de judic. Alberic. de nupt. 1. c. 18. p. 81. diss. videtur Petrus Wesemb. consil. 1. num. 39.*

2. An valebit statutum ne filiæ nobilium civicę conditionis viris nubant, aut vice versâ? Respondeo, valebit. Cum enim præter nobilium liberos sint in civitate plures, & qui-

dem

dem honestæ conditionis puellæ quibus cum & prima & secunda dos confertur, non poterit hoc statutum videri iniquum, quasi libertati matrimonii ullum inferret præjudicium. *d. l. 64. D. de Cond. & demonstr. l. 42. l. 44. l. 47. l. 49. D. de Ritu Nupt. l. 7. in init. Cod. de Murilegul. libr. 11. diss. Covarr. de Sponsal. part. 2. cap. 7. & Perez. in Prælect. ad tit. Cod. de Murileg. num. 23. per textum in cap. 29. de Sponsal. & Matrim. & l. 134. D. de verb. obligat. vid. tamen Alberic. de nupt. lib. 1. cap. 3. & Carpzov. jurisprud. Consistor. libr. 2. tit. 1. def. 9.*

3, An ne quispiam ducat alterius sectæ fœminam? Respondeo, idem esse dicendum. Statutum enim tale quam maximè laudandum, quod amorem inter partes contrahentes vult sincerum, & concordantia cupit esse matrimonia. Præterquam quod tale statutum, intentionem contrahentium promoveat, quæ ut inter conjuges suadet omnium bonorum, atque corporis communicationem, ita etiam desiderat sacrorum omnino esse participationem. Ne jam addam, tale statutum, vel potius talem legem in populo Israëlitico obtinuisse, ne cum alienigenis jungerentur. Quam etiam ex parte secutæ sunt leges civiles, quæ prohibent matrimonium Judæi cum Christianâ, & vice versâ. Ut tale statutum rationi & æquitati per omnia convenire, sit dicendum. *Exod. 34. v. 16. Esr.*

cap. 9. & 10. l. 1. D. de Rit. Nupt. l. 6. Cod. de Judæis. Gotefred. prolixe ad d. l. 6. ibidemque varii allegati.

4. An ut sponsalia pure contracta, quæ appellant de præsenti, dissensu mutuo dissolvantur? Respondeo; & si unumquodque communiter eodem modo solvatur, quo ligatum est: quia tamen in casu pro proposito, vertitur commodum publicum, & eadem facilitate nuptiæ dissolverentur, quod secundum canones ratione vinculi sponsalia de Præsenti nuptiis æquiparentur: censerem tale statutum non admittendum esse; idque ex illo trito: *Quod Deus conjunxit, homo ne separet. Arg. l. 31. D. de Reg. jur. Modestin. Pistor. consil. 42. num. 53. volum. 2. Mev. ad jus Lubecense lib. 1. tit. 4. num. 11. Vid. Nobiliss. Schurmannum tractat.* **Wechselhale des Heilichdoms.**

5. An ut matre nobili, patre vero ignobili prognatus nobilitatem consequatur? Respondeo; & si de jure civili justis nuptiis quæsiti, sequantur conditionem patris. Quia tamen juri gentium, aut naturæ non adversaretur, si matris conditionem sequerentur. Etiam de moribus quorundam locorum ita sit receptum, puta apud Tricassinos, Lovanienses, Campanos, aliosque ut filii melioris conditionis sequantur parentes. Nec in totum abhorreat jus civile, ut materna censeatur origo, idque ex privilegio: tale statutum nihil

iniqui

iniqui continere, judicarem. *Argum. init. Instit. de Ingenuis. l. 1. §. 2. D. Ad Municipal. l. 22. l. 29. Cod. de Decurion. quam tamen legem abrogatam vult Cujac. per nov. 38. l. 7. l. 12. Cod. de Murii. libr. 10. Tiraquell. Tract. de Nobilit. cap. 18. num. 23. Cravett. consil. 829. num. 2. Connan. 2. Comment. jur. civil. cap. 11. Gotefred. prolixe in comment. ad d. l. 1. §. 2. Cujac. ad libr. 4. feud. tit. 32. Dessel. in not. ad Zoes. Comm. instit. de ingen. Dissent. Bartol. in l. exempl. Cod. de Decurion. Quem sequitur Felinus citat. à Cravettâ. loc. all.*

6. An ut conjux ex mariti debito etiam ante matrimonium initum contracto, obligetur, & quidem in solidum? Respondeo, licet regulariter alteri per alterum non debeat inferri iniqua conditio. Et quidem de jure civili certis de causis uxor mariti nomine non teneretur: *tit. Cod. ne uxor. pro marito.* Quia tamen uxor censetur tacite mariti debitum agnovisse, in statutum consentiendo. Atque id ipsum etiam mores Trajectini, non Hollandiæ non Frisiæ, adprobarant: non omnino tale statutum erit repudiandum. *Arg. l. ult. Cod. de Primipil. Rubric. Stat. Traj. 22. art. 3.* Id quod tamen pactis antenuptialibus coram notario factis impeditur, casu quo exclusa bonorum communio. *Nuper à Ordin. Ultraj. decis. de ann. 1659. April. 14. art 6. Bartol. Chassan. apud Mynsinger. cent. 1. Observat. 29. Gail. 2. observ. 84 num. 11. & 2. observ.*

90. in Princ. Treutl. disput. volum. 1. disp. 20. thes. 8. litt. c. Radelant. decis. 21. Christian. Rodenb. tract. de jur. conjug. tit. 4. part. ult. cap. 1. num. 9. Sand. libr. 2. tit. 5. def. 8. vid. Leeuw. Parat. juris noviss. libr. 4. part. 1. c. 15.

7. An idem in simili dicendum de filio, ut æs alienum Patris solvere teneatur, etsi non probetur esse hęres, aut semet ab hæreditate paterna abstinuerit vel eam repudiaverit? Ita videtur. *d. l. fin. Cod. de Primipil. Petr. Anchor. deatur. Mynsing. 1. obs. 29. licet id ei durum videatur apud Gail. 1. observ. 36. num. 3. ibidemque Alexand. Bald. allegati.*

8. An ne civis originarius alio migret, aut natale solum vertat? Respondeo, quamvis, non extante statuto, de jure, etiam generali consuetudine, libera cuique subdito facultas sit concessa, quo velit emigrandi, adeoque domicilium ad lubitum transferendi. Attamen si onus cæteris civibus impositum nimis grave foret diminuto civium numero, quod etiam damnosum est civitati; habita ratione publicæ utilitatis, non poterit videri tale statutum esse iniquum. *Argum. §. ult. instit. de his qui sui vel alien. jur. l. 5. §. 3. D. de Captiv. & Postl. Revers. l. 1. Cod. de Incol. l. ult. Cod. de Municip. & originar. Bartol. ad l. fin. D. de decret. ab ordine faciend. Gail. 2. Observ. 36. num. 10. Perez Prælect. in libr. 10. Cod. tit. de Munic. & originar. num. 17. & 18.*

9. An

9. An ut credatur libris rationum, seu registris uti loquuntur, mercatorum & artificum, licet probationibus testium non juventur? Respondeo, quamvis exemplo perniciosum esse videatur, quemque sibi privata testatione, sive adnotatione facere debitorem. Quia tamen hæc est mercatorum cura & opera, ut debiti & crediti rationes diligenter conficiant. Etiam in eorum foro & caussis, ex æquo & bono est judicandum. Insuper non admisso aliquo litium accelerandarum remedio, commerciorum ordo & usus evertitur. Neque enim omnes præsenti pecunia merces sibi comparant. Neque cujusque rei venditioni testes adhiberi, qui pretia mercium noverint, aut expedit, aut congruum est. Non iniquum videbitur illud statutum, quo domesticis talibus instrumentis additur fides, modo aliquibus adminiculis juventur. Quod etiam ad Chartam partitam, fissos bacillos, & transversim crenis incisos, quos **Kerfstocken** appellamus, recte extenditur.

Sic tamen hæc omnia procedent, ut judicis arbitrium maneat liberum, qui nonnunquam diversum decernere poterit, Si quid in contrarium circumstantiæ suadeant. *Argum. l.* 9. §. 2. *l.* 10. *in init* & §. 1. *D. de Edend. l.* 5. *Cod. de Probat. Ordinat. Urb. Ultraj. super modo Procedendi de ann.* 1623. *art.* 11. *Zas. consil.* 15. *num.* 53. *volum.* 1. *Boër. decis.*

cis. 105. Gail. 2. observ. 20. Francisc. Vivius in tom. Comm. opin. libr. 17. verb statutum. p. 334. ibique multa. Oldendorp. tractat. de Actionibus class. 1. act. 8. in fin. Gilken. in l. 5. Cod. de Probat. Cravett. de Antiq. tempor. part. 1. num. 27. & seq. p. mihi 32, 33. Hieron. Treutl. select. disput. volum. 2. disp. 4. thes. 2. conf. jurisc. Batav. part. 1. cons. 204. 313. diss. Hunn. ad Treutl. d. l. p. 424. ibidemque alii.

10. An illicitum statutum, quo appellandi facultas alicui aufertur? Respondeo, quod non. Etsi enim statutum alicui auferre nequeat defensionem sui, cum id ipsum ne quidem possit Princeps, ut quæ juris est naturæ. Quia tamen non omnis defensionis modus, aut species est juris naturæ; uti bellum. Etiam jus civile non in omni causâ, nec ab omnibus admittit appellationem, ut aliquibus in casubus non sine ratione certum defensionis modum alicui deneget. Quin amplius, alicui concessum est appellationis remedio renunciare, tanquam beneficio sibi competenti. Nec minor est efficacia statuti in casu proposito, quam est privatæ conventionis, si non major: quod secundum DD. statutum sit pacto potentius. *Georg. natt. in c. quamvis. de Pact. in 6. Tom. 5. Repet. jur. canon. pag. 237. n. 39.* Censerem licite appellandi licentiam statuto posse auferri. Neque hic distinguo inter causas civiles & criminales; cum etiam

in

in criminalibus multarum civitatum moribus, jus appellandi sit sublatum. *Argum. l. 1. § si quis. D. A quibus appell. non licet l. ult. §. ult. Cod. Tempor. Appell, l. 34. & seq. Cod. de Appell. tit. Cod. quorum appell. non recip. & tit. Cod. si de momentan. possess. l. fin. in fin. Cod. de fidejuss. Zoes. D. à quibus appell. non licet, num. 8. Hunn. ad Treutl. volum. Poster. disp. 33. quæst. 1. in fin. Christin. Prælud. ad ll. Mechl. num. 18. ibidemque varii. Volumen Consiliorum jurisc. German. part. 3. Consil. 22. num. 5. & consil. 15. disting. Bartol. in l. omnes populi. D. de justitiâ & jure num. 27. Matth. Wesembec, tom. 6. Consil. 328. num. 19. gloss. in Rubric. Cod. decret. Decurion. libr. 10. Mascard. conclus. 7. de interpret. statutor. n. 41. Bort peculiari tractat. de appell. in caus. Crimin.* Diss. *Arum. disc. public. 9. tom. 2. thes. 118. Myns. 1. obs. 14. ordin. camer. part. 2. tit. 28. Jacob. Thoming. cons. 24. per totum. Treutl. disput. 33. volum. 2. thes. 1. ad litt. a. ibidemque varii allegati. & post eundem Anton. Matth. tractat. de Judic. disp. 12. num. 20, 21. Ex parte Besold. delibat. jur. ad libr. 49. tit. 2. quæst. 3. Bender, tractat. de Revis. conclus. 29. per totum.*

Nullo tamen modo valere potest statutũ, quo parte inaudita alterâ fertur sentẽtia conmnatoria. Quià licet aliquis defensionis modus, alicui statuto possit auferri, qualis erat appellatio: non tamen illa defensio, quæ juris

est

est naturalis; non tamen omnes defendendi modus, quem etiam suasit exemplum divinum. *Genes. c. 3. v. 8. 9. 10. c. 1. de Caus. Poss. & Propriet. Andr. ab. Exea in c. canonum statuta. de Constit. in 2. Tom. rep. jur. can. n. 246. & ibi Jason. Zas. Hyppol.*

11. An illicitum censeri poterit statutum quo liberorum legitima diminuitur? Respondeo, quod non. Neque enim legitima jure naturæ præcise est determinata, ut augeri vel minui possit. Quin imo de jure civili fuit aucta, ut cum antea in omnibus liberis esset quarta, jam sit aut triens aut semis, pro numero liberorum. Cumque ejus quota subjaceat juris civilis dispositioni, negari non poterit, quin etiam juri statutario subesse possit. *Argum. l. 8. D. de Reg. jur. Decius ad d. l. §. ult. Instit. de legit. Adgnat. tutel. l. 6. §. sin autem. Cod. de Secund. Nupt. Novell. 18. Mynsinger. cent. 5. observat. 43. Gail. 2. observ. 122. num. 11. Fachin. 4. controvers. 32. Zoes. D. de Inoffic. Querel. num. 109. vid. Hieron Treutler. consil. 41. num. 19. & num. 113. Volum. consil. jurisc. Germ. part. 3. consil. 65. num. 2. 3. Claud. Chifflet. de Portionibus. cap. 3. Gabriel. comm. opin. 6. de legitima. conclus. 1.*

12. An igitur in universum statuto tolli poterit? Id videtur dicendum. Cum enim legitima jure humano sit introducta, licet congruenter affectioni illi naturali, quam parens habet erga liberos. Et ab eo dependeat

pendeat ejus obligatio, adeoque præstatio. Etiam eapropter dicatur ex legibus esse debita. Insuper miles, si militari jure testetur, liberis legitimam relinquere non teneatur; qui tamen in testamenti factione non nisi juris civilis solemnibus est solutus, ut jure naturæ debita videri non possit. Idem quod de matre illustri dicendum, in ordine ad spurium, modo habeat legitime natos. Jure itidem Mosaico non passim filiabus legitima paternæ hæreditatis concessa fuerit, quibus in totum extantibus masculis eadem adempta. Tale statutum nihil iniqui in se continere dicendum erit. Quod tamen sic accipi velim, ut non in omnibus casibus tale statutum valeat, verum quando urgens ratio, aut publica utilitas hoc suadet. Quo casu etiam quod jure naturæ seu secundum affectionem naturalem est debitum, qui sensus est *l. 7. in fin. D. Si tabul. testam. null. extab.* propter rationem fortionem poterit esse non debitum., ut in filio ingrato, qui etiam legitimâ, aliter sibi debitâ, justâ de causâ defraudatur. *Inscript. l. 4. D. de Inoffic. Testam. l. 6. §. fin. autem. Cod. de Secund. Nupt. l. 9. l. 24. Cod. de Inoffic. Testam. l. 5. Cod. Ad Senat. Orfit. Numer. cap. 36. v. 6. 7. 8. 9. Alexander consil. 3. volum. 7. Beust. ad l. 1. D. de jurejur. p. 128. Fichard. in Tom. comm. opinion. libr. 17. verb. Statutum. p. 354. Bened. de Capra comm. opin. verb. legitima: Zoes. D. de Inoffic.*

offic. Testam. num. 109. Claud. Chifflet, de Portion. cap. 3. Diss. Matth. Wesemb. volum. 7. consil. 328. num. 7. & apud Sneidw. nonnulli citati instit. de jur. natur. Gent. & civil. num. 23. in margine. Anton. Matth. disput. de legitim. thes. 2. vid. & Acacium Enenck. Baronem de Privil. Parent. & liber. privil. 14. cap. 12. Et Coppen observ. Practic. 121. post alios ibidem distinguentem.

13. An illicitum statutum, (de quo controversia fuit, inter Pontificem, & Rempublicam Venetam) ne bona per laicos, uti loquuntur, transferantur in personas ecclesiasticas, sine licentia superioris? Respondeo, etsi libertati ecclesiæ non facile debeat fieri præjudicium: si quæ libertas jure debitâ est ecclesiæ. Quia tamen bonum publicum tale fieri statutum nonnunquam exigit. Et civitates secundum illos, qui talia condunt statuta, subsidio carent collectarum, etiam subditorum numero: quod clerici secundum illos, etiam eorum bona, sint exempta jurisdictioni magistratus Politici. Neque adversatur legibus personas ecclesiasticas, eorumque bona, suadente utilitate etiam collectis, aut tributis gravari. Existumarem tale statutum nihil illiciti continere. *Argum. l. 1. D. Solut. Matrimon. l. 7. Cod. de S S. Eccles. Argum. c. si imperator. 96. distinct. c. pervenit de immun. Eccles. Argentr. ad cons. Brittan. art. 346. Goris tract. 3. Advers. cap. 8. Tholos. libr. 45. Synt:*

Synt: jur. cap. 2. n. 8. Arum. discurs. Academ. de jur. Publ. 9 num. 106. & sequent. part. 2. vid. Molin. ad consuet. Parisiens. §. 41. *num.* 90. 91. 92. 93. 94 dist. *apud Gail. 2. observ.* 32. *num.* 3. *Cevall. comm. contr. comm. q.* 388. *Anto. Matth. disp. ult. post successf. n.* 18. *ibique DD.*

14. Anſigitur illicitum cenſebitur in Belgio fœderato ſtatutum, quo prohibitum, ne Pontificius ordini alicui pſeudo-eccleſiaſtico adſcriptus, res immobiles extra familiam alienet? Reſp. licet quiſque ſit arbiter & moderator rerum ſuarum, in tantum ut de iis diſponendi liberam habeat facultatem. Neque cuiquam hominum, ne quidem per Principem facile jus ſibi competens ſit auferendum. Quia tamen reſpublica eſt ſuprema domina, & moderatrix. Etiam bonum publicum exigit ut tale condatur ſtatutum. Inſuper etiã familiarum conſervatio id ſuadet. Dicendum erit ipſum nihil iniqui in ſe continere. *Argum.* §. 2. *verb. Dominorum quidem, instit. de his qui sui vel alien. jur. junct. l.* 6. *Cod. Unde vi. l. ita vulneratus. verb. multa autem. D. Ad l. Aquil. l.* 21. *Cod. Mand. l.* 1. §. *fin. Cod. de Caduc. Toll. l.* 17. §. 1. *l.* 18. *Cod. de Haret. & Manich. l. utilitas Cod. de Primipilo, libr.* 12. *Socin. Bald. Hippol. aliique allegati apud Gail.* 2. *observ.* 32 *num.* 5. 6. 7. *Arum, de jure public. tom.* 2. *disc.* 9. *thes.* 111. *Rittersh. ad Nov part.* 1. *c.* 6. *in fin. Constit. Ordin. Provinc. Ultraj. de ann.* 1644 *Dec.* 17.

15. An

15. An illicitum censebitur statutum, quo conventicula pro religionis, aut potius sectæ cujusdam exercitio privato vetantur? Respondeo, & si conscientiæ libertas statutis tolli nec debeat, nec possit: ut quæ nulli mortalium, potentissimo licet, verum soli Deo subjecta est. Quia tamen conventus agere plus est, quam conscientiæ gaudere libertate. Etiam quam maxime interest reipublicæ tales conventus impediri: ut qui turbent reipublicæ tranquillitatem; inque seditiones facile erumpere queant. Non dubium quin tale statutum licite condatur. *Argum. l. ita vulneratus. verb. multa autem. D. Ad l. Aquil. l. utilitas, Cod. de Primip. lib. 12. l. 2. in init. Cod. de Summ. Trinit. l. 3. 5. 6. Cod. de Haret. & Manich. l. 6. & 7. in fin. Cod. Pagan. Sacrific. Petrus Frederic. Mindan. de Process. Execut. libr. 1. cap. 30. Arum. discurs. Academ. publ. 12. cap. 9. num. 20. part. 2.*

16. An illicitum judicandum statutum, aut contra jura civilia conditum, quo Hæretici & Sectarii ab officiis aut honoribus arcentur, vel etiam tabernas, aut officinas habere prohibentur? Respondeo, etsi eadem onera cum cæteris subire cogantur, ut etiam videantur ad honores aut officia ex æquo esse admittendi. Quia tamen non eadem utrobique est ratio, quod hæresis sit odiosa, adeoque indigna favore; sic ut in odium sectæ aut hæreseos onera cum cæteris subire cogantur.

gantur. Etiam metus est dissensionis, & periculum perturbationis quietis reipublicæ. Cum ubi religionis dissensus, in diversa studia colliment dissentientes. Nec cuiquam subditorum fit injuria, præsertim si non admittatur, aliud dicendum si ejiciatur, ut cui liberum alio sese conferre. Dicendum; illud tanquam bono publico conveniens, non tantum licitum fore, tale statutum, sed etiam introducendum esse. *l. Secundum naturam. D. de Regul. jur. ibidemque DD. Comment. Argum. l. unic. Cod. de infam. l. 12. Cod. de Decurion. l. 15. 19. & seq. Cod. Episcop. Audient. l. 8. Cod. de Defensor. civit. Argum. l. utilitas Cod. de Primipil. l. 1. & Authent. item Privilegium. l. 2. 4. in init. l. 7. l. 12. l. 18. 20. Cod. de Hæretic. & Manichæis l. ult. Cod. Judæis l. 9. Cod. de Divers. offic. Nov. 37. in Princ. Martyr. class. 2. loc. comm. c. 4. n. 40. nec obst. l. 3. §. fin. D. l. 49. Cod. de decurion.* Id enim per imperatores *Christian. correctum. vid. Hunn. ad Treutl. de tutel. vid. Cujac. p. 800. nov. 45.*

17. Verum an recte, statuto introducetur, ut naufragorum bona ad littus appulsa, fisco vindicentur? Respondeo, & si talem consuetudinem apud Anglos, Gallos, Hispanos, communem testentur; ut videatur idem statuto indici posse, quod consuetudine: Quia tamen hæc ipsa consuetudo impietatis & crudelitatis est plenissima, quod afflicto superaddat

peraddat afflictionem, & alicui rem suam sine causâ, sine aliquo suo facto auferat. Nec fieri debeat statuto, quod non debet consuetudine. Dicendum erit, tale statutum omnino improbandum esse. *l. id quod nostrum. 11. D. de Regul. jur. l. 8. D. Ad l. Rhod. de jactu. Authent. Navigia. Cod. de furt. Carol. 5. Constit. Crimin. art. 218. Et ita in Camerâ decisum esse refert Gail. 1. Observat. 18. per totum, ibidemque varii allegati. Arum. tom. 2, discurs. Academ. de jur. Publ. tom. 9. num. 115. & seq. part. 2. Zoes. D. Ad l. Rhod. de jact. num. 10. 11. 12. vid. & Bodin. 1. de Republ. cap. ult.* Prolixe auctor Batavicæ Arcadiæ, ibique nostratium & aliorum mores allegati.

18. An ut in causâ homicidii nonnisi mulcta quæ pecuniaria exigatur? Respondeo. Etsi quævis civitas sibi possit condere statuta, non tamen id poterit in omni casu. Præsertim in casu, quo statutum juri divino & gentium adversatur. Verum cum tale statutum, omni juri esset contrarium; insuper in perniciem tenderet humani generis; etiam ad delinquendum invitaret; sicque grande delictũ, quasi impunitum foret: tale statutum in civitate condi non posse, dicendum erit. *l. inter claras. & seq. Cod. de Summ. Trinit. l. jus agnationis. D. de Pactis. l. 2. Cod. de in jus vocando. l. 51. D. Ad l. Aquil. l. 11. D. quæ ut indigni. Baldus de statutis. quæst. ult. num. 6.*

Barbos.

Barbos. in axiom. verb. Pœna. n. 11. Zoes. D. de Pœn. n. 17.

19. Quid judicandum de ſtatuto, quod exigit, ut ſimplex furtum capite puniatur? Reſpondeo, & ſi in cauſâ ſervi de jure civili nonnunquam ad ultimum ſupplicium deveniatur: etiam Conſtitutio Frederici imperatoris idem fere decernat in libero homine: nec in totum ab eâ recedat Carolina: & ei pro parte accedat ſtatutum urbis Ultrajectinæ. *l. pen. in init. D. de Condict. cauſ. dat. cauſ. non ſecut. libr. 2. tit. 27. §. 9. de Uſibus feud. Statut. Ultraj. Rubric* 39. Quia tamen jure divino ſecus obtinuit. Neque proportio eſt inter vitam & bona. Hominiſque liberi corpus nullam recipit æſtimationem. Malim in illam inclinare ſententiam, quâ tale ſtatutum improbatur. Niſi tamen propter conſequentiam, & creſcentibus delictis, pœna ultimi ſupplicii in fures decreta fuerit. *Exod. 22. v. 1. & ſeq. Argum. l. 3. D. Si quadrup. pauper. feciſſ. dicat. l. 13. D. Ad l. Aquil. l. ult. D. de deject. & effuſ. Petrus Martyr claſſ. 2. cap. 11. num. 33. Danæus Ethic. Chriſtian. ad 8. Præcept. Prolixe Anton Matthæus tract. de Crimin. libr. 47. D. tit. 1. cap. 2. per totum. Et cap. 3. num. 10. -- Argum. l. 1. D. de Abigeis.* Vid. *Artic. militar. cum Pappi comment.*

20. Verum an ſtatuto induci poterit, ut pater legitimam poſt ſuam mortem filio de-

bitam, vel pœnam pecuniariam ad legitimæ quantitatem teneatur persolvere, propter delictum à filio commissum? Respondeo, & si legitima filio non sit debita nisi post mortem patris. Nec delictum unius debeat alterum prægavare. Quia tamen delictum filii in potestate, quasi in delicto constituit patrem; utpote cui incumbebat filium bonis moribus induere. Etiam aliquis potest, de jure humano ob alterius crimen affici pœnâ quapiam pecuniariâ, si in legem latam consenserit. Et ubi tale statutum, etiam est consensus saltem tacitus, si non expressus, eorum, qui statuentibus subsunt; ut non habeant, quod conquærantur se propter delictum alterius puniri: dicentum erit, statuto recte id induci. *Argum.* §. *final. Instit. de Obligat. quæ quas. ex delict. l.* 5. §. 5. *verb. ideo si filius-familias.* & §. 6. *D. de obligat.* & *Action. vid. l.* 58. *D. de Reg. jur. ibidemque DD. l.* 2. *Cod. de libert.* & *eor. liber. Stat. ordin. Fris. libr.* 2. *tit.* 2. §. 28. *Prolixe Covarr. variar. Resolut. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 7. *Treutl. vol.* 1. *disp.* 13. *thes.* 17. & 24. *thes.* 14. *vid. Peck. ad c.* 86. *de R. jur. in* 6. *Marsil. sing.* 36. *Vivium in tom. comm. opin. libr.* 17. *p.* 349. *verb. Statutum. cum variis limit.* & *dissentientibus ibid. Arg. c.* 2. *de Delictis Puerorum, ubi canonistæ. Cujac. ad l. unic. Cod. de Peric. seorum qui pro magistr. interv. libr.* 11. *Argentr. ad cons. Britt. art.* 526. *n.* 11. *Anton. Matth. tract.*

de

de Crimin. in Proleg. cap. 1. num. 14. & seq. & tit. de Pœn. c. 4. n. 2. vid. Acium Enench. Baron. de Privil. liber. & Parent. privil. 9. sub finem, & Privil. 14. c. 10. n. 14. 48. DD. ad l. 1. Cod. ne filius pro patre.

22. Verùm, quid judicandum de statuto, quo admitteretur fidejussor in criminalibus causis, id est, ut sponsor sese submittat damno quocunque, per legem propter aliquod crimen infligendo? Sunt qui distinguunt inter fidejussorem de sistendo reo, & inter eum, qui ad pœnam irrogandam semet obligat. Sunt qui inter pœnam pecuniariam, & corporalem differentiam statuunt. Sunt deniq; qui inter jus Dei, & jus hominum discrimen faciunt. Quasi tribus prioribus modis procedat de jure fidejussio, non tribus posterioribus. Ego potius rejectis illis distinctionibus libere tuebor, hoc statutum, quo in criminalibus causis, etiã capitalibus, admittitur fidejussor, non omnino improbandum esse. Suadet hanc sententiam jus divinum; quo etiam in aliis facta & delecta aliorum puniri poterunt: crimina parentum in filiis, igitur & propter delicta parentum; auctoritate 2. *Præcepti in Decalogo. Exod. 20. v. 5. non obstante loco Ezechiel. c. 18. v. 2. 3. 4. 5.* Qui referendus ad Euangelicam promissionem, non ad legale præceptum; ad hoc quod Deus velit facere, non quid jure suo possit. Suadent divina exempla, quibus peccata prædecessorum posteris im-

 putata

putata fuerunt, adeoque alterius nomine, qui formaliter peccavit, licet posteri per imputationem, pœnas sustulerint. Ita Sacrilegii nomine ab Achane commisso, *Josua c.7. v.* 20. non tantū ipse qui deliquerat, verum etiam utriusq. sexus liberi puniti fuerunt, v. 24.

Et quicquid commiserant primi nostri parentes, justo Dei judicio posteris imputatum fuisse, in iisque vindicatum, probat *cap.* 5. Ad Romanos. Ne jam exemplum proferam benedicti nostri Salvatoris, qui pro nobis apud Patrem, ut universi Rectorem, atque Moderatorem, pro nobis miseris peccatoribus, se stitit vadem, sponsorem, atque fidejussorem; eam pœnam, quam nos laturi fuissemus, in se sponte & volens, non coactus, boni publici causâ, & amoris erga nos, suscipiendo.

Verum ut inclarescat magis hæc mea sententia, duas positiones formabo. Prima erit, quod fidejussor se possit obligare ad pœnam capitis. Secunda, quod puniri possit capitis pœnâ, idque alterius nomine.

Prima positio vel hinc paret quod ut sese obligare possit ad pœnam capitis aut ultimi supplicii, tantum desideretur ut faciat actum, qui possit mereri ultimum supplicium; idque vel ob delictum præsens, vel futurum. Sic de jure civili, qui aliquem capitalis criminis incusabat, in ipsum crimen inscribebat, ut si non probasset crimen, eam pœnam esset subiturus,

iturus, quam tulisset reus, si convictus sceleris fuisset. *l. fin. Cod. de Accus.* Quinimo Commentariensis, custos rei criminalis, si eundem culpâ suâ dimisisset, etiam ultimo supplicio affici poterat. *l. 12. D. de Custod. & Exhibit. Reor. l. 4. Cod eod* Et fidejussor, ni stiterit facinorosum; ultimi supplicii reum se facit; idque secundum sententiam Regiam. 1. *Reg. c.* 20. *v.* 38. *& seqq.* modo ita fuerit conventum. Quo etiam referri poterunt exempla. *Genes.* 42. *v.* 37. *&* 43. *v.* 9. *Jos.* 2. *v.* 12. *& seqq. &* 6. *v.* 22. 23. Id quod juri civili congruum, quo fidejussor, si aliquâ suâ culpâ vel dolo, reum non stiterit, quem sistere debebat, non tantum & pecuniariâ mulctâ venit condemnandus, sed & corporali pœnæ quandoque subjiciendus. *l.* 4. *D. Custod. & Exhib. reor. l.* 13. *Cod. fidejussor.*

Altera positio: scil. quod fidejussor pœnâ capitis, propter alterius crimen, vel alterius nomine, possit affici. Tum jure civili, & canonico; tum rationibus; tum jure gentium, & exemplis; tum locorum statutis, confirmari poterit.

Equidem jus civile, admittens primæ positionis veritatem, postremi positioni non adversatur. Si enim ex conventione quis semet potest ad capitis pœnam obligare, quid ni etiam poterit semet eidem pœnæ subjicere, quam reus principalis tulisset si modo tale quid fieri reipublicæ intersit. Neque enim illo

 calu-

casu magis est, membrorũ suorum dominus, quam casu postremo. Et si propter aliquod suum factum, qui sistere promisit reum, sub capitis periculo, ultimum patitur supplicium. Quid ni propter hoc ipsum factum, hanc ipsam voluntatem, quod se in locum rei principalis substituat, eam perferret pœnam, quam pertulisset criminis capitalis reus.

Non equidem hic distinguit jus civile inter fidejussorem de judicio sisti, quasi ille tantum corporaliter possit puniri, & inter fidejussorem simpliciter datum, ad hoc ut subeat pœnam, quam tulisset reus Principalis. Leges enim generaliter loquuntur, & totum hoc negotium pro personarum, & criminum qualitate, magistratus ejus, qui summum habet imperium, committunt arbitrio. Quod non fecissent, si in criminalibus capitis pœnam concernentibus, nunquam admittendus esset fidejussor. tunc enim judicis arbitrium fuisset coarctatum. *lex* 1. *D. Custod. & exhib. Reor. Et l.* 3. *D. eod.* simpliciter fidejussorem admittit, exceptis causis gravissimis; non quod in iis non sit admittendus fidejussor, verum quod ille præter pœnam corporalem etiam meritus sit carceris squalorem. Hæc est ratio jurisconsulti, non alia: qui si fidejussor in illâ causâ intervenire non potuisset, hanc rationem allegare debuisset, quod in causis pœnam corporalem merentibus

rentibus non sit admittendus fidejussor. Quin imo in illo crimine, quod exigit necessario custodiam, quale non semper est pecuniariū. per. *d.l.*3.*&* *nov.* 134.*c.*9. si quispiam, vel quæpiam incusetur, fidejussorem dando simpliciter, liberabitur, gravissimo solummodo crimine excepto, proculdubio majestatis, quo casu custodiæ muliebri, aut claustris monasticis erit committenda. *Nov.* 134. *c.* 9.

Nec dissentit jus canonum. *in c. cum homo* 23. *q.* 5. Ubi refert Augustinus, *reum capitis suum decepisse fidejussorem, atque hunc pro isto, legitimo supplicio fuisse affectum.* Non ex hypothesi, si forte alibi talis esset consuetudo, sed probando illam sententiam, quod judicem punientem fidejussorem, extra culpam constituat, qui judex, si jura nihil tale admitterent, extra culpam constitui nullo modo potuisset.

Non item desunt rationes, quibus sententia mea confirmari potest. Si enim ex contractu, vel delicto, alicui potest imputari, idque suâ voluntate, quod debebat alius quis, qui contraxit, vel deliquit, etiam ad hunc effectum, ut infamiâ afficiatur, quæ ipsâ morte major est. Quid ni etiam quod reus criminis debebat, alteri puta fidejussori imputari poterit, si velit in locum rei succedere; ejusque subire vices, idque publicâ consentiente auctoritate. Non aliter enim atque obligatio ex crimine est quid personale

ita & ex delicto, vel contractu, quæ ossibus personæ contrahentis inhæret. Ut non magis hæc ipsa alicui possit imputari eam in se suscipienti, atque illa. Aut si quis potest velle, hanc sibi imputari, etiam illam sibi imputari, quasi ipse crimen commisisset, velle poterit. Ita Apostolus Paulus sibi vult imputari delictum ab Onesimo servo commissum; quale etiam jure Romano, (erat enim fur & fugitivus,) pœnâ corporis fuit punitum, *ad l. 3. Cod. & Auth. seq. Cod. de serv. Fugitiv, Gothefr. in comm.* Ut absurdum omnino non videatur, delictum unius, quod corporis meretur cruciatum, alterum in se recipere. Et si potest velle, alterius crimen sibi imputari alter; quid ni poterit alterius loco puniri. Tum quippe pro reo & nocente moraliter habetur; adeoque pœnâ illa dignus; quam reus principalis subire debuisset. Exemplum iterum proferam in commentariensi, qui licet nihil dignum fecerit morte ut qui forte in culpâ levi aut latâ aut dolo, quæ tamen singula mortem non merentur: attamen ultimo supplicio erit afficiendus. *d. l. 4. Cod. de Cust. Reor.*. Non aliâ de causa, quam quod in se susceperit, sua conventione, sive expressa, sive tacita, dum in Commentariensem eligitur, custodiam rei, sub capitis periculo. Adeoque se paratum pati declaraverit ultimum supplicium, modo evaserit non fortuito, quem ad pœnam perferendam exhibere

exhibere atque sistere debuisset. Ut hic manifestum sit exemplum, quo quis propter alterum qui evasit non tamen propter suum factum, quod non merebatur capitis pœnam, idque ex conventione vel quasi, (nam Aristoteles delicta contractus appellavit involuntarios) ultimo subjicitur supplicio. Quid quod ipsi milites custodes, eo ipso, de jure civili, periculo capitis sese subjiciant, si is cujus custodiam in se susceperant, lata eorum culpa, evaserit, & si illa culpa, citra illam conventionem, expressam vel tacitam, seu citra officium, quod consensum requirit suscipientis, adeoque consensum in omnia negotia, quæ comitanter officium, capitis pœna vindicanda non esset, *l.* 12. *l.* 14. *D. Custod. & exhib. Reor. Arg. l.* 7. *D. de Tutel.*

Accedit & altera ratio: Si quis semet potest pro incolumitate patriæ devovere, sic permittente supremo magistratu, & suadente utilitate publica; quid ni etiam pro criminis capitalis reo; si in eo conservando, maxima patriæ cernatur utilitas, ut præstet quasi unum perire, quam ut utilissimo reipublica membro è medio sublato, universus populus periret. *Arg. Johan. c.* 18. *v.* 14. Nulla enim hic poterit dissimilis allegari ratio. Si enim dicatur, civē patriæ vitam debere, respondebo, & amico nostro aliquo in casu, vitam deberi, ut illius vita, nostrâ debeat esse carior; id quod jure Romano in servis

admissum, quorum vita domini vitâ erat postponenda. *l.* 1. §. 28. *D. Silanian.* Unde si talis sit amicus quem salvum esse, intersit reipublicæ, quid ni ejus loco extrema quis tulerit. Maxime si illi tantus debitor, quantus domino servus.

Quid quod gentium jura admiserint obsides, qui sub periculo capitis pro fide, atque promissis suorum concivium facti sunt sponsores. Ut etiam fidejussores in criminalibus sub pœnâ mortis possint admitti. Neque argumentum hoc infrigitur, eo ipso, quod obsides dentur inviti, nec sint sponsores. Nihil quippe facit ad momentum causæ, quod inviti dentur. Quid si enim inter cives reperiantur, qui volentes vadimonium pro populo subire velint an ideo incipiet jus obsidum esse iniquum? Quin imo vel eo magis procedit nostrum argumentum, quod inviti subjiciantur pœnæ, quam alius est meritus, multo magis volentes, modo publica auctoritas & utilitas hoc ipsum suadeat, ut propter delictum alterius, tali pœnæ subjiciantur. Accedit, quod obsides fidem suam pro civibus interponant, & nihil aliud sint quam sponsores reipublicæ, uti fidejussor regulariter est privatorum sponsor. Ut in argumento ab obside desumpto, non sit ratio diversitatis in casu proposito. Ut enim obses consentit in pœnam ex delicto suorum civium, si illi fidem fallant, & eo ipso habetur moraliter

pro nocente: & ita ſibi vult imputari, quod faciunt ſui; ita & fidejuſſor, ad pœnam ſemet obligat, propter delictum alterius, quod ita accipi vult, quaſi ipſe hoc delictum commiſiſſet, adeoque reatum in ſe transferri cupit interpretative.

Nec deſunt exempla populorum, qui veluti tacito quopiam conſenſu, pro jure talia facta admiſerunt. Celebrata ſunt exempla Dæmonis & Eucriti, quorum ille pro Pythia, hic pro Euephemo, ad mortem damnatis, apud Dionyſium, Siciliæ Tyrannum, mortis ſponſores ſeſe conſtituerunt.

Notiſſimum Appii Claudii Romani Conſulis exemplum, qui obſides trecentos, ex gente Volſcorum bellum redintegrantium, in forum adduxit, atque ſpectante Romano populo & approbante virgis cæſos, ſecuri juſſit percuti. *Dionyſ. Halicarnaſſ. libr.* 6. Nec obſcurum Eduardi, regis Angliæ factum, qui Scoti Guilielmi Setonii præfecti Bervici filium, obſidem ſibi datum, in crucem egit, quod pater fidem datam non ſervaſſet. *Buchan. Rerum Scotic. libr.* 9.

Huc etiam referendi mores antiquorum, ubi vades in pœnam ultimi ſupplicii, & dati aſſumpti fuerunt. *Teſte Vallâ* 6. *Elegant.* 32. *vid. DD. apud Hering. de fidejuſſ. c.* 3. *n.* 43. *Gregor. Tholoſ. Synt. libr.* 19. *c.* 13. *n.* 3. & *libr.* 24. *c.* 3. *n.* 12.

Unde etiam ſtatuto caveri poſſe, ut in

I 6 cauſis

causis capitalibus admittantur fidejussores, idque sub periculo capitis, eandem scilicet pœnam subituri, quam reus meritus fuisset, statuunt bene multi. apud *Speckhan. loc. antea allegat. vid. & Menoch. 2. cas. 303. n. 15. 16. & Duen. 2. Regul. Fallent. juris Regula 323. circa finem. Grot. de Satisfactione Christi adversus Socinum. Acacium Enench. Baron. in uno casu. tract. de Priv. Parent. & liber. Privil. 3. c. 6.*

Quinimo idipsum in regno Neapolitano obtinere, DD. allegati probant; hocque quondam Kennemerlandiæ statuto obtinuisse, refert *Leeuwen Paratit. juris noviss. libr. 4. c. 2. part. 1. p. mihi prioris editionis* 229. ubi ex archivis loca varia huc facientia allegat.

22. Neque obstat *l. 13. in init. D. Ad l. Aquilian.* ubi dicitur, neminem esse dominum suorum membrorum. Respondeo enim 1. Nemo est dominus suorum membrorum, in quantum non potest absolute de seipso disponere, nec in se habet vitæ aut necis potestatem, nec est in suo ipsius dominio, aut proprietate, uti quidem olim erant mancipia, quorum membra, & omnia dominicæ suberant potestati; & quidem in tantum, ut domini in eos vitæ necisque haberent potestatem, membris eorum, olim abuterentur ea etiam in gratiam cujusdam, corporis cruciatibus subjicere potuerint.

Et

Et si aliunde damnum ipsorum membris esset illatum, dominis in damnum inferentes daretur actio ex l. Aquilia, in quantum illa membra, illud corpus est æstimabile pretio, cum liberi hominis corpus non esset in commercio, adeoque nec re nummariâ possit æstimari. *l. 3. D. Si quadrupes pauper.*

2. Nemo sic est membrorum suorum dominus, ut non etiam respublica, aut summi rectores, sint domini supremi, quibus invitis uti de bonis non recte disponunt subditi, ita nec de suis membris. In quantum interest reipublicæ, ne quis suâ, & suis membris utatur male. Ut si intersit reipublicæ, aliquem in alterius delinquentis locum substitui, id etiam fieri possit. *Arg. §. fin. instit. qui sui vel alien. jur. l. 1. D. qui sui vel alien. jur.* Non aliter atque repugnabat legibus, civem Romanum, patrem-familias, semet alterius potestati subjicere, adeoque se met adrogandum alteri dare, injussu populi Romani; cujus consensu, ut postmodum adprobatione Principis adrogatio peragebatur, accedente consensu ipsius adrogandi. Ut ita designaretur, tum aliquem de se ipso, de suis membris, de suâ vita, alterius potestati subjicienda (nam jure antiquo pater in filiumfam. jus vitæ necisque habebit) posse disponere, cum accedit consensus Populi vel Principis. *l. 2. in med. init. & l. 21. ibique Gothofred. in not. D. de Adoption.*

3. Non obstat regula proposita in *d. l.* 13. Quia patitur exceptionem in casu extremæ necessitatis, in casu publicæ commoditatis, cui consulendum est, etiam cum damno privatorum. Quia & illo casu, aliquid fit licitum, quod aliter esset illicitum; & in thesi non admittendum, in hypothesi admittendum erit. *Arg. l. 2. D. Justit. & jur. junctâ l. 35. D. de Religios. & sumpt. funer.*

4. Nemo eo ipso, quod se sistat fidejussorem in causâ criminali, membrorum suorum vult offensionem, tanquam finem, verum tantum patitur, non invitus, membrorum offensionem, ut medium, ut conditionem antecedentem; non aliter atque qui periculo se subjicit mortis, pro patriæ incolumitate. Ut tantum pro fine sibi propositam habeat rem bonam, opus bonum, licitum, honestum, laudabile, salutem universitatis, propter quam periculum mortis. quæ per accidens advenit, intrepide vult subire.

Non obst. 2. *l. 20. l. 26. D. de Pœnis l. sancimus. Cod. eod.* Quod peccata suos teneant auctores. Adeoque non debeat absolvi nocens, & puniri innocens *l. 5. D. de Pœnis.* Et quia qui se sistit fidejussorem, illo suo facto se reddidit nocentem: & moraliter obligationis auctor censetur, qui illam in se suscepit: & per interpretationem, & imputationem pro nocente habetur, qui in nocentis locum succedit, suâ voluntate, consentiente

rectore

rectore supremo, & id suadente publicâ, utilitate: non aliter atque id usu evenire observamus in obside à civitate dato, qui licet innocens, pro nocente tamen habetur, si respublica nocens declaretur. Quinimo uti actiones ex contractubus sunt personales & ossibus personæ inhærentes, ceduntur, & ita cessione creditum transit in cessionarium, ac si ipse creditor esset, & debitum novatione factum transit in novantem, ejusdem voluntate; ita etiam delictum ab uno commissum boni publici gratiâ, volenti fidejussori imputatur. Neque dicendum inter obligationem ex contractu, ad pœnam pecuniariam, & ex crimine ad pœnam corporalem disparem esse rationem. Quod priori in casu detur repetitio, saltem possit dari, ejus quod datum est, non casu posteriori. Quia sæpissime fidejussori in causis civilibus intercedenti, nec datur nec dari potest regressus adversus reum principalem; quia id sibi, & suæ facilitati imputare debebit, quod, cum sciret, se repetere non posse, quod vult expendere in gratiam rei, id tamen volens præstiterit. Exempla sunt in fidejussore, qui pro minore 25. annis, pro servo, pro furioso, pro impubere, proque omnibus illis, qui aliquâ personali exceptione tuti sunt, (quales, socii, maritus, cedens bonis suis, aliique *l. 7. D. Except*) intercessit.

Præterquam, quod ad essentiam fidejussionis

onis non spectet, repetitio ejus, quod pro reo principali est expensum. In eo quippe tantum consistit natura fidejussionis, ut quis solvere promitttat, quod alius debet, salvâ manente principalis debitoris obligatione. Quæ tamen extincta censebitur, simulac, quod debebatur, fidejussor solverit. Etsi ejus recuperandi quod solvit, pro reo principali, non habeat mandati actionem. Id quod evenit, si pro nolente, & invito, semet ipsum interposuerit, adeoque forte amore rei fidejusserit. *l.* 40. *l.* 53. *D. Mandati.*

SECTIO SEXTA

CAPUT PRIMUM.

1. *Conficiendorum statutorum olim restrictior, quam moribus erat potestas.*
2. *Utrum condere statuta, sit jurisdictionis?*
3. *Utrum Episcopus possit condere statuta?*
4. *Utrum Rex, dux, marchio &c.?*
5. *Utrum Senatus in civitate liberâ?*
6. *Utrum municipia?*
7. *Utrum Academia?*
8. *Utrum familiæ singulares?*

9. U-

9. *Utrum Doctores & Profe[...]es?*
10. *Utrum collegia licita?*
11. *Objectionibus respondetur.*
12. *An Synodi?*
13. *An imperator possit canones condere?*
14. *Statuta dum conduntur à municipiis, omnes oportet esse vocatos, qui sunt de Municipio.*
15. *Et valent, licet omnes non adfuerint.*
16. *Singulorum tamen requiritur consensus, Si tale quid exigat statutum.*
17. *In Senatum municipii, si jus condendi statuta collatum non opus erit civium peæsentiâ.*
18. *An requiratur Principis consensus, ut statuta valeant?*
19. *An sufficiat antecedens, an & consequens requiratur?*

1. CONficiendorum statutorum potestas, olim erat restrictior, quod tantum præter leges, non autem adversum leges ea condere fuerit permissum. *l. 3. §. divus Hadrianus. D. Sepulcr. violat. l. 2. D. offic. Præf. Pretor.*

Verum de moribus major condendorum statutorum licentia datur, ut quæ juri civili dero-

derogant quod nonnisi deficientibus statutis apud nos locum habet. *Gail.* 2.*obs.* 124.*n.* 2. Ego *pecul.tract.de auctor.juris civil.in Belg. fœder.* Id quod etiam ex clausulis multorum statutorum plus quam manifestum est; in quibus statuitur deficientibus demum statutis in cæteris ad jus civile recurrendum esse. Quia vero potestas illa statutorum condendorum spectat causam efficientem, circa eam ad intellectum materiæ, varias examinabo difficultates.

2. Equidem in principio sese offert illa difficultas: Utrum statuta condere sit jurisdictionis, an simplicis tantum permissionis? Respondeo, cum passim in jure omnibus iis jus condendi statuta, sit tributum, quibus aliqualis competit jurisdictio. Negari non poterit, quin statuta condere sit jurisdictionis; id est, iis tantum concessum, qui gaudent aliquali jurisdictione. Non tamen id affirmandum erit ad exclusionem permissionis. In quantum nulli licitum, etiamsi habeat jurisdictionem, statuta condere, nisi cui hoc ipsum sit permissum. *l.* 1. *D. de Damn. Infect. l.* 32. *in init. D. de leg. l.* 26. *D. Ad Municipal. Bartol. in l. omnes populi in* 1. *quæst. Princ. num.* 3. *D. de Just. & Jur. & quos commemorat Jason in l.* 2. *Cod. quæ sit long. Consuet. Barbatia de Præstant. Cardinal.* 8. 9. *part.* 1. *n.* 1. *Christ. ad ll. Mechlin. in prælud. num* 6. *Volum. Consil. Jurisc. German. part.* 1. *consil.* 39. *num.*

num. 12. *Dissent. Jasonin l. omnes populi. D. de just. & jur. p.* 1. §. 1. *n.* 30. *& seq. & 4. seq. n.* 27. 28. *Jacob. Thoming. tom.* 1. *consil.* 24. *num.* 6. *ibidemque varii citati.*

3. Cæterum quis possit condere statuta, & quidem an Episcopus in sua Diœcesi seu Provincia ambigitur? Respondeo, affirmativa quidem illis placet, qui jurisdictionem aliam faciunt spiritualem, aliam secularem, seu ecclesiasticam vel civilem. Quales qui juris canonici auctoritatem sequuntur. Id quod admittunt, si quando consensus accedit capituli. *Marc. Anton. Marescot. in c. ut animarum. de Constit. tom.* 5. *Repet. jur. can. n.* 53. *p.* 116. Verum quia illam jurisdictionis distinctionem non agnoscimus; neque juris condendi potestas concessa est episcopis; ut qui nec forum, nec apparitionem, nec èxecutionem habent; jure merito iisdem statuta condendi deneganda facultas *l.* 3. *l.* 8. *Cod. de Episcop. Audient. & Cujac. in Parat. Cod. ibid. l.* 25. *in init. Cod. de Episc. & Cleric. nov.* 123. *cap.* 21. *& cap.* 24. Quinimo in *Nov.* 123. *c.* 21. res executioni mandatur per judicem secularem. Et ipse Episcopus coram seculari ratione delicti communis conveniebatur. *c.* 24. *d. nov.* 123.

Nec obst. *Nov.* 79. Quia ut prior per subsequentes est explicanda.

Non etiam obst. *Nov.* 8. *c.* 9. quia tantum in defectum judicum relatio fit ad Principem,

cipem, qui coercebit delinquentes, non vero episcopus.

Non obstat insuper, quod dicatur Episcopus habere forum *l. 6. Cod. Episc. Aud.* Ibi enim ad forum, non sequitur executio per eundem. Sic enim & Pedaneus forum habet in quantum quis coram pedaneo convenitur in loco judicii. Nec tamen Pedaneus habet executionem, aut jurisdictionem. Non denique obstat, quod episcopus coërceat delicta. Quia coërcitio canonica, qualis est per excommunicationem, per censuram, nihil habet commune cum jurisdictione. Aliter & Patri, & Domino, & Præceptori, competeret jurisdictio, quibus tamen jure tribuitur aliqua coercitio in suos, quæ nihil aliud est, quam delictorum emendatio. *tit. Cod. de Emend. Prop. & de Emend. Servor. Anton. Matth. Tract. de Judic. disp. 2. de Jurisd. num. 44. Diss. Jason in l. omnes populi. D. just. & jure. loc. ante cit. Octavian. Vestrius p. mihi 32. Bocer. Class. 1. disp. 3. num. 39.*

4. An id poterit Rex imperio subjectus in suo regno, Dux in ducatu, Marchio in marchionatu, Comes in comitatu, ut liber Baro in suo territorio? Respondeo, quod ita. Illi quippe immediatè imperatori sunt subjecti, adeoque summi in suâ ditione post imperatorem. Argum. *l. 2. Cod. de Offic. Praef. Praetor. Orient. l. 16. Cod. de Judic. Ordin. Cameræ part. 1. tit. 57. de juram. judic. & Ass-*

sess.

seß. Bartol. in l. omnes populi num. 8. de Just. & Jur. Cujac. 6. observ. 10. Jason. in d. l. omnes populi. §. 20. vid. Franc. Vivium in tom. Comm. opin. libr. 17. in verb. statutum. p. 342.

5. An id potest Senatus in civitate imperiali liberâ, uti vocant, quæ nonnisi imperatorem recognoscit? Affirmativa placet. Tantundem enim is potest in suâ republicâ, quantum Imperator in Imperio. Accedit quod talis civitas introducere valeat consuetudinem, ut multo magis possit introducere statutum. *l. 9. D. Ad leg. Rhod. de jact. l. 37. D. de Rebus Auctor. Jud. Poss. seu de Privil. cred. l. 3. §. 4. D. Quod vi aut clam. Bartol. in d. l. omnes populi. num 2. Zas. ibidem num. 11. Gail. de Pac. Public. lib. 1. cap. 6. num. 10. & 11. ibidemque alii relati. Canonistæ, in c. quod clericis de Foro compet. Emanuel Soares Thesaur. Recept. Sent. in verb. statutum. ibique alii.*

6. An municipia? Idem dicendum. Sunt enim Magistratus in municipiis principes cæterorum. Ut quemadmodum appellatione conveniunt, ita & similiter re conveniant. Et quod lex in imperio, id erit in municipiis statutum seu decretum: quę etiam ad exemplum, lex sæpissime appellatur. Ne dicam municipia ubique fere locorum jurisdictione munita esse, ut leges locales condere iis sit permissum. *l. 15. §. 9. D. de Excus. Tutor. l. 6. in Princ. D. Quod Cujusque Univ. Nomin.*

l. 3.

l. 3. §. 4. verb. hoc ita. D. Quod. vi aut Clam. l. 3. & ult. D. de decret. ab ordin. fac. l. 26. D. Ad munic. l. 1. Cod. Emanc. liber. Mevius ad jus Lubec. Prælim. quæst. 2. num. 50. & seq. Decker. dissert. libr. 2. dissert. 5.

7. An Academia? Quod affirmandum, modo habeat aliqualem jurisdictionem. Pari enim passu ambulant, statuta condere, & aliqualem habere coërcitionem. Scilicet, quæ sit jurisdictionis. Argum *l. 6. D. Quod cujusque Univers. nom. l. 25. D. Ad Municip. junctâ l. 1. D. de damn. inf. l. 26. D. Ad munic. l. 17. §. 1. D. Qui & à Quibus Manum. Authent. Habitâ. verb. verum tamen. Cod. Ne filius pro patre. Besold. dissert. jurid. Polit. de jurisd. Academ. cap. 6.*

8. An familiæ singulares? Resp. Non defuerunt qui illud assererent. Inter quos allegati apud *Jason. in l. omnes populi. D. just. & jure. n. 42.* Verum cum familiæ nec jurisdictionem, adeoque nec coërcitionem habeant. de *quâ*, *in l. ult. D. de offic. ejus cui Mand. est jurisd.* Dicendum videtur, etsi certa pacta sint familiarum, iis tamen vim statutorum non inesse. Ast si accesserit supremi consensus & auctoritas, negandum non erit quin illis pactis juri publico possit derogari. *l. 38. D. de Pact. l. 20. in init. D. de Relig. & sumt. fun. l. 55. D. de legat. 1. l. 15. §. 1. D. Ad leg. Falcid. Zas. cons. 1. volum. 2. Gail. 2. observ. 127. Schrader. de Feud. part. 7. cap.*

4. num.

4. *num. 54. Rosenthal. de feud. c. 7. axiom. 57. vid. Tiraquell. de jure primog. q 16. n. 17. Vult. de feud. libr. 1. cap. 7. n. 48. Heigius quæst. 23 num. 40 & seq.*

9. An Doctores & Professores, idque in gratiam suorum discipulorum? Non videtur. Neque enim privati jus statuta condendi habent, ut qui omni carent jurisdictione, Sic et illi, in quorum gratiam ea condunt, ad obedientiam cogi non possint. Ex officio tamen, id est honestatis ratione si quas regulas studiorum gratiâ, suis præscribant discipuli, illi semet talibus subjicient; non aliter atque parentibus obsequia præstant liberi. Argum. *l. liberto. & ibi gloss. D. de obseq. Parent. Præst. l. 4. Cod. locat. in simili Boër. decis. 155. num. 29. Angelus & Alexander in l. si non speciali. 9. & l. ult. Cod. de Testam apud Schneidwin. numer. 19. ad §. jus autem civile. Instit. de jur. nat. gent. civil.*

10. An collegia licita, qualia sunt corpora Pistorum, Naviculariorum &c.? Resp. Etsi talia collegia sibi aliquem ordinem præscribant, decreta condant, & secundum ea qui sunt in collegiis, invicem sint obstricti. Censerem tamen illa decreta statutorum vim non obtinere. Neque enim talia collegia publica sunt, nec singuli in collegiis, publicis funguntur muneribus. Quicquid sit, id certum est, non eandem esse rationem collegiorum, quæ est municipiorum. Ut dicendum sit collegiorum

legiorum jura potius pactorum seu conventionum, quam statutorum nomen mereri. *l. ult. D. de Colleg. & Corpor. l. ult. Cod. de jurisd.* Diss. *Sneidwin. ad §. jus autem civile. num. 15. Instit. de jur. nat. gent. & civil. Boxer. Class. 1. disp. 3. de form. & mod. const. jur. num. 40. & varii citati apud Berlich. decis. 150.*

11. Nec obstat quod Collegium alicujus negotiationis judices dare possit, adeoque jurisdictionem habere videatur. *l. 3. in fin. D. jurisdict. l. ult. Cod. de jurisd. omn. judic.* Neque enim *d. l. ult.* asserit à negotiatoribus vel opificibus judices dari posse; sunt enim illi omnes privati. *l. 3. Cod. eod.* Verum municipia, rempublicam, judices dare posse, negotiatores, opifices, qui de talibus negotiis judicent, id vero innuit. Idque non sine ratione, quod illi artifices optime de rebus spectantibus ipsorum opificium & negotiationem possint judicare: siquidem artifici credendum in arte suâ. Arg. *l. 1. in init. D. de ventr. inspiciend.*

12. Verum, an non collegia vel potius ecclesiasticæ congregationes, qualia Concilia aut Synodi, statuta condere poterunt ecclesiastica? Respondeo, ut proprie loquendo sint statuta, quibus etiam quis in foro soli ligetur, & coërceatur, si eadem violaverit, non videtur affirmandum. Ut tamen in conciliis ecclesiasticos canones, seu regulas, condant, spectantes fidei normam & mores & disci-

& disciplinam ecclesiæ, quibus obstringantur ecclesiæ membra, quoad hominem internum; idque spirituali aliquá jurisdictione, suo modo; (quæ tamen non est species jurisdictitionis illius, quæ externum hominem coërcet) etiam, si approbatæ ab Imperatoribus, quoad externum hominem, modo verbo Dei congrue atq; convenienter sint constitutæ; de omni jure indubatum est. *l.* 7. §. 4. *Cod. Summ. Trinit. l.* 8. §. 3. *Cod. Eod. Nov.* 42. *in fin. Nov.* 83. *c.* 1. *Nov.* 131. *c.* 1. *Actor. cap.* 15. *Inscriptio Ordin. Eccles. Synod. Dordrac. de ann.* 1618. 1619. *& artic. fin. dict. ordin.*

13, An idem de imperatore statuendum? Ut condat ea, quæ externum hominem spectant, adeoque extrinsece circa ecclesiæ negotia ordo servetur, pacique publicæ istâc ratione consulatur, in quantum ex illo Constantini, est Episcopus extra, nemo protestantium ambigit. Ut vero canones ecclesiasticos, formaliter sic dictos constituat, fidei doctrinam, & ecclesiæ regimen intrinsecum spectantes, nemo dixerit, nisi qui imperatorem in rei veritate, formaliter, & eminenter velit Papam, aut ecclesiæ Patrem spiritualem. Ratio est, quia in conciliis ubi canones & regulæ ecclesiasticæ conduntur, solummodo Christus est univoce ecclesiæ Princeps, in re spirituali; supremus autem præses atque judex Deus per Scripturam;

quandoque externi ordinis, præses imperator; & ecclesiasticæ personæ ibidem congregatæ donis & vocatione instructæ, quales Apostoli, Presbyteri, ecclesiæ doctores, sub Christo judicio ministeriali judices, ut quibus solis Christus domus suæ spiritualis administrationem demandavit. Ut præter personas enumeratas aliæ non desiderentur, quæ regulas ad substantiam rei ecclesiasticæ spectantes, constituant.

2. Quia uti distincta sunt collegia, nec invicem subordinata adeoque toto genere diversa, respublica & ecclesia, ita & diversæ ipsorum regulæ, diversa jurisdictio; illa secularis, hæc spiritualis, illa dominica mixtum vel merum imperium habens conjunctum; hæc ministerialis, sine ullâ externâ coërcitione: ut alterum in alterius jura involare nequeat. *Artic. 30 confess. Belgicæ. artic. 71. ordin. Eccles. de ann.* 1618. 1619. Et quemadmodum sacerdotium non fert imperio leges, ne quidem in iis negotiis, ad quæ oportet utriusque concurrere administrationem, aliâ tamen atque alia ratione: ita nec imperium sacerdotio præscribit canones ecclesiasticos, quos à solo Christo, & ministris seu mandatariis Christi, sufficienti mandato instructis, accipit. 3. Quia si imperator regulas ecclesiasticas conderet, sequeretur, eas non amplius esse regulas ecclesiasticas, verum leges:

cum

cum quicquid imperatori placet, legis habeat vigorem. *l.* 1, *D. Princip. Constit.* Verum eas ipsas leges non esse, quod legibus imperatoriis, & ab imperatore latis contradistinguantur, patescit ex *Nov.* 131. *c.* 1. Ubi sancivit imperator Justinianus, *ut canones vicem legum obtinerent*; scilicet qui antea solum ab ecclesiasticis erant conditi, eosdem postmodum *sicut leges* vult observari imperator. Cum tamen quæ decreta ab imperatore condita, non ut leges observanda, sed quia reverâ ab initio leges erant. Ut canones vicem legum habere dicantur, postquam ab imperatoribus sunt probati, non ante; quod tantum ab iis conditi, qui legum ferendarum potestatem non habebant, quales erant in officiis ecclesiasticis constitutæ personæ. 4 Quia & ipsi imperatores Christiani exserte statuunt in Conciliis, in Synodis, à Sanctis Patribus, Episcopis, Presbyteris, ecclesiæ doctoribus non à se, factas esse regulas. *l.* 3. §. 3. *l.* 7. §. 4. *Cod. de Summ. Trinit.* Eaque *synodorum non sua appellant dogmata. Nov.* 131. *c.* 1, *à conciliis exposita aut firmata,* quæ ipsi ibidem sequuntur, non faciunt.

Cui consona ordin. Eccles. de ann. 1618, 1619. Quæ id juris ecclesiasticis collegiis tribuit. *art.* 49. 50. Eoque etiam nomine iisdem, ampliatio, diminutio, alteratio, dictorum canonum ecclesiasticorum conceditur,

tur. *artic. fin. d. ordin.* 5. Quia imperator, vel summus magistratus dum ordinis ratione conciliis præest, ne qua causa detur confusionis, aut tumultus, neve ad rixas & contentiones transeant ecclesiastic (alio in conciliis Preside collegii ecclesiastici constituto in quantum ibidem de negotiis agitur ecclesiasticis, quibus non præsidet imperator *nov.* 6. *in init.*) tantum suffragio quo gaudet deliberativo, non vero decisivo. *artic.* 54. 41. 50. *ordinat. Eccles. de ann.* 1618, 1619. quod illis tantum competit, qui debitis pietatis & doctrinæ donis, legitimâ vocatione instructi, ecclesiasticis causis atque quæstionibus decidendis dati sunt. Ut iniquum sit virum Principem illis semet immiscere. *Actor.* 15. *l.* 4. *verb. nam injuriam facit. Cod. de Summ. Trinit. Danaus ad* 2. *Quæst. sibi Propos. de auct. Magistrat. in Synod & Class.*

Negari tamen non poterit, quin imperator, vel supremus in suo territorio, canonibus ecclesiasticis auctoritatem suam accommodet, quo publice serventur, quo singula ecclesiæ membra obligent; & si quæ eos negligant, coërceantur, pœnâ in eorum violatores statutâ, *artic.* 4. *Constit. Urbium quarundam in Holland. circa jus Magistr. in Ecclesiastic.*

Ut quemadmodum contemptus canonum per ecclesiasticos censurâ vindicatur ecclesiasticâ: sic etiam eorum transgressores, postquam canones sunt confirmati, civili aliqua

pœna

pœna multarentur. Quo etiam nomine imperator Justinianus canones tanquam leges servari voluit, eas sua sanctione probavit, confirmavit, etiam contemtores eorum gravi pœna coercendos statuit. *l.7.* §.4.*Cod.l.* 8.§. 3. *Cod. Summ. Trinit. Nov.* 42. *in fin. Nov.* 83. *c.* 1. *nov.* 115. *c.* 3. §. 14. *nov.* 131 *c.* 1. *Danæus. Resp. ad tertiam quæst. de potest. Magistr. circa canones eccles. constit. Francisc. Junius de jur. Magistr. in Eccles.*

Neque tamen per hanc ipsam imperatoriam confirmationem regulæ ecclesiasticæ, in quantum tales, incipiunt esse Imperatoriæ: non magis atque tutor à Patre testamento datus imperfecto, sed confirmatus à Prætore, desinit esse testamentarius. *Arg. l.* 3. *D. conf. tutor.* Neque obstabit, quod quis ea sua faciat, quibus suam accomodat auctoritatem. Argum. §. *pen. instit. proœm.* ut videantur esse canones imperatoriæ, seu Politicæ, in quantum ab imperatore, vel à politica potestate sunt comprobatæ. Quia nec imperator, nec politica ulla potestas, unquam facit illos canones esse regulas ecclesiasticas; utpote, quæ tales erant, simulac ab ecclesiasticis essent conditæ. Verum hoc efficit tantum, ut qui canones antea nonnisi regulæ ecclesiasticæ membris ecclesiæ suadendæ, omni vi coactiva, omni externa coërcitione, destitutæ, ut quæ penes ecclesiasticos nulla, jam adinstar legum obligent ecclesiæ membra, in quæ,

si ea neglexerint, etiam Politice, erit animadvertendum.

Atque hæc ipsa, quam jam explicui communis est reformatorum sententia, Belgii fœderati praxis; à qua qui deviat Theologus in Belgio, jure merito heterodoxias manifestæ, contra subscriptionem à se factam, est insimulandus. Ut hic reprehendendus veniat D. Samuel Maresius, qui *decreta Magistratus Politici inter canones recipit p. 3. in fin. Allocut. ad Lectorem in vindic. Responsi de Canonicis Ultraject.* Idem, quod satis innuit. p. 42. Epistol. de Reconcil. inter se & Celeberrimum Voetium; quæ ut mendaciorum est plena, ita etiam continet, lubricas & periculosas locutiones. Et licet eadem Epistola scribat, sibi nihil mecum esse negotii, Theologo cum Jurisconsulto; non tamen ægre laturus est, si eum hic docere voluerim, & commonstrare, quam non deviet ab orthodoxia, ibique tanquam viator vectorem monere.

Neque enim existumare debebit, me adeo rudem esse in negotiis Theologicis, ut non ejus errores varios, multasque heterodoxias possem, si vellem, detegere; quas etiam penes me ex ipsius scriptis excerptas asservo. Et ne hic videar minus honorificè de ejus sentire eruditione, id sciat & si sic illi visum, experimentum à me capiat, me illos etiam in Hebraicis, atque Rabbinicis progressus fecisse, ut licet velit esse ille Senior in theologia doctor,

ctor, facili negotio ejus ignorantiam detegerem; quę tanta est, ut ne quidem rectè scribat voces Hebraicas, in ejusdem Systemate latinis litteris occurrentes.

Quod quam turpe sit Theologiæ Professori, ut ipsos sacræ scripturæ fontes, adire & consulere nequeat, nemo est qui ignorat.

Præterquam quod D. Maresius, pro mendacissimo & hac in parte sit habendus, ut qui & directe, & per consequentiam, me multis calumniis & contumeliis gravet. Quid enim hoc est, si non putidum mendacium, quod meorum librorum, qui plerique inscio Reverendo meo Parente à me editi, salrem ab eo nunquam visi, antequam essent editi, Parentem facit autorem, & cooperatorem? Quinimo contra veritatem, quod meum factum concernit, narrat formulam à se oblatam Synodicam fuisse.

Ipse enim meis oculis vidi formulæ contentum & summam D. Maresii manu descriptam, ejusque stylo & phrasibus consignatam fuisse, sicque quoad potiorem partem in belgicum per Deputatos translatam. Etiam grande mendaciũ est, reconciliationis formulam à Rev. Parente oblatã, minus gratam fuisse DD. Deputatis Groninganis; cum Viri illi Reverendi, in consistorio nostro Ultrajectino, præsentibus nostris DD. Deputatis, conceptis verbis mihi gratias egerint maximas, „ quod pacis & concordiæ studio, hunc labo-

„ rem ſumpſiſſem, & formulam talem con-
„ cepiſſem, (nam Parens id mihi negotii
„ commiſerat; quod aliis eſſet occupatus)
„ quæ Parenti exhibita placeret, quæque fi-
„ niendis litibus inſerviret; quamque gra-
„ tam & acceptam fore D. Mareſio, nulli
„ dubitabant, ut quam primum eandem per
„ Mareſium ſubſignatam eſſent remiſſuri.
Provoco hic ad ſcientiam & conſcientiam utrinque DD. Deputatorum, & coram Deo teſtor, rem ita ſeſe habere, prout eam enarravi.

Verum quod prætèrire non poſſum, quia per conſequentiam me tangit, ut Mareſius inter calumniatores primum locum reperiret, eadem epiſtola, etiam dum pacem offert, ſuo pravo more, exemplo Judæ proditoris, & Joabi doloſi Rever. Parentem, præter jus & fas, mille contumeliis una phraſi onerat, aſſerendo p. 4. ſe hactenus in Parentem *nihil non legitimè & jure ſcripſiſſe*. Scilicet in principio caudati ſcorpii lingua lambunt, interim dum arcuata cauda venenum immittunt. Quin imo non erubuit, quod probitatem & pietatem omnem hac in parte exuerit, calumniatorum ille Senior, (præter alias diabolicas fabulas & calumnias, in Reverendum meum Parentem, ejuſque Patrem honeſtiſſimum, cujus manes quieſcere debuiſſent, emiſſas, & repetitas, licet antea à me refutatas) Epiſtolæ ſuæ inſerere (id enim apprime ad conciliationem facie-

faciebat,) quod Reverendus mihi Parens, eo tempore, quo turbabatur ecclesiæ Status Ultrajecti, *videretur periclitari de famâ & fortunâ; quodque à supremis suis dominis Stigmate fuerit notatus.* O diabolicam calumniam? O sceleratam linguam, & pennam, in fidelem Christi servum, instinctu carnis, & dæmonis armatam? Venia mihi detur, quod hic mitius loqui nequeam. Si enim Maresio visum Rev. meum Parentem, qui in illum non scripserat hoc insignire epitheto, quod *sit calumniatorum & Sycophantiarum archidiabolus sua ling. abortiv. p.* 16. Quis equidem Mortalium, nisi invidus, & malevolus, pietatis hostis acerrimus, innocentiæ oppressor, & scelerum Maresianorum propugnator iniquus, id cuiquam vitio verterit, quod duro nodo durum adhibeat cuneum. Si enim homines male feriati maledicere fas esse judicant, saltem id tacite probant, nefas equidem non erit remaledicere. Et si diabolica spargere mendacia, scelera innocentibus impingere, (eo scil. abiere seculi mores) pro ludo & joco habetur; quid culpandum in illo, qui dum defensionis jure atque viribus nititur, opera mendacii diabolica appellat, adeoque operarium & inventorem talium, diabolum.

An igitur censet ille Satanas (ut ad rem redeam) incusator fratrum, libertatis ecclesiæ proditor, homo mundanus, praxeos pietatis osor, famam Viro honestissimo, idque ad lubi-

tum virorum inimicorum adimi? Aut Christo & Apostolorum existimationi quicquam fuisse derogatum, quod illis populi primores minarentur, classicum ad hoc canentibus Pharisæis? An jura ignorat, quæ statuunt, famam nonnisi per judicis sententiam, per leges, aut certum genus pœnæ adimi? An ignorat mores totius fere Belgii, quibus ne quidem, discedere jussi, minimâ infamiæ macula, afficiuntur? Nisi & apostoli è Synagoga ejecti, nisi Salvator per Gadarenos exire jussus, perpetua infamiæ maculâ laborarit. Verum quid de stigmate hic narrat sycophanta? Venerandum illum Senem, & quidem innocentissimum, si causæ spectes justitiam, inauditum, & indefensum stigmate notare, idsequidem esset summæ impietatis & iniquitatis: quod adscribere velle (id enim non egerat defensor ecclesiæ Trajectinæ) Provinciarum & urbium rectoribus, esset non tantum grande dedecus, sed & iniquitas maxima. Quod si unquam tale quid evenisset, non defuisset innoxiis justa defensio, non tantum adversus Maresium malarum causarum Tertullum, sed etiam adversus omnes, qui in bonos & fideles Dei servos sine modo, sine causâ grassantur. Majori ego jure de ipso Maresio dixero, quod de fama & fortunis, & vita (si jure cum ipso fuisset actum) ipsius actum fuisset; non propter quæsitas incusandi occasiones, quæsitos prætextus, verum propter

propter crimen infamans, publicum, & capitale, cum Principis Leodiensis decretum publice affixum, falsificasset; sicque de novo imprimi curasset, per typothetem ibidem. Qui miser homo, illo auctore & instigatore, propter inceptum facinus & consummatum punitus est, licet mitius. Ille autem maculæ exemptus propter honorem ordinis & ministerii; licet duplici pœna dignus. Et quia sceleris fuit auctor, & quia aliis laudator pessimi extitit propositi. Hæc vera sunt, neque à me probanda, cum ipse se ipsum ubique prodat, nec facinus unquam fuerit inficiatus, verum libellum (*la Chandelle mise suble boisseau.*) potissimum in sui purgationem emiserit; ubi utramque facit paginam, illa defensio palliativa, qua facinus mitigare studet.

Ut nullæ hic aliæ judicis superessent partes, nisi in condemnando. Quia igitur ipse nocentissimus est,& lacera illius famæ carina, (sic alibi deParente loquitur)id conatur,ut in consortium trahat venerandum meum Parentem, nullius delicti, multo minus infamantis sibi conscium. Imitatus in eo fures & raptores, qui dum comites periculi quærunt, in levamen pœnæ, etiam non rogati, socios quandoq; per mendacium nominant, qui extra noxam constituti. Verum nolim ipsum aliis onerare, ne videar occasionem quæsisse & non in eam incidisse illum redar-

guendi. Dabitur quondam otium illius mores, & doctrinam exagitandi, licet sub potentiorum quorundam clypeo lateat, dum gnatonem & parasitum agit, atque ad instar Zedekiæ apud Achabos Michæ. malum & invidiam conciliat.

14. Cæterum quo casu civitates aut universitates jus condendi statuta consequuntur, non ea legitime condunt, nisi convocatis omnibus municipibus, seu civibus universitatis; iisque omnibus consentienbus, aut saltem parte majori. Et si quidem agatur de re majoris momenti, duabus tertiis præsentibus. Omnium enim censetur voluntas moralis, quæ est plerorumque in universitate. Cum ea lege in unum convenerint, ut quod pars potior statuerit, id, quasi omnium nomine statutum, robur sit habiturum. Arg. *init. instit. de Attil. Tutor. & §. 1. verb. quod si non fuerit. Instit. de Satisd. Tutor. vel Curat. l.* 106. *§. 1. D. de Reg. jur. l. de unoquoque D. de Re Judic. l. 7. §. fin. & l. 8. D. de Pact. l. 32. D. de leg. l. 3. & 4 D. quod cujusque univ. nomin. l. 19. Ad Munic. l. 2. & 3. D. de Decret. ab Ordin. Faciend. l. 2. Cod. de Decur.* Neque obstat *l. 8. D. de Pact. l. 19. Cod. de Decur.* Ubi & minor suffragantium pars vincit majorem. Si enim à minori creditorum, vel civium numero aliquid adversus majorem partem opponatur, & quidem secundum æquitatem & rationem, tum

tum ut creditorum, sic minor & sanior pars civium prævalebit majori, si modo ostendatur majorem partem non bona ratione motam fuisse. Atque hic est sensus. *ll. objectarum. Argum. l. 1. §. sed neque. Cod. de vet. Jur. Enucl. vid. Perez. de Decret. Decur. super immun. n. 4.*

15. Quid si omnes quidem fuerint citati, non tamen omnes adfuerint, imo ne quidem duæ partes decurionum aut civium in re leviori fuerint præsentes: An quod ab illis statutum, ratum erit, quasi omnium nomine gestum esset? Id dicendum videtur. Inspicitur enim, regulariter, quod à majori parte eorum qui præsentes fuerunt, actum est. Ut cæteri, qui venire recusant, pro contumacibus, adeoque pro ficte consentientibus sint habendi. *l. 160. §. 1. D. de Reg. jur. l. penult, & l. ult. Cod. de legat. Argum. l. 11. §. 4. D. de Interrogat. in jur. fac. Clarus. §. fin. quæst. 32. Hieron. Cagnol. & Faber in Comment. ad d. l. 160.*

16. Si tamen lex vel statutum caveat, omnium & singulorum consensum adhibendum esse, requiritur ut ab omnibus, saltem ab iis qui præsentes sunt consensus adhibeatur. Nec poterunt pluralitate suffragiorum prævalere, ex vi talis statuti. Idem quod dicendum, si intersit singulorum, qui sunt de municipio. Cum quod omnes tangit, ab omnibus debeat approbari. *l. 5. D. de decret.*

cret. ab ordin. faciend. c. quod omnes. de Reg. jur. in 6. l. 11. D. de Servit. Prædior. Rusticor. l. 28. D. Commun. Dividund. Gotefred. ad l. 19. D. Ad Municipal. Perez. Cod. de Decurion. n. 26.

17. Quod si cives jus statuta condendi, vel in Consules civitatis contulerint, sive tacitè, patiendo id fieri, sive expresse, id declarando: neque singulorum amplius citatione, neque ullorum opus erit præsentia, ad valorem statutorum. Quod enim quis per alium facit, in quem tanquam Procuratorem, aut actorem consensit, id per se facere videtur. Ut hoc casu nihil intersit, an ipsi cives statuta condant, an illi, quibus id negotii commiserunt. *§. Senatusconsultum. Instit. de jur. natur. gent. & civil. l. 2, §. deinde quia difficile. D. de Origin. jur. l. 6. §. 1. D. quod cujusque Univers. nomin. l. 18. D. Mandat. c. qui per alium de Reg. jur. in 6. l. 180. D. eod. l. 56, l. 64. D. de Solut.*

18. Cæterum, an qui jus habent condendi statuta, absque superioris consensu id possint, satis est controversum? Distinctione rem expediendam esse censeo. Aut enim qui statuta condunt, sunt liberi Principes, & domini; liberæque civitates, quæ regalia habent; & condere sibi quaslibet leges proprio jure possunt. Aut sunt civitates municipales & subditæ alicui populo, nec habent jus statuta condendi sine consensu supremi, vel

generali,

generali, vel ſpeciali. Idque tam procedit, ſi ea ſtatuta juri communi conveniant, quam ſi eidem adverſentur. Illo caſu ea condunt, ex generali legis conceſſione. Hoc caſu, nonniſi ſpeciali conſenſu accedente: *l omnes populi, D. de juſt. & jur. Quæ Lex tantum loquitur de populo libero.* Ut hic omnes ferè DD. errent, qui aliter ſentiunt. *l.* 9. *D. Ad l. Rhod. l. Antiochenſium. D. de Privil. credit. l.* 4. *D. de decret. ab ordin. faciend. l.* 3. §. 5. *D. de Sepulchr. viol. Authent. Navigia. Cod. de Furt. Baro ad l.* 3. *D. quod cujuſq. univerſ. nomin. Zaſius ad l. de quib: num.* 15. & 16. *D. de leg. Jacobus Thoming. tom.* 1. *Conſil.* 24. *quæſt.* 5 vid. & *Collectorem conſuet. Hungar. & Tranſylv. part.* 3. *tit.* 2.

Nec obſtat, quod ſtatutis nonnullis aliquid contra jus civile, dicatur inductum: ubi tamen nulla mentio ſpecialis conceſſionis. Id enim intelligendum eſt, vel in quantum ſalvâ ſua lege municipes in ditionem populi Romani pervenerunt, vel in quantum ea ſtatuta civitatum Princeps approbavit. *l.* 3. §. *plane. D. quod vi aut clam. l. lucius.* § *in fin. D. Ad Munic. l. ſemper.* §. *legem. D. de jur. immun d. l.* 9.

19. Verum amplius inquiritur, an ſufficiat conſenſus antecedens, an præter illum ad ſtatutorum vim & robur opus ſit conſenſu ſubſequenti, id eſt ſuperioris confirmatione? Reſpondeo, eo ipſo, quo generalis conſen-

ſus

ſus anteceſſit, in iis, quæ juri publico non adverſantur, nulla opus eſt confirmatione. Quæ enim ſemel placuerunt, amplius, niſi gravi de cauſâ, diſplicere non poſſunt. Arg. *l. 2. ff. de conſtit. Princ.* De moribus tamen adhiberi ſolere adeoq; prudenter deſiderari, ſtatutorum confirmationem & approbationem, docent Pragmatici. *Bocer. Claſſ. 1. diſp. 3. num. 41. de form. & modo conſtit. jur. ibidemque Jaſon. Coler. Coraſ. citati. Merula Prax. Civil. lib. 1. tit. 4. cap. 5. num. 1. 2. Petrus Heigius quæſt. 23. Chriſtin. Prælud. ad Conſuet. Mechl. num. 5. & in Epilogo ad dd. ll. num. 11.* vide tamen hic *Mevium deſtinguentem ad jus Lubecenſe. Prælim. quæſt. 2. num. 55. & ſeq.*

SECTIO SEPTIMA.

CAPUT PRIMUM.

1. *Neceſſaria eſt ſtatutorum interpretatio.*
2. *Quotuplex ſit interpretandi ratio?*
3. *Utrum etiam Municipiis interpretari liceat ſtatuta?*
4. *Quotuplex ſit interpretationis modus?*
5. *Quæ ſit reſtrictiva ſtatuti interpretatio?*

6. *Quæ*

6. *Quæ extensiva?*
7. *Quæ sit statuti activa interpretátio?*
8. *Quæ passiva?*
9. *Quæ declarativa, seu significativa?*
10. *Quæ correctiva seu emendativa?*
11. *An si statuentes dicent litteraliter accipiendum esse statutum; etiamnum admittat interpretationem?*

1, QUandoquidem pari passu ambulant, statutorum constitutio, & eorundem interptetatio; nec minor est auctoritas interpretantis, quam statuentis: ea propter postquam de efficiente causâ statutorum actum est, de eorundem agendum erit interpretatione. *Arg. l. ult. Cod. de legibus.*

Eam ubique adhibendam esse, tum dictat necessitas, tum sapientum suadet auctoritas. *l. 2. §. his legibus. D. Origin. jur.* Quo nomine duo evitanda extrema. Et illa Francisci opinio, qui animum agens; fratribus monachis interdixisse fertur, ne quis in traditis à se regulis aut quæreret aut reciperet aliam interpretatiouem *c. exiit. §. cæterum. de verbor. signif. in 6. Alberic. de Rosat. ad l. quamvis D. in jus vocand. n. 6.*

Et illa quorundam captiosa & inepta interpretatio, quæ præter sophisticam, & Sycophanticam redolet nihil. Quæque non

tam

tam juris est interpretatio, quam ejusdem correctio, censura, eversio. Quam hodierno tempore nonnulli Aristarchi male morati, qui juri explicando dati sunt, nimium licentiose adhibere solent; & loco utilium scriptorum, præter cerebrinos mores, & in utopiâ Mori, vel in idea Platonis, admissos, proferunt nihil. Parum memores prohibuisse imperatorem ne quispiam in leges à se editas sic scribat, aut evulget commentarios. *l.* 1. §. *nostra autem Cod. de vet. jure Enucl.*

Ut itaque in statutorum interpretatione ordine progrediar, & evitem quod in aliis improbandum, atque perstringendum censui, in quasdam inquiram difficultates. 1. Cui incumbat statutorum vera interpretatio? 2. Quomodo interpretatio adhibenda?

2. Quod primum spectat quæsitum, idque ratione personarum, quibus id juris est concessum; ibi multiplex interpretandi ratio consideranda. Vel enim est interpretandi ratio decisoria, vel scholastica, vel forensis. Illa est, quando auctor statuti illud interpretatur, sic ut ejus interpretatio tam sit obligatoria, atque ipsum statutum, adeoque sit juris decisoria. Qualis etiam interpretatio consuetudini tributa, ut quæ certissima & optima legum interpres. *l. si de interpretatione* 37. *D. de legibus.*

3. Ubi quæsitum, utrum Populi aut Principis, solius sit interpretari statuta, utrum id etiam

etiam concessum ipsis Municipiis? Respondeo, licet solius sit populi, aut Principis, prout variat reipublicæ forma, leges interpretari, quia tamen statuta non sunt leges; & Municipiis privilegium statuta condendi est concessum, quod de necessitate comitari oportet jus interpretandi. *Arg. l. 2. D. jurisd. l. 2, §. his legibus. D. orig. jur. l. ult. Cod. leg.* Etiam id ipsum Municipiis esse concessum, arg. dictarum legum, negari non potest. diss. Canones secundum Panormit. *in cap. ex parte, de verbor signif. Bartol. in l. omnes Populi. D. de jnstit. & jure. Paul. Windeck. Theolog. jurisconf. part. 2. c. 5. vid. Merul. Prax. civil. libr. tit. 4. cap. 1 art. 15. Vinn. quæstion. Select. libr. 1. cap. 2.*

Interpretatio Scholastica est, quando juris antecessor in academiâ verba & sensum statutorum, ex legum collatione explicat, subjectis forte ejusdem statuti rationibus. Qualis ipsi imperatoriâ concessa auctoritate. *tot tit. Cod. de Profess.* Qui in Urbe Constantin. libr. 10. Forensis interpretatio duplex est, vel quando jurisconsultus, tanquam vir bonus & æquus, cui de jure respondendi à Principe facultas est concessa, æquum ab iniquo secernit, justum ab injusto separat; atque ita suo modo statutum casui sibi oblato applicat, *Arg. l. 1. §. 1. D. justit. & jure. l. 2. §. 5. D. origin. jur.* Vel quando judex, si de statuto dubitetur, illud ex officio ad ca-

sus

ſus ſimiles extendit. *l.* 10. *l.* 12. *l.* 13. *D. de legibus*. Nulla tamen harum interpretationum futura deciſoria, id eſt, nulla earundem erit virium cum ipſo ſtatuto, quid interpretandi licentia juriſconſultis, aut judicibus tribuendâ, quæ olim. *Beſold. in oicon. jur. ad l.* 7. 8. *tit.* 1. *libr.* 1. *Dig. n.* 9. *in fin. poſt Buſium* 1. *Subtil.* 3.

4. Verum ad interpretandi modum memet conferam, ubi de tribus agendum. 1. De variis interpretationum modis. 2. De iis, quæ in ipſâ interpretatione obſervanda, & ad quæ attendendum, ut intellectus ſtatuti appareat. 3. De interpretatione quorundam ſtatutorum in ſpecie.

1. Interpretationis modus in genere duplex, vel naturalis vel civilis. Ille eſt, quando vel ratio ſuperior, vincit inferiorem; ut ſi boni publici cauſâ aliquid ſtatuatur, contra privatorum commodum, ſtatuto comprehenſum. Vel quando regulam juris naturæ in theſi conſideratam moderamur ſecundum hypotheſin; ut ſi dicatur, *non occides*, & in hypotheſi, *occides tamen*, modo aliter periculum nequeas evadere, Modus interpretandi civilis eſt, quando ſtatutum aut legem incertam, ex probabilibus circumſtantiis, declaramus. vid. *Althuſ. dicæol. libr.* 1. *c.* 16. 17. Atque talis interpretandi modus, vel potius talis ex modo interpretatio potiſſimum, vel Reſtrictiva, vel Extenſiva. vid.

Albe-

Albericum de Rosate. ad l. qui duos. n. 3. D. leg. 3. fol. 70. D. inforciati. Hillig. ad Donell. 1. Comm. 13. 14. ibique alii.

5. Illa, quando generalis statuti oratio & sententia, ad certas tantum species sub eadem oratione generali contentas reducitur.

Quod accidit, cum ratio statuti, & mens statuentis in quibusdam cessat casubus, qui tamen sub generali oratione comprehendebantur. Tumque necessum est dictum limitari secundum ejusdem rationem, quod oratione potentior sit mens dicentis. *Arg. l. 50. §. 1. D. leg. 1. l. 24. D. de Rebus dubiis. l. 6. §. 2. D. jur. Patronat. Claud. Cantiunci loc. legal. à sent. contra scriptum.*

Poterit autem illa ratio ad quam attenditur vel esse expressa in ipso statuto; vel in alio statuto tradita; vel per interpretem ex rerum conditione collecta; vel anceps & dubia.

Si primum: tum ubicunque locum habebit ratio, etiam locus erit statuto. Argum. *l. 12. in init. & §. 1. D. qui & à quibus manum.* Ut deficiente ratione in aliquo casu, etiam deficiat statutum, à quo impune judex recedet. *Arg. l. non dubium. Cod. de legibus & ibi gloss. in verb. amplexus. Dynus circa Reg. fin. de Reg. jur. in 6.*

Si secundum; idem, quod in casu primo, statuendum erit. *Arg. l. 26. l. 27. l. 28. D. de legibus.*

Si tertium; nec diversum quid à casu primo

mo & secundo statuendum, modo adeo certa sit interpretatio, ut certior reddi nequeat. *Arg. l. 11. l. 12. l. 13. D. de legibus. & Arg. l. milites. 9. D. de Re Milit. l. nominatim. D. lib. & Posthum. hæred. instit.*

Si quartum; in dubio statuti verba non erunt aliquâ restringenda interpretatione. Quia verba generalia, generaliter sunt accipienda. Et ubi statutum non distinguit, aut restringit, nostrum non est distinguere aut restringere. *Bald. in l. non dubium, Cod. de leg. & alii apud Alderan. Mascard de Statutor. interpret. conclus. 5. n. 1. 2. cum variis limitationibus. Lagus Method. jur. p. 1 c. 9. per totum.* vid. *Sainson, ad Turon. tit. 1. § 5. gloss. 4. p. 9. 10. 11. 12.*

6. Interpretatio statuti extensiva est, quandò quidem verba statuti sunt specialia, sic ut iis non omnia comprehendantur, quæ comprehendi potuissent, verum tamen subjecta ratio est generalis, ut ad alios casus, ad alias personas verbis non comprehensas, extendi non incommode possit. Neque enim tam verba, quam sensum, quam rationem nos intueri oportet. *Argum. tit. instit. de legit. Patron. tutel. §. 1. in fin. instit. qui sui vel alien. jur. l. 17. l. 29. l. 30. D. de legibus.* Ut enim lege omnes casus exprimi non posse certum est, ut ideo ex ratione legis, ad similia progredi liceat; ita etiam in statuto, si ratio sit manifesta, extensionem ad similia admittemus. *Arg. l. 10. 11. 12. 13. 27. D. de legibus.* Quâ

Quâ etiam ratione ab uno correlativorum ad aliud facienda est extensio. *Arg. l. fin. D. Accept. l. fin. Cod. de Cupress. ex luco Daphnensi. & l. fin. Cod. in dist. induit. Gabriel. comm. opin. libr. 6. de leg. & Constit. concl. 3. cum limit.* & etiam *tit. de statutis. Anton. de Rosellis de success. ab intestato. n. 156. fol. 244. vol. 8. tractat. Stephanus Coste tract. de ludo. §. 2. n. 17. vol. 1. tract.*

. 7. Ut tamen non indistincte id admittat. *Bartol. in l. omnes populi. D. de justit. & jure. q. ult.* Secundum quem alia est statuti extensio activa, alia passiva, quam etiam distinctionem post alios admittit. *Alderanus Mascard. de Gener. statut. interpret. concl. 2. n.* 256. Illam appellat, per quam statutum per commodam similitudinis accomodationem ad casus in ipso non expresse comprehensos transfertur. Id quod tum verum, cum illi casus non sunt jure communi, aut aliis statutis decisi. *per ll. alleg. Gloss. ad l. non possunt D. de leg.* Cum si ita decisi forent, non alia quærenda foret casuum decisio, quæ dispositioni juris communis relinquenda. *Arg. l. 21. D. de Testam. Militar.* In qua lege de Privilegiis militum agitur, quibus concessum ut testamenta ipsorum, militiæ facta valerent etiam post missionem, idque intra annum. Id quod ad eos non erat extendendum, qui acceptis successoribus militare desierant; quod is casus esset decisus. *l. 20. in init. D.*

eodem

eodem vid. & l. 64. §. 9. D. Solut. Matrimon.

Maxime autem extensio statuti in casu proposito locum habet cum quod statuto inductum, effectum commode sortiri nequit, si non ad ea quoque quæ in illo non sunt expresse posita, extendatur. Id quod etiam in iis de jure obtinent, quæ aliter strictam admittunt interpretationem. *Argum. l. 32. §. 15. D. de Recept. qui arbitr. l. 22. in init. D. Usu & habit. l. si stipulatus. 111. D. verb. obligat.*

Sunt tamen qui eam appellant activam interpretationem, quando statutum in aliud statutum influit, & illud explicat, & informat. *Petr. Anchor. in c. canonum Statuta, de Constit. Tom. 2. Repet. jur. canon. p. 124. n. 264. & p. 132. n. 340. & seqq.*

8. Passivam statuti extensionem tum admittit Bartol. cum unum statutum ad aliud, quod de eodem agit negotio, trahitur; adeoque ab illo moderamen aliquod, & interpretationem nanciscitur. Finge, statutum licentiam tribuere conjugibus invicem gratificandi, idque illimitate, non expressâ certâ quantitate; quod tamen non accipiendum illimitate, quasi etiam ille gratificandi modus, in detrimentum legitimæ filiorum, possit admitti: cum statutum de legitima liberis relinquenda, huc trahendum; secundum quod illud primum explicandum. Sic Paulus

Paulus JC. jubet extendi leges testamentarias ad testamentum, citra observationes juris communis conditum, ex aliâ lege, putâ Corneliâ, firmum, ut tamen illud juxta easdem leges moderetur. *l.* 1. §. *lex Falcidia. D. Ad l. Falcid.* Et JC. Hermogenianus, mores atque leges civitatum de muneribus intelligi vult ex illis, quæ per ipsum de muneribus alibi erant relata. *l.* 1. §. 2. *in fin. D. de Muner. & Honoribus. Lagus Method. jur. part.* 1. *cap.* 10. Licet meo judicio hæc statuti interpretatio potius restrictiva quam extensiva sit dicenda, dum unum statutum illimitate positum, per aliud restringitur, & coarctatur.

9. Præter jam enumeratos interpretationis modos, quibus statutum, vel ampliatur, vel arctatur, doctores addidere alios duos modos scilicet unum *declarativum*, seu *significativum*, quem Grammaticalem appellant, alterum *correctivum*, seu *emendativum* statuti. *Jason. in l. omnes populi.* §. 2. *D. just. & jure. n.* 60. *varii apud Alderan. Mascard. de interpret. statutor. concl.* 2. *num.* 78. 79. *Petrus Ancboran. in c. canonum statuta. de Constit. Tom.* 2. *Repet. jur. can. p.* 124. *n.* 264. *p.* 132. *n* 340. *& seqq.* Illum appellant, quando verba, dictiones, & phrases statuti explicantur, grammatice, litteraliter, historice, ut veritas sermonis statuto comprehensi innotescat.

10. Hunc appellant, quando statutum aliquam manifestam in se continens iniquitatem, vel manifestum casum excludens, sic explicatur, ut illa auferatur, hic casus includatur &c. Verum studio in generali à me proposita divisione illos omisi modos. Et quia qui litteraliter statutum explicat, & declarat, circa sensum statuti nihil agit, ut ea proprie non sit interpretatio. Quo etiam nomine à DD. talis admissa verbalis interpretatio, licet omnis ab ipso statuente & quidem expressis verbis interpretatio sit exclusa. Et quia statutum emendare aut corrigere, non tam est interpretari quam id ipsum abrogare, vel ei obrogare, vel derogare. Quod juris equidem nonnisi statuti conditori reservatum est. Non negandum tamen, quin de jure civili quandoque Prætori, qui quodammodo viva vox erat juris civilis & ejus interpres *l. 8. D. de just. & jure.* talis emendatio & correctio juri civils fuerit concessa: *l. 7. §. 1. D. just. & jure.* Non tamen primario sed per consequentiam, non propalam, verum indirecte, & per obliquum, ne juris civilis majestatem lædere, aut quicquam adversum illud statuere deprehenderetur, tantum ejusdem custos & moderator. *init. instit. de bonor. Possess.*

11. Occasione distinctionis modorum interpretandi statutum, inquirunt interpretes, num si statuentes dictent, litteraliter intelligen-

telligendum esse statutum, omnis interpretandi ratio exclusa censeri debeat? Resp. Quia in statuentium est potestate, taliter condere statutum, qualiter ipsi volunt, sibique omnem omnino reservare interpretationem. Et qui concedunt jus interpretandi, etiam illud denegare valent; dicendum videtur omnem omnino exclusam esse rationem interpretandi. *Arg. l. 1. l. ult. Cod. de leg. & l. 3. ibique DD. D. de Regul. jur.* Non tamen meo judicio censebitur exclusa *declarativa* interpretatio, ut quæ est litteralis, seu verborum significativa *Bartol. in l. omnes populi. D. de just. & jur. n. 65. Felyn. in Proœm. decret. n. 22. Alex. consil. 50. vol. ult. num. 12. Aliique apud Mascard. de interpret. Statut. concl. 2. n. 80. & concl. 4. n. 107.* Uti nec extensiva vel restrictiva censebitur exclusa, casu quo neutrâ admissa, iniquitas & injustitia ex statuto oriretur. Eam enim voluisse statuentes aut affectasse, credibile non est. *Arg. l. 15. D. Condit. instit. l. 19. D. de leg. Menoch. 1. consil. 11. Bald. de Statut. n. 13.* Nec unquam censebitur esse exclusa interpretatio, si ex collatione alterius statuti, à quo prius declaretur, aut suppleatur, ea commode haberi possit. post *Baldum Mascard. concl. alleg. num. 81. 82.*

SECT. VII. CAP. II.

1. *Quænam spectanda, si de vero sensu statuti difficultas?*
2. *Si sensus statuti investigari nequeat, ad statuti conditorem erit recurrendum.*
3. *An si statutum sit juris communis derogatorium, extensivam admittat interpretationem?*
4. *Si sensus dubius talis adhibenda interpretatio, quæ juri communi minus adversetur.*
5. *Et statutum, quod simpliciter loquitur, intelligendum est secundum jus commune.*
6. *Statutum, quo victus victori in expensas tenetur, sic accipiendum, si non habuerit justam litigandi causam.*
7. *Statutum continens verba taxativa, quandoque extensivam admittit interpretationem.*
8. *Si statutum dictet in casubus non expressis ad jus commune recurrendum*

dum esse ; per jus commune solet intelligi Romanum.

9. *Si quis in instrumento juris auxilio renunciaverit, non censetur juri statutario renunciasse.*

10. 11. *Si de moribus in statuto juris fiat mentio, an jus intelligi debeat provinciale?*

12. 13. *Jus statutarium super adveniens juri communi, quandoque hoc tollit, quandoque non.*

14. *Statutum de moribus desiderans Tabellionem cum duobus testibus, ad testamenti factionem, non excludit solemnia juris civilis.*

15. *Succurritur objectionibus.*

16. *Num extendatur statutum de casu vero ad casum fictum?*

17. *Affirmativa sententia explicatur.*

18. *Statutum, quod extantibus masculis excludantur fœminæ, non admittit masculos adoptivos.*

19. 20. 21. 22. 23. *Statuta si invicem contraria, qui concilianda, vel explicanda sint?*

24. *An in statutis tempus compositionis,*

an confirmationis spectandum?

25. *Rejiciuntur variæ dd. limitationes circa statuti posteriora, correctoria priorum.*

26. *Si statutum expressam sui derogationem exigat, posteriori statuto debebit esse inserta clausula prioris revocatoria.*

1. ALterum quod circa interpretandi modum observandum, spectabat ea, quæ in genere circa statuti interpretationem observanda, quo sensus & intellectus genuinus, innotescat. Et quidem spectanda sunt in statuto, de cujus sensu laboramus, antecedentia, & consequentia; examinanda Rubrica; præfatio, quæ ut plurimum causam finalem continet, ut mens statuentis innotescat; accipienda verba in sensu ordinario, & proprio, à quo non est recedendum, licet statutum videatur odiosum, aut à jure communi exorbitare; nisi tamen manifestum sit, id voluisse statuentem, quod improprius exprimit sermo; vel nisi proprio servato sermone, vel mpossibilitatem, vel iniquitatem, vel absonum sensum contineret statutum: quod nunquam admittendum. Spectandus is sensus statuti, qui rei gerendæ accommodatior; qui benignior; qui vitio caret. Spectanda consuetudo, quæ retro in civitate obtinuit; tenenda

nenda practica, uti loquuntur, seu observantia; respiciendum aliud istius loci statutum; jus commune; jus urbis regiæ, id est metropolitanæ vel civitatis dominantis statutum; denique vicinarum urbium vel populorum ad jacentium consuetudo. Nisi tamen statuto fuerit expressum, in casu dubio ad jus commune recurrendum esse. §, *at nec* 15. *ibique DD. instit. Ad l. Aquil. l.* 18. *l.* 19. *l.* 23. *l.* 32. *l.* 37. *l.* 38. *D. de legibus. l.* 56. *l.* 168. *D. Reg jur. l.* 67. *D. eod. l. ille aut ille.* §. 1. *D. legat.* 3. *l. Nepos Proculo.* 125. *D. verb. signif. l. non aliter.* 69. *D. legat.* 3. *l.* 50. *in fin. D, leg.* 1. *l.* 1. §. *si is qui navig. verb. in re igitur dubiâ. D. Exercit. Action. l.* 3. *D. liber. & Posth. l.* 18. *D. leg. l. quoties. D. de Reg juris.* §. *fin. instit. de Satisd. Laurus de Palatiis. de statuto. quod Extantibus masculis exclud. fœminæ, in præfat. n.* 6. *& in seqq. Prim. vol. tract. Barbatia, de Præstant. Cardinal.* 2. *quæst. tract.* 2. *n.* 4. 7. *fol.* 63. 64. *post. Baldum. in l. fin.* §. *in computationibus, in verb. fin. Cod. Jure deliber. Francisc. Balbus de Præscript.* 2. *part.* 3. *part. Princip. q.* 14. *n.* 33. *Jacob. Marchisellus Sylva quæst. Pract. q.* 49. *n.* 10 *post Bartol. in l. cunctos Populos. Cod. Summ. Trinit. & idem Marchisell. n.* 14. *post Bald, in l, quamvis. Cod. in jus vocand. idem Bald. in l. fin. D. hæred. instituend, Castrens. ad l. omnes populi. D. just. & jure. n.* 7. *Gail.* 2. *obs.* 33. *Jacob. Thoming. decis.* 26. *n.* 27. *& seqq. & decis.* 14.

n. 5. Scheff. quaest. jur. Practic. 26. n. 7. & seq. Merend. contr. juris libr. 2. c. 10. Giurba obs. 53. n. 23. 24, ibique alii, Alderan. Mascard. de interpret. Statutor. concl. 3. & concl. 4. in init. & n. 161. 162. 163. Joseph. Ludovic. libr. comm. conclus. 55. per totum. Thessaur. quaest. forens. libr. 2. q. 49. Claud. Cantiunc. loco, à more p. mihi 118. 119. Menoch. 2. Praesumpt. 6. n. 12. Berlich. decis. 107. in fin. & decis. 1. 5. n. 11. vid. Montan. de Tutel. c. 12. n. 10. Lagum Method. jur. p. 1. cap. 8. n. 5. 6. Bebionem ad tit. instit. de jure natur. & gent. p. 30. Mevium ad Lubecens. quaest. 10. Prelim. Prol. Mascard. libr all. concl. 2. n. 103. & seqq. usque ad fin. post Decium & alios.

2. Quod si omnibus conditionibus & requisitis expensis, atque examinatis, adhuc dubius & incertus remaneat statuti, de quo agitur, sensus, ad auctorem & conditorem statuti recurrendum erit, qui sua interpretatione, quod certius est, statuet. *Argum. l. 11. D. de legibus. l. 1. 9. 10. 11. 12. Cod. eod. l. 2. §. 18. Cod. de veter. Jur. Enucleando.*

3. Verum quoniam circa statuti explicationem in genere consideratam, supersunt etiamnum aliquod difficultates, eas ne quid intactum maneat, in seqnentibus explicabo. Quid si statutum sit juris communis derogatorium; an sicut aliud statutum, extensivam admittet interpretationem? Respondeo, id quidem communiter negant, quasi hic de casu

casu expresso ad non expressum non fiat transitus. Alii distinguunt, inter statutum favorabile & odiosum. Quasi illud, non hoc admittat extensionem. Sic *Anton. de Rosellis de success. ab intestato. fol.* 246. *n.* 215. *vol.* 8. *tract.* Et allegati apud *Alderan. Mascard. de interpret. statut. conclus.* 4. 5. *per tot. & n.* 86. 141. 4. *concl.* ubi explicatur, quid sit favorabile, quid odiosum? Alii distinguunt inter statutum quod adjuvat jus gentium, vel potius coarctat. Quasi illud, non hoc sit extendendū. *Anton. de Canario. de insinuation. q.* 20. *num.* 27. *fol.* 163. *vol.* 1. *tract.* Verum, quandoquidē statutum nonnunquam à jure communi deviat, quod id ipsum forte non satis accommodatum nostræ reipublicæ formæ; quodque jus commune rationi & æquitati minus congruum; etiam statutum de moribus nostris quasi jus commune, in loco, ubi conditum, non obstante jure communi, ad similia trahi & referri poterit. Tritum enim illud Doctorum: argumentum ab identitate rationis, in statutis esse admittendum. *Argum. tit. instit. de legitim. Patron. tutel. l* 13. *D. de leg. l.* 6. §. 1. *D. verb. Signif. l. ut gradatim.* §. *et si lege. D. Muner. & Honor. l.* 1. §. *mutuum. D. Ad Senat. Macedon. Bald. tract. de statut. n.* 1. 2. *Bartol. ad l. omnes populi. n.* 53. *& seq. Cravett. de Antiq. tempor. part.* 4. *in Princ. n.* 75. *Matth. Wesemb. vol.* 5. *consil.* 220. *n.* 14. *Treutl. consil.* 89. *n.* 3. *& disp.*

vol. 1. disp. 1. thes. ult. litt. c. Goris advers. tract. 4. de differ. juris. §. 1. num. 2. Christin. ad Consuet. Mechlin. in Prælud. num. 5. & num. 25. & seqq. Merend. contr. juris libr. 2. c. 10. Sand. de feud. Gelriæ tit. 3. cap. 1. n. 70. 71. p. mihi. 144. Groenweg. Procem. in-stit. de ll. abrog. n. 17. 18. --Chassan. in Epilog. ad consuet. Burgund. verb. interpretes secundum jus scriptum. n. 8. & seq. Molin. ad Paris. §. 20. Gloss. 5. n. 47. Argentr. ad Brittann. in Præfat. tit. de Donat. n. 10.

4. Id tamen secundum plerosque doctores erit statuendum, ut si statuti sensus sit obscurus vel dubius, talem admittat interpretationem, quæ juri communi recepto, non sit contraria. Legum quippe correctio, ut odiosa, non facile inducenda, ne quidem per ipsas leges. Nisi tamen illa correctio, vel expressis verbis probetur, vel ipso facto, id est urgentibus conjecturis, potissimum à causâ finali statuti, desumptis. Quo etiam nomine argumentum à contrario sensu nonnunquam in statutis erit admittendum; quia & in pactis dotalibus, licet ipsa sint stricti juris. Maxime, si verba, unde sumi debet argumentum, sunt proposita causative, & contrarium argumentum non est contra jus commune. Argum. *l. 32. in fin. Cod. de Appellat. l. quamvis. Cod. de Testam. Laurus de Palatiis. super Statuto Italiæ: quod extantibus masculi non succed. fœmin. 2. part. Princip. n.*

7. p.

7. p. 49. vol. 1. tractat. *Petrus Antibolus de Muneribus.* §. 4 n. 10. vol. 10. tract. p. 30. *Gail* 2. obs. 138. n. 7. *Quetta Consil.* 27. *Gravett. de Antiq. tempor. part.* 4. §. absolutus. n. 42. *Menoch. de Recup. Possess. remed.* 9. n. 387. & seq. *Trentl. consil.* 19. n. 104. & consil. 41. n. 49. *Andreas Kolb. Exercit. legal.* 2. n. 35. *Berlich. part.* 2. decis. 203. ibidemque varii. *Jacob. Thoming.* consil. part. 1. cons. 1. n. 60. & cons. 34. num. 35. *Matth. Wesemb. part.* 6. cons. 296. *Christin. Prolixe volum.* 1. decis. 113. n. 20. & seqq. & vol. 2. decis. 54. in fin. Idem ad *Mechlin.* in Epilogo. n. 8. *Mev. Prælim. quæst.* 9. n. 33. & seq. ad jus Lubec. *Anton. Matth.* tract. de *Auction. libr.* 1. c. 21. n. 33. -- l. 26. §. 2. *D. Pact. Dotalibus.* ibique post *Baldum Gothefred.* prolixe *Mascard. de interpret. statutor. concl.* 4. n. 69. & seqq.

5. Hinc itidem consequitur, statutum quod simpliciter loquitur, intelligi, restringi, & modificari debere secundum jus commune; ad quod ante omnia recurrere soliti statuentes. Nisi ut in antecedentibus dictum, sit juris communis derogatorium. Tunc enim in illo individuo, in quo disponit, contra jus civile, per illud & secundum illud non explicabitur. Vel nisi jus commune servatum in dicto statuto manifestam contineret iniquitatem.

Vel nisi evidens sit statuentes à jure com-

muni recedere voluisse. *Matthesilanus. de succ. ab intestato.* 3. *Artic. Principal. num.* 5. *vol.* 3. *tract. Et Chassan. ad Burg. Rubric.* 2. §. 1. *n.* 12. *Panormit. in c. in nostris. de injur. & alii in Dictionario Alberici de Rosate verb. statutum dubium. in Addit. post Bursatum consil.* 12. *vol.* 1. *n.* 53. *Mascardus de interpret. statut. general. concl.* 2. *n.* 20. 226. 244.

6. Quâ etiam ratione statutum, quod disponit simpliciter, ut victus victori in expensas sit condemnandus, hunc sensum admittit, si non habuerit justam litigandi causa n; hic quippe sensus juri communi est conformis, & rationi conveniens. §. 1. *instit. de Pæn. temer. litig. l.* 13. *l.* 15. *Cod de Judic. l.* 73. §. 2. *D. de leg.* 2. *Bald. in l. terminato. Cod. de fructibus & lit. Expens. Alciat. in praxi juris utriusque tit. de expensis. p.* 275. *& seqq. Lanfranc. ab Ariadno de Expens. fol.* 221. *vol.* 9. *tract. Mascard. d. libr. concl.* 2. *n.* 41. *& concl.* 12. *n.* 1. 2, 3, 4. *Pacius. disp.* 24. *ad Instit. n.* 15. *Gudel. de jure noviss. libr.* 4. *c.* 13 *ibique Covarr. Pract. quæst.* 27. *Christin. vol.* 2. *decis.* 54. *n. ult. idem prolixe tit.* 1. *art.* 29. *ad ll. Mechlin.*

7. Quid si statutum contineat verba taxativa, an unquam extensivam admittet intepretationem; adeoque de casu expresso ad non expressum, verum tamen similem, transferetur? Respondeo, licet verba taxativa, sint aliorum casuum exclusiva, si respiciamus

casus

casus disparatos; non tamen erunt casuum similium exclusiva. Per vulgatum illud DD. & Philosophorum; exclusiva quidem excludit genere diversa, non tamen concomitantia. Id quod obtinet quam maxime, si non admissâ extensione & ampliatione statuti, idque ad ll. similitudinem, absurdus admitteretur sensus, adeoque vitio statutum non careret. Ut si non rationis statuti sit dissimilitudo, quia par aut major ratio, similis etiam casus ad statutum sit referendus.

Id quod alii tantum in favorabilibus, alii etiam in odiosis causis admittunt. Arg. §. *porro.* *verb. sed quia. libr. 2. feudor. tit.* 24. *l.* 12. *l.* 19. *D. de legibus. l. ob as.* 12. *Cod. de Præd. Minor. & ibi Gothofr. in comm. l.* 1. *Cod. de bonor. Possess. contr. Tabul. & ibi gloss. & DD. Alexander, Jason, Bald. Castrens. apud Gomes. variar. Resol. tom.* 1. *c.* 11. *n.* 12. *&* 13. *Alderan. Mascard. de interpret. statutor. conclus.* 4. *n.* 158. 159. -- *DD. ad* §. 28. *instit. de Action. & Novell.* 115. *c.* 3. *in fin. init. diss. Zoes. in simili. D. de liber. & Posthum. hæred. instit. n.* 13. 14.

8. Quid si statutum dictet, in casubus non expressis ad jus commune vel civile recurrendum esse; id ne de jure alio statutario communiori puta Provinciali, de Principum constitutionibus in illâ itidẽ civitate receptis, erit intelligendum, an potius de jure civili Romanorum? Respondeo, quoniam in Pro-

vinciis Belgii fœderati, regulariter deficientibus locorum statutis, jus Romanum, ut in plerisque partibus æquissimum, est receptum: & passim statutorum conditores statutis hanc clausulam subjiciunt, ut in casubus non expressis ad jus commune scriptum, sit recurrendum: quod ibidem jus Cæsareum, jus Justinianæum appellatur: nec præter illud reperitur aliud quippiam commune, apud nos receptum, quod juris communis nomen meretur: affirmandum erit intrepide, per jus commune, civile Romanorum seu Justinianæum, seu Cæsareum intelligendum esse. *Argum. §. sed quoties, instit. de jure natur. gent. & civil. Auth. Præsides. Cod. Episc. Audient. in med. l. rem non novam. in fin. init. Cod. judic. Jason in l. omnes populi. D. just. & jur. n. 20. 21. 22. Sainson. ad Turonens. §. 14. gloss. 1. p. 24. Ordin. Curiæ Ultraj. Provinc. in fin. Constit. ordin. Provinc. Ultraj. super matrimon. de ann. 1584. Octobr. 6. art. 24. 29. Ordinat. Urbis Ultraj. in fin. Christin. ad ll. Mechlin. in Prælud. n. 38. ibidemque varii. idem in Epilogo. n. 20. & seq. Zoes. D. de Pæn. n. 13. idem. D. de Testam. milit. in fin. Auctor Batavicæ Arcadiæ p. mihi. 598. in medio. vid. & Menoch. 2. Præsumpt. 6. num. 11. 12. ego in meo tract. de auctorit. juris civilis & canonici in Belgio fæderat.*

9. Unde secundum Baldum, si quispiam in instrumento omnis juris auxilio renunciaverit,

eiaverit, non censebitur statuti beneficio renunciasse. *in l. sed & si quis. § quaesitum D. si quis cautionibus*: vid. tamen prolixe *Andreä de Exea Tom. 2. Repet. jur. canonic. p. 132. n. 48. & seqq. Gothefr. ad l. 1. §. 1. D. Quae in Testä. delent.*

Neque officiunt huic sententiae quae occurrunt apud Corenium, *obs.* 30. *cur. Holl. ob.* 234. *n.* 68. Neque enim ibi agitur de statuti sensu, sed de partium conventione; in quâ forte, si casus aliquis sit omissus, pro omisso habebitur; ex jure communi patrio, id est vel provinciali, vel consuetudinario generali decidendus.

Idque rationi juris congruum est; cum illa partium conventio supra se habeat jus patrium provinciale, vel consuetudinarium generale, ad quod, probabile est, patres respexisse, & cui probabiliter se confirmare voluerunt. Verum statuta, quae partim urbana, partim provincialia, supra se aliud jus commune praeter Caesareum, seu civile Romanorum, non agnoverunt, ut ad illud collimare in defectum juris proprii videantur. Et licet jus Provinciale dici possit, quasi commune nobis, uti loc. alleg. scribit Coren, non tamen est commune, sic absolute dictum, quale est Romanorum. Nisi tamen addatur, aut occurrat haec phrasis, jus regionis commune, aut jus commune patriae, **gemeyn lants recht**. Tum quippe probabile statuentes jus provinciale statutarium respexisse.

10. Si-

10. Si tamen de moribus in statuto mentio fiat juris simpliciter, sine ullo additamento, tum probabile etiam jus aliud statutarium provinciale, vel generale consuetudinarium intelligi: quia & hoc ipsum juris venit appellatione: *l. ult. D. de Decret. ab ordin. faciend. l. 3. §. 5. D. Sepulchr. violat. Jason in loc. alleg. n. 23. 24.* Maxime cum de moribus statuentes dum intendunt *jus civile*, id non sine additamento, *civilis, Cæsarei, communis scripti, Justinianei, imperialis, secularis*, exprimant.

11. Quin tamen quandoque factâ mentione *juris communis*, ad provinciale, vel generale consuetudinarium sit recurrendum, negari non poterit. 1. Si, absurdus sensus statuti oriretur, recurrendo ad jus commune. Aut præter casum statuto expressum, jus civile injustitiam foveret. *Arg. l. 19. D. de legibus.* 2. Si per generalem consuetudinem juri civili in cæteris casubus statuto non expressis esset derogatum. 3. Si staute tali statuto, nihilominus in illâ regione, vel civitate, soliti sint recurrere ad jus Provinciale. Quia servanda est consuetudo, & quod diu retro in civitate obtinuit, pro lege habetur. *l. 23. l. 35. l. 37. D. de legibus. post Decian. Jason. aliosque Masc. conclus. 2. num. 92. & seqq.*

12. Quid si jus statutarium superadveniat juri communi, an per illud jus commune sublatum

ſublatum cenſebitur, an potius aliquid ei ſuperadditum vel adjectum eſſe dicetur? Reſpondeo. Aut jus ſtatutarium idem dicit, quod jus commune, nec alterum per alterum videbitur eſſe ſublatum: quod quemadmodum lex legi, pactum legi adjicitur, etiam de ſuperfluo, licet unum per aliud non abrogetur, ſed ſtabiliatur magis; ita etiam ſtatutum juri civili de ſuperfluo ſuperadditum, confirmet illud magis, ex eoque confirmetur, in quantum eaſdem tum reſtrictiones tum limitationes admittet, quas admiſit jus civile. Sic ut tamen appellandum ſit ſtatutum, non jus commune, in quantum fortius vinculum ei, quod jure communi cautum eſt, adjicitur. *Arg* §. 2. *inſtit. de Uſucapion. l.* 19. *in init. D. de Uſufruct. Barbatia. de Præſtant. Cardinal. quæſt.* 1. *part.* 1. *n.* 13. *p.* 41. *vol.* 6. *Tractat. ibique Bartol. Baldus. aliique.*

13. Aut jus ſtatutarium aliquid adjicit juri communi, quod ut plurimum eſt exiſtumandum, per *Marſil. ſingul.* 121. *inc. habens juſtam cauſam. & ſing.* 207. *init. victus.* Tumque aut verſamur in favorabilibus cauſis, aut in caſibus odioſis.

Si illud, non cenſebitur per ſtatutarium, jus commune anterius, eſſe ſublatum. Quod in ſuo vigore manebit, ut jure communi quis uti valeat, & eo recurrere, neglecto ſtatuto, ejus loci, in quo domicilium habet.

Quia

Quia cum cuivis liceat favori introducto pro se renunciare, etiam illi licebit negligere tale statutum, quod solummodo ejus respicit favorem. *Arg. l. 41. D. oblig. & Action. l. 91. D. de Reg. jur. l. pen. Cod. de Pact.*

Si hoc, censebitur jus statutarium tollere jus civile commune. Odiosa quippe, qualia poenalia, sunt restringenda. Et quae poenae arbitrio judicis essent irrogandae, frustra statuto civitatis determinatum modum accepissent. *Arg. l. 13. l. 42. D. de Poen. l. 155. §. fin. D. de Reg. jur. l. final. Cod. de Modo Mulctar.*

Unde statutum imponens poenam libellis famosis, quae est pecuniaria & arbitraria, non sinit esse locum poenae juris civilis, quae capitis eum damnat, qui libelli famosi auctor esse deprehenditur. *Bald. in l. data opera. Cod. qui accus. non poss. Petrus Anchoran. in c. canonum statuta. verb. quaero. de Constitut. Franciscus Lucanus de Fisco, ejusque Privileg. n. 2. fol. 107. vol. 1. tractat. Bartolom. de Capua Super Capitul. Regni Siciliae. p. 281. Mascard. de statutor. interpret. concl. 2. num. 60. 71. Mindan. de Mand. judic. libr. 2. c. 4. num. 2. DD. apud Mevium. quaest. 9. Prelim. num. 35. 48. & seq. Grot. libr. 2. p. 17. verb.* **doch is by ons niet verboden.** *Rodenb. tractat. de jure conjug. cap. 3. tit. 2. n. 3.*

14. Hinc etiam viceversa, in causa favorabili statutum, de moribus ad testamenti conficiendi

ficiendi solemnitatem desiderans Tabellionem, & duos testes, non excludit testamenti faciendi rationem secundum solemnia juris civilis: ut etiam alicui liceat coram septem testibus condere testamentum, etsi Tabellio non fuerit adhibitus; modo tamen in hâc nostrâ Provinciâ, prius litteras licentiæ, seu veniæ impetraverit, id quod in omni testamenti factione coram Notario, & testibus, etiam est necessarium.

15. Nec obstat quod ait *Montan. cap.* 33. *de Tutel. num.* 38. 39, 40. Solemnitatem ultra jus commune requiri cumulative, adeôque statutum à jure communi suppleri. Id enim tum demum verum est, cum per statutum alicui magis prospectum voluere statuentes. Id quod accidit, si forte plures solemnitates requirat statutum ad alienationem bonorum minoris, quam lex desiderat. Finge enim statutum velle, ne qui major hic quondam erat masculus, decimo octavo ætatis anno, sua immobilia alienet, citra consensum propinquorum. *Statut. Ultraject. Rubric.* 28. *n.* 6. Quo casu non videtur alia exclusa solemnitas, de jure communi ad alienationem immobilium minorum requisita. Et ita dicendum, solemnitatem juris statutarii superaddendam solemnitati civili. Quasi inducta ad unum finem, non debeant operari ejus contrarium. *Arg. l. cum tale.* §. 8. *D. Condit. Demonstrat. Castrens.*

ſtrenſ. conſil. 278. *aliter.* 271. *col.* 1. 2. *Decius conſil.* 110. *n.* 1. *apud Maſc. concl.* 2. *n.* 58. 59.

16. Sed anxie circa extenſivam interpretationem ſtatuti DD. inquirunt, num de caſu vero procedat unquam ampliatio ad caſum non verum, id eſt, ad caſum fictum. Reſp. Sunt bene multi, qui cenſent ſtatutum, quod loquitur de caſu vero, non extendi ad caſum fictũ, quod ſtatutum ſtricti juris ſit, adeoque ſtrictam admittat interpretationem. Id quod etiam admittendum videtur, ſi ſtatutum requirat caſum verum, non fictum. Vel in caſu ficto adhibito, abſurdus ſtatuti cenſus orireτur. Vel ſtatutum eſſet admodum odioſum, adeoque nec extendendum; vel contra jus commune ſit introductum. *Arg. l.* 3. §. *hac verba. D. Neg. Geſt. l. pen. D. de Pœn. l.* 14. *D. de legibus. Alexand. conſ. viſo ſtatuto.* 189. *vol.* 7. *Bartol. ad d. l.* 3. *Vivius in tom. comm. opin. libr.* 17. *verb. ſtatutum. p.* 343. Quo forte referri poterunt varii apud Chriſtinæum *ad Mechlin. in Prælud. n.* 37. *allegati. vid. Hyppol. in c. at ſi clerici. de Judic. n.* 82. *Tom.* 3. *Repet. jur. canon. & volum. conſil. juriſc. German. part.* 3. *conſil.* 15. *Hartm. Piſtor. libr.* 1. *q.* 25. *n.* 20. *Berlich.* 2. *Practic. concl.* 18. *n.* 28. *ibique varii.*

Sunt alii, qui exiſtumant ſtatutum in caſu vero etiam referri ad caſum fictum quando idem diſponit, quod jus commune, vel loquitur

quitur in juris materiâ, in quâ casus verus & fictus æquiparantur. *vid Bald. Panormitan. Jasonem, apud Alberic. de Rosate in Diction. verb. statutum. in addit.* Et post *Romanum consil.* 105. *n.* 2. *Felyn. in c. insinuavi. n.* 2, *&* *alios. Alder. Mascard. de statutor. interpret. n.* 72. *& n.* 211. 212. *& seqq. cum limit. & conclus.* 10. *n.* 1. 2. *& seqq. Costal. ad l.* 3. 5. *D. Neg. Gestis. Gomes. ad l.* 70. *Taur. n.* 17. *Christin. in Præl. ad Mechlin. n.* 37.

17. Sic tamen malim sentire; quia statutum regulariter interpretationem recipit ex jure communi, quod etiam admittit extensionem de casu vero, ad fictum. Et fictiones suadente æquitate sunt introductæ, quæ maxime in statuto dominantur. Et statutum nobis est veluti lex quæpiam civilis. Etiã statutum de casu vero ad fictum referri poterit; si modo neq; ex verbis, neque ex mente, aut intentione statuentis, neque ex ratione ipsius statuti, neque ex naturâ rei, quia est odiosa, sit exclusa fictio. *Arg. l.* 11. §. 7. *D. interrog. in jur. faciend. l.* 15. *D. de Rebus cred. l. Gallus,* §, *& quid si in fin. D. liber, & Poster. hæred. instit. Arg.* §. *namque si,* 4. *& seq. instit. Action.* §. *ult. instit. Quibus non est permiss. facere testam. Jason in l. omnes populi. D just. & jur. n. pen. & ult. Cataldinus de Boncompagnis de Syndicatu. n.* 76. *post Baldum in l. Gallus.* 29. §. *quid si is. D. liber. & Posthum. Hæred. Costal. ad l.* 3. *D. Neg Gestis. Everhard.*

Everhard. Consil. 78. *paulo post init.* & *loco à vi fictionis. p. mihi.* 379.. *lin.* 20. *Molin. ad Consuet. Paris. tit.* 1. §. 11. *num.* 29. *p.* 245. & §. 36. *num.* 10. *p.* 509. *Zoes. D. Solut. Matrim. num.* 4. *vid.* & *Anton. Matth. disp.* 5. *de quasi Usufr. n.* 18. ubi aliæ allegationes.

18. Unde si statutum dictet extantibus masculis excludi fœminas, tale statutum non extantibus legitimis & naturalibus simul, non extendetur, ad filios, qui tales juris fictione, quales sunt legitimi tantum, seu adoptivi. Hæc quippe causa est odiosa, & præjudicium grande allatura liberis justo quæsitis matrimonio. Quinimo ea ipsa extensio statuti, æquitati naturali adversatur, & illi parentum affectui, quo liberis ex se quæsitis, sua relicta cupiunt. Nec minus liberorum justis nuptiis quæsitorum, circa successionem spem deminuit, quam quisque obsequio parat sibi; adeoque & evertit debitam obedientiam, omni succedendi viâ resecatâ. *l.* 15. *D. de inoffic. Testam. l.* 7. *in fin. D. Si Tabul. Testam. null. extab. Unde liber. l.* 17. §. 3. *D. de Adopt. vid. ad similia. Treutl. vol.* 2. *disp.* 16. *thes.* 3. *in notis.* Et ex professo, de hoc statuto, ejusque interpretatione. *Laurus de Palatiis per totum. prim. vol. tractat*

19. Quid si reperiatur in statutis oppositio vel saltem aliqua contrarietas appareat, id est; in iisdem

in iisdem reperiatur vel antinomia, vel enantiophania? Respondeo, vel unum tantum statutum est, in quo aliqua continetur contrarietas, sic ut verba priora posterioribus adversentur. Tumque nihil in illo statuto valere contendunt, sic ut nihil servari velint, quod contraria continens scriptura perplexe comparetur. *Arg. l. hæc verba. D. verb. signif. l. 16. D. Condit. instit. l. ubi repugnantia. D. Regul. juris.* Quam tamen legem postremam, alii scripturæ vel instrumento applicatam velint, ubi falsitatis est suspicio, non statuto, quod ab universitate conditum. *l. qui falso vel varie. 16. D. de Testibus.* Sic ut ultimum statuti capitulum, anterius corrigere velint, per *l. 24. D. de legibus. cui potius adjiciam l. 15. in fin. D. de Præscript.* vid. *Alberic. de Rosate ad l. etsi. Cod. Testam. Tutel. n. 4.*

20 Vel plura sunt statuta; & videndum num ad concordiam aliquo modo reduci possint. Quod præsumendum ut plurimum, unum statutum alterius esse declaratorium, uti una pars statuti ab aliâ declaratur. Nec facile præsumenda correctio, nisi expresse constet, statuentes per posterius statutum prius corrigere voluisse. Adeoque omnia tendanda esse prius, dispiciendumque, num vel aliquâ limitatione, vel distinctione inter se conciliari possint; etiam ipsas particulas taxativas negligendo, vel disjunctivas in copulativas, & vice versâ resolvendo. *Argum.*

gum. §. 15. *de confirmat. D. Ad Senat. & Popul.* & §. 15. *Const. ad Magnum Senat. l.* 26. 28. *D. de leg. Ubi Bartol. & Bald. l. si servus plurium.* §. *fin. D. leg.* 1. *l.* 32. *in fin. Cod. Appel l sancimus. Cod. de Testam. l. sæpe D. verb signif. Alex.* 4. *consil.* 4. *n.* 7. *Francisc. Virius in tom. comm. opin. libr.* 17. *p.* 133. *ibique Bartol. in l.* 1. §. *partis. D. quod vi aut clam. Alex. vol.* 5. *cons.* 107. *n.* 6. *Alberic. de Rosate in l. scripturæ. Cod. fide instrum. num.* 4. *vid. Everhard. in loc. legali: à naturâ dictionis taxativæ.*

21. Quod si plura sint statuta, quæ invicem contraria: vel non erunt æque valida, ut in uno forte desint requisita debita; nec tum maximopere erit laborandum, quod unũ propter defectum requisitorum, nullius sit efficaciæ. Id quod etiam obtinere volunt, si unum sit publicatum, alterum non æque. Ut illud tantum liget, non hoc. Per *DD. in l. omnes populi. D. just. & jure. nov.* 66.

22. Vel illa plura statuta non erunt æque generalia; tumque posterius speciale non derogabit priori, quod generi per speciem non derogetur: ut hic stricte loquendo, non sit contrarietas, nisi statutum posterius, priori non derogaret, quod esset inutiliter & frustra conditum. *c. generi. de Reg juris in* 6. *l. in toto jure* 80. *D. Reg. jur. l.* 41. *D. de Pœnis. Alex.* 6. *consil.* 58. 89. *Mascard. de interpret. statut. concl.* 8 *per totum.*

23. Aut

23. Aut statuta quae invicem contraria, aeque sunt generalia, aeque firma, ut nihil in solemnibus, in requisitis desit; tumque si posterius priori ex parte adversetur, etiam ex parte tollit; si in totum, etiam in totum destruit prius, *l. ult. D. de Princ. Constit. l. pacta novissima. Cod. de Pact. l. 28. D. de leg. l. 27. in med. Cod. de Testam. l. Sancimus. verb. reliquum vero. Cod. Donat. Clem. dudum. §. nos enim de Sepultur. vid. Christin. ad Mechlin. in Pral. n. 34. 51. Hondad. conf. 196. n. 4. Surd. conf. 568. n. 9. Menoch. conf. 196. n. 4. apud Marium. Giurbam obs. 45. n. 17.*

24. Id quod procedere volunt interpretes, etiamsi illa duo statuta eodem tempore confirmata; quod tempus compositionis statuti, non confirmationis velint attendi *Arg. l. conficiuntur. §. si miles. D. Codic. Bartol. in l. omnes populi. D. just. & jure. n.* 35. Verum è contrario dicendum, potius confirmationis, quam compositionis tempus esse spectandum, ut id posterius sit statutum, quod quidem forte primo compositum, postremo tamen fuit confirmatum. Ea quippe demum nostra facimus, quibus nostram impartimur auctoritatem, ut ante confirmationem nihil nostrum censeri debeat. §. *pen. Instit. Proœm. ibique DD.*

25. Ut hic etiam rejiciendae veniant omnes illae Doctorum limitationes, qui sine ullo juris aut legum fundamento asserunt,

1. Si prius statutum æquias, per posterius, sed durius, non corrigi. Lex quippe servanda, licet dura, & ita etiam statutum. *Arg. l.* 51. *in fin. D. Aquil. l.* 12. §. 1. *in fin. D. Qui & à quibus manumiss.* 2. Si unum statutum prius compilatum, licet postremum in librum redactum, censeri tamen esse prius. Quod equidē non verum, si tempus confirmationis, cum tempore redigendi in librum conjungantur, per dicta anterius. 3. Si prius favorabile, posterius odiosum. 4. Si unum prohibitivum, mandans alterum. Quia erubescimus sine lege loqui. *nov.* 18. *c.* 5. *in init. diss. varii apud Masc. libr. alleg. concl.* 8. *n. n.* 42. 43. *& 4.* 5. *& seqq. per totum.*

26. Si tamen statutum prius conditum & confirmatum expressam sui velit derogationem, adeoque sit posterioris derogatorium, tunc equidem per posterius non censebitur correctum aut revocatum, nisi posteriori inserta sit expressa derogationis clausula; idque de moribus procederet ad exemplum testamentorum. *Arg. l.* 22. *D de leg.* 3. *& l. si mihi & tibi.* §. *in legatis. D. leg.* 1. *Bartol. in l. omnes populi. D. just. & jur. n.* 31. *Anton. Burges Repet. Jur. Canon. Tom.* 2. *in c. cum omnes. de Constit. p.* 295. *n.* 330. *& seqq. vid. Guidon. Papæ de Compulsorial. litteris. quæst.* 1. *num.* 4. *vol.* 9. *tractat.*

SECT.

SECT. VII. CAP. III.

1. *Qualem statutum admittat interpretationem, quod vel alterutrum oculum eruendum esse, vel alterutrum manum amputandam, statuit?*
2. *Quale membrum sit amputandam, si simpliciter de membri amputatione statutum loquatur?*
3. *Si manum amputandam statutum dictet, qualis amputanda veniat?*
4. *Si pœnam imponat percutienti, an sese extendat ad impellentem, ut quis percutiatur?*
5. *Si vetet exportari frumentum &c. an referatur ad illud, quod quis proprii usus gratia exportavit?*
6. *Statutum prohibens rem suam vendere, non extenditur ad casum, quo quis eam rem vendidit, ad quam personalem habebat actionem.*
7. *An si rei per statutum legari prohibita, debeatur aestimatio?*
8. *Statutum exigens probationes per scripturam,*

pturam, num excludat alias species probationum?

9. *Statutum quod in numero plurali loquitur, etiam ad numerum singularem extendendum.*

10. *An quod statutum de filiis loquitur, etiam comprehendat nepotes?*

11. *Unde statutum jubens, ut in solidum succedant filii, nepotes excludit.*

12. *Si tamen deficiant filii, admitti poterunt nepotes.*

13. *Non tamen ordinariè filiorum appellatione filiæ continebuntur.*

14. *An si statutum vocet agnatum ad hæreditatem, excludatur frater uterinus, reliquique cognati?*

15. *Statutum de lucro dotis, qualiter explicandum?*

16. *An statutum quod Advocatos quoad actiones personales Curiæ Provinciali subjicit, etiam quoad crimina eosdem subjiciat eidem foro?*

1. SUbſequitur membrum tertium, quod in ſtatutorum interpretatione conſiderandum erat. Scilicet quorundam ſtatutorum ſenſus erat eruendus, adeoque exempla

empla nonnulla in hypothesi proponenda, ex quibus constaret, quid in aliis similibus explicandis obtinere debeat. Et quidem ex innumeris quæstionibus, quæ ad certum ordinem, ad classes certas redigi non commode poterunt, illustriores, & usum non contemnendum in foro habituras, subjiciam. Quarum prima hæc est.

1. Si statutum disponat alicui alterutrum oculum eruendum esse, aut manum alterutram amputandam, qualem admittat interpretationem, casu quo, is qui delinquit, altero oculo, vel alterâ manu caret? Respondeo, licet pœnæ communiter interpretatione molliori temperandæ sint, adeoque in mitiorem partem accipiendæ, quia ut plurimum odiosæ; & in casu proposito, rei durior sit causa in ordine pœnæ statutariæ, quam alterius cujusdam, qui membris orbatus non est, aut mutilus. Quia tamen pœna quæ à statuto imposita, non est eâ gravior, quæ ratione commissi criminis est debita: licet forte accidat, id quod hic non attenditur, eam esse huic facinoroso duriorem. Et reipublicæ quam maxime interest delicta non manere impunita: quæ res est favorabilis. Hac vero occasione accideret, scelератos ordinarias pœnas evitaturos esse; adeoque spe impunitatis, amplius peccaturos. Dicendum videtur, secundum juris rigorem, alterum oculum eruendum esse, vel alteram

manum amputandam. *Argum.* §. 9. *Institut. Ad leg. Aquil. l.* 23. §. 3. *l.* 51. §. 2. *D. eod. & ita tenuit Bald. in Authent. Sed novo jure. Cod. de furt. & Serv. fugit. & tractat. de Statutis. quaest.* 5. Etiam hanc sententiam judicando tenuisse consilium Neapolitanum scribit *Grammat. decis.* 94. *Clarus* 5. *Sent.* §. *final. quaest.* 60. *num.* 5. licet ipse per Principem pœnam temperandam censeat, ideoque in partem mitiorem inclinare videatur. vid. *Paulum Grillandum de Relaxat. Carcerator. libr.* 5. *q.* 4. *in* 4. *vol. tract.*

2. Quid si statutum absolute loquatur de membri amputatione, vel mutilatione, non expresso membro; quod nam veniat amputandum, disquiritur? Respondeo, quia statutum in dubio talem admittit interpretationem, qualis juri communi maxime est conformis; quo jure non facile, ad membri amputationem proceditur, aut si pocedatur, ad ejus membri amputationem, quod quam minimum usum corporis lædit, aut impedit ejusdem officia: dicendum videtur, eum qui deliquit, abscissione potius manus, quam alterius membri puniendum esse. Nisi tamen ipsa criminis qualitas, aliud membrum amputandum esse suaderet. Uti lingua in blasphemo, in perjuro digiti primores. *Arg. l.* 42. *D. de Pœn. Auth. sed novo jure. Cod. De Serv. fugitiv Novell.* 134. *c. ult. Gothefred. ibid. & ad l.* 3. *Cod. eod. Paulus Grillandus*

de

de Relaxat. Carcerat. loc. cit. Gregor. Tholos. Synt. jur. libr. 31. c. 16. n. 6.

3. Quid si statutum dictet alicui facinoroso manum esse amputandam, an dextram, an vero sinistram amputabimus? Respondeo, quia in odiosis, favorabilem communiter sententiam amplectimur, manum sinistram amputandam esse, suadebit interpretatio benigna. Nisi tamen delicti qualitas aliam admitteret interpretationem. Puta, si forte notarius falsi crimen commisisset, & ex forma statuti exigeretur manus amputatio. Tum enim dextram, in quâ peccavit amputandam esse, juris rationi foret congruum. Unde etiam dicendum, in casu quo statutum inferret manum alicujus esse mutilandam, qui in militiâ turpiter gladium abjecisset, eum pollice truncandum esse ut fiat *poltronus*, quasi pollice truncus, mil'tiâ indignus, quod eâ parte videatur deliquisse; adeoque æquum esse, ut in eâ parte luat, quâ peccavit. *l. interpretatione. D. de Pœn. l. in ambiguis. D. de leg. l. semper in dubiis. l. ea quæ. §. in re dubiâ D. de Reg. jur. Argum. l. & in his D. de Condit. & Demonstr. l. fugitivis. Cod. de serv. fugit. Auth. omnes peregrini. in fin. Cod. Commun. de succeff. c. imperialem. §. Scriba. de prohibit. feud. alienat. libr. 2. feud. Paulus Grilland. de Relaxat. Carcerator. loc. antea alleg. Perez. Cod. de fals. n. 19. Gothefred. in not. ad nov. 134. c. ult. Gabriel. Naud. de Re Militar.*

4. Quid si statutum pœnam imponat percutienti, aut vulneranti, an sese extendet ad eum, qui aliquem stimulando, incitando, causam dedit, ut alius percutiatur & vulneretur. Respondeo, etsi qui occasionem, & causam mali præbet, nonnunquam eadem pœnâ dignus judicetur, qua qui malum commisit. Quia tamen id ipsum tum demum secundum jus civile admittitur, cum lex expresse de eo qui causam mali præbuit, loquitur; quod obtinet in *l. Corneliâ de Sicariis.* Et statutum non majorem admittit interpretationem, quam ipsa lex. Etiam distincta sunt, quid fieri vere, & per consequentiam seu interpretative. Neque de casu posteriori statutum loquitur. Stimulatorem talem ordinariâ statuti pœnâ non teneri, probabilius videbitur. *l. qui occidit. §. pen. l. ult. D. Ad l. Cornel. de Sicar. l. ult. D. de vi bonor. Raptor. l.* 1. *§. rejicitur. D. de vi & de vi armata. Baldus tract. de Statutis. Quæst.* 1. *num.* 12. *& seq. & in simili casu. quæst.* 11.

5. Quid si statutum sub pœna pecuniariâ vetet exportari linum, oleum, frumentum, an etiam extendetur ad ea, quæ quispiam vel proprii usus gratia, vel gratiâ familiæ exportavit? Respondeo, quia per allegata superius, statutum accipit interpretationem ex jure civili, & quidem talem, quæ rationi & æquitati, sit consentanea. Improbum autem censeri posset, nemini licere ad usum proprium

um necessaria secum ferre, existumarem eum in pœnam statuto comprehensam non incidere, qui gratiâ sui quid extulit, aut exportavit. *l.* 4. §. 1. *D. de Publican. l.* 5. *Cod. de vectigal. & Commiss. per Bartol. Alexandr. Jason Natt. allegatos à Christinao ad ll. Mechl. in Prælud. num.* 22.

6. Quid si statutum sub certâ pœnâ prohiberet aliquem rem suam divendere extraneo, aut peregrino, an sese extenderet ad eum, qui rem vendidit, ad quam personalem habebat actionem id est, qui ipsam actionem vendidit? Respondeo, Etsi quandoque æquiparentur res, & actio ad rem, per regulam juris, quod qui habet actionem, ipsam rem habere videatur. Quia tamen ea regula non tam procedit secundum veritatem, quam secundum juris interpretationem. Et impropria est illa locutio, notam improprietatis, *videtur*, conjunctam habens. Statuti autem verba proprie sunt accipienda, si non verborum proprietas absurdum contineat sensum. Etiam interpretatio adhibenda secundum veritatem; quâ inspecta, minus est actionem, quam ipsam rem habere. Dicendum erit, statuti pœnâ eum non teneri, qui ad rem actionem vendidit extraneo. *l.* 15. *D. de Reg. jur. l.* 204. *D. eod. Bartol. Alexander, & alii ad l.* 29. §. *videndum. D. de liber. & Posthum. hæred. instit. Hieronym. Gagnol. comment. D. ad Reg. jur.* 18. *num.* 6.

& 9. Petrus Faber. comment. ad d. l 15.

7. Quid si statutum rem aliquam legari vetet, puta, rem immobilem ecclesiæ super addita clausula irritante; an saltem ejus rei legatæ debebitur æstimatio? Respondeo, Etsi communiter ita interpretemur ultimas voluntates, ut potius valeant, quam ut pereant: saltem aliquem sortiantur effectum. Etiam rei alienæ legatæ nonnunquam ab hærede præstanda sit æstimatio, Insuper pro legatario plerumque sit præsumendum, quem honorare voluit testator. Et maximus in plerisque sit favor piæ causæ. Tamen quia propter clausulam irritantem tale legatum est ipso jure nullum; & ita quid fieret in fraudem talis statuti. Dicendum erit, ejus legati ne quidem deberi æstimationem. *Argum. §. 4. v. Sed si talis. Instit. de legat. l. 39. §. 10. D. de leg. 1. Peck. de Amortiz. bonor. libr. 4. cap. 9. & de Testam. conjug. lib. 4. cap. 32. Sand. decis. 4. lib. 4. tit. 4. ibidemque varii allegati.* diss. *Wamesius consil. 409. num. 3. & consil. 416. num. 11. De Testamentis.* vid. *Menoch. de Præsumpt. libr. 4. præsumpt. 120. n. 5. 6. Mantic. de Conject. Ultim. volunt. libr. 9. c. 9. n. 9. Renatum Choppinum de Moribus Paris. 1. tit. 1. n. 8. & de Sacrâ Politiâ libr. 3. tit. 1.*

8. Quid si statutum exigat probationes per scripturam seu instrumenta: (quale est statutum Trajectense, & Vianense in causâ

locationis

locationis & conductionis) an talem admittet interpretationem, ut excludat cæteras omnes probationum species, quales sunt, per binarium testium numerum, per certa indicia; vel etiam probationem factam interpositione juris jurandi voluntarii, secundum sensum Græcorum intellecti? Respondeo, quamvis etiam instrumentorum nomine veniant testes; qui in exequendis litibus, eandem vim obtinent, quam instrumenta. Ut absurdum videatur plus fidei mereri pellem animalis mortui, quam hominis vivi. Quia tamen statuta commemorata loquuntur prohibitive seu negative, id est, ne alia species probationis sit admittenda, quam quæ est per instrumentum locationis; exclusi videbuntur duo testes, etiam conjecturæ & præsumptiones. Quia tamen potissimum ratio & mens statuentium est inspicienda, quæ non alia, nisi ut forte calumniis iretur obviam, & celerius res possit expediri. Probationum itidem materia quantum potest fieri est amplianda, non coangustanda. Nosque insuper oportet statutum sic interpretari, ne absurdū sensum contineat, & ut in casu non expresso, juri civili se accommodet. Insuper nemini est, denegatum, saltem non est denegandum, ut adversarium in propriâ causâ judicem eligat. Nec ad probationis speciem jusjurandum voluntarium refertur: cum ne quidem sit probationis legitimæ spe-
 cies.

cies. Jusjurandum voluntarium vel 5. testes, hac prohibitione, forte taxativam voculam continente, exclusos non esse, existumarem. *l. 1. D. de fid. instrum. l. 99. §. 1. D. verb. signif. l. 13. Cod. fid. instrum. c. pen. n. 1. de fid. instrum. l. 19. D. de legib. l. quoniam in fin. Cod. de Haeretic. l. 38. D. de jurejurando. l. non erit. §. dato D. eod. l. ult. §. 10. Cod. de jur. deliber. Arg. l. 18. Cod. de Testib. Sneidwin. ad §. item si quis. num. 87. Instit. de Action. & ibi Bald. in Authent. Sed novo jure. Cod. Si certum Petet. Augustin. Berous Quaest. 37. num. 4. & 5. Chassan. ad Consuet. Burgund. Rubr. 7. in textu. Sufficienter probata. num. 12. Joachim. Beust in Rubric. D. de jurejur. §. 62. Vid. Constit. Caroli 5. de ann. 1524. Decemb. 3. Polit. Ordinat. Holland. de ann. 1580. artic. 31. Statutum Ultraject. Rubric. 7. art. 13. Itidem Statut. Viannens. Hippol. de Marsil. singul. 157. ibidemque Cynum in l. optimam. 14. Cod. de contr. & comm. stipulat. Felin. aliosque. Cravett. consil. 674. n. 38. 39. Jacobum Schultes. observ. forens. 29 n. 5. Cujac. 13. observ. 38. in init. Gothofred ad d. l. 18. Mynsing. 1. obs. 5. Franc. Kivius lib. 1. decis. 107. n. 10.* mea in *cap. de Gener. Statut. interpret. Sneidw. § item si quis. instit. Action. n. 90. Groenw. de ll. Abrogat. in l. 18. Cod. de Test. & in l. 24. Cod. loc.*

9. Quid si statutum loquatur in numero

plurali, an etiam interpretatione extendendum erit ad numerum singularem? Respondeo, aut praecise statutum exigit numerum pluralem, ut si testes ad actus celebrationem adhiberi velit; & dubium non est, quin ad minimum duo adhiberi debeant. Aut statutum ita loquitur in numero plurali, ut eadem ratio, quae statuto inest, numero singulari applicari possit; tumque ad numerum singularem extendetur. Ita si mulctam ei imponat, qui verba contumeliosa alicui dixerit; suffecerit hic vel unum verbum contumeliae gratia illatum. Injuria enim eo ipso illata censebitur, cui statutum obviam ire voluit. Idque propterea quod impunitum aliter esset maleficium: ac facile statuti verba in alterius detrimentum eluderentur, quod fieri non oportuit. *Argum l. ubi numerus. D. de testib. §. 3. in fin. instit. de Testam. Ordin. l. 1. §. 1. D. de Negot. Gest. l. 2. §. quod ait. D. de vi bonor. Raptor. l. 3. in init. D. de Abigeis. Arg. l. 50. in fin. D. Ad leg. Aquil. l. non tantum. D. De legib. Bald. de Statut. Quaest. 9. ibidemque alii allegati.*

10 Quid si statutum filiorum faciat mentionem, an etiam eorum appellatione venient nepotes? Respondeo; & si negandum non sit, aliquando in jure filiorum appellatione nepotes comprehendi. Quia tamen ubique non est par ratio filiorum & nepotum, quod illi sint gradu proximiores, hi remotiores.

Et à proprietate verborum ad improprietatem, in præjudicium filiorum non est recurrendum. Nisi aliud suadeat mens statuentis, vel præsumptio & justa interpretatio; appellatione filiorum excludendos esse nepotes existumarem. §. *fin. Instit. de Testam. Tutel. l. 6. D. de Testam. Tutel. l. 220. §. 1. D. de verb. signif. l. 59. D. de Ritu. Nupt. l. 41. §. 5. D. de leg. 3. l. 201. D. de verb. Signif. l. 6. Cod ad Sen. Macedon, l. 34. Cod. de inoff. Testam. Prolixe Gabriel comm. opin. libr. 6. de verb. signif. conclus. 1. cum limit. & sublim.*

11. Unde quæsitum: an si statutum disponat, ne pater valeat efficere, quin filii sui in totum succedant, nepotes jure merito cum filiis admittere possit, aut hæreditatem universam relinquendo nepotibus, statuto satisfacere? Respondeo, quoniam Statutum principaliter, in gratiam filiorum est conditum. Etiam sufficienter verificari potest in filiis, licet interpretatione non extendatur, ad nepotes. Et quod in cujusdam favorem est introductum, in eorum torqueri nequit præjudicium. Multo minus adversus intentionem statuentis impropriam & latissimam admittere significationem. Præsertim cum tale statutum sese conformet juris communis dispositioni, per quod ad successionem vocantur soli filii: dicendum parentem nepotibus gratificando, statuto non satisfecisse. *Argum. l. 201. D. de verb. Signif. l. 12. D.*

liber

liber. & Posthum. hæred. Nov. 118. c. 1. Gotefred. in comm. ad l. 6. D. de Testament. Tutel. & ad l. 84. D. de verb. Signif. Menoch. 4. præsumpt. 94. n. 15. Cravetta, in simili. consil. 588. Tessaurus libr. Singul. Quæst. Forens. 91. per totum.

12. Quid si itaque statutum disponat, ut mater filiis sua bona relinquat, an non saltem ipsis deficientibus, relinquenda erunt nepotibus? Respondeo, licet verba statuti strictam admittant interpretationem, dum agitur de præjudicio filiorum; dumque exorbitat à jure communi rationabili. Quia tamen, si versamur in favorabilioribus, appellatione filiorum nonnunquam continentur nepotes. Dicendum erit, iis non existentibus, hosce admittendos esse. *l. 84. D. de Verbor. Signif. l. 7. Cod. de Secund. Nupt. l. 1. Cod. de Condit. insert. l. 6. Cod. de Institut. & Substit. sub condit. l. 30. Cod. de fideicomm. Bartol. in l. liberorum. D. verb. signif. Tiraquell. in l si unquam. in verb. filios non habens, n. 2. Cod. Revoc. donat. Castrens. cons. 448. vol. 2. num. 1. Et ita decisum fuisse in Senatu Pedemontano, etiam in revisione confirmatum, refert Tessaur. libr. Singul. Quæst. Forens. 92.*

13. Verum, an etiam si statutum filiorum faciat mentionem, eorum appellatione fœminæ continebuntur? Respondeo, etsi communiter in jure sub verbo masculino etiã comprehendatur fœmininum. Quia tamen permulta

permulta locorum statutis, masculis sunt concessa, quæ fœminis, quarum conditio in multis juris articulis est deterior, sunt denegata. Ex mente statuentium ubi de jure prælationis agitur, fœminas exclusas esse, vero similius est. Ita statutum feudum deferens filiis, censetur exclusisse filias. Et statutum Trajectense aliquid tribuens filio natu majori jure præcipui, non continebit filiam natu majorem. Cum enim non indefinite, sed specificè statutum loquatur, exclusa etiam filia censebitur. *l. 1. l. 172. D. de verbor. signif. -- l. 9. D. de Stat. Homin. -- l. 116. D. de verbor. Signif. l. 122. D. eod. Gotefred. in comment. ad l. 1. D. de verb. signif. lit. m. Nizol. Allegat. 19. num. 76. 77. vid. tamen Baldum de statut. Quæst. 10. Gabriel. commun. Opinion. libr. 6. conclus. 7. num. 4. Cujac. accurate in fin. libr. 2. tit. 11. feud. Molin. ad consuet. Paris. tit. 1. §. 12. num. 1. p. 247.* vid. *Anton. Merend. libr. 10. c. 8. 9. contr. jur. tom. 2.*

14. Quid si statutum agnatum vocet ad hæreditatem, excludetur ne frater uterinus, reliquique cognati? Respondeo; etsi de jure civili differentia sit sublata inter agnatos & cognatos, effectu aliquo inspecto; sic ut ex æquo ad intestati bona admittantur, si modo in eodem sint gradu. Etiam fratres uterini in tantum habeant jura agnationis, ut ulterioris gradus agnatis præferantur; licet cum fratribus

bus utroque parente junctis, non admittantur. Si tamen statutum expresse vocet agnatum; & statuti verba sensu propio sint accipienda: nec agnatorum nomine veniant cognati. Dicendum erit existentibus agnatis, licet gradu remotioribus, uterinos fratres cæterosque cognatos exclusos esse. *l.* 15. §. 2. *Cod. de legit. Hæredit. Novell.* 118. *cap.* 3. *&* 4. *Lexicon. jur. Brisson. aliorumque in verbo Adgnati. Baldus consil.* 30. *num.* 4. *volum.* 1. *& Vincent. Hond. Consil.* 1. *Volum.* 2. *cit. apud Baptistam Costa, de quotâ & rata. quæst.* 148. *num.* 12. 13.

15. Quid si statutum de lucro dotis vel ex parte mariti, vel ex parte uxoris, disponat, id quod de moribus in multis obtinet territoriis; qualis admittenda sit interpretatio, disquiritur anxie? Respondeo, quia in illo statuto explicando alii ex professo laborarunt, omnesque casus explicarunt prolixe, nolim hic, quod nostris jam moribus, frequentatur nimium, plagiarium, aut collectorem agere; atque adeo bonos auctores, qui consulendi, lectoris avidi manibus excutere, in gratiam quorundam ignavorum, qui soliti non res ipsas, sed numerum dd. ponderare. vid. *Bald. in l.* 1. *Cod. de Condit. ob caus. Johann Campegium de dote. part.* 5. *q.* 8. 9. 10. 11. Et an habeat locum in bonis feudalibus? *Cacialupi. tract. de feud. cognit. artic.* 5 *n.* 11. *vol.* 2. *tract. p.* 119. *& p.* 121. *n.* 24. videatur

tur. etiam *Boer. ad Bituricens. tit. 8. §. 4. Roland. à Valle. de lucro dot. Gilken. ad l. 1. Cod. Summ. Trinit. Francisc. Vivius. in vol. comm. opin. libr. 17. verb. statutum. p. 339. Quetta cons. 63. n. 5.*

16. Concludam materiam de interpretatione statutorum insigni & inter practicos agitata quæstione; An si statutum disponat (quale est Curiæ Ultraj. *Rubr. de Advoc. n. 13.*) *Advocatum in actione, vel in omni actione personali, conveniri non debere, coram judice inferiori*, eundem eximat judicis inferioris jurisdictioni, id est urbis Ultrajectinæ, quoad crimina? Respondeo, Et si negari non poterit, quin statutum admittat declarationem & interpretationem, nonnunquam etiam prorogationem seu extensionem de uno casu in alium, per superius allegatos textus & doctores. Etiam actionis nomine quandoque veniat accusatio. *l. qui accusant. juncta gloss. Cod. Edend. Rubr. Cod. quando civil. actio crimin. præjudicet.* Censerem tamen (salvo meliore judicio) Advocatum in criminalibus coram judicibus inferioribus conveniri posse, imo debere.

1. Quia statutum non est interpretatione extendendum de casu in casum toto genere diversum, multo minus contrarium, per superius allegata. Verum certum est, causas civiles valde diversas esse à causis criminalibus. Unde etiam aliæ dilationes in civilibus,

aliæ

aliæ in criminalibus admittuntur. Aliaque etiam est causa delinquendi, alia contrahendi. Ut diversorum diversa esse debeat ratio. *l. 1. in fin. & l fin. D. de fer. l. 2. 3. Cod. Ut intra cert. temp. crimi. caus. l. 13. Cod. de jud. Bald. quæst. 1. de statut. num. 10. & quæst. 4. num. 1. & 2.*

2. Quia statuti verba propriè sunt accipienda, non abusive, nisi urgens ratio contrarium suaderet per allegata superioribus dispp. Verum certum est, in jure negotiorum nomine non venire delicta aut crimina publica, aut actionis verbo accusationem, nisi dura admodum catachresi, quam statutis applicare velle, ubi commodus ejus sensus haberi potest, absurdum est. *Rubric. & tot. tit. Instit de Action. Eadem Rubrica D. Rubric. D. & Cod. & Decretal. de Accusat. §. 1. & 15. Instit. de Action. l. 25. l. 37. D. eod. l. 178. §. 1. 2. Verb. signif. Rubr. Cod Ut nemo invitus agere vel accusare cogatur. Jason. ad Init. Inst. de Action. Sneidwin. Instit. eod. ad §. actio. 1. num. 1. Bacchov. Vinn. aliique eod. loc.*

Quinimo quando statutum utitur verbis legalibus, intelligendum est secundum naturam istorum terminorum. Nisi ex indiciis aut circumstantiis aliud quid colligi possit. Ut ita mens statuentium fiat clara. *Bald consil. 212. in fin. lib. 5. cit. à Jacob Schulz. observ. forens. 3. I. num. 4.*

3. Id

3. Id quod procedit, si quando ne quidem in una parte statuti sub actionibus crimina comprehenduntur. Ut hinc sumatur indicium, quid velint statuentes per actiones intelligere. Cumque in libro statutorum unum ab alio accipiat interpretationem, per allegata superioribus thesibus, etiam id hic obtinere, congruum erit. *vid. Cur. Provinc. Ultraj. Rubric.* 1. *artic.* 24. & *Rubric. de Advoc. art.* 13. *junct. Rubric. statuti Ultraj. civitat. Rubric.* 21.

4. Accedit, quod unum statutum ab alio, etiam non eodem libro contentum recipiat interpretationem. Et quidem ita, ut debeant illa justa interpretatione & distinctione inter sese conciliari. Neque enim credendum est statuentes in uno aut altero statuto sibi fuisse contrarios, aut sese correxisse, nisi illa correctio expresse probetur. *Jason. in l. triticum.* 94. *num.* 6. *D. de verb. obligat. - Cravett. Consil.* 307. *num.* 3. -- *Alexand. in l.* 1. *in Princ. num.* 4. *D. Oper. Nov. Nunciat. Menoch. lib.* 6. *Præs.* 38. *num.* 2. *vid.* & *anteriora.*

5. Quod in tantum etiam procedit, ut licet forte statuti verba (de jure civili accepta) talem sensum admitterent, qualem pars adversa illi tribuit, (contra quam obtinet in casu proposito) non tamen ille sensus procedere deberet, propter aliud statutum, ab eodem auctore conditum, ex quo deberet declarari. *Bald.*

Bald. Consil. 408. *num.* 9. *v.* & *in hanc. vol.* 1. *Castrens. Consil.* 468. *num.* 9. *volum.* 1. & *consil.* 94. *num.* 2. *eod. vol. Berlich. decis.* 115. *num.* 11. Nam si statutum suppleri debeat à jure communi, multo magis ab alio statuto ejusdem conditoris: quale jam allegatum *d. Rubric.* 21. Ordinarie quippe præsumendum statuentem velle potius conservare, statuta, quæ à se profecta, quam jus commune. *Arg. l. Si hominem. D. Mand. l. forma. Cod. off. Præf. Prætor. Anchor. cons.* 93. *in v. non obstat. Roman. cons.* 399. *apud Montan. de Tutel. c.* 33. *n.* 40.

6. Quicquid sit negari non poterit, quin ita sint interpretanda statuta, ne quid inde proveniat absurdi, iniqui, aut ea condita censeantur in alterius præjudicium. Quod adeo verum est, ut hâc de causa etiam à propria significatione recedere liceat. Maxime cum etiam ipsa principalia rescripta sic interpretari soleamus, quæ aliter latissime dicuntur accipienda. Unde si tale statutum Curiæ Provinc. Ultraj. ita interpretaremur, ut sub actionibus continerentur crimina, tenderet interpretatio in præjudiciũ jurisdictionis urbi quondam concessæ in criminalibus, eo ipso, quod advocati per illud Provincialis Curiæ statutum eximerentur. *l nec audiendus. D. de oper. lib. l. nam absurdum. D. de bon. libert. Argum. l. pen. D. de Constit. Princ. l.* 2. §. 10. & 16. *D. Ne quid in loc. Publ. Bartol. aliique*

liique citati apud Andr. Kolb. declar. const. March. post pact. dot. & succ. conjug. quæst. 7. num 14. & seq. Quinimo si ratione delictorum, jurisdictio præsertim criminalis concessa fuisset Curiæ Provincialis Senatoribus, in Advocatos, non utique hoc ita frigide propositum fuisset dicta ordinatione, nulla meri imperii facta mentione. Quod cum specialem legem desideret, nec contineatur generali & indefinita oratione, eo etiam trahi non debuit. *Arg. l. 1. D. off. ejus cui mand. jurisd. l. 6. D. Pignor. & hypoth. l. ult. D. Supell. leg. Molin. ad Consf. Paris. §. 1. Gloss. 5. num. 48.*

SECTIO OCTAVA.

CAPUT PRIMUM.

1. *Quæ statutorum requisita, ut ullarum sint virium?*
2. *Utrum statuta statim obligent atque sunt publicata?*
3. *Utrum statuta referenda sint ad futura tantum negotia; an etiam ad præterita? cum variis limitt. & Sublimit.*
4. *An quod est contra statuta gestum, sit ipso jure nullum?*

1. Post-

1. POstquam de conditoribus statutorum eorumque variis interpretandi modis actum est, quæ equidem materia est optima, & subtilis, *Sainson. ad Turon. tit* 1. §. 5. *p.* 9. suadet bona methodus, ut post causas, effectus varii inde resultantes primum in genere, dein in specie explicentur. Nullorum tamen ulla erit vis aut efficacia, nisi tria adsint requisita. Quorum unum si desit, viribus statuta destituentur. Primum est, ut condantur rite, & juste ab iis qui condendi habent auctoritatem. Secundum, ut condita promulgentur. Tertium, ut promulgata, recipiantur. *DD. apud Mascard. de Statutor. interpret. conclus.* 8. *seqq.*

2. Secundi requisiti consideratione, occurrit illa difficultas, utrum statuta obligent simulac lata sunt, & publicata? Respondeo, quandoquidem statuta non obligant, antequam fuerint intellecta, adeoque innotuerint, id quod statim fieri non potest. *l.* 9. *Cod. de leg.* non etiam videbuntur statuta simulac promulgata sunt ad obedientiam sui municipes obligare. Nec tamen quemadmodum in legum promulgatione, duorum mensium spatium erit exspectandum. *Novell.* 66. verum tempus modicum, quo commode in notitiam incolarum perveniant. *Arg. l.* 2. §. 4 *D. origin. jur.* Idque propterea, ne probabilis ignorantia possit allegari: quæ transgressores excusaret. *DD. l.* 8. 9. *D. & Cod. jur. & fact. ignor.*

Et

Et maxime in recens incolâ facto præsumitur, ignorantia, nisi aliquam jam moram fecerit, in illo municipio. Ut tamen hic nihil certi circa tempus sit determinandum; verum quicquid in dubium trahitur, judicis prudentis relinquendum veniat arbitrio. vid. *Gail. 2. obs. 48. Menoch. 2. Præsumpt. 3. n. 8. & prolixe Mascardum de interpret. statutor. conclus. 6. n. 144. & seqq.* quem hic transscriptum nolui.

3. Subsequitur altera nec minor, sed intricatior longe, difficultas, quæ etiam in materiâ legum occurrit: num quæ statuta lata sunt & promulgata, etiam ad præterita referri debeant negotia? Respondeo, si statuta simpliciter loquantur, ad exemplum legum, nonnisi ad futura negotia referri debebunt. *l. leges, Cod. de leg. l. antep. & pen. Cod. de Sacros. Eccles. DD. in Auth. de Nupt. in Princ. §. duo igitur. c. fin. de Constit. Clement. 2. in fin. de judic.*

Nec tamen ad omnia futura; saltem non ad ea quibus homines ad delinquendum invitarentur. Finge, statuta remittere male facta, de præterito, veniam dare delictis, non equidem illa trahenda ad futura. *Arg. l. 27. §. 3. in fin. & §. 4. D. de Pact. l. cum lex. D. de leg. ibi Bartol. & Bald. Salicet. in l. 2. Cod. gener. Abolit.*

Quod dictum statuta nonnisi ad præterita referri id varias admittit exceptiones,

quas omnes, saltem plerasque recensebo.

1 Excipe, nisi nominatim ad præterita referantur. d. l. leges. Quod tamen non intelligendum de præteritis diu & antiquis negotiis, aut quorum memoria non amplius extat; quod hinc occasio litium & confusionis omnium rerum, atque jurium oriretur. *l. minime. l. sed & ea quæ longa. D. leg.* Nisi tamen & in iis id ipsum suaderet evidens necessitas, vel publica utilitas. *Arg. l. 2. D. de Princ. Constit.*

Quod etiam non intelligendum esse censent doctores, in præteritis, duris, rigidis, & odiosis; de quibus tamen addubitarem. vid. *Bartol. in l. omnes populi. D. just. & jur. n. 51. quæst. 5. in Princ. Masc. libr. all, concl. fin. n. 59. 61. 62.*

Quod etiam non intelligendum de præteritis pendentibus, quod res non sit integra; nisi & expresse pendentia sint excepta. *Masc. conclus. 13.*

Multo minus de præteritis jam decisis, aut brevi terminandis: puta si fuerit renunciatum allegationibus utrimque, si conclusum sit in causâ. *Abbas & DD. in c. fin. de Constit n. 9.* Nisi tamen expresse statuta ad decisa referantur *d. l. 7. Cod. leg.* Ut tamen decisis, non lædatur jus tertio jam quæsitum. Aut si lædatur, id fiat publicâ suadente utilitate, per notata à me in *tit. de Princ. Constit. circ. fin.*

Quid si, casu quo ad pendentia negotia re-

ferendum sit statutum, quod in priori instantiâ decisum est, pendeat coram judice appellationis: an etiam ad illam causam referri debebit, quasi adhuc pendentem? Resp. Quod non. Judex quippe appellationis judicans de sententiæ iniquitate, sese referre debebit ad illa jura, quæ tempore prioris instantiæ obtinebant, ut sententia à judice inferiori lata, iniquitatis arguatur. Neque enim si tempore prioris sententiæ, eam tulisset judex, aliter eam ferre potuisset, nisi juri ĵtum obtinenti congruenter. Ut nihil aliud facere debeat in secundâ instantiâ, quam quod judex primæ instantiæ fecit, & facere debuit, quo sententia legibus esset conformis. Appellatio enim nihil aliud est, quam ab iniquitate sententiæ provocatio. *l. 1. in init. D. Appell. Auth. ut cum de appell. cognosc. in init. seu nov.* 115. *Bartol. in l omnes populi. D. just. & jur. n* 40, *ibique post Gloss. Alexand. consil.* 96. *libr.* 2. *n.* 3. *Masc. ult. concl. n.* 31. 32.

2. Excipe, nisi statuta posteriora sint prioris alicujus statuti declaratoria: utpote quæ ex sui natura respiciunt lata, adeoque præterita. *Arg. l hæres palam D. Testam. Auth. de ea quæ raptor. seu nov.* 150. *in fin. Auth. de filiis ante dotal. instrum. nat. §.* 1. *Canoniste in c. fin de Constit. Felinus, aliique ibid. Bartol. in l. non dubium, Cod. de leg. Jason in d. l. n.* 10. *Masc. ult. conclus. n.* 41.

Idem quod de confirmatoriis statutis est affirman-

affirmandum, *l. bene à Zenone. Cod. Quadrien. Præscript c. 1. de Transl at. Prælat, Bartol in l. omnes populi. D just. & jur. n.* 46:

Non idem tamen dicendum, ratione pœnę adjectæ; ut quæ ad præterita referri non debebit. Quid enim peccavit antiquitas, quę præsentis legis ignara, pristinam secuta est observantiam. *l. jubemus.* 29. *in fin. Cod. de Testam. Arg. l.* 9. *Cod. de leg. Zoes. D. de leg. n.* 43. 44.

3. Excipe, nisi annullarent actum ex causâ de præterito, factum scil. contra dispositionem prius existentem, & ipsum actum annullantem. *l. pen. Cod. Incestuos. Nupt. Auth. de Alien. & Emphyt. §. si vero aliquid. c.* 5. *de Usur. c. peccat. de Regul. juri in* 6. *Bartol. l. d. omnes populi. n.* 44.

4. Excipe, nisi statuta posteriora respicerent judicii ordinatoria, quæ etiam quoad illa ordinatoria locum habent in omnibus litibus futuris, licet de præteritis & pendentibus sint negotiis. *Arg. l. unic. de Errore calculi. Bartol. in d. l. omnes populi. n.* 44. *Mascard. de interpret. statut. concl. ult. n.* 49. 50.

5. Excipe, nisi statuta de præterito, complementum accipiant de futuro, ut tamen ante gestum in duriori & asperiori statu non constituatur, nec gerendum cum gesto omnino sit connexum; tum quippe de gerendo, tanquam de gesto judicabitur, *Bartol. in*

d l. n. 47. Bald. ibid. n. 52. Laurus de Palatiis super Statuto Italiæ: Quod Extant. Masculis fœminæ non succedant. 2. part. Princip. n. 12. Masc. d conlus. n. 52. & seqq.

6. Excipe, nisi statuta introducerent aut tollerent aliquam exceptionem, in ordine ad negotia: tum enim ratione negotiorum de præterito etiam illa exceptio locum habebit. Scilicet, ut tempus exceptionis incipiat currere, à tempore conditorum statutorum. Nisi tamen aliud quidpiam expresse statuto foret cautum. Argum. *l. pen. Cod. Usur. l. testium, Cod. de Testibus. l. fiscus. D. de Jure fisc. Abb. Felin in c. fin. de Constit. Masc. d. conclus. fin. n. 55.*

Hinc patescit ratio artic. 21. in med. *nuperæ constit. ordin. Ultraj. de ann. 1659. april.* 14. Quo introducta exceptio biennii vel 6. mensium, quibusdam contractibus, etiam ante initis, objiciendum; quæ exceptio in ordine ad ante gesta, à die editæ constitutionis currere incipiet. vid. de tali exceptione. *Pichard. accurate ad tit. instit. de litterar. obligat. n. 16. 17.* Et de æquitate vel iniquitate talis statuti. *Francisc. Cosc. in c. Cognosc. de Constit. Tom. 2. Repet. jur. Canon. n. 23. p. 295. Petrum de Ubald. in c. si diligenti de Præscript. Tom. 4 Repet. Juris Canon. n. 68. p. 320.*

7. Excipe, nisi essent introducta favore cujusdam liberationis; maxime si non ad delinquendum invitarent. Ut si dictarent: qui-

cunque

cunque pacem ab offenso habuerit, liberetur. Quicunque bannitus fuerit, liberetur, si solverit decem. *Gloss. in l. cum secundi. D. Injust. Testam.*

8. Excipe, nisi aliter absurdus intellectus inde resultaret, si non ad præterita referretur. *Marcus Anton. Marscot. post Jasonem & alios. in c. ut animarum. de constit. Tom. 5. Repet. jur. can. p. 116 n. 62.*

4. Tertia generalis difficultas est, an simulac statuta lata sunt, & promulgata, etiam in notitiam civium venerunt, sic ut nulla probabilis ignorantia possit allegari, quicquid adversus statuta factum est, vel gestum, sit ipso jure nullum?

Respondeo, uti leges sunt duum generum, ita & statuta. Vel enim erunt minus quam perfecta, vel perfecta. Illa, quæ quidem aliquid fieri vetant, non tamen si quid factum sit, illud quod factum est, rescindunt, verum pœnam delinquenti imponunt. Et dubium nullum, quin indistincte, hoc casu quod contra statuta factum, non sit ipso jure nullum. *Ulpian. in Fragment. tit. 1. de leg. l. sanctio legum. D. de Pæn.* Quinimo quædam sunt prohibita inchoari, quæ tamen non prohibita, postquam inchoata, confirmari, ut, postquam facta sunt, teneant. Quæ etiam, licet contra statuta facta, non sunt ipso jure nulla. *l. unic. Cod. de Contract. judic. l. & si contra. Cod. de Nupt. Arg. l. 1. §. biduum. D.*

 quando

quando Appell. Azo in summ. Cod. de leg. n. 17.

Quod si statuta sint perfecta, sic jam loquar ad imitationem Ulpiani, illa iterum non unius erunt ordinis, aut generis.

Vel enim continent alicujus favorem, vel publici boni causa sunt introducta. Illo casu, quæ contra statuta gesta, non sunt ipso jure nulla, si modo partis aut partium adsit consensus, eorumq; quorum interest, quique juri pro se introducto poterunt renunciare, *l. pen. Cod. de Pact.* Hoc casu, aut permittunt, consulunt; aut prohibent, præcipiunt, mandant. Si permittant, proprie nihil fit contra statuta: quia quæ permittuntur, non subjacent juris necessitati, uti nec illa, quæ per modum consilii suadentur, licet & hæc postrema quandoque partium favore sint introducta. *Arg.* §. *fin. instit. verb. obligat.* Quæ vero prohibent aliquid fieri, aut fieri mandant. Vel quod contra factum est, rescindi volunt, adeoque non erit etiam, quod contra factum est, ipso jure nullum, rescindetur tamen. *Arg. l. 1. D. quod Met. caus. gest. Nov.* 115. *c. 3. in fin.*

Vel nihil statutis illis est adjectum; vel adjecta est clausula irritans, & annullans id quod gestum est. Utroque casu, quod contra gestum est, ipso jure non valet, & pro nullo habetur. *l. non dubium. Cod. de leg. ibique DD. c. quæ contra jus. de Reg. jur. in 6.*

Id

Id quod procedit, si in conditionali statuto conditio non servetur, modo talis sit conditio, quæ formam internam det statuto, adeoque necessaria sit, ut vel ex verbis, vel intentione statuentis, inesse aut adesse debeat. *Bartol. in axiom. jur. verb. forma. Baldus in Auth. matri. Cod. quando. mul. off. tutel. Tiraquell. de Retract. §. 1. gloss. 21. n. 13. Bartol. in l. 1. n. 9. D. Condit. & Demonstr.*

Idem quod ut plurimum servatur, si statuta contineant ablativos absolutos, quę sæpissime inferunt aliquam necessitatem. *l. evictis agris. D. de Evict. l. testatore. D. Condit. & demonstr. vid. Boer. ad Bituricens. tit.* 8. §. 1. *p.* 109. *Chassan. ad Burgund. Rubric.* 7. §. 5. *in textum. Ne peut faire. n.* 1. 2. *Mascard. conclus.* 9. *n.* 2. 3. 4. *& seqq. n.* 19. *& seqq. Zoes. D. de legibus. n.* 47. 48. 49. 50. *Sanden.* 2. *def.* 6. *tit.* 1. *Vinnius Select. quæst.* 1.

SECT. VIII. CAP. II.

1. *Utrum statuta laicorum, uti loquuntur personas ligent ecclesiasticas?*
2. *Utrum cives Academici, territorii statutis ligentur?*
3. *Utrum ratione suorum bonorum immobilium?*
4. *Quid de Principe statuendum, & ejus famulitio?*

N 4. 5. *Quid*

5. *Quid de Nobilibus?*

6. *Quid de subditis extra territorium quid committentibus?*

7. *Quis effectus statuti, ne cives invicem extra territitorium conveniant?*

8. *Quid si animal extra territorium portaverit civis, quo ibidem pareret, an nihilominus, id persolvere teneatur, pro nato animali, ad quod in territorio, si pareret, erat obligatus?*

9. *An statutum liget subditos, ne extra territorium frequentent cauponas &c.?*

1. PRæmissis generalibus statutorum effectubus, in specie quorundam effectus examinandi, idque in ordine personarum, quæ statutis ligari, vel non ligari dicuntur. Ubi occurrit, illa inter canonistas, & legum doctores agitata quæstio: Num statuta laicorum uti loquuntur, personas ligent ecclesiasticas? Respondeo, cum Ecclesia sit in republica, etiam ecclesiastici ut reipublicæ membra considerari debeant, quidni ut pars civitatis Politico magistratui, adeoque eorum statutis erunt subjecti. Id tamen negari non poterit, quin posteriores Imperatores plus nimium indulserint Episcopis, id impense procurantibus, ne per omnia secularium

cularium legibus essent alligati. *tot. tit. Cod. Episc. Audient. Clapmar. de Arcan. Reipublic. lib. 3. cap. 5. Mev. Prælim. quæstion. 3. ad jus Lubecense. num. 3. & seqq. diss. Christinæus* cum multis aliis allegatis ad *ll. Mechlin. in Præl ud num.* 41. ubi etiam pro parte affirmativâ varios enumerat.

2. Num Academici cives ejus loci seu territorii statutis, teneantur, ubi domicilium fovent? Respondeo, si Præfectorum imperio & jurisdictioni subsint, quorum in loco habitant, dubium nullum est, quin & eorum statutis sese accommodare debeant, quia subjecti; ratione quippe subditorum statuta tenent, eosque constringunt. Quod si tam in civilibus quam criminalibus causis exempti reperiantur, id quod ratione privilegiorum illis concessorum in multis obtinet Academiis: etiam non obstringentur illorum locorum statutis quæ in locis obtinent Academiæ. Certum enim est statuta deficere & cessare ratione non subditorum. Cum quos non continet jurisdictio, eos non constringat constitutio. Et licet sint intra limites territorii, quod Academia pro Domicilio agnovit, non tamen sunt de illo territorio, ratione jurisdictionis; ut nec quoad statuta, ibidem condita, quod ea non receperint. Uti igitur, nec forum ibidem sortiuntur, nec judicem, ita nec legibus loci tenebuntur. *Arg. l. fin. D. de jurisdict. Authentic. Habita Ibidemque*

DD. Cod. Ne filius pro patre. Besold. in Polit. tract. de Jurisd. Academ. Mev. ad jus Lubecense. quæst. Prelim. 3. num. 1. & num. 24. ibidemque alii allegati.

3. Verum, an non Academici cives,(qui subditi non sunt, ut dictum, si personas intueamur, etiam res mobiles, quæ conditionem personarum comitantur,) subesse cogentur statutis, idque ratione bonorum immobilium, in loco domicilii Academiæ sitorum? Respondeo, cum civium Academicorum privilegia tantum sint personalia: quod ibidē immobilia non præsumantur possidere, cum pleriq; sint exteri; in quorum potissimū gratiam illa privilegia sunt concessa. Neque ullo privilegio constet immobilia territorii, juri civitatis esse exempta. Dicendum est, eos immobilium ratione statutis loci domicilii subjectos esse. *Arg. l. ult. D. de jurisd. Authēt. Habita Cod. Ne filius pro patre. Ex parte Pingizerus quæst. Saxonic. 29. num. 40. & seq.* Eam tamen sententiam usu multorū locorum abrogatam esse, *scribit Mev. in quæst. Prelim. 3. num. 30. Ad jus Lubec.* vid. *Richterum ad d. Auth.*

4. Quid de Principe dicendum, anne cum statutis locorum subjectum judicabimus? Resp. Quia cessante jurisdictione, etiam cessat statutum. Nec quispiam inferiorum Principem legibus, adeoque nec suæ jurisdictioni subjecit. Nec susperior inferioris mandato ligatur. Etiam in generali sermone com-

muniter

muniter non censetur esse comprehensa persona loquentis. Sequetur Principem statutis obligatum non esse, licet in civitate contraheret, aut domicilium foveret. Idem quod ministris, & universo Principis famulitio DD. applicatum volunt. Nisi tamen vel sponte se subjecerit Princeps, vel statuta quid contineant juri divino & naturali conforme, id est, honestatem naturalem. *l. 18. D. de Minor. l. 4. D. de Recept. Arbitr. l. 19. Cod. de Testamen. §. fin. Instit. quibus mod. Testam. infirm. l. 14. D. de jurisd. l. 4. Cod. de leg. - Argum. l. 2. Cod. de Offic. Magistr. milit. l. 1. in fin. Cod. Si quacunque prad. potestat. in v. cum suam, suorumque domin. inquisitio. Cod. de Solut. l. 4. Cod. de leg. Andr. de Exea in Repet. jur. canon. tom. 2. in c. canonum statuta, de Constit. p. 189. n. 248. Petr. Heigius part. 2. quaest. 25. per totum. Menoch. libr. 2. Praesumpt. 5. Imbert. instit. Forens. libr. 1. cap. 1. in comment. Peck. de jur. sistend. cap. 22. num. 2. & seq. Christin. ad Mechlin. in Epilog. num. 25. Zoes. D. de Princip. Constit. num. 38.*

5. An igitur & nobiles statutis suae civitatis, tenebuntur? Resp. Si incolae sint civitatis ipso incolatu, nisi exemptionem jure certo docere possint, non tantum ratione bonorum, verum etiam ratione personarum, ejus loci, ubi habent domicilium, & jurisdictionem, & statuta agnoscere tenentur. Quod in tantum verum est, ut nullis civitatis

oneribus sint exempti; etiam propter munera sibi impositâ, quæ subire detrectant, pænâ quâ pecuniariâ constringantur. *l.* 3. §. 1. *l.* 16. *D. de Muner. & Honor. l* 10. *D. de Vacat. & Excus. Muner. l.* 9. *Cod. de Excus. Muner. l.* 3. *Cod. de quibus muner. nulli lic. l.* 1. *Cod. de Decret. Decur. super Immun. Novell.* 15. *cap.* 1. & 6. *in fin. Merul. lib.* 4. *Prax. civil. dist.* 2. *tit.* 1. *cap.* 5. *Baptist. Cæsar. Consil. Illustr.* 70. *part.* 2. *Christin. decis.* 102. *volum.* 1. *Mev. quæst. Prælim.* 4. *ad jus Lubec.*

6. Verum an unquam statuta, verbi gratia prohibitoria, aut præcipientia subditos obstringent, aliquid extra territorium committentes? Respondeo, quemadmodum lex omnes Imperio subjectos ligat, ubicunque locorum versentur, & ideo etiam ab iis, qui forte in peregrinatione hærent observari debet: ita etiam statutum nonnunquam obligat subditos extra territorium, præsertim si id exprimatur, ne quid sub pœnâ, extra territorium committant. *Argum. Init. v. Nam cum decederet in Africa. & v. propter magnas. Instit. de Codicill. l.* 13. *D. qui testam. facere poss. l. fin. D. de decret. ab Ordin. faciend. l.* 2. *l. Mercatorem* 4. *Cod d. Commerc. & Mercator. Alexander. Consil.* 41. *libr.* 6, *Baldax. de Angel. in Prato super primo libr. Cod. ad l.* 3. *de legibus. Peck. de jur. sistendi cap.* 8. *Christin. ad ll. Mechlin. tit.* 12. *artic.* 9. *num.* 7. *vid. tamen hic Gabriel. comm. opinion. libr.* 6. *conclus.*

clus. 8. *ibidemque varias limitationes.* vid. mea antecedentia.

7. Unde quæſitum, an ſi ſtatutum diſponat, ne concives invicem judicio conveniant extra territorium; quale eſt conceſſum Brabantinis, læto introitu, Philipp. II. Hiſp. Regis, quale etiam apud Hollandos, alioſque obtinet; aliquid operetur extra territorium ſtatuentis? Reſp. Si ſpectemus concives invicem extra Provinciam ſiſtentes; eo uſque effectum ſortietur hoc ſtatutum ut concives in loco ſtatuentis mandato pœnali impetrato invicem ad hoc cogant, ut refuſis expenſis, liti extra territorium inchoatæ renuncient. Id quod etiam obtinet ſecundum auream bullam *Caroli IV. verb. cum per duos Romanos Imperat.*, ubi quia omnes uni ſubſunt Imperatori, actus in contrarium declaratur nullus. Quod ſi ſpectemus judices exteros, ſtatutum nihil operabitur quoad illos, quia illi extra territorium ſtatuentis, adeoque inſuper habito tali ſtatuto, adhuc arreſtum perſonæ, admittent. Ut id ipſum de re arreſtanda, multo magis ſit dicendum; niſi obſtent concordata. Et quia extra territorium jus dicenti, impune non paretur. Et quia actio realis in loco rei ſitæ intentari poteſt. Et quia tale ſtatutum, quod meo judicio admodum anomalum, non facile ad correctionem juris civilis eſt extendendum, ſi in ordine ad cives ſtatuentis adhuc aliquid operetur. *l. ult. D.*

de jurisd. l. ult. Cod. Ubi in rem act. l. 38. *D. de jud. Tiraq. de jure Primog. q.* 48. *n.* 7. *Zanger. de Except. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 259. *n.* 283. 284. *Aurea bull. Carol. V. de ann.* 1530. *Latus introitus Philipp. II. Hisp. Reg. artic.* 24. & 32. *Vivien. in comm. ad lat. introit. prolog.* -- *vid. Jason. Consil.* 201. *num.* 16. *vol.* 2. 4. *Panorm. in cap. ex pacto* 31. *de verb. signif. num.* 2. 3. *Matth. Wesemb. consf.* 201. *per totum. Nicol. Everhard. consf.* 45. *n.* 4. *Sententia in Hollandiâ lata de ann.* 1549. *Mart.* 12. *Grot. Antiq. Batav. cap.* 5. *p. mihi* 36. 37. *Berlich. decis. aurear. part.* 2. *dec.* 245. *Mevius ad jus Lubec. lib.* 5. *tit.* 3. 4. *art.* 4. *n.* 8. Itaque in Vianensi Camerâ intelleximus. ann. 1660. dec. 19.

8. Hinc si statutum dictet, quæ communis est opinio, ut proprietarius pro quolibet animali, in territorio nato, aliquid persolvere debeat, obligabitur ad solutionem summæ impositæ, licet animal prægnans extra territorium portaverit, ut ibi pareret. Commissum quippe in fraudem statuti extra territorium, ligat subditum, ad pœnam in territorio subeundam. *l.* 2. *Cod. de Eunuch. Bartol. in l. satis, n.* 13. *Cod. de Agricol. & censit. allegat. à Baldax. de Angel. Neapol. in Prato super* 1. *libr. Cod. ad l.* 3. *Cod. de legibus. Gabriel. comm. opin. libr.* 6. *conclus.* 8.

9. Quæ etiam ratio est, quod statutum valeat, & omnino subditos constringat, etiam

am extra territorium, quo iisdem interdicitur, ne vel molendinis extra jurisdictionem civitatis positis, utantur, vel cauponas extra territorium exercitas, ubi cervisia vili venditur, frequentent. Est enim statutum, quasi personale, saltem pœnale, quod ligat subditos territorium exeuntes, ratione pœnæ eidem appositæ. *Arg. l. 2. Cod. de Eunuch. l. 2. 4. Cod. Comm. Mercat. Alex. vol. 2. consil. 211. in fin. Præs. Everhard. consil. 45. vid. & à me alleg. superius in cap. de Stat. divis. Diss. ex parte Hartman. Pistor. observat.* 200. post alios ibidem allegatos.

SECTIO NONA

CAPUT PRIMUM.

1. *Quis ordo servandus in effectubus statutorum comparatis?*
2. *Si contentio de re, aut in rem actione, aut de actione personali, sed in rem scriptâ, quale spectandum statutum?*
3. *Quale in successione ab intestato?*
4. *Quale in successione testamentariâ?*
5. *Quale si bona sint feudalia?*
6. *Feuda per omnia patrimonialibus non comparantur.*

7. *Quale,*

7. *Quale, si de missione in possessionem feudi?*
8. *Quale, si de bonis mobilibus, controversia?*
9. *Quid statuendum, casu quo duobus in locis quis habet domicilium?*
10. *Casus deciditur, quo jure Aesdonico & Scabinico, in mobilia succeditur, ratione statuti loci, ubi quis moritur.*
11. *Quale statutum spectandum, si de nominibus & actionibus contentio?*
12. *Traditur casus exceptus.*
13. *Quale spectandum statutum, si de annuis reditibus contentio?*
14. *Quanam mobilium aut immobilium veniant nomine?*

1. HActenus explicui, & quidem facili negotio statutorum effectus absolutos; sunt etiam difficultates evolvendæ, circa effectus statutorum comparatos; dum variorum locorum statuta dissonantia, circa unam eademque rem, vel personam, vel negotia, concurrunt; quæ longe prioribus sunt explicatione difficiliores. Quoad tamen fieri poterit, plerasque ex quibus de cæteris facile judicandum, in ordinem redigam, sicque me

præstitisse,

præstitisse, quod ante me forte non alius, judicabit ille, qui extra partes constitutus mea legerit, & perlegerit accurate. In quibus ne quid intactum maneat, hanc servabo methodum: ut agam. 1. De negotiis realibus. 2. De Solemnibus, negotiorum. 3. De personalibus statutis. 4. De causis judicialibus. 5. De delictis, eorumque pœnis.

2. Quid si itaque contentio de aliquo jure in re, seu ex ipsâ re descendente? vel ex contractu, vel actione personali, sed in rem scriptâ? An spectabitur loci statutum, ubi dominus habet domicilium, an statutum rei sitæ? Resp. Statutum rei sitæ. Ut tamen actio etiam intentari possit ubi reus habet domicilium, Idque obtinet, sive forensis sit ille, de cujus re controversia est, sive incola loci, ubi res est sita. *l. ult. D. de jurisd. l. pupillo. D. Tutor. & Curat. dat. l. venditor. §. si constat. D. comm. prædior. l. rescripto. in fin. D. Muner. & honor. l. an in totum. Cod. de Ædif. Privat. tit. Cod. Ubi in rem actio. l. certa summa. Cod. de Jure fisci. libr.* 10. *Alderan. Masc. de interpret. statutor. concl.* 6. *n* 101. 102. *& seqq. vid. Choppin. ad Paris.* 2. *tit.* 5, *n.* 21. 22. *Barbos. ad l.* 65. *D. judic. n.* 152. *& seqq.*

3. Quid si circa successionem ab intestato, statutorum sit difformitas? Spectabitur loci statutum, ubi immobilia sita, non ubi testator moritur. Unde primogenitus in Angliâ, tantum patri succedit, ratione bono-

rum

rum Anglicanorum. Ratione bonorum in Belgio jacentium, pari jure cum fratribus concurret, nec gaudebit jure præcipui, nisi in specie id illi deferat statutum, mobilium quorundam ratione. *Arg. ll. allegatarum. Covarr. de Sponsal. part. 2. c. 7. n. 8. Gabriel. comm. opin. libr. 6. de Statut. conclus. 9. ibique varii. Gilken. ad init. Tit. Cod. de Summ. Trinit. n. 78. & seqq. & n. 83. 84. Barbos. ad l. hæres absens. §. proinde. in articul. de foro ratione rei sitæ, per totum. D. de Judic.* vid. de illo Angliæ statuto, ejusque explicatione distinguentem, sed perperam, *Bertachin. tractat. de Episcop. 2. part. libr. 4. q. 18. n. 50. vol. 5. tractat. Martinum Laudensem. de Primogen. q. 28. vol. 6. tractat. Prolixe Johann. le Cirier de Primogen. libr. 2. q. 6. 7. 8. fol. 175. vol. 8. tractat. Grav. 2. conclus. 123. Matth. Stephani de jurisd. 33. n. 54. Bacchov. ad Treutl. 1. disp. thes. ult. litt. e. Mascard. d. concl. 6. n. 203. & seqq.* Ubi casum excipit, quo statuto expresse cautum est, ne forensis ita ut municeps succederet, *n.* 207. diss. *Schultet. 1. quæst. pract. 24. n. 5. & seqq.* qui domicilii locum vult spectari, *per l. 50. D. Pet. hered. Neque obst. l. 28. Cod. Episc. Cleris.* Quia omnes suberant uni imperatori; nec dicam quod etiam favor piæ causæ quid operetur.

4. Quid si testamento bona immobilia relicta, diversis subjaceant statutis? Idem dicendum; nihil enim interest, testatus quis an

an inteſtatus decedat, ut locus ſit regulæ: extra territorium jus dicenti, impune non paretur. *l. ult. D. juriſd.*

Ut immobilia ſtatutis loci regantur, ubi ſita, *DD. ad l. 1. Cod. de Summ. Trinit.* prolixe *Johannes le Cirier. de Primogenitura. q. 6. 7. 8. 9. libr. 2. vol. 8. Tractat. Coraſ. de juris arte. p. 3. c. 13. Gail. 2. obſ. 124. Mynſing. cent. 5 obſ. 19. Cravett. conſil. 30. n. 3. part. 1. Burgund. ad Flandr. tract. 6. & 7. Argentr. ad Brittann. art. 218. n. 24. 25. Hartman. Piſtoris obſ. 55. n. 1. Bocer. Claſſ. 1. diſp. 3. n. 44. Coler. Proceſſ. execut. p. 1. c. 3. n. 244. Beſold ad l. 9. tit. 1. libr. 1. D. n. 7. Sand. libr. 4. tit. 1, def. 14. & tit. 8. def. 7. & libr. 2, tit. 5. def. 109. Perez. Cod. Teſtam. n. 22. Chriſtin. ad Mechlin. tit. 16. artic. 39 idem vol. 2. deciſ. 59. & in Prælud. ad Mechlin. n. 53. Coren obſ. Cur. ſuprem. 20. p. 77. Perez. Cod. Teſtam. n. 22. Groenw. ad Grot. introd. jur. Holl. part. 26. libr. 2. in fin. Rodenb. tract. de jure conjug. cap. 5. tit. 2. p. 98.*

5. Quid ſi inter immobilia reperiatur feudum, an feudi ratione ſpectabitur ſtatutum rei ſitæ, an curiæ feudalis, an rei, à quâ dependet feudum? Reſp. etſi feudi natura reſpiciat ſuum principium, ut videatur attendendum rei ſtatutum à quâ tenetur: quia tamen membra regi debebunt ſecundū loci conſuetudinem, ubi ſita, nec ſtatutum rem afficere poteſt,

DD. Cod. Ne filius pro patre. Besold. in Polit. tract. de Jurisd. Academ. Mev. ad jus Lubecense. quaest. Prelim. 3. num. 1. & num. 24. ibidemque alii allegati.

3. Verum, an non Academici cives, (qui subditi non sunt, ut dictum, si personas intueamur, etiam res mobiles, quae conditionem personarum comitantur,) subesse cogentur statutis, idque ratione bonorum immobilium, in loco domicilii Academiae sitorum? Respondeo, cum civium Academicorum privilegia tantum sint personalia: quod ibidē immobilia non praesumantur possidere, cum pleriq; sint exteri; in quorum potissimū gratiam illa privilegia sunt concessa. Neque ullo privilegio constet immobilia territorii, juri civitatis esse exempta. Dicendum est, eos immobilium ratione statutis loci domicilii subjectos esse. *Arg. l. ult. D. de jurisd. Authēt. Habita Cod. Ne filius pro patre. Ex parte Pingizerus quaest. Saxonic. 29. num. 40. & seq.* Eam tamen sententiam usu multorū locorum abrogatam esse, *scribit Mev. in quaest. Prelim. 3. num. 30. Ad jus Lubec.* vid. *Richterum ad d. Auth.*

4. Quid de Principe dicendum, anne cum statutis locorum subjectum judicabimus? Resp. Quia cessante jurisdictione, etiam cessat statutum. Nec quispiam inferiorum Principem legibus, adeoque nec suae jurisdictioni subjecit. Nec superior inferioris mandato ligatur. Etiam in generali sermone com-

muniter

muniter non censetur esse comprehensa persona loquentis. Sequetur Principem statutis obligatum non esse, licet in civitate contraheret, aut domicilium foveret. Idem quod ministris, & universo Principis famulitio DD. applicatum volunt. Nisi tamen vel sponte se subjecerit Princeps, vel statuta quid contineant juri divino & naturali conforme, id est, honestatem naturalem. *l. 18. D. de Minor. l. 4. D. de Recept. Arbitr. l. 19. Cod. de Testamen. §. fin. Instit. quibus mod. Testam. infirm. l. 14. D. de jurisd. l. 4. Cod. de leg. - Argum. l. 2. Cod. de Offic. Magistr. milit. l. 1. in fin. Cod. Si quacunque præd. potestat. in v. cum suam, suorumque domin. inquisitio. Cod. de Solut. l. 4. Cod. de leg. Andr. de Exea in Repet. jur. canon. tom. 2. in c. canonum statuta, de Constit. p. 189. n. 248. Petr. Heigius part. 2. quæst. 25. per totum. Menoch. libr. 2. Præsumpt. 5. Imbert. instit. Forens. libr. 1. cap. 1. in comment. Peck. de jur. sistend. cap. 22. num. 21 & seq. Christin. ad Mechlin. in Epilog. num. 25. Zoes. D. de Princip. Constit. num. 38.*

5. An igitur & nobiles statutis suæ civitatis, tenebuntur? Resp. Si incolæ sint civitatis ipso incolatu, nisi exemptionem jure certo docere possint, non tantum ratione bonorum, verum etiam ratione personarum, ejus loci, ubi habent domicilium, & jurisdictionem, & statuta agnoscere tenentur. Quod in tantum verum est, ut nullis civitatis

oneribus sint exempti; etiam propter munera sibi impositâ, quæ subire detrectant, pœnâ quâ pecuniariâ constringantur: *l.* 3. §. 1. *l.* 16. *D. de Muner. & Honor. l* 10. *D. de Vacat. & Excus. Muner. l.* 9. *Cod. de Excus. Muner. l.* 3. *Cod. de quibus muner. nulli lic. l.* 1. *Cod. de Decret. Decur. super Immun. Novell.* 15. *cap.* 1. & 6. *in fin. Merul. lib.* 4. *Prax. civil. dist.* 2. *tit.* 1. *cap.* 5. *Baptist. Cesar. Consil. Illustr.* 70. *part.* 2. *Christin. decis.* 102. *volum.* 1. *Mev. quæst. Prælim.* 4. *ad jus Lubec.*

6. Verum an unquam statuta, verbi gratia prohibitoria, aut præcipientia subditos obstringent, aliquid extra territorium committentes? Respondeo, quemadmodum lex omnes Imperio subjectos ligat, ubicunque locorum versentur, & ideo etiam ab iis, qui forte in peregrinatione hærent observari debet: ità etiam statutum nonnunquam obligat subditos extra territorium, præsertim si id exprimatur, ne quid sub pœnâ, extra territorium committant. *Argum. Init. v. Nam cum decederet in Africa. & v. propter magnas. Instit. de Codicill. l.* 13. *D. qui testam. facere poss. l. fin. D. de decret. ab Ordin. faciend. l.* 2. *l. Mercatorem* 4. *Cod d. Commerc. & Mercator. Alexander. Consil.* 41. *libr.* 6, *Baldax. de Angel. in Prato super primo libr. Cod. ad l.* 3. *de legibus. Peck. de jur. sistendi cap.* 8. *Christin. ad ll. Mechlin. tit.* 12. *artic.* 9. *num.* 7. *vid. tamen hic Gabriel. comm. opinion. libr.* 6. *conclus.*

cluſ. 8. *ibidemque varias limitationes.* vid. mea antecedentia.

7. Unde quæſitum, an ſi ſtatutum diſponat, ne concives invicem judicio conveniant extra territorium; quale eſt conceſſum Brabantinis, læto introitu, Philipp. II. Hiſp. Regis, quale etiam apud Hollandos, alioſque obtinet; aliquid operetur extra territorium ſtatuentis? Reſp. Si ſpectemus concives invicem extra Provinciam ſiſtentes; eo uſque effectum ſortietur hoc ſtatutum ut concives in loco ſtatuentis mandato pœnali impetrato invicem ad hoc cogant, ut refuſis expenſis, liti extra territorium inchoatæ renuncient. Id quod etiam obtinet ſecundum auream bullam *Caroli IV. verb. cum per duos Romanos Imperat.*, ubi quia omnes uni ſubſunt Imperatori, actus in contrarium declaratur nullus. Quod ſi ſpectemus judices exteros, ſtatutum nihil operabitur quoad illos, quia illi extra territorium ſtatuentis, adeoque inſuper habito tali ſtatuto, adhuc arreſtum perſonæ, admittent. Ut id ipſum de re arreſtanda, multo magis ſit dicendum; niſi obſtent concordata. Et quia extra territorium jus dicenti, impune non paretur. Et quia actio realis in loco rei ſitæ intentari poteſt. Et quia tale ſtatutum, quod meo judicio admodum anomalum, non facile ad correctionem juris civilis eſt extendendum, ſi in ordine ad cives ſtatuentis adhuc aliquid operetur. *l. ult. D.*

de jurisd. l. ult. Cod. Ubi in rem act. l. 38. *D. de jud. Tiraq. de jure Primog. q.* 48. *n.* 7. *Zanger. de Except. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 259. *n.* 283. 284. *Aurea bull. Carol. V. de ann.* 1530. *Latus introitus Philipp. II. Hisp. Reg. artic.* 24. *&* 32. *Vivien. in comm. ad lat. introit. prolog.* -- *vid. Jason. Consil.* 201. *num.* 16; *vol.* 2. 4. *Panorm. in cap. ex pacto* 31. *de verb. signif. num.* 2. 3. *Matth. Wesemb. cons.* 201. *per totum. Nicol. Everhard. cons.* 45. *n.* 4. *Sententia in Hollandiâ lata de ann.* 1549. *Mart.* 12. *Grot. Antiq. Batav. cap.* 5. *p. mihi* 36. 37. *Berlich. decis. aurear. part.* 2. *dec.* 245. *Mevius ad jus Lubec. lib.* 5. *tit.* 3. 4. *art.* 4. *n.* 8. Itaque in Vianensi Camerâ intelleximus. ann. 1660. dec. 19.

8. Hinc si statutum dictet; quæ communis est opinio, ut proprietarius pro quolibet animali, in territorio nato, aliquid persolvere debeat, obligabitur ad solutionem summæ impositæ, licet animal prægnans extra territorium portaverit, ut ibi pareret. Commissum quippe in fraudem statuti extra territorium, ligat subditum, ad pœnam in territorio subeundam. *l.* 2. *Cod. de Eunuch. Bartol. in l. satis. n.* 13. *Cod. de Agricol. & censit. allegat. à Baldax. de Angel. Neapol. in Prato super* 1. *libr. Cod. ad l.* 3. *Cod. de legibus. Gabriel. comm. opin. libr.* 6. *conclus.* 8.

9. Quæ etiam ratio est, quod statutum valeat, & omnino subditos constringat, etiam

am extra territorium, quo iisdem interdicitur, ne vel molendinis extra jurisdictionem civitatis positis, utantur, vel cauponas extra territorium exercitas, ubi cervisia vili venditur, frequentent. Est enim statutum, quasi personale, saltem pœnale, quod ligat subditos territorium exeuntes, ratione pœnæ eidem appositæ. *Arg. l. 2. Cod. de Eunuch. l. 2. 4. Cod. Comm. Mercat. Alex. vol. 2. consil. 211. in fin. Præf. Everhard. consil. 45. vid. & à me alleg. superius in cap. de Stat. divis. Diss. ex parte Hartman. Pistor. observat.* 200. post alios ibidem allegatos.

SECTIO NONA

CAPUT PRIMUM.

1. *Quis ordo servandus in effectubus statutorum comparatis?*
2. *Si contentio de re, aut in rem actione, aut de actione personali, sed in rem scriptâ, quale spectandum statutum?*
3. *Quale in successione ab intestato?*
4. *Quale in successione testamentariâ?*
5. *Quale si bona sint feudalia?*
6. *Feuda per omnia patrimonialibus non comparantur.*

7. *Quale,*

7. *Quale, si de missione in possessionem feudi?*

8. *Quale, si de bonis mobilibus, controversia?*

9. *Quid statuendum, casu quo duobus in locis quis habet domicilium?*

10. *Casus deciditur, quo jure Aesdonico & Scabinico, in mobilia succeditur, ratione statuti loci, ubi quis moritur.*

11. *Quale statutum spectandum, si de nominibus & actionibus contentio?*

12. *Traditur casus exceptus.*

13. *Quale spectandum statutum, si de annuis reditibus contentio?*

14. *Quaenam mobilium aut immobilium veniant nomine?*

1. HActenus explicui, & quidem facili negotio statutorum effectus absolutos; sunt etiam difficultates evolvendæ, circa effectus statutorum comparatos; dum variorum locorum statuta dissonantia, circa unam eademque rem, vel personam, vel negotia, concurrunt; quæ longe prioribus sunt explicatione difficiliores. Quoad tamen fieri poterit, plerasque ex quibus de cæteris facile judicandum, in ordinem redigam, sicque me præstitisse,

præstitisse, quod ante me forte non alius, judicabit ille, qui extra partes constitutus mea legerit, & perlegerit accurate. In quibus ne quid intactum maneat, hanc servabo methodum: ut agam. 1. De negotiis realibus. 2. De Solemnibus, negotiorum. 3. De personalibus statutis. 4. De causis judicialibus. 5. De delictis, eorumque pœnis.

2. Quid si itaque contentio de aliquo jure in re, seu ex ipsâ re descendente? vel ex contractu, vel actione personali, sed in rem scriptâ? An spectabitur loci statutum, ubi dominus habet domicilium, an statutum rei sitæ? Resp. Statutum rei sitæ. Ut tamen actio etiam intentari possit ubi reus habet domicilium, Idque obtinet, sive forensis sit ille, de cujus re controversia est, sive incola loci, ubi res est sita. *l. ult. D. de jurisd. l. pupillo. D. Tutor. & Curat. dat. l. venditor. §. si constat. D. comm. prædior. l. rescripto. in fin. D. Muner. & honor. l. an in totum. Cod. de Ædif. Privat. tit. Cod. Ubi in rem actio. l. certa summa. Cod. de Jure fisci. libr.* 10. *Alderan. Masc. de interpret. statutor. concl.* 6. *n* 101. 102. *& seqq. vid. Choppin. ad Paris.* 2. *tit.* 5, *n.* 21. 22. *Barbos. ad l.* 65. *D. judic. n.* 152. *& seqq.*

3. Quid si circa successionem ab intestato, statutorum sit difformitas? Spectabitur loci statutum, ubi immobilia sita, non ubi testator moritur. Unde primogenitus in Angliâ, tantum patri succedit, ratione bonorum

rum Anglicanorum. Ratione bonorum in Belgio jacentium, pari jure cum fratribus concurret, nec gaudebit jure præcipui, nisi in specie id illi deferat statutum, mobilium quorundam ratione. *Arg. ll. allegatarum. Covarr. de Sponsal. part. 2. c. 7. n. 8. Gabriel. comm. opin. libr. 6. de Statut. conclus. 9. ibique varii. Gilken. ad init. Tit. Cod. de Summ. Trinit. n. 78. & seqq. & n. 83. 84. Barbos. ad l. hæres absens. §. proinde. in articul. de foro ratione rei sitæ, per totum. D. de Judic.* vid. de illo Angliæ statuto, ejusque explicatione distinguentem, sed perperam, *Bertachin. tractat. de Episcop. 2. part. libr. 4, q. 18. n. 50. vol. 5. tractat. Martinum Laudensem. de Primogen. q. 28. vol. 6. tractat. Prolixe Johann. le Cirier de Primogen. libr. 2. q. 6. 7. 8. fol. 175. vol. 8. tractat. Grav. 2. conclus. 123. Matth. Stephani de jurisd. 33. n. 54. Bacchov. ad Treutl. 1. disp. thes. ult. litt. e. Mascard. d. concl. 6. n. 203. & seqq.* Ubi casum excipit, quo statuto expresse cautum est, ne forensis ita ut municeps succederet, *n.* 207. diss. *Schultet. 1. quæst. pract. 24. n. 5. & seqq.* qui domicilii locum vult spectari, *per l. 50. D. Pet. hæred. Neque obst. l. 28. Cod. Episc. Cleris.* Quia omnes suberant uni imperatori; nec dicam quod etiam favor piæ causæ quid operetur.

4. Quid si testamento bona immobilia relicta, diversis subjaceant statutis? Idem dicendum; nihil enim interest, testatus quis an

an inteſtatus decedat, ut locus ſit regulæ: extra territorium jus dicenti, impune non paretur. *l. ult. D. juriſd.*

Ut immobilia ſtatutis loci regantur, ubi ſita, *DD. ad l. 1. Cod. de Summ. Trinit.* prolixe *Johannes le Crier. de Primogenitura. q. 6. 7. 8. 9. libr. 2. vol. 8. Tractat. Coraſ. de juris arte. p. 3. c. 13. Gail. 2. obſ. 124. Mynſing. cent. 5 obſ. 19. Cravett. conſil. 30. n. 3. part. 1. Burgund. ad Flandr. tract. 6. & 7. Argentr. ad Brittann. art. 218. n. 24. 25. Hartman. Piſtoris obſ. 55. n. 1. Bocer. Claſſ. 1. diſp. 3. n. 44. Coler. Proceſſ. execut. p. 1. c. 3. n. 244. Beſold ad l. 9. tit. 1. libr. 1. D. n. 7. Sand. libr. 4. tit. 1. def. 14. & tit. 8. def. 7. & libr. 2. tit. 5. def. 109. Perez. Cod. Teſtam. n. 22. Chriſtin. ad Mechlin. tit. 16. artic. 39 idem vol. 2. deciſ. 59. & in Prælud. ad Mechlin. n. 53. Coren obſ. Cur. ſuprem. 20. p. 77. Perez. Cod. Teſtam. n. 22. Groenw. ad Grot. introd. jur. Holl. part. 26. libr. 2. in fin. Rodenb. tract. de jure conjug. cap. 5. tit. 2. p. 98.*

5. Quid ſi inter immobilia reperiatur feudum, an feudi ratione ſpectabitur ſtatutum rei ſitæ, an curiæ feudalis, an rei, à quâ dependet feudum? Reſp. etſi feudi natura reſpiciat ſuum principium, ut videatur attendendum rei ſtatutum à quâ tenetur: quia tamen membra regi debebunt ſecundũ loci conſuetudinem, ubi ſita, nec ſtatutum rem afficere poteſt,

potest, extra statuentis territorium jacentem: etiam loci statutum, ubi feudum reperitur spectari debebit. Regula quippe generalis est, nec ullibi feudum excipitur. *l. ult. D. jurisd. & tit. Cod. Ubi in rem actio. Clem. 1. de Rescriptis. Bald. Angel. ad d. l. ult. gloss. in l. qui filium. §. Sabinus. D. Ad Trebell. Tiraq. tom. 2. de jure Primog. q. 50. n. 2. & de Retract. tit. 1. §. 26. gloss. 3. n. 20. & seqq. Chassan. ad Burgund. tit. de feudis. Rubric. 3. §. 7. in textu. & secundum ipsius naturam. p. 538. Imbert. in Enchir. verb. consuet. regionis. Boerius. ad Bituricens. tit. 3. §. 2. gloss. 2. Neost. de feud. Holland. success. c. 6. n. 29. 30. 31. vid. Christin. volum. 6. decis. 48.*

6. Non tamen probo quorundam rationem, qui ideo censent & feudum statuto loci ubi situm est, regi, quod de moribus patrimonialibus annumeretur. Quia licet nonnulli feudum velint ad instar patrimonii, ut *Burgund. ad Flandr. tract. 3. n. 18. 19. Neost. feud. Holl. c. 1. in fin. Zoes. D. Contr. Empt. n. 17.* Id tamen non per omnia procedit, ut particula *fere*, adjici debuerit, secundum *Sand. de feud. Gelr. tract. 1. cap. 1. n. 3. & tract. 2. tit. 1. c. 1. n. 14. p. 271. Goris. Adv. 3. c. 7. n 7.*

7. Si tamen de missione in possessionem bonorum feudalium controversia; an statuta domus mortuariæ, an rei sitæ spectanda, disquiritur? Resp. Reformatores Zutphanien-

Zutphanienses ɛrespexerunt locum domicilii, Transisulani, locum rei sitæ, ut in quæstione propositâ, mores varient. *vid. Sand. ad consf. feud. Gelr. tract. 3. c. 1. §. 4. n. 21.*

8. Verum an quod de bonis immobilibus dictum, idem de mobilibus statuendum erit? Resp. Quod non. Quia illorum bonorum nomine nemo censetur semet loci legibus subjecisse. Ut quæ certum locum non habent, quia facile de loco in locum transferuntur, adeoque secundum loci statuta regulantur, ubi domicilium habuit defunctus. Nisi tamen perpetui usus gratiâ ex destinatione patris familias in uno loco manere debeant; quo casu immobilibus comparabuntur. Vel nisi arresto inclusa, de moribus, ibi censeantur esse, ubi detinentur, non tamen in ratione succedendi. Vel nisi secundum jus antiquum Hollandicum bona mobilia dirigantur ad successionem statuti loci illius, ubi quispiam supremum diem clausit; licet forte ibi transiverit tantum, aut ad animi relaxationem semet eo contulerit. *l. ex facto. 35. verb. 3. 4. D. Hæred. instit. l. 32. D. de Pignor. & Hypothec. l. 89. D. de leg. 3. l. 19. §. 2. D. de Judic. l. 1. & 2. Cod. de Rer. & verbor. signif. Tiraquell. de jure primog. q. 47. 48. 49. Gail. 2. obs. 124. n. 18. Burgund. ad consf. Fland. tract. 1. n. 36. & tract. 2. 32. Sand. libr. 4. tit. 8. def. 7. Petrus Wesemb. consil. 1. n. 65.*

n. 65. *Molin. ad Parif.* §.33. *Gloff.* 1. *n.* 86. *Choppin. de Moribus Parif. l.* 1. *tit.* 1. *n.* 4. & *libr.* 2. *tit.* 5. *n.* 21.22. *Everhard. confil.* 206. *Argentr. ad Brittann. art.* 218. *gloff.* 6. *n.* 24. *Bocer. Claff.* 1. *difp.* 3. *Befold. ad l.* 9. *D. de juft.* & *jur. n.* 7. *Chriftin. vol.* 2. *decif.* 59. & *ad ll. Mechlin. tit.* 16. *artic.* 39. *Mev. quaeft. Praelim.* 4. *num.* 26. *Anton. Matth. tract. de Auction. libr.* 1. *c.* 21. *n.* 41. & *Auctar. de divort. leg.* & *ufus. n.* 58. *poft fucceff. Groenw. ad Grot. introd. juris Holland. part.* 26. *libr.* 2. *in fin. vid. mea. cap. de divif.* Stat:

9. Occafione præcedentis difficultatis, duæ fubjungendæ quæftiones. Primo, quid ftatuendum foret, cafu quo quifpiam duobus in locis haberet domicilium? Refpondeo, etfi de jure Romano in concurfu loci originis, & domicilii, potior effet ratio originis, quam quidem domicilii; ut illic potiffimum quis effe intelligeretur, faltem reputaretur. *l. cum fatis. in Princ. Cod. de Agric. cenf. Boer. decif.* 13. *n.* 49. *Barbof. ad l.* 19. §. *proinde artic. de foro ration. origin. n.* 36. *ibique plures. Qui d. l.* 19. *fin.* §. *n.* 61. & *feqq. diftingunt.* Quia tamen de moribus locus originis non confideratur & amiffus cenfetur. fi quifpiam per annum & diem alibi fe contulerit, animo domicilium figendi, nec in loco originis foverit domicilium. Dicendum videtur, fi duobus in locis habuerit domicilium, alterum alteri non prævaliturum. Atque adeo fecundum

dum statuta cujusque loci, mobilia ubi sita ex destinatione patris-familias dirigenda esse. Uno tamen casu excepto secundum naturam juris Aesdonici, quo ad successionem loci diriguntur mobilia, ubi qnis obiit, non ubi domicilium habebat defunctus. *l.* 17. §. 3. *D. Ad Munic. Choppin. ad Mores Parisiens. libr.* 1. *tit.* 1. *num.* 11. *Burgund. ad consuet. Flandr. tract.* 2. *num.* 1. 2. *Gail.* 2. *observ.* 36. *Mev. ad jus Lubec. libr.* 3. *tit.* 1. *art.* 10. & 11. & *post illos. Ad Grot. introd. jurispr. Holland. libr.* 2. *part.* 26. *Groenw. in not. Christ. Rodenb. cap.* 2. *tit.* 2. *alleg. tract.* Vid. tamen de foro ratione originis, quod moribus vix obtinet, *Barbos. d. l.* 19. *art. de foro origin.*

10. Unde secundo quæsitum in hypothesi, num si Roterodami habitans impubes, ubi pater filio non succedit secundum jus Scabinicum, sese Leidam conferat, ubi pater secundum jus Aesdonicum filio succederet, ibique in fata concedat, jus Leidense, num vero Roterodamense sit spectandum? Respondeo, licet communiter spectetur statutum loci, ubi bona immobilia sita sunt, quoad successiones tam ab intestato, quam ex testamento, uti idipsum fuit probatum per ll. & DD. allegatos disquisitione superiori. Et locus statuti, quoad bona mobilia, ubi defunctus habuit domicilium. Quia tamen secundum jura Aesdonica & Scabinica id speciale est, ut

quoad

quoad bona mobilia ſpectetur loci ſtatutum, ubi quis defungitur: ideo non ſecundum jus Roterodamenſe, ſed potius Leidenſe, pater ratione mobilium filio ſuccedet. Niſi tamen, qui caſus notandus eſt, pupillus vel ſine tutorum conſenſu, ſeu cameræ pupillaris, ſeſe Leidam contulerit; & id ipſum videatur in fraudem ſtatuti factum. Quo caſu ſtatutum Roterodamenſe ſuas vires obtinere deberet. *Conſultat. juriſconſ Batav. part. 1. conſil. 152. per ibidem allegatos. Bartol. Panormit. Boër. Maſcard. vid. caſum ſimilem in cauſa teſtati apud Peckium de Teſtam. Conjug. lib. 4. cap. 29. num. 2. Groenweg. in notis ad Grot. introd. jur. Holl. libr. 2 part. 26. in fin. vid. & in ſimili Chriſt. Rodenburch d. tract. cap. 1. num. 5. & cap. 2. part. ult. tit. 2. Simon van der Leeuwen Paratit. jur. noviſſ. lib. 3. part. 3. cap. 4. num. 3.*

11. Verum, quid de nominibus & actionibus ſtatuendum erit? Reſpondeo, quia proprie loquendo, nec mobilium nec immobilium veniunt appellatione. Etiam vere non ſunt in loco, quia incorporalia. *l. 3. in init. D. pro ſocio. l. Gajus. 86. in princ. D. leg. 2. init. inſtit. de Rebus corpor. & incorp.* Ideo non ſine diſtinctione res temperari poterit. Aut igitur realis erit actio, tendens ad immobilia, & ſpectabitur ſtatutum loci ſitus immobilium. Aut erit actio realis ſpectans mobilia, & idem ſervandũ erit quod de mobilibus

libus dictum est. Aut erit actio personalis sive ad mobilia, sive ad immobilia pertinens; quæ cum inhæreat ossibus personæ, statutum loci creditorum æstimari debebit. *l. si quis ergo casus. D. de Pecul. l. 3. D. pro socio. l. 47. §. 2. D. Admin. tutel. l. 100. D. de solut. Alex. cons. 16. libr. 1. n. 2. 3. Peck. de Testam. Conjug. libr. 5. c. 30. n. 3. Petrus Wesemb. cons. 1. n. 67. Mev quæst. Prælim. 6. ad jus Lubec. n. 25. & seq. Michael Nizol. Alleg. 19. n. 55. vid. Sand. 4. tit. 4. def. 6. per tradita à Covarr. 2. variar. Resol. 3. Christin. vol. 2. decis. 60. Decis. Capell. Tholos. 316.*

12. Nonnunquam tamen quantum ad onus administrationis, curam & sollicitudinem, ex patrimonio loci contractus censentur, vel ejus loci, in quem destinata est solutio, de quibus in seqq. *vid. tamen Salicet. ad l. 1. Cod. sum. Trinit. n. 14. in med.*

13. An quod de actionibus, etiam de annuis reditibus statuendum erit, quos moriens in diversis reliquit Provinciis, ubi variant, statuta? Respondeo, licet Besoldus illorum nomine velit neminem dici posse subjectum: quia tamen adinstar actionum vel mobilibus vel immobilibus annumerari poterunt, etiam adhibitâ subsequenti distinctione terminanda erit quæstio. Vel enim talium redituum nomine sunt affecta immobilia, id est super immobilibus sunt constituti, & immobilibus erunt adscribendi, adeoque statu-

tum loci situs spectabitur, vel immobilia affecta non sunt illis reditibus, tumque mobilibus poterunt accenseri, atq; adeo statutũ loci personæ, cujus illi sũt reditus, inspici debebit.

An vero reditus annui à Provinciis, vel civitatibus debiti, immobilibus sint annumerandi, non id ausim affirmare, licet sint qui id tueantur; quod ea sententia curiarum arrestis sit confirmata. Etiam nuperâ ordin. Ultraj. decis. Ann. 1659. April. 14. artic. 12. Malim tamen (neque enim hæc ordin. nostrorum constitutio ubique obtinet) distinguere inter illos reditus, quorum nomine 40. nummus solvitur, & quorum nomine nihil penditur. Ut illi immobilibus, hi mobilibus sint annumerandi. *Arg. l. pen. Cod Agricol. Censit. vid. Boër. quæst. 119. Sneidwin. ad §. retinendæ. instit. de interdict. n. 7. & seq. Gail. 2 obs. 11. Radelant. decis. Cur. Ultraj* 88. & 116. *Petrum Wesemb. Consil.* 1. Qui tamen inter præteritos & futuros reditus distinguit. *n.* 53. & *seqq.* Vid. *Anton. Matth. tract. de Auction. libr.* 1. *cap.* 3. *in fin. Christin. vol.* 2. *decis.* 61. *Rodenb. de Jure Conjug. tit.* 2. *c.* 2. *p.* 34. 35. *n.* 3. *Paulo aliter Peck. libr.* 5. *de Testam. conjug. cap.* 30. *n. fin. in fin, ibique varii.*

14. Quando autem actiones vel reditus annui, vel servitutes & jura, mobilium aut immobilium nomine veniant, explicat *Gabriel comm. opin. libr.* 6. *de verb. signif. concl.* 7. 8.

Et

Et quænam mobilibus vel immobilibus sint annumeranda? Determinant varii: ut *Tiraquell. de jure Primogen. q. 47. 48. 49. usque ad p. 64. versum Chassan. ad Burgund. Rubric. 10. §. 1. verb.* son heritage *n. 8. Argentr. ad Brittann. artic. 60. Gloss. 3. n. 7. Ann. Robert. 3. Judic. 9. Francisc. Sarmient 6. select. interpr. 15. Choppin. de Moribus Paris. libr. 1. tit. 1. per totum. Johan. le Cerier. de Primogen. q. 6. 7. 8. 9. libr. 2. Montan. de Tutel. c. 33. n. 123. Barbos. collect. in Cod. ad l. 14. n. 5. 8. Cod. Sacros. Eccles. Tessaur. decis. 160. Cujac. Parat. Cod. in quibus caus. cessat, long. tempor. præscr. & ad tit. 2. libr. 1. feud. Goris ad consuet. Velav. c. 13. art. 4. gloss. 1. p. 210. & c. 14. p. 213. Zoes. D. Rer. divis n. 5. 6. & D. Adq. Domin. n. 74. Herbajus. Rer. quot. c. 18. Mev. ad Lubec. part. 1. qu. 6. n. 25. & libr. 1. tit. 10. art. 6. n. 70. Anton. Matth. disp. 2. de Servit. n. 6.*

SECT. IX. CAP. II.

1. *Quid si quis testetur in loco domicilii, adhibitis solemnibus loci, ubi res sita?*
2. *Quid si quis testetur secundum sui loci solemnia?*
3. *Quid si forensis secundum loci statutum testamentum condat, ubi tantum hospitatur?*

 4. *Quid*

4. *Quid si in fraudem statuti alibi testamentum condat?*

5. *Quid si forensis cum virgine matrimonium ineat, an contrahere censebitur secundum statutum patriæ virginis?*

6. *Quid si de lucro dotis contentio, cujus loci spectandum erit statutum?*

7. *Quid si maritus domicilium transtulerit, an prioris an posterioris spectandum erit statutum?*

8. *Quid si statutum loquatur de hypothecâ, competenti uxori in mariti bonis?*

9. *Quid si de contractibus propriè dictis eorumque solemnibus contentio? Ubi & variæ exceptiones.*

10. *Quid si de contractus naturâ, deque iis, quæ eum comitantur, sit contentio?*

11. *Quotuplex sit locus contractus?*

12. *Quis locus spectandus ratione effectus seu complementi contractus?*

13. *Quid si alternative in plura loca destinata sit solutio?*

14. *Quid si de litteris cambii incidat quæstio?*

15. *Quid si de valore nummorum contentio?*
16. *Quid si credita sint* 10. *dolia vini Aurelianensis, Amsterodami solvenda?*
17. *Quid si pupillo dandus sit tutor?*
18. *Quid si curator bonis dandus?*
19. *Quid si rationes sint reddendæ?*
20. *In integrum restitutione petitâ, quale statutum spectandum?*
21. *Quid si mulier adversus dotem velit restitui?*

1. VErum, quid de Solemnibus, in negotiis, adhibendis, statuendum erit si locorum statuta discrepent? Finge quempiam testari in loco domicilii adhibitis solemnibus rei sitæ, non sui domicilii, valebit ne testamentum ratione bonorum alibi sitorum? Resp. quod non. Neque enim aliter testamentum valere potest, quam si ea servetur solemnitas, quam requirit locus gestionis. Argum. *l. fin. Cod. Testam. l.* 1. *Cod. Emanc. Gudelinus de jure noviss. libr.* 2. *c.* 5. *Perez. Cod. de Testam. n.* 21. *vid. Mev. quest. Prælim.* 6. *n* 8. *ibique alii. Rodenb. de jure conj. c.* 3 *tit.* 2. *n.* 2. *& c.* 4. *tit.* 2. *n.* 4.

2. Quid si quispiam testetur secundum solemnia sui loci, puta coram notario & duo-

bus testibus, an vires capiet testamentum ratione bonorum, extra territorium statuentis jacentium, puta in Frisiâ, ubi plures solemnitates requiruntur? Aff. Idque procedit sive testator domicilium prius retinuerit, sive alio transtulerit. Arg. *l. fin. Cod. Testam. l. fin. D. Testam. Milit. l. 27. Cod. Donat. Gail. 2. obs. 123. Mynsing. 5. Observ. 20. Salicet. Cod. Summ. Trinit. l. 1. n. 8. in fin. Gabriel. comm. opin. libr. 6. de Consuet. concl. 2. ibique varii, cum limitationibus. Baptista Villalobos in tom. comm. opin. verb statutum. p. 354. Johannes Bertachin. de Episcop. libr. 4. part. 2. quaest. 18. n. 45. Peck. de Testam. conjug. libr. 4. c. 28. n. 9. Covarr. de Sponsal. p. 2. c. 7. n. 8. Matth. Stephani. 1. de jurisd. c. 33 n. 54. Bocer. class. 1. disp. 3. n. 43. Gilken. ad l. 1. Cod. Summ. Trinit. n. 16. 58. Burgund. ad cons. Flandr. tract. 6. Radel. decis. 126. Hanon. ad instit. disp. 7. n. 5. Zoes. D. qui Testam. facere poss. n. 49. Perez. Cod. de Testam. n. 22. Rodenb. de jure conjug. p. alter. tit. 2. cap. 3. n. 1. Dessel. in notis ad Zoes. instit. de Testam. ordin. n. 16.* vid. *Fachin. diss. 5. centr. 91.*

3. Quid si forensis secundum loci statutum testamentum condat, ubi tantum hospitatur, an valebit alibi, ubi vel immobilia, vel domicilium habet. Respondeo, quod ita. Cum enim hic agatur de actus solemnitate, quæ quoscunq; obligat in loco negotium aliquod gerentes, etiam obligabit forensem ibi disponentem,

nentem, si suam dispositionem, vel suum actum velit utilem; licet non præcise liget eundem. Statutum quippe circa solemnia nec est in rem, nec in personam, sed mixti generis: quod etiam obligare forensem ibi, ubi quid gerit, in capite de statutorum divisione fuit explicatum. Nisi tamen privilegii loco aliquid datum sit civibus, exclusis extraneis. *Arg. l. 7. D. de Reg. jur. l. ult. D. Testam. Milit. l. ult. Cod. de Testam. Bartol. in l. 1. Cod. Emanc. liberor. Alexand. consil. 44. vol. 5. Gail. 2. obs. 123. Boër. ad Bituric. tit. 8. §. 4. p. 119. post Bartol. Baldum. aliosque. Sicbard. in l. 9. Cod. de Testam. n. 10. Bocer. class. 1. disp. 3. n. 43. diss. Oldrad. consil. 248. Cujac. 14. obs. 12. Burgund. ad Cons. Flandr. tract. 6. Besold. ad l. 9. tit. 1. libr. 1. D. n. 5. 6. Gothefr. ad l. ult. D. de Jurisd. Gilken. ad l. 1. Cod. Summ. Trinit. n. 60.*

4. Si tamen quispiam, ut evitaret solemnitatem loci sui domicilii, in fraudem talis statuti extra territorium se conferat, ejus testamentum non valere, existumarem. *Aretin. Bald. & alii apud Gabriel. Commun. Opin. libr. 6. de Statut. conclus. 8. n. 21 22.*

5. Verum ad pacta & contractus memet conferam, Ubi principio inquirendum, de pacto seu contractu nuptiali, an si forensis matrimonium ineat cum virgine non suæ civitatis, contrahere censeatur, secundum suæ patriæ statuta, an domicilii virginis?

Respondeo, quia mulier quæ in matrimonii leges consensit, judicatur respicere domicilium mariti, in quod deducenda; & non simpliciter dicitur quis esse in loco, in quo corporaliter consistit, sed in quẽ fertur animi destinatione, quomodo & domicilium mutari dicitur. Potius secundum illius domicilii leges censebitur contraxisse, quam secundum leges loci ubi ipsa viro jungitur & domicilium habet. Nisi tamen maritus in domicilio uxoris contrahat animo ibidẽ commorandi, quo casu forte pro naturali cive censendus. Vel nisi expresse pactis antenuptialibus aliter fuerit conventum. *l. nihil.* 2. *D. Captiv. l.* 65. *D. de judic. ubi Costal. Argum. l.* 35. §. 3. *D. hered. instit. l.* 32. *in fin. D. de Pignor. & Hypoth. l.* 1. §. 32. *D. depos. DD. varii apud Lambert. Goris Adv. juris part.* 1. *c.* 6. *n.* 3. *& seq. Barbos. ad l.* 19. §. *proinde. in artic. de foro Origin. D. judic. n.* 9. 10. 11. *&* §. *fin. d. l.* 19. *n.* 70. *& seqq. & ad l.* 65. *D. judic. ubi variæ limitationes.*

6. Quid si contentio de lucro dotis incidat, an spectandum erit statutum loci contracti matrimonii, si quidem ibidẽ pacta nuptialia concepta, an domicilii mariti? Respondeo, & si forte primâ fronte videretur dicendum inspici oportere locum contractus, quod ei sese videantur subjecisse contrahentes: quia tamen in casu proposito, non tam agitur de ipso contractu, quam contractus executione,

seu

seu de loco, ad quem respexere contrahentes, is autem sit locus domicilii mariti, cui sese mulier subjecit; etiam statutum domicilii mariti respici debebit.

Idem quod dicendum, si marito, vel uxore prædefunctâ, inter superstitem & hæredes defuncti, bonorum divisio sit instituenda, *l.* 65. *D. judic. l. contraxisse. D. Oblig: Action. ibidemque Gloss. fin. l. ult. Cod. de incol. l.* 1. *Cod. de Mulier. & in quo loc. Alexand. vol.* 1. *libr.* 3. *cons.* 100. *n.* 8. *Covarr. de Matrim. p.* 2. *c.* 7. *in princ. n.* 5. *& seq. Campeg. de dote p.* 5. *q.* 20. *n.* 3. *ibique alii. Mynss.* 4. *obs.* 82. *Surd. decis.* 226. *Vivius in tom. comm. opinion. libr.* 17. *verb. Statutum. op.* 341. *Everhard. consil.* 78. *Gomes. ad l. Tauri.* 50. *n.* 75. *ubi habet aliquot limitat. Gars. de acquest. Conjug. n.* 140. *& seqq. vid. & Argentr. ad Brittann. artic.* 218. *gloss.* 6. *n.* 33. *& seqq. & potissimum n.* 45. *ibique DD. Zoes. D. de Pact. Dotalibus. n.* 14. *Perez. Cod. Rer Uxor. Actione. n* 16. *Barbos. ad l.* 65. *D. judic. Ut tamen Jason. in l.* 1. *Cod. de Summ. Trinit. n.* 24. illam communem opinionem in septem casibus limitet. *Bartol. Purpurat. Gilken. prolixe in d. l.* 1. *Cod. init. & n.* 27. *& seqq. ex prof. Roland. à Valle de lucro dot. vid. Andr. ab Exea. in c. agnoscentes. de Constit. tom.* 2. *p.* 254. *n.* 45. *& Vincent. Caroc. in c. cum quid. de Reg. jur. in* 6. *p.* 2. *limit.* 6. *Tom.* 5. *p.* 980. *& q. r. n.* 10. *p.* 962. *in Repert. jur. canon.*

 7. Quid

7. Quid si maritus alio domicilium postmodum transtulerit, eritne conveniendus, secundum loci statutum, in quem postremum sese recepit? Non equidem. Quia non eo ipso, quod domicilium transferat, censetur voluntatem circa pacta nuptialia mutasse. *Argum. D. l. 22. D. Prob.* Nisi eadem solemnitas in actu contrario intercesserit. *Arg. l. 35. D. Reg. jur. Gilken. ad init. tit. Cod. Sum. Trinit. n. 32. & seqq.* Accedit, quod illa pacta solus mutare nequeat maritus: id quod tamen posset, si per emigrationē in alium locum, ea mutarentur. Est quippe in ejus solius potestate, invitâ uxore, alio sese conferre. *l. 4. §. Proficisci. D. Off. Proconſ. l. 22. § si maritus. D. Solut. Matrim.* Ne dicam, spectari non debere in pactis antenuptialibus, incertum migrationis eventum; adeoque nec ab eventu incerto ipsa dependere, de quo per contrahentes ne quidem fuit cogitatum. *l. 9. §. fin. D. Transf.*

8. Quid si statutum loquatur de hypothecâ in mariti bonis uxori competenti; spectabiturne locus domicilii mariti, an contracti matrimonii, an rei sitæ? Respondeo, quia Bona mobilia sequuntur domicilium debitoris, quod ibidem esse intelligantur, quoad illa spectabitur, locus habitationis mariti. Quia vero immobilia reguntur locorum statutis, ubi sita; etiam quoad ea, si de æstimandâ hypothecâ, aut de privilegiis

inter

inter hypothecarios agatur, non inspiciendus erit locus domicilii, vel debitoris, vel creditoris, verum locus statuti, ubi jacent *per l. ult. D. jurisd. Burgund. ad Consuet. Flandr. tract.* 1. *n.* 6. 7. *Campeg. de dote. Septim. vol. Tract. Argentr. ad Brittan. artic.* 218. *n.* 45. *Sanden de feud. Gelr. tract.* 1. *tit.* 3. *c.* 2. *n.* 4. *Anton. Matth. de Auction. libr.* 1. *c.* 21. *n.* 35. *& seq. & num.* 41. *Rodenb. de jure conjug tit.* 2. *c.* 5. *n.* 16. *Dessel. in not. ad Zoes. instit. de Testam. ordin. n.* 16.

9. Quid si de contractubus proprie dictis, & quidem eorum solemnibus contentio; quis locus spectabitur; an domicilii contrahentis, an loci, ubi quis contrahit? Resp. Aff. Posterius. Quia censetur quis semet contrahendo, legibus istius loci, ubi contrahit, etiam ratione solemnium subjicere voluisse. Ut quemadmodum loci consuetudo subintrat contractum, ejusque est declarativa, ita etiam loci statutum. *l.* 31. §. 20. *D. Ædil. Edict. l.* 1. *Cod. Emancip. liber. l.* 32. *D. de leg. l. semper* 34. *D. Reg. jur. l.* 818. *D. locat. Bartol. ad l.* 1. *Cod. summ. Trinit. n.* 13. *Bald. n.* 93. *Salicet. Cod. eod. n.* 8. *in fin. Alexand. vol.* 3. *consil.* 100. *n.* 15. *Cravett. consil.* 271. *Chassan. ad consuet. Burgund. Rubric.* 4. §. 2. *verb. secundum generalem consuet. n.* 1. *& seq. Barbos. ad l. hares absens.* §. *proinde. D. judic. n.* 74. *& ad l.* 65.

eod. n. 104. *Anton. Matth. de Auction. libr.* 1. *c.* 21. *n.* 37.

Excipe 1. Si Princeps alibi contrahat, ut qui juris solemnibus est solutus. §. *fin. in fin. instit. injust. Rupt. irrit. testam. l.* 31. *D. de leg. Post Roman. consil.* 444. *n.* 10. *Menoch.* 3. *Praes.* 44. *n.* 19. *Roel. à Valle de lucro dot. q.* 84. *n.* 7. *Mascard. de interpret. statut. concl.* 7. *n.* 49.

Neque enim Princeps statuto à se approbato ligatur *Bartol. in l. Lucius Titius*, §. 2. *D. fideic. libert. ego in cap. de Effect. statutor.* Nisi tamen sponte semet loci solemnibus subjicere voluerit. *Arg.* §. *fin.* & *l.* 4. *Cod. de leg. Menoch.* 2. *Praes.* 5. *n.* 2.

Excipe. 2. Si contractus coram Principe fuerit celebratus, aut forte in gratiam Principis. Ratio prioris est, quia suâ praesentiâ supplet omnes juris solemnitates, *l.* 19. *in init. Cod. de Testam.* Ratio posterioris est, favor & Privilegium Principis. Sic enim Principi donatio facta non eget insinuatione licet quingentos aureos excesserit. *Nov.* 52. *c.* 2.

Excipe 3. Nisi quis, quo in loco domicilii evitaret molestam aliquam vel sumptuosam solemnitatem, adeoque in fraudem sui statuti nullâ necessitate cogente alio proficiscatur, & mox ad locum domicilii, gesto alibi negotio, revertatur. *Mascard. d. tract. concl.* 6. *n.* 134. *post Aretin. cons.* 54.

Excipe

Excipe 4. Nisi etiam extra locum domicilii velit uti statuto suæ patriæ favorabili, quoad solemnia; tũ forte contractus alibi ita gestus, ubi alia solemnia erant adhibenda, ex æquo & bono in patria, sustineretur. *Bartol. in l. imperatores §. iidem rescripserunt. D. Ad Munic. Masc d. tract. concl.* 6 *n.* 114. Atque hæc eadem, quæ de contractibus dicta, etiam testamentorum solemnibus applicari poterunt: excepto responso secundo exceptionis *secundæ. per §. fin. Instit. de injust. Rupt. irrito. vid. Jason. vol.* 1. *cons.* 48. *Matth. Gribald. in tom. comm. opin. libr.* 17. *verb. statutum. p.* 332. *Gilken. ad init. Cod. summ. Trinit. n.* 15. 16. *Gail.* 2. *obs.* 123. *Mynſ.* 4. *obs.* 82.

10. Quod si de ipso contractu quæratur, seu de naturâ ipsius contractus, seu iis quę ex natura contractus veniunt, puta fidejussione &c. etiam spectandum est loci statutum, ubi contractus celebratur, per ll. anteriores: quod ei contrahentes semet accommodare præsumantur. *adde l.* 6. *D. de Evict. Bartol. loc. cit. n.* 16. *Alexand. vol.* 2. *cons.* 37. *col.* 2. *& column.* 4. *ad fin. Surd. decis.* 13. *n.* 6. *Chassan. ad Burg. rubr.* 4. §. 2. *verb. cit. Merul. Prax. civil. libr.* 4. *dist.* 4. *sect.* 3. *tit.* 4. *c.* 3. *n.* 17. *Mevium ad Lubecens. quæst. Prel.* 4. *n.* 10.

Nisi tamen cum aliquo contrahens, sciat eum statim recessurum esse, quo casu talem

conveniri in loco contractus non oportet, nisi pro his quæ statim quis tradere tenetur. Aut nisi expresse promisit se ibi soluturum. Post *Alex. conf.* 89. *n.* 1. *libr.* 7. *Barbos. ad l.* 19. §. *proinde. D. judic. n.* 94. *ibique plures,* & *n.* 114. *n.* 134. 135. Aut nisi etiam quis reipublicæ causa transit per locum contractus, ut si sit legatus; quo casu nec in loco contractus convenietur. *d. loc. n.* 136.

Id quod etiam referri poterit ad onera contractuum, puta gabellas, & similia solvenda in loco, ubi gestum est negotium, licet res vendita alibi sita. *Bald. l.* 1. *n.* 3. *Cod. Contr. Empt.* & *alii multi apud Barbos. ad l.* 19. §. *proinde D. de Judic. n.* 77. & *seqq.*

Nisi expresso statuto cautum sit ut gabellæ in loco traditionis vel consummationis contractus sint solvendæ. *Barbos. d. l. n.* 84. & *seqq.*

Vel nisi distincta sint territoria, quæ uni Principi non parent.

11. Ne tamen hic oriatur confusio, locum contractus duplicem facio, alium, ubi fit, de quo jam dictum, alium in quem destinata solutio. Illum locum verum, hunc fictum appellat *Salicet. in l.* 1. *Cod. Summ. Trinit. n.* 4. Uterque tamen recte locus dicitur contractus, etiam secundum leges civiles, licet postremus aliquid fictionis contineat. *Barbos. ad l.* 19. §. *fin. n.* 6. 16. *D. judic.*

12. Hinc ratione effectus, & complementi ipsius

ti ipsius contractus, spectatur ille locus, in quem destinata est solutio; id quod ad modum, mensuram, usuras, &c. negligentiam & moram post contractum initum accedentem, referendum est. *l. 21. D. oblig. Action. ibique Gothefr. l. 1. in Princ. D. de Usur. ibique Gloss. l. 1. 2. 3. D. Rebus auct. judic. poss. l. 8. 18. 19. Cod. locat. l. 22. D. de Rebus credit. l. Semper in stipulat. D Reg. jur. l. in hac. D. Tritic. action. l. 65. D. de judic.* In quâ lege, meo judicio, nihil speciale. *Bartol. Purpur. Salic. in l. 1. Cod. Summ. Trinit. Gilken. ibidem, n. 22. 28, 29. Mascard. tract. all. concl. 7. n. 75., vid. Barbos. prolixe in l. heres absens. 19. §. proinde. D. judic. n. 57. & seqq. & n. 63. & seqq. & §. fin. ibid. n. 9. 10. 11. 12. & seqq. & ad l. 65. eod. n. 105.*

13. Quid si alternative in plura loca destinata sit solutio, sic ut electio sit actoris? Spectabitur statutum loci ubi quid petitur, si modo vel ibi reperiatur debitor, vel habeat ibidem domicilium. *l. 4. D. Condict. Tritic. l. 2. §. 3. D quod certo loco l. 22. D. Rebus credit. c. fin. de heret. Bartol. loc. alleg. n. 18. Salicet. ad l. 1. Cod. Summ. Trinit. n. 5.*

14. Quid si de litteris cambii incidat quæstio, quis locus erit spectandus? Is spectandus est locus, ad quem sunt destinatæ, & ibidem acceptatæ. *Argum. l. qui autem. in fin. D. Constit. Pecun. gloss. in l. 1. verb. & per*

litteras

litteras, D. Contrah. Empt. Masc. tract. all. conclus. 7. n. 72.

15. Quid si in specie, de nummorum aut redituum solutione difficultas incidat, si forte valor sit immutatus, an spectabitur loci valor, ubi contractus erat celebratus, an loci, in quem destinata erat solutio? Respondeo, ex generali regulâ, spectandum esse loci statutũ, in quem destinata erat solutio. *per d. l. 22. in fin. D. Rebus credit. l. 3. in fin. D. Rebus auct. jud. Poss. l. fin. D. Tritic. Action. l. 3. §. 3. D. Action. Empt. Bald. Angel. in l. si fundus. D. Evict. & Bald. in l. quaero. D. Solut. & in Auth. quas actiones Cod. Sacros. Eccles. Nicol. Everhard. consil. 78. post Cyn. Albericum, de Rosat. Alex. immol. Jason. n. 9. 10.*

16. Quid si credita sint decem dolia vini Aurelianensis, alibi puta Amsterodami reddenda; inque diversis locis, diversæ sint mensuræ; an doliorum magnitudinem ad normam Aurelianensium an Amsterodamensium exigemus? Id est, an respiciemus statutum loci contractus, an destinatæ mensurationis? Resp. affirmando posterius. per *l. contraxisse. D. oblig. & action. l. 100. D. solut. l. semper in stipulat. D. Reg. juris. ibi Decius & Cagnol. Roeland. à Valle Consil. 100. n. 7. lib. 3. Masc. libr all. Conclus. 7. n. 26. Alex. consil. 160. n. 15. vol. 3. Everhard. d. consil. 78. p. 240. n. 10. & seqq. Burgund. tract. 4. ad consl. Flandr. n. 28. Anton. Matth. disp. de*

de mutuo. n. 15. & in simili. tract. de Auction. libr. 2. c. 4. n. 33. & seqq. Wissenb. disp. Pand. 24. part. 1. vid. Solutas objectiones apud Everh. d consil. n. 30. 40. Gilken. ad l. 1. Cod. Summ. Trinit. n. 23. 24. 25. Vid. & prolixe per omnes casus hanc circa contractus materiam deducentem. Gabriel. Comm. opinion. lib. 6. tit. de Consuet. conclus. 1. & 2. ibique ll. & DD.

17. Verum à contractibus proprie sic dictis, me conferam ad quasi contractus, & quidem tutelæ, vel curatelæ. Ubi sequentia examinanda. Quid si pupillo dandus sit tutor, illene dabit, ubi pupillus domicilium habet, an ubi bona pupilli immobilia sita sunt? Respondeo, Quamvis regulariter ab illo Magistratu detur tutor, ubi pupillus domicilium habet, ubi parentes habitarunt; etiam qui dat tutorem, eum primario personæ, non rei dedisse, censeatur; adeoque is qui simpliciter datus est, ad res omnes etiam in diversis Provinciis sitas, datus intelligatur; Id quod plerumque jure Romano obtinebat, quo diversarum Provinciarum Magistratus, uni suberant Imperatori. Ne tamen videatur Judex domicilii quid extra territorium fecisse, non præjudicabit Judici loci, ubi nonnulla pupillaria bona sita, quin & tutorem pupillo ratione illorum bonorum, scil. immobilium, ibidem recte dederit. Unde etiam si de prædiis minorum alienandis contentio; si quidem

dem in aliâ sita sint Provinciâ, tútius egerit tutor qui datus est in loco domicilii, si decretum ab utroque Judice curet interponi, & domicilii pupilli, & rei sitæ. §. 4. *Instit. qui testam. tutor. l. 12. l. 13. l. 14. Gothefr. ad fin. d. l. 12. D. Testam. Tutel. -- l 27. in init. D. Tutor. & Curat. dat. l. 10. §. 4. D. de Excus. Tutor. l. 21. § 2. D. eod. l. 30. §. 1. D. eod. Gothefr. in d. l 30. l. unic. Cod. Ubi tutor. petat. -- l. 5. §. 12. D. de Rebus eorum qui sub Tutel. Gothefred. in lit. c. ibidem. l. 16. Cod de Præd. Minor. Alexand. vol. 1. consil. 128. n. 3. 4. Guietir. de Tutel. p. 1. c. 16. n. 19. Gratian. disc. ept. Forens. tom. 3. c. 555. allegati apud Perez. Cod. Ubi pet. tutor. n. fin. & Cod. de Præd. Minor. n. 6. Vid. Gothefr. in not. ad l. ult. D. Jurisd. Gail. 2. obs. 123. Burgund. ad Cons. Flandr. tract. 2. n. 18. 20. Montan. de Tutel. cap. 20. n. 8. & cap. 4. n. 20. & seqq. Anton. Matth. de Auction. libr. 1. c. 7. n. 10. Vid. & Carpzov. part. 3. constit. 12. def. 13. Mornac. ad l. unic. Cod. Ubi de hæred. Zutphen Practijck. tit. Arrest. n. 7.*

18. Quid si Curator bonis dandus sit, Debitore forte bonis cedente, vel latitante, vel sine hærede decedente; an conveniendus Judex domicilii debitoris, an bonorum? Respondeo, & si non negavero, uti post dicetur, Judicem domicilii à creditoribus conveniendum esse; si tamen agatur de curatore bonis dando, existumarem eundem quidem

dem dari posse bonis immobilibus, ibidem sitis, non tamen alibi, invito Judice loci. Jussus enim vel præceptum Judicis, se non extendit ultra limites ejusdem jurisdictionis. *Arg. ll. alleg. & l. ult. D. Jurisd. l. unic. Cod. Ubi de Possess. l. cum unus. 12. §. is qui possidere. D. de Rebus auctor. Judic. Possid. Gail. 2. obs. 130. n. 13. Mevius ad Lubecens. libr. 3. tit. 1. §. 10. n. 51. Anton. Matth. tractat. de Auction. libr. 1. cap. 7. num. 10. in init. & c. 11. num. 80. in fin.*

19. Quid si rationes vel à tutore, vel à curatore sint reddendæ, scilicet si alibi rationes detulerit, ubi forte domicilium habet, alibi administraverit; an conveniendus ubi domicilium fovet, an ubi administravit? Resp. Affirmatur posterius si modo ibidem reperiatur. Quod ex quasi contractu conveniatur, ad exemplum contractus; per textus expressos in *l. 6. in init. l. 4. in fin. D. de Edend. l. 19. §. 1. D. de judic. l. 45. D. eod. l. 1. Cod. Ubi de Ratiocin. Argum. l. 2. Cod. eod. l. cum proponas. Cod. de bon. Auth. judic. Nov. 151. c. 1. in fin. Merul. Prax. civil. libr. 4. dist. 4. sect. 3. tit. 4. c. 3. n. 18. 19. Barbos. ad l. 19. § apud Labeon. D. judic. n. 6.*

Et licet *Groeneweg. ad d. l. Cod. Ubi de Ratiocin.* nostris & Gallorum moribus post Mornac. Christ. Zypæum. statuat tutorem rationes reddere teneri coram eo judice, qui eum nominavit, quamvis alio loco tutela gesta sit,

id

id tamen de moribus nostris verum non videtur, per *Merul. loc. cit.* Negandum tamen non est, quin in loco domicilii, per actorem possit constringi, ut ibidem rationes reddat, modo suis sumptibus actor curet, ut eo rationes, & instrumenta deferantur. *d. l. 4. & 6. Covarr. Practic. quaest. 10. n. 4. Vid. Montan. de Tutel. cap. 39. p. 218.*

Cæterum si de ratiociniis publicis agatur, ad utilitatem publicam spectantibus principaliter; curator vel administrator conveniri poterit in loco ubi administravit, sive ibidem reperiatur, sive non. Quod in tantum procedit, ut remittendus sit ad locum administrationis. *l. 2. Cod. ubi Ratiocin. l. fin. Cod. Ubi de Curiali. Barbos. ad l. 19. §. 1. D. de Judic. n. 66. & seqq.*

20. Quia vero & pupilli & minores quandoque restituuntur, hoc in loco occasionem captabo differendi de Restitutionibus, casu quo statuta variant.

In Integrum itaque restitutione petitâ, cujus loci spectandum sit statutum anxie quæritur? Quod ut clarum fiat, declarandum erit ubi petenda sit restitutio; tumque facile colligi poterit, cujus loci statutum veniat considerandum.

Vel itaque in personam agitur, occasione restitutionis, atque adeundus erit judex domicilii ejus, qui convenitur. *l. 2. Cod. ubi & apud quem. Barbos. in Collect. ad Cod. eod. tit. ad d. l. 2. per varios ibidem.* Id

Id quod tum procedit, si contractus, cujus ratione in personam agitur, sit perfectus. Ratio in promptu est: contractu quippe perfecto, sublata est actio, quæ ex contractu oritur; ut cum ex aliquâ qualitate rescindi quid petitur, nova actio sit intentanda. Quæ tamen cum personalis sit, in foro ejus, qui convenitur instituetur; quod actor sequatur ordinarie forum rei. *d l. 2.* Nisi in loco contractus reum reperiat actor, ubi & illum convenire poterit. vid *Gabriel. Comm. opin. concl. 2. n. 7. tit. de Consuet.*

Id quod etiam obtinere censent DD. si rescissio petatur implorato judicis officio nobili, uti loquuntur, quod actionis vicem sustinet. *c. fin. de offic. judic.* Idem etiam obtinere statuunt, si ad ipsum distractum agatur. Quod actione ex contractu perfecto, nequeat agi ad distractum. Ne in unum finem introducta, & inventa, operarentur ejus contrarium. *DD. ad l. 1. D. Comm. Divid. Zoes. D. Pro socio. num. fin. vid Oddum de Restit. part. 1. quæst. 32. artic. 13. post Bartol. Bald. Castrens. in l. 2. Cod. Ubi & apud quem.*

Excipe de jure Romano nonnullos casus, qui in foro, seu consistorio Principis sunt ventilandi. Ut si petenda restitutio contra libertatem, contra sententiam procuratoris Cæsaris, Vicarii, aut Præfecti urbi, Judicis à Principe dati, contra duplicem sententiam in minorem latam, *l. 9. §. ult. junct. l. 10. l. 18.*

l. 18. §. 1. 2. 4. *D. Minor. l.* 1. *Cod. Ubi & apud quem. l.* 3. *Cod. Si advers. Rem. judic. Nov.* 113. *cap.* 1. *Azo in summ. Cod. Si sæpius in integr. restit. Postul. Cujac. Parat. Cod. Ubi & Apud quem.*

Quod si contractus sit imperfectus, aget in loco contractus, qui restitui vult, quia etiamnum durat forum contractus. *l. in contractibus, §. in omni. Cod. Non. Numer. Pecun.*

Qua etiam ratione, de nullitate contractus in loco contractus agendum esse censent, quod contractum non rite initum fuisse prætendatur. per *l.* 2. *Cod. verb. perfecta. Ubi & apud quem. Bald. in l. præscriptione, num.* 15. *Cod. Si contra jus, Tessaur. Decis. Pedem.* 14. *Barbos. ad l. hæres absens. §. proinde. D. de judic. num.* 21. 22. 23. *& seqq.*

Quam etiam decisionem extendere solent ad casum, quo agitur ad observantiam ipsius contractus, qui nondum est consummatus. Arg. §. 2. *instit. de Donat. l.* 11. §. 1. 2. *D. Action. Empt. Bald. Castrens. in l.* 2. *Cod. Ubi & apud quem.*

Vel denique agitur in rem actione, idque ad rei restitutionem, tumque petenda restitutio, in loco domicilii ejus, qui convenitur, vel rei sitæ. *l.* 13. §. *fin. D. Minor. l ult. Cod. Ubi in rem actio. Duaren. hoc tit. cap.* 3. *in fin. & tit. Cod. Ubi & apud quem.* Id quod moribus Franciæ obtinere, post *Rebuff. in tit. de Restit. in integr. num.* 19. *&* 20. *&*

art.

art. 1. *gloss.* 1. *num.* 40. *tenet. Oddus de Restit. quaest.* 32. *part.* 1. *artic.* 13. *n.* 116. De nostris moribus idem affirmat. *Sanden libr.* 1. *tit.* 15. *def.* 1. *vid. & Mejerum colleg. Argentor. tit. de in integrum Restit. num.* 20.

Quid si restitutio petatur adversus sententiam, vel rem judicatam, an petetur à Judice à quo, an potius à Judice ad quem? Resp. prior amplectenda sententia, si aliquid in primo judicio actitatum, contra quod quis velit restitui. Posterior tenenda, si aliquid acciderit in secundo judicio, adversus quod restitui velit actor. Ut tamen secundum DD. coram judice superiori restitutio utroque in casu possit peti. vid. *D. Bartol. Bald. in l. praeses. Cod. de Appellat. Capell. Tholos. decis.* 393. *Aliosque multos apud Oddum de Restitut. part.* 1. *quaest.* 32. *artic.* 16. *per totum.*

Assignavi locum judicii, qui spectandus, assignandum statutum, quod respicere judicem oportet in judicando. Vel itaq; agitur in ipsa restitutione de iis negotiis, quae contractus spectant solemnia, vel quae causae momentum, id est, ipsum contractum. Si prius, sic ut quis restitui velit propter solemnia in contractu non servata, unde grande damnum pateretur, restituetur ex generali clausulâ ex formâ statuti, ubi contractus erat celebratus. *Arg. l.* 1. *in fin. D. ex quibus caus. Major. l.* 6. *D. Eviction. Alexand.* 2. *consil.* 37. *n.* 3.

Quid si restitui velit, propter damnum ex ipso

ipso contractu proveniens, tunc erit restituendus, non secundum statutum loci, in quem destinata est solutio, sed loci celebrati contractus, si modo ibidem causa sit data distractus, seu restitutionis. *Bartol. in l.* 1. *Cod. Summ. Trinit. n.* 20. 28. *Mascard. conclus.* 7. *n.* 36. *de statutor. interpret.*

Quod si quis ex post facto restitui velit, qui læsus est, vel per moram, vel negligentiam; servabitur loci statutum, ubi illa mora vel negligentia est contracta vel commissa. Modo ibidem reperiatur reus, vel de moribus sistatur. *Bartol. ad l.* 1. *Cod. summ. Trinit. n.* 20. *Bald. ibid. n.* 94. *DD. in l.* 2. *D. de eo quod certo loco dari oport. & in c. licet de foro competent. Mascard. d. tract. conclus.* 7. *n.* 55.

Ut hic statutum loci, coincidat cum statuto loci ubi judicium acceptum, secundum quod facienda restitutio. *l.* 22. *in fin. D. Rebus Credit. Mynsing.* 4. *obs.* 82. *Gilken. ad tit. Cod. Summ. Trinit. n.* 55. *Gothefred. ad l.* 2. *Cod. Ubi & apud quos.*

Quod si agatur de restitutione in rem, quæ immobilis, idem dicendum; scilicet, statutum judicii coincidere, cum statuto rei sitæ. Adeoque in causæ decisione, rei sitæ statutum esse spectandum. Si de re mobili spectandum esse statutum domicilii ejus, qui convenitur, quod mobilia personam comitentur, & ubi persona domicilium fovet,

esse

esse intelligantur. Ut tamen res mobiles, si sit in bona fide reus, sint deferendæ ad ejus domicilii locum, idque sumptibus petitoris, qui extra cibaria in iter & navigationem sunt faciendi. *l.* 10. *D. Rei vindic. Except. casub. l.* 11. 12. *D. eod.* Quæ omnia ex ante dictis, & post dicendis, notiora sunt, quam ut hic prolixiore egeant declaratione. *vid. Prolixe Barbos. ad l.* 19. §. *proinde. D. judic. n.* 24. 25. 26. *& seqq. Covarr.* 1. *Resol.* 4. *&* 2. *Resol.* 12. *Fabrum in Cod. de legibus. defin.* 3. 4. *Treutler, disput. de Restit. in integr ibique Bachov. Berlichium.* 1. *decis.* 61. *Zoes. D. vulg. Subst. n.* 29.

21. Quid si mulier restitui velit adversus dotem marito datam, spectandum ne statutum loci domicilii præsentis mariti, an domicilii mariti, quod erat tempore soluti matrimonii? Respondeo, spectandum statutum mariti domicilii præsentis, maxime si ea intentione contractum matrimonium, ut ibi perpetuo habitarent.

Si tamen aliquo facto, aut culpâ mariti solutum matrimonium, etiam spectari poterit novum mariti domicilium, in quantum illud spectari, interest uxoris. *Arg. l.* 22. *in fin. D. Rebus credit.*

Quemadmodum etiam novum spectatur domicilium, si uxor duxerit maritum ad suam domum; si domicilium sine mariti culpa sit mutatum; vel non fraudandi uxoris gra-

 tia;

tiâ; vel immobilia in dotem data, alibi sita. Regulæ propositæ ratio est, quod ubi de restitutione dotis intentanda actio, ibi etiam videatur adversus dotem mulier esse restituenda. *Argum. l. heres absens. § fin. D. de Re judic. l. 65. D. de judic. ubi DD. l. unic. Cod. Si advers. dotem. Roeland. à Valle de lucro dot, q. 13. 20. Bald. in l. voluntas. in Princ. Cod. fideicomm. & Consil. 208. vol. 3. aliique qui diß. apud Mascard. de statut. interpret. conclus. 7. n. 57. 58. 59. & seqq. usque ad n. 72.* qui quia satis accuratus, malui lectorem eo remittere, quam ut ipsius probe dicta, mea faciam, aut rapsodum agam.

SECTIO DECIMA.

CAPUT UNICUM.

1. *Si statuta varient circa actionum terminos, quæ spectanda?*
2. *Si intentandæ actiones personales, quale statutum spectandum?*
3. *Si debitor a pluribus creditoribus conveniendus, ubi concursus judicium sit formandus, si particulare.*
4. *Quid si judicium sit universale, puta in cessione bonorum, beneficio inventarii &c.?*

5. *Quid si creditorum unus per hypothecam sibi prospexerit abunde?*
6. *Cujus loci servanda solemnia circa procedendi modum?*
7. *Circa ferias variantes?*
8. *Circa cautiones?*
9. *Circa probationes?*
10. *Circa editionem instrumentorum?*
11. *Utrum instrumentum per notarium in uno loco factum, alibi vires exserat?*
12. *Si sententia proferenda, quæ solemnia servanda?*
13. *Si causæ merita examinanda, quodnam spectandum statutum?*
14. *Circa executionem tum ratione causæ, tum solemnium, quæ spectanda statuta?*
15. *Si circa appellationem contentio, an statutum judicis à quo, an ad quem, spectandum erit?*
16. *Quis judex spectandus ratione citationis?*

1. VErum quia post restitutiones de jure civili sequitur materia judiciaria, concursum statutorum circa eandem hic ex-

aminare decrevi. Ubi quoad actionis intentationem, occurrit illa difficultas, an si diversa sint statuta circa actionis finitionem seu terminum, spectandus sit terminus statuti debitoris, an creditoris? Respondeo, quia actor sequitur forum rei, ideo extraneus petens à reo, quod sibi debetur, sequetur terminum statuti præscriptum actioni in foro rei. Et quia hoc statutum non exserit vires extra territorium statuentis, ideo, etiam reo alibi convento, tale statutum objicere non poterit. per all. super. *vid. Gabriel, commun. conclus. libr. 6. conclus.* 11.

2. Quid si actiones sint intentandæ & quidem personales, an sequemur, statutum domicilii debitoris, an statutum loci, ubi exigi vel intentari poterunt? Respondeo, etsi bene multi velint tales actiones certo loco non circumscribi, inspectâ tantum illâ corporali circumscriptione, ut tamen eas velint censeri de loco ubi agi & exigi possunt, *Alexand. consil.* 16. *in fin. vol.* 1. *Tiraquell. de Retract.* §. 36. *gloss* 3. *n.* 16. 17. *& de jure primogen. q.* 49. *n.* 6. *Tessaur. quæst. forens. libr.* 2. *q.* 5. *n.* 15. 16. *Cravett. consil.* 934. *n.* 11.

Quia tamen mobilibus annumerantur, sic ut loco non circumscribantur. *l. quæsitum.* 12. §. *Papinianus D. de fund. instruct. l. uxorem.* 39. §. *legaverat. l. quæsitum.* 76. §. 1. *l. Si mihi Mævia.* 90. *D. legat.* 3. *l. Cajus Sejus.* 88.

D.

D. leg. 2. Etiam domicilium & personam debitoris, adeoque ejusdem loci statutum respicient. Æs quippe alienum personale, universum debitoris patrimonium respicit. Non aliter atque divisâ bonorum administratione, licet in diversis provinciis, jus individuum permanet. *l.* 50. §. 1. *D. de judic. l. inter tutores D. Admin. Tutor. l.* 1. *Cod. de divis. Tutel. Bartol. in d. l.* 50. *Salicet. in l.* 1. *Cod. Summ. Trinit. Peregrin. de Jure fisc. libr.* 5. *tit.* 1. *n.* 144. *Montan. de Tutel. c.* 39. *n.* 109. & *c.* 32 *n.* 104. *Salgado de Somosa labyrinth. concurs. creditor. part.* 2. *c.* 12. *n.* 21. & *seqq. vid.* & *Choppin. de Moribus Paris. libr.* 2. *tit.* 5. *n.* 20. 21.

3. Occasione præcedentis difficultatis, unam atque alteram subjungam, non prorsus ab hâc alienam materiâ. Quid si creditores in diversis habitantes territoriis, debitorem in diversis conveniant tribunalibus; an in uno concurrere debebunt, an potius singuli rectè in suis tribunalibus convenient debitorem, idque vel ratione contractus, vel ratione mobilium ibidem repertorum? Respondeo, si unus creditorum aliquid petat à debitore, & judicio pendente, alii creditores coram eodem tribunali compareant, qui se jure potiori gaudere contendant, dubium nullum, quin omnes, coram illo judice, coram quo prior egit creditor, agere debeant. Quod semet volentes judici non suo subjecerint. *l.*

1. & 2. *in init. D. de Judic.* Nec tamen hoc judicium erit universale, ut alibi creditoribus existentibus, qui sese non opposuerunt, præjudicet. Quamobrem alibi debitorem convenire poterunt, idque vel ratione contractus, vel mobilium nomine; sic ut priorem judicem, ab aliis jam aditum creditoribus, eligere non teneantur. Hinc quia nulla est connexio causæ, sententia quæ à priori judice lata est, neque extra territorium alteri præjudicium adferre poterit. Prolixe post *Ginrbam consil.* 46. & *Parlador.* 2. *Rer. quot.* 9. *Salgad. de Somosa labyrint. concurs. creditor. p.* 1. *c.* 4. §. 1. ubi etiam accurate varios describit modos, quibus causæ dicantur connexæ, aut continentes. *n.* 43. & *seqq.*

4. Quod si judicium concursus creditorum sit universale, quale erit judicium cessionis impetratæ, obtenti beneficii inventarii &c. & quidem debitor judicium concursus formaverit coram suo judice, omnes creditores coram eodem judice concurrere tenebuntur. Etsi alio debitorem traxerint, exceptionem objiciet continentiæ causæ, & quidem ante litem contestatam. Ratio jam dicta est, ne continentia causæ dividatur; neve causæ diversæ apud diversos judices absurdū producant, & singulæ diversas aut contrarias sententias consequantur. *l.* 1. 2. *D. de quibus rebus ad eundem judicem. l. nulli. Cod. judic. l. si idem.* §. *quid si. D. de jurisd. l.* 1. *Cod. Ass. tollend.*

tollend. Arg. l 44. D. Religios. à simili. Socinus, Bartol. Bald. Alexand. Covarr. pract. q. 36. n. 1. 2. Tiraquell. in l. si unquam. Cod. Revoc. Donat. n. 192. Gail. 2. obs. 130. & innumeri apud Salgado de Somosa. labyrinth. concurs. creditor. part. 1. c. 4. n. 15. 16. 17. 18. & seqq. & d. c. 4. §. 2. 3. Rodenb. de jure conjug. tit. 2. c. 5. n. 15. p. 92.

Si tamen judices alterius loci etiam de causâ cognoverint, nullo remedio cogentur, modo omnes æque supremi nec superiorem recognoscant. Nisi per litteras requisitoriales, quas appellant litteras mutui compassus requisiti, ex æquo & bono abstineant, vel secundum morem atque stylum id observare soleant, vel quod comiter habeant vicinarum civitatum sententias. Id quod nostrarum Provinciarum moribus sic observari notum est. *vid. Samosa. d. tract. p. 1. c. 5.*

5. Finge tamen creditorem habere pignus aut hypothecam, quæ in loco domicilii creditoris sita est, an in judicio concursus creditorum, una cum suâ hypothecâ sequi tenebitur cæteros creditores, an vero ratione suæ hypothecæ, in loco sui domicilii, agere poterit, adeoque sibi consulere? Respondeo, si judicium inter creditores sit universale, & hypothecarius creditor actionē intentet personalem, eam intentabit coram judice debitoris. Si judicium particulare, nec per eum concursus sit formatus, alibi per ante dicta, intentare

intentare poterit actionem. Quod si in rem actione hypothecam persequatur, licet judicium sit universale, existumarem illum, coram judice sui domicilii, ubi hypotheca, jacet, experiri posse. Cum juris sit indubitati in rem actionem in loco rei sitæ posse intentari. Accedit, quod nemo creditori hypothecario præjudicare valeat, cui in bonis immobilibus jus quæsitum, servatur illæsum; & onus rei impositum sequatur locum rei sitæ. Neque possit creditoris conditio eapropter reddi deterior, quod debitor factus sit non solvendo. Ut æque secundum legem sui territorii, hypothecam excutere valeat, coram judice suo, atque si debitor adhuc esset solvendo.

Non aliter atque legatarius actione personali agens, ibi intentat actionem, ubi judicium est universale, vel ubi hæres domicilium habet, vel ubi major pars est hæreditatis. Qui tamen si in rem actione velit experiri, id poterit eo loci ubi res legata sita est. *l. quod legatur.* 38. *l. sed etsi susceperit.* §. *fin. D. judic. l.* 49. *D. leg.* 1. *l. ult. Cod. Ubi in rem actio. l. unic. Cod. Ubi de hæred. l. qui potest* 26. *l. non debet.* 74. *D. de Reg. jur. Arg. l. si fundus* §. *in vindicatione. D. Pignor. l. Si unus D. Pignor. Action. l. creditoris. D. Distract. Pignor. & qui textus est instar omnium, l.* 50. §. 1. *D. de judic. Gotefred. ibid. Salgado de Somosa part.* 2. *c.* 12. *num.* 35. *vid. & eundem part.* 1. *c.* 12. *Barbos. ad l.* 19. *n.* 44. 45. *& seqq.*

seqq. D. de judic. vid. Mev. ad Lubec. libr. 3. *tit.* 1. §. 10. *n.* 59. 60. *Anton. Matth. de Auctionibus libr.* 1. *c.* 11. *n.* 80. *in fin. & disput. de judic.* 4 *n.* 13. 14. 15. *& seq. Rodenb. p. mihi.* 92.

Neque obstat, quod propter causæ continentiam ad eundem judicem sit eundum, quo multa evitentur incommoda. *Arg. l.* 5. *Cod. Arbitr. tutel. l.* 2. *D. de quibus rebus ad eund. judic. eat. l.* 10. *Cod. de judic.* Quia & fortior obstat regula, quod alteri per alterum non inferatur iniqua conditio. Nec mutatio forte domicilii à debitore facta, præjudicium adferre debeat creditori ratione juris in rem quæsiti. Nec dissentit *Mev. loc. alleg. n.* 59. 60, ut qui respicit bonorum massam in ordine ad creditores chirographarios, qui tantum in personam habent actiones.

6. Sed revertar unde fueram digressus, ad concursum statutorum variantium circa judicia. Ubi occurrunt nonnulla circa solemnia in judiciis servanda, circa tempora, cautiones, probationes, causarum decisiones, executiones, & appellationes. Finge enim alia servari solemnia, in loco domicilii litigatoris, alia in loco contractus, alia in loco rei sitæ, alia, in judicii loco; quænam spectanda solemnia? Resp. spectanda sunt solemnia, id est stylus judicis fori illius, ubi litigatur. Idque in genere verum est, sive loquamur de civibus, sive forensibus: statuta quippe cir-

ca solemnia meo sensu mixti erant generis; adeoque vires exserunt tam intra quam extra territorium, tam in ordine ad incolas, quam ad exteros. *l. 3. in fin. D. Testibus. l. 25. in fin. Cod. Episc. & Cleric. l. fin. Cod de Injur. l. 1. in Princ. Cod. Cust. & exhib. reorum. l. 2. Cod. quemadmod. Testam. aper. Bartol. Bald. Castrens. Salic. ad l. 1. Cod Summ. Trinit. Gilken. Cod. eod. n. 115. in fin. Salicet. in l. 2. Cod. Quemadm. Testam. aper. Bertachin. de Episcop. libr. 4. p. 2. q. 18. n. 45. Guid Papa decis. 263. Gabriel Comm. opin. libr. 6. de Consuet. conclus. 1. n. 53. 54. & seqq. Peck. de jure sistend. cap. 11. in fin. Gail. 2. obs. 123. n. 2. & 130. n. 13. Barbos. ad l. 25. n. 10. Cod. Episc. & Cleric. post Gomes. ad l. 64. Tauri. Treutl. vol. 2. disp. 4. thes. 9. Mev. ad jus Lubec. quæst. Prælim. 1. n. 7. & 6. n. 35. & seq. & libr. 3. tit. 1. artic. 10. Christin. in Prælud. ad Mechlin. n. 51. Treutl. vol. 1. disp. 5 thes. 9 litt. F. Anton. Matth tract. de judic. disp. 5. n. 15. & disput. 13. n. 12. & tract. de Crimin. libr. 48. D. tit. 20. cap. 4. n. 17. & seq. & tract. de Auction. libr. 1. c. 21. n. 35. Rodenb. de jure conjug. tit. 2. c. 5. n. 15. p. 91. 92.*

7. Et quidem si de feriis pro statutorum diversitate, variantibus, contentio, spectandus locus judicii. Ut si forte quis vocatus sit è loco ubi stylus obtinet Julianus, adeoque dies feriatus est, ad locum ubi Gregorianus obti-

obtinet, adeoque dies forte non est feriatus, venire debeat. Præter allegatos, *Abbas in c. fin. col. fin. de feriis. Mascard. de stat. interpret. conclus. 7. n. 52. Duaren. tit. Cod. de Testibus. c. 2. Sand. 1. decis. def. 5. tit. 12.*

Censet nihilominus Besoldus incivile esse, citare partem illo tempore, quo circa conscientiæ negotia est occupata, sic ut in contumaciam procedi non debeat, si emanserit. *in delibat. jur. ad 2. libr. Pand. tit. 12. n. 10. in fin.*

8. Si de cautionibus; tales exigendæ, & interponendæ, quales postulat, stylus curię, ubi litigatur. *§ pen. & ult. instit. de Satisdat. DD. allegati.*

9. Si de probationibus, & quidem testibus; sic eas adhibebit, sic examinabit hosce, prout exigit forum judicis, ubi producuntur. *l. 3. in fin. D. de Testibus.*

10. Si de instrumentis; sic exhibenda, sic edenda, ut fert loci statutum, ubi exhibentur, vel eduntur. *l. 2. Cod. Testam. Quemad. Aperiant.*

11. Quid si tamen in uno loco factum sit instrumentum coram notario, qui ibidem est habilis, an extendetur vis illius instrumenti, ad alium locum, ubi censetur inhabilis, sic ut publicum ibidē nequeat facere instrumentū?

Sunt qui id adfirmant, *Ut Jason. in l. 1. Cod. summ. Trinit. n. 23. post Johann. Andr. in addit. Specul. tit. de instrum. edit. Bald in l. si non speciali. in 2. Col. Cod. de Testam.* Quasi

loci consuetudo, dans robur scripturæ, etiam obtineat extra territorium.

Sunt qui id ideo adfirmant, quod non tam de habilitate & inhabilitate notarii laboremus, quam de solemnibus. Quod si verum foret, res extra dubitationis aleam esset collocata. *l.* 2. *Cod. quemadm. Testam. Aperiunt. post. Bartol. Bald. Jasonem, Gilken. ad tit. Cod. Summ. Trinit.* 90.

Verum ut quod res est dicam, existumem hic agi, non tam de solemnibus, quam probandi efficaciâ; quæ licet in uno loco sufficiens, non tamen ubique locorum; quod judex unius territorii nequeat vires tribuere instrumento, ut alibi quid operetur. *Arg. l ult. D. jurisdict.* dixi ad *tit. de divis. statutor.*

Hinc etiam mandatum ad lites, coram notario & testibus hic sufficienter factum, non tamen erit validum in Gelriæ partibus, ubi notarii non admittuntur, ut coram lege loci, hic confectum esse oporteat, quo in Geldriâ sortiatur effectum.

Quemadmodum enim personam non subditam, non potest quis alibi inhabilitare; ita nec personam subditam potest alibi facere habilem. *Bald. in l.* 1. *Cod Summ. Trinit. Johannes le Cerier. de Primogen. q.* 24. *n.* 5. *vol.* 8. *tractat.*

12. Si de sententiæ pronunciatione; sic iridem pronunciabit judex, prout exigit sui territorii consuetudo. Loquor de ordine, puta,

ta, an stans an sedens, an aperto capite, an ipse per se, an per alium recitet sententiam. *Argum. dd. ll. & DD.*

13. Quod si de causæ meritis agatur, quæ spectant ipsam decisionem negotii principalis, adhibendæ distinctiones antea propositæ. Ut si in rem agatur, spectetur loci consuetudo, ubi res sita. Si in personam ex contractu, locus contractus, vel ratione initii, vel implementi. Si de iis, quæ culpâ vel morâ rei accidunt, locus statuti, ubi mora vel culpa contracta, &c. per *ll. & DD. allegatos. Johan. Bertachin. de Episcop. libr. 4. part. 2. q. 18. n. 45. Barbos. ad l. 65. D. judic. n.* 112. 113.

14. Si de executione, ratione solemnium servandum statutum loci judicii, in quo fit executio; si de causæ meritis jure Romano, id quod sententiâ juri congruenter, & secundum ante datas distinctiones præsciptum, servandum est, licet, ubi fit executio, aliud quid servaretur. *l. 15. §. sententiam. D. Re judic. l. argentarium. 45. in fin. D. judic. l. prosequendum. §. fin Cod. judic. vid. Bartol. in l. 1. Cod. Summ. Trinit. n. 30. Baldum in l. missi opinatores. Cod. de Exact. Tribut. libr. 10. Masc d. tract. concl. 7. n.* 78. 79. 80. Ratio est, quia omnes judices de jure Romano uni suberant imperatori. Ut de moribus nostris dicendum sit ex humanitate per requisitorialia judices alterius territorii sententiam alibi

latam executioni mandare solere, ut tamen ad hoc non sint obstricti. Unde etiam Geldri per requisitoria desiderati sententiam in nostro territorio latam, exequi detrectabunt. vid. *Barbos. ad l. 19. §. 1. D. judic. n. 93. & seqq. & ad l. 65. D. eod. n. 113. 114. & seqq.*

Multo minus de moribus judex sententiam alterius territorii exequetur, si lata sit contra sui territorii statutum, ratione rerum in suo territorio sitarum. Idque obtinet in vindicationibus, successionibus ab intestato, successionibus ex testamento; etiam in contractubus, in quibus, eorum ratione, quæ causæ spectant decisionem, ex antedictis, non servabitur statutum loci judicii, verum loci contractus.

15. Si super appellatione contentio, dubium nullum, quin ratione solemnium spectetur forma servari solita, in curiâ supremâ, ad quam appellatum est, per allegatos textus & DD. Quod si circa causæ momentum, ejusque decisionem incidat controversia, spectabitur statutum judicis à quo, non qui appellatur. Per textum & ibi notata in *Auth. Ut cum de appell. Nov. 115. in init. Addit. ad Bartol. ibique alii in l. 1. Cod. summ. Trinit. num. 13. vid. & à me antea notata.*

16. Verum quid statuendum erit de citatione, quæ vel ante vel post litem contestatam locum habet, etiam post sententiam, an ea

fieri

fieri debebit jussu & auctoritate judicis, ubi litigatur, an ubi domicilium habet reus, si forte alibi, ubi reperiebatur, & contraxerat, sit conventus, vel ubi bona habet sita? Resp. Sunt qui distinguunt inter judices, qui uni supremo parent, quasi, illi etiam extra domicilium citare valeant. Sunt qui absolute negant judicem extra suum territorium citare posse, quid ibi cesset authoritas: ut mittere debeat litteras deprecatorias ad judicem in cujus territorio quis est citandus, ut debitorem citari faciat. Quæ postrema sententia verissima, & communis Canonistarum, & usu fori recepta. *Arg. l. fin. D. jurisd. l. 3. D. offic. Præsid. Felin. c. fin col. 1. de foro compet. Covarr. pract. quæst. 10. n. 7. Clarus. prax. Crimin. §. fin. q. 31. n. 19. Rebuff. 2. tom. ad ll. Gall. tit. de litter. Requis. gloss. 3. n. 11. Barbos ad l. 19. §. 1. n. 84. Ut tamen prior, quæ Bartoli in l. 1. D. Req.* reis, procedat, si id judici inferiori permittat Princeps supremus territorii utriusque. *Panorm. in c. fin. de for. compet. n. 41.*

SECTIO UNDECIMA

CAPUT PRIMUM.

1. *An qui crimen commisit extra locum domicilii, secundum locum delicti, ubi*

ubi deprehenditur, sit puniendus?

2. *Quid si tamen delictum non sit commune?*

3. *An qui mandat delictum, puniendus secundum locum mandati, an impleti delicti?*

4. *An qui extra territorium delinquit, reversus ad locum domicilii, pœnâ domicilii sit puniendus?*

5. *Quid si forensis alibi deliquerit, & alibi, deprehendatur, quâ pœnâ afficiendus?*

6. *Remissiones de jure civili erant necessitatis, moribus sunt humanitatis.*

7. *An delinquens ratione bonorum alibi sitorum conveniri possit?*

8. *Quid si in suo territorio sagittam emiserit, in alio per eam occiderit?*

1. NIhil jam examinandum superest, nisi ut circa delicta nonnulli casus proponantur, quos paucis sum examinaturus. Et quidē prima hęc erit quęstio: num qui crimen commisit, quod in loco delicti, aliam meretur pœnam, quā in domicilii loco, si à judice loci delicti deprehēdatur, afficiendus sit pœna statuti, commissi criminis, an domicilii? Resp. Uti regulariter quis contrahendo se subjicit statu-

to

to loci contractus, ita etiam quis delinquendo, censetur semet loci statuto, in quo deliquit, ratione pœnæ, subjecisse; maxime, si delictum juri naturæ vel gentium adversetur. Maxime si statutum pœnale, ratione delicti, non definitis person's constituatur; ut etiam consentientes & non consentientes obliget, si modo eo loci versentur, ubi tale statutum obtinet. *l.3.D.offic.Præsid.Arg.l.1.§.fin.D.ventr.inspic.l.50.§.1.D.leg.1.l.Saccularii.D.Extraord.Crimin.l.7.§.4.& 5.D.de Accus. l.11.D.de Custod.& Exhib reor.Gothefred.in d.l.ult.G.l.& Auth.Qua in Provinciâ.Cod.Ubi de Crimin.agi oporteat.Nov* 8.c.12.*in med.initii.verb.sed omnes similiter.Nov.*69. *Masuerii Practic.tit.de Consuet.& statut.in fin.ibidemque alii.Nicol.Everhard.consil.*45.*n.*18.*Costal.ad l.ult.n.*3.*D.Noxal. Gilken.ad l.*1.*Cod.Summ.Trinit.n.*92.*& seqq.& n.*112.*Lagus Method.juris.part.*1. *cap.*7. *n.* 20. 22. *Christin. ad Mechl.in Prælud. num* 44 *Mev. ad Lubec. quæst. Prælim.* 4. *n.* 11. *Perez. Cod.de leg. n.* 14. *Zoes. D. de Pœn. n.*37. *& D.de juris & fact.ignor. num.*5.*in simili. Anton. Matth. Tract. de Criminibus. libr.* 48. *D. tit.* 4. *c.* 4. *n.* 2. *Consult. Jurisconsult. Batav part.* 1. *consult.* 223. *disting Bartol. in l.* 1. *Cod.. Summ. Trinit. n.* 21. *Bald. de statut.* q. 7. *Jason ad l.* 1. *Cod. eod. n.* 30. *& seq. diss. Johann. Andreas. ad c.* 2. *n.* 1. *de Constit. in* 6. *Clarus.* 5. *sent.* § *fin. quæst.* 85.*Bacchov. ad Treutl. d. loc.*

per

per DD. ibidem. vid. Mascard. de interpret. Statut. conclus. 7. n. 16. vid. & Oddum de Restit. part. 1. q. 9. art. 14.

2. Quod si tamen delictum non sit commune, vel si commune, pœna statuti non sit delicti proportionata, saltem quæ non ordinarie infligi soleat, adeoq; contineat in loco statuti quidpiam speciale, non tenebitur reus, ordinariâ pœnâ, *l. 1. §. 1. D. Effract.*

Nisi tamen aliquo tempore in loco delicti fuerit commoratus, ut cogritam habere potuerit illius statuti pœnam. *Arg. l. 2. Cod. Ubi de Crimin. l. 1. Cod. ubi Senator, l. 9. 10. D. Extraord. Crimin. Argum. l. 4. §. fin. D. de Re Milit. l. 14. §. tyroni. eod. Mev. ad Lubec. quæst. 4. prælim. n. 11. alii apud Gilken. d. l. 1. Cod. summ. Trinit. n. 96.*

Vel etiam vero similiter cogitare potuisset & debuisset, talem statuto pœnam delicto impositam esse. Ut hoc casu ignorantia veniam non meretur. *Arg. l. interdum. §. licet. §. divi. D. Publican. - l. fin. D. de decret. ab ordine faciend. gloss. ibid.*

3. An igitur & qui mandat delictum, si mandatum impleverit mandatarius, puniendus secundum loci statutum, ubi mandavit, an ubi delictum est commissum? Respondeo, etsi videatur locus mandati spectandus, quasi ibidem contraxerit cum mandatario; quia tamen non est contractus genus, tale mandatum illicitum, nec inter mandantem & man-

datarium

datarium nascitur actio mandati. §. 7. *instit. Mandat.* Dicendum videtur, locum commissi, aut consummati delicti spectandum esse; atq; adeo pœnam, statuto dicti loci, delicto impositam. *Arg. l. 16. D. l Commiss. Clarus. loc. alleg. Abbas in c. licet. n. 27. de foro compet. Decius in l. hæres absens. §. apud Labeonem. D. judic. Mascard. d. tract. conclus. 7. n. 17. 18. vid. de Mandate. Baldum in l. 29. §. quid si tantum. D. liber. & posthum. l. si servum §. prætor ait. D. Adquir. hæred. Bartol. in l. is qui pro emptore. D. Usucap. Salicet. in l. non ideo minus. q. 6. Cod Accus. Johan. Bertachinum. de Episcop. libr. 2. q. 36. n. 62. p. 75.*

4. Quid si qui extra territorium deliquit, ad locum domicilii revertatur, ibique prehensus, coram sui domicilii judice sistatur, an puniendus erit secundum sui domicilii statutum, an secundum loci statutum, ubi deliquit? Resp. licet nonnulli censeant eum in loco domicilii, secundum ejusdem statutum puniri non oportere, quod ibidem non deliquerit, de quo casu *Bartol. Bald. & ex professo Salicet. in l. 1. Cod. de Summ. Trinit. n. 8.* & prolixe *Barbos. ad l. 19. §. proinde. in artic. de foro delict. n. 53. ibique plures. D. judic.* Id quod forte obtineret, si delictum non esset commune, sed illius civitatis proprium in quâ deliquit, casu quo locus esset arbitrariæ pœnæ. *Arg. l. 1. §. expilatores. 1. D. Effract.* Aut certus tantum judex à Supremo Principe

Principe sit constitutus, qui de tali delicto solus judicet, non alius. *l.* 8. *Cod. de Divers. offic. libr.* 12.

Aut si inter civitates quæ invicem non parent, aut uni Principi supremo non subsunt concordata sint concepta, de puniendis invicem subditis pari pœna, ex delicto pari. *Arg. l. non dubito. in fin. D. Captiv. & Postlim. licet in d. l. forte adhuc aliqua subjectio.*

Quia tamen reus criminis se videtur retulisse ad statutum sui domicilii quod optime noverat, & ad quod reverti decreverat, adeoque pœnam statuto decretam respexisse, ut ei semet subjicere voluerit: etiam pœnâ domicilii, eundem afficiendum existumarem. *Arg. l.* 1. *Cod. Ubi de Crimin. l.* 65. *D. judic.* Maxime, quod aliter delicta manerent impunita, & civis delinquere volens, extra territorium se conferret, ibique adversarium provocando, statutum sui loci eluderet. contra *l.* 51. *D. Ad l. Aquil. d. ff. Matth. Gribald. in tom. comm. opin. libr.* 17. *verb. statutum. p.* 331. *ex parte Mascard. d. tract. conclus.* 6. *n.* 60. *& seqq.*

5. Quid si forensis alibi deliquerit, an punietur secundum pœnam sui domicilii, an delicti commissi, an statuti, ubi deprehenditur? Respondeo, sunt qui censent, illum puniri non posse alibi, quam ubi deliquit: ut si alibi deliquerit, sit dimittendus, *Salicet. ad l.* 1. *Cod. Summ. Trinit. n.* 8. *Matth. Gribald. loc.*

cit.

ait. Barbos. ad l. heres absens. tit. alleg. D. judic. per totum. p. 470. *& seqq.* Neque id aliter admittunt, quam si statuto alicujus loci cautum fuerit, ut qui delictum alibi commisit, & hoc territorium ingreditur, eâdem pœnâ sit puniendus. *Bald. in d. l.* 1. *Cod. n.* 97. *post eum Salicet. apud Masc. d. concl.* 6. *n.* 72. Licet non tam propter commissum delictum puniatur, quam propter illud ipsum factum, quod territorium ingrediatur, sicque de novo judicem offendat. Dicendum nihilominus videtur, eum ubique locorum, ubi fuerit deprehensus, puniri posse. Et quia non tantum omnium interest, maleficia non relinqui inulta, quam singulorum, propter cognationem illam naturalem, quam natura inter homines constituit, ut hominem homini insidiari, ubique nefas sit judicatum; adeoque ab homine beneficio affici, intersit hominis. *l.* 51. *D. Ad l. Aquil. l.* 3. *D. de Just. & jur. l.* 7. *in fin. D. Servis Export.* Accedit, quod conveniat magistratubus, suum locum flagitiosis hominibus purgare. Ast flagitiosi sunt & illi, qui alibi deliquerunt; ut & alibi sint puniendi. *l.* 13. *D. offic. Præsid.*

Et quidem eundem pœnâ loci statuti ubi deprehenditur, puniri posse, judicarem. Tum quia pœna etiã est ad exemplũ est infligenda, ut si puniatur alibi, ea pœna, quę ibidẽ obtinet, videatur esse puniẽdus, quod aliter subditi ibi locorum non deterrerentur; nec metus ad

omnes

omnes perveniret. *Arg. l. 29. §. fin. D. de Pœn.*

Tum quia magistratus punientis non est inquirere unde sint flagitiosi, ut non habitâ ratione domicilii, aut loci delicti, eos punire valeat, secundum delicti qualitatem; adeoque secundum qualitatem illi delicto in suo territorio per pœnam impositam. *l. 2. Cod. Ubi de crim. l. 1. Cod. Ubi Senator. l. 3. D. offic. Præs. Argum. l. 12. in fin. D. de Testibus. nov. 8. c. 12. Auth. Quâ in Provinc. Cod. Ubi de Crimin.* excepto casu juris canonici in *c. placuit. 6. q. 3.*

Si tamen alibi delictum non tantam mereatur pœnam, quam ubi deprehensus est reus, vel ibi pœna non satis sit illi delicto proportionata, quia dura nimium & aspera, judicis arbitrio relinquendum id esse censerem, quâ pœnâ facinorosum punire velit. *Arg. l. 1. § 1. D. Effract.* Uti forte etiam vel ex comitate, vel concordatorum ratione pœnam domicilii rei criminalis infligere poterit. *Arg. l. 7. in fin. D. Capt. & Postl. Rev. vid. Bald. in l. Mercatores. Cod. Commerc. & Mercat. & in l. 2. Cod. Eunuch. & in l. si quis in hoc genus. Cod. Episc. Cleric. Alberic. de Rosate 2. part. D. nov. fol. 239. Johan. Bertachin. de Episcop. 2. part. libr. 4. q. 18. n. 51.*

6. Jure tamen civili notandum, remissionibus locum fuisse de necessitate, ut reus ad locum, ubi deliquit, sic petente judice, fuerit

fuerit mittendus, quod omnes judices uni subessent imperatori. Et omnes provinciæ Romanæ unitæ essent accessorie, non principaliter. *Nov.* 60. *c.* 1. *nov.* 134. *c.* 5. *Auth. quâ in Provinc. & l.* 1. *Cod. Ubi de Crimin. l.* 1. *Cod. Ad l. Jul. Repet. l.* 28. §. *fin. D. de Pœn. vid. Gothefr. ad d. l.* 1. *Cod. & ad l.* 7. *D. de Custod. & Exhib. reorum, Clarum* §. *fin. q.* 38. *n.* 19. *Grammat. decis.* 26. *Thoming. decis.* 5. *n.* 9. *Gomes.* 3. *Resol.* 1. *n.* 87. *Donell.* 17. *comm.* 16.

Moribus nihilominus (non tamen Saxonicis) totius fere Christianismi nisi ex humanitate non sunt admissæ remissiones. Quo casu, remittenti magistratui cavendum per litteras reversoriales, ne actus jurisdictioni remittentis ullum pariat præjudicium. Id quod etiam in nostris Provinciis unitis est receptum. Neque enim Provinciæ fœderatæ, uni supremo parent. Et licet sint unitæ, non tamen accessoriè; sic ut quælibet Provincia suis adhuc legibus & juribus regatur; adeoque considerari debeant, atque si omnes forent separatæ. Non aliter atque fuerunt Portugalliæ & Castellæ, Angliæ & Scotiæ, regna. *Covarr. q. Pract.* 11. *n.* 10. *Masc. tract. all. concl.* 7. *n.* 20. *in fin. Farin.* 9. *controv.* 21. & *seqq. Barbos. ad l.* 19. §. *proinde. in artic. de foro delict. n.* 72. & *seqq. n.* 86. & *seqq.* & *prolixe de Remissionibus prolixe. n.* 103. & *seqq.* & *n.* 142. *Consil. criminale*

minale de foro ratione delicti; *post decis. Radelant.* 29. *Jan.* 1603. *maxime Tessaur. decis.* 91. *Damboud. Prax. crim. cap.* 33. *n.* 5. *Grassum.* 2. *sent.* 10. *q.* 3. *Andream Rauchbar. quaest. jur. civil. & Saxonic. part.* 1. *q.* 50. *seu ult. per totum*, *ibique DD. varios allegatos. Sand.* 1. *tit.* 1. *def. ult. Damboud. Prax. civil. c.* 33. *Treutl. disp.* 3. *vol.* 1. *thes.* 8. *in Comment. Groenw. de ll. abrog. ad tit. Cod. Ubi de Crimin.*

7. Verum an unquam, qui delictum commisit, ratione bonorum, alibi sitorum conveniri poterit, sic ut ibidem secundum statutum bonorum veniat puniendus, licet non ibidem reperiatur? Non equidem. Quamvis enim quis sortiatur forum, ubi subditus non est, aut non reperitur, idque ratione rei immobilis, ubicunque ea sita sit, *tit. Cod. Ubi in rem Actio*, Nullibi tamen legitur aliquem sortiri forum ratione delicti, nisi vel ubi domicilium habet, vel ubi deliquit, vel alibi, si modo alibi deprehendatur. *Arg. l. libertas. §. sola. D. Ad Munic. l. rescripto. §. fin. D. Muner. & Honor. Alexand. Consil.* 138. *col.* 3. *libr.* 1. *Cravett. consil.* 27. *Alder. Masc. tract. all conclus.* 6. *n.* 46. 62.

Id quod tum maxime locum habet, cum statuti pœnâ, intra suam diœcesin, aut alibi fuit punitus. Durum quippe foret, unius delicti nomine, quem duplici pœnâ puniri: *Marcus Anton. Marscot. inc. ut animarum. de Constit.*

tit. 5. tom. Repet. jur. canonic. p. 116. n. 50.

8. Quid si quispiam e suo territorio sagittam emiserit, vel sclopum exoneraverit, sic ut aliquem in alieno territorio consistentē, vel vulneraverit, vel occiderit? An spectandū erit statutum, ratione pœnæ infligendæ, ejus loci, ubi constitit, qui deliquit, an potius ejus loci, ubi quis est vulneratus, vel occisus? Respondeo, statutum loci, in quo deprehenditur esse respiciendū, ut locus debeat esse præventioni. Ibi, quia affectus & animus fuit occidendi, qui pœnam meretur. Hic, quia delictum est consummatum. *Arg. l. 1. l. 8. D. Ad l. Cornel. de Sicar. tit. Cod. Ubi de Crimin. Abbas in c. licet. n. 25. de foro compet. vid. Clarum q. 38. verb. item pone*, quod aliquis. Sunt tamen qui respiciunt locum patientis, *per l. eum qui. §. pen. D. Injur. Mascard. tract. alleg. conclus. 7. n. 25.*

SECT. XI. CAP. II.

1. *Quale tempus spectandum, an delicti, an sententiæ, dum agitur de pœnâ infligendâ?*
2. *Cujus loci statutum de jure Romano spectandum circa bonorum confiscationem?*
3. *Cujus loci statutum de moribus, quoad immobilia?*

4. *Cujus loci statutum, quoad mobilia?*

5. *An quisque fiscus teneatur sui territorii creditoribus?*

1. UT in delictis ratione diversitatis locorum, diversæ etiam pœnæ infligendæ veniunt, prout jam examinatum est, & ostensum; ita etiam temporum ratione pœnæ quandoque variabunt, unius ejusdemque delicti contemplatione. Quid si igitur, alia pœna delicto imposita tempore delicti, alia tempore condemnationis; quænam erit facinoroso infligenda? Respondeo, ea, quæ obtinebat ex vi statuti, tempore delicti. Tum quippe obligatio ad illam pœnam erat nata, non aliter atque actio, simulac contractus est celebratus, licet in diem dilata solutio. Accedit, quod statutum tempore latæ sententiæ conditum, referretur ad præterita, si pœna delicto præterito, ex statuto de futuro, esset irroganda; id quod esse contra naturam statuti simpliciter loquentis, antea fuit deductum, per *l. 9. Cod. de leg. l. 1. D. de Pæn.* Videtur tamen obstare *l. pen. D. si ex Noxal. cauf. agatur.* Quę secundum DD. respicit pœnam tempore latæ sententiæ debitam.

Et distinguit *Bartol. in l. omnes populi. D. just. & jure. n. 48.*

Aut pœna delicto est propria & proportionata, atque adeo pœna ordinaria; & inspicitur statutum temporis delicti. *l. si quis decurio. D. de Falf.*

Aut

Aut quædam est adjectio vel diminutio pœnæ, ex aliquâ novâ qualitate personæ accedenti, vel ex aliâ aliquâ causâ; & inspicitur statutum tempore sententiæ conditum. per *d. l. pen. D. si ex noxal. caus.* Id quod ad servum delinquentem, postmodum liberum factum, & per rationem ad ignobilem, postmodum nobilitatum recte retuleris.

Quasi propter novam aliquam qualitatem mitius, quam antea puniendus esse videatur. *d. l. 11. D. Sepulcr. violat. l. 1. §. 3. D. Abigeis. l. 1. in fin. D. Furibus balnear.*

Hinc etiam merito Theorici statuunt *in d. l. pen.* non agi, de pœnâ mutata, sed personæ conditione. *Pacius Antin. cent. 1. q. 74. & Nicol. de Passeribus*, qui variorum reprehendit solutiones.

Id tamen secundum Bartolum certa veritate niti statuit, quod statutum temporis delicti sit spectandum. *d. l. 1. D. Pœn. Nicol. de Passer. in suo conciliatore n. 20. n. 31. p. mihi* 27. Per rationem, quod si pœna sit certa, reus simulac deliquit, ad illam sit adstrictus; si incerta, demum ad illam quam judex tempore sententiæ determinaverit. *l. fin. Cod. Contr. Empt. vid. Bald. in l. 1. D. de Pœn. Castrens. & Alexand. ad d. l. pen. si ex noxal. Mascard. conclus. 4. n. 62. dist. ex parte Clarus. §. fin. q. 85. n. 4. Everh. consil. 45. n. 11. Zoës. D. de Pœn. n. 38.*

2. Claudat agmen circa delicta, contro-

versia de bonorum confiscatione. Finge, quempiam in uno loco fuisse majestatis condemnatum, ejusque bona fisco addicta; an quæ habet omnia, fisco loci, ubi condemnatus est, applicabuntur, an vero quæ bona extra territorium sita, fisco alieni dicasterii applicabuntur? Respondeo, de jure Romano, proposita quæstio nullam in se difficultatem continebat, quod omnes Provinciæ, uni subessent imperatori, adeoque omnia commissa uni fisco applicabantur. *l. 1. & seq. D. bon. Damn. l. 5. in Princ. Cod. l. Jul. Majest. Nov. 134. cap. 13. circa fin. l. si quando. Cod. de bon. vacant. libr. 10 vid. Chassan. ad Burgund. Rubric. 2. §. 1. & seqq.*

3. De moribus tamen distinguendum foret, inter immobilia & mobilia bona. Illa quia judici loci subjacent, etiam fisco cujusque territorii applicabuntur; adeoque totidem erunt confiscationes, quod sunt distinctæ, nec invicem subjectæ ditiones. Etsi enim qui deliquit, ejus loci pœnis, ubi delictum commissum, se subjecisse censeatur; non tamen id extendendum videtur ad immobilia alibi jacentia, utpote in quæ nunquam judex qui condemnat imperium habuit, nec delinquens ea territorio cui subjacent exemit, aut eximere potuit. Nam si alibi sita immobilia pœnali statuto afficerentur, illud statutum tanquam reale extra statuentis territorium extendetur: quod absurdum

dum esse ex anterioribus abunde patet. *Arg. tit. Cod. ubi in rem actio. l. ult. D. de jurisd. - l. 30. §. 1. D. de Excus. Tutor. l. 9. in init. Cod. de Pagan. l. 8. §. universi. Cod. Haeret. l. 20. Cod. de Episc. & Cleric. Cravett. consil. 128. n. 10. Boerius ad Bituric. tit. 2. §. 10. Natta in c. quamvis. col. 61. vers. 6. Gothefred. ad d. l. 30. Zoes. D. Ad l. Jul. Majest. n. 18. Anton. Matth. tract. de Auction. libr. 2. cap. 4. n. 31. & de Criminibus. libr. 2. tit. 20. cap. 4. n. 17. 18. 19. & de Judiciis disp. ult. n. 119. per Clarum, Imbertum &c. Gilken. prolixe ad l. 1. Cod. Summ. Trinit. n. 120. 121. 122. 123. & seqq. ibique varii.*

4. Quod si de mobilibus alibi positis contentio, non idem videtur. Mobilia quippe judici domicilii, vel condemnanti cedere debebunt, quod sequantur personam, & ibidem esse fingantur, ubi quisque sedem suarum fortunarum collocavit. *Arg. l. in lege 203. D. de verb. signif. l. 7. D. de incol. l. ex facto. 25 §. rerum. D. Hered. instit. l. 186. D. de leg. 3. Arg. l. 50. §. 1. verb. cum non loci. D. de judic. Bald. in l. Mercatores. Cod. de Comm. & Mercat. Costal. in l. 8. D. Ex quibus caus. major. Burgund. ad Consuet. Flandr. tract. 2. n. 25.*

Huc referam casum quo quis condemnatus in uno loco, beneficio privatur quod alibi obtinet, ut tamen per alium judicem executio privationis illius beneficii fiat. *c. Po-*

Stulasti de foro Compet. Arg. c. fin. eod. Barbos. ad l. 19. §. 1. n. 6. D. de judic. vid. mea superius allegata.

Dissentiunt hic alii, qui censent judicem bona quævis sive mobilia sive immobilia, in suo reperta territorio retinere posse. Id quod facile concessero, si de absolutâ loquamur potestate, quam quisque in suo potest exercere; ut non teneatur, nisi ex æquitate, mobilia cedere judici distincti territorii. *Clarus §. fin. q. 78. n. 27. Peregrin. de jure fisc. libr. 5. c. 1. post Bursat. consil. 43. n. 13. & alios ibid. vid. Tiraquell. de jure Primogen. q. 48. 49.* Id saltem sic obtinere de moribus locorum nonnullorum in Galliâ post *Baldum in l. ex facto. D. Hared. instit. Alexandr. vol. 1. consf. 31. Chassan. ad. § 16. tit. de Manumortuâ. n. 32. Consuet. Burgund. scribit. Choppin. de Mor. Paris. 1. tit. 1. n. 4.*

Quod si tamen bonorum publicatio non sit facta de jure communi, verum de jure speciali; scil. ut civitatis statuto in hoc aut illo casu præter jus commune, bona delinquentis sint fisco loci applicanda; forte non erit sententia confiscationis ad bona extra territorium applicanda: nisi & ubi sunt bona sita etiam jure speciali ad publicationem & confiscationem auctoritate domini illius territorii procedatur. *Franciscus Lucanus de fisco & ejus Privileg. 2. part. de Publicat. bonor. n. 4. p. 112. volum. 1. tract. Giiken. ad init.*

init. tit. Cod. Summ. Trinit. n. 131. 132, 133. *ibique varii*.

5. Verum an casu quo bona confiscata in diversis territoriis sita, duobus aut pluribus fiscis applicantur, quisque fiscus tenebitur tantum ex suis confiscatis, sui territorii creditoribus, qui fisco pœnam persequenti sunt potiores, an omnibus creditoribus indistinctè; id est non tantum suis, sed & forensibus? Resp. Fiscus, etiam alieni territorii, omnibus etiam alterius territorii creditoribus, condemnati debitoris, obligatur; eo quod inter fiscos facta divisio bonorum contemplatione, creditoribus nequeat præjudicare. *per l.* 50. §. 1. *D. de judic. l. si pro ratâ. D. de Religios. l. si vir uxori. D. Ad leg. Falcid. Alex. consil.* 32. *n.* 16. *libr.* 1. *Tiraquell. de jure Primogen. q.* 35. *n.* 31. *Peregrin. de jure fisc. libr.* 5. *tit.* 1. *n.* 144. *Salgado de Somosa labyr. concurs. creditor. part.* 2. *c.* 12. *n.* 34. 35. *diss. Clarus Pract. crim. q.*78. *verb. sed quæro. Bald. Angel. in l. ex facto. D. Hæred. instit. vid. Choppinum de Moribus Paris.* 2. *tit.* 5. *n.* 24.

Quandoque tamen cessabit hoc jus creditorum, sic ut nequeant ad universum patrimonium defuncti recurrere, verùm ad certam bonorum portionem, loco & qualitate à cæteris distinctam. Id quod ex privilegio in bonis militis obtinere colligitur ex *l.* 17. §. *Julianus. D. Testam. Milit. l.* 26. §. *si*

 miles.

miles. D. Familiæ Erciſc. Quod privilegium cum exceptionem inducat à regulâ, certum erit regulam in aliis caſubus non exceptis non vitiari.

SECTIO XII.

CAPUT PRIMUM.

1. *Jura non facile immutanda.*
2. *Cujus ſit ſtatuta tollere?*
3. *An decurionum?*
4. *An Principis?*
5. *An ſi ſtatuta ſint jurata?*
6. *An ſtatuta extendantur ultra vitam ſtatuentium?*
7. *An ſic unquam condantur, ut nunquam tollantur?*

1. ETſi non facile ea ſint immutanda, quæ diu placuerunt, & nonniſi propter evidentem aliquam reipublicæ utilitatem. *l. 2. D. de Princip. Conſtit.* Nec jurium aut ſtatutorum in dubio præſumenda correctio, utpote quæ odioſa. Arg. *l. 32. in fin. Cod. de Appellat. Andreas ab Exea in c. canonum ſtatuta. de Conſtit. Repet. jur. canon. tom. 2. p. 190. n. 173. Merul. prax. civil. libr. 1. tit. 4. c. 1. art. 25. Montan. de Tutel. cap. 4. n. 50. Ritterſhuſ. ad Nov. in Proœm. c. 3.*
Quia tamen nihil conſtans eſt & ſtabile, nihil

nihil perfectum in rerum naturâ, quæ vel indies novas deproperat ed re formas, vel quod antea confusum, declarare, quod imperfectum perficere, quod antiquatum forte renovare. *nov. 7. in init.* §. 13. 18. *Cod. de vet. jur. Enucl.* Ideo non sic unquam leges vel statuta ferri poterunt, ut non quondam mutationi, vel emendationi, subjaceant. Quâ etiam ratione postquam de statutorum constitutione, naturâ, & effectubus dictum est, non poterunt omitti, quæ eorundem vel obrogationem, vel derogationem, vel abrogationem spectarent.

2 Ubi primitus in genere inquiritur, cujus sit statuta tollere vel abrogare? Respondeo, ejus est statuta tollere, cujus est constituere: quod nihil tam naturale sit, quam unumquodque eodem modo solvi, quo ligatum est. Ut etiam eadem in revocandò solemnitas requiratur, quæ in condendo. §. 1. *instit. quibus mod. tollitur oblig. l. nihil tam naturale. D. Regul. juris. l. 3. D. eodem; l. ult. Cod. de legibus. DD. ad d. l. nihil.*

Unde qui condere statuta nequit si non accedat Principis supremi confirmatio, eadem sine ejusdem auctoritate tollere non potest: *Natta. consil. 534. n. 32. vol. 3. Mascard. de Statut. interpret. conclus. 8. n. 39. ubi plures*

Nisi tamen, uti statuunt DD. statuentes ad jus commune velint recurrere, aut ad sta-

 tutum

tutum antiquum; quasi tunc non opus esset supremi Principis in abrogando auctoritate. *Abbas, Felinus. in c. cum accessissent. de Constit. Johan. Crot. in c. conquestus. de Usur. n. 12. tom. 4. Repet. jur. canon. p. 756. Mascard. d. tract. concl. 8. n. 93.* Quod tamen non potest non displicere, propter regulam generalem antea traditam, à quâ quisquis deviaverit, is mihi exceptionem aut limitationem, aliqua lege, aut legis argumento probaverit.

3. An igitur per Decuriones, aut civitatis consilium, quod statuta condidit, eadem immutari, vel tolli poterunt? Respondeo, (casu quo supremi Principis confirmatio fuit necessaria) vel sunt condita statuta per decuriones in favorem civitatis, in quantum hoc illis Princeps permisit; & revocari poterunt; siquidem cuivis licitum est favori pro se introducto, adeoque privilegio sibi per Principem tributo, renunciare. Vel statuta simpliciter introducta sunt in bonum communitatis, nec tantum Principe talia permittente, verum etiam eadem expresse comprobante. Neque à statuentibus tolli poterunt, nisi etiam Principis accedat auctoritas. Per regulam antea traditam, quod unumquodque eadem solemnitate tollatur, quâ constitutum est. *d. l. nihil tam naturale. D. de Regul. jur. §. 1. & ult. Instit. quibus mod. testam. infirm. l. 1. §. 6. Cod. de veter. jur. Enucl. Paulo tamen*

aliter

aliter hac explicat Baldus de Statut. q. 26. num. 3. Bartol. in l. omnes populi. D. just. & jur. n. 33. vid. Anton. Burges. in c. cum accessisset. de Constit. 2. Tom. Repet. jur. can. p. 391. n. 72. Hieron. Pantsman. quæst. jur. contr. libr. 2. q. 17. n. 60. Zoes. D. de Princ. Constit. n. 35. Perez. Cod. de officio juridic. Alexandr. num. fin.

4. An itaque Princeps, qui statuta confirmat, eadem tollere poterit? Respondeo, quia talia statuta non sunt statuta, nisi Principis consensus expressus vel tacitus accedat. *l. 3. Cod. Silent. libr. 12.* Etiam ejus est tollere, cujus erat constituere. Dicendum erit, Principem de plenitudine potestatis talia statuta posse abrogare. Modo se hoc velle expresserit; quod id in specie sit exprimendum, Principem ea velle abrogare. Ejus quippe est nolle, cujus erat velle. *l. 3. D. de Regul. juris. ibique DD. l. 35. l. 153. D. eod. vid. Merul. Praxi Civil. libr. 1. tit. 4. c. 2. n. 4. Christin. vol. 2. decis. 53. n. 6.* Qui tamen nonnihil à se ipso diffidere videtur in *Prælud. ad Mechliv. n. 8. & in Epilog. n. 24.*

5. Quid si statuta sint jurata, an nihilominus eadem tollere poterit supremus Princeps? Quid ni, cum eadem sit ratio statutorum juratorum, quam non juratorum: quod jusjurandum sequatur naturam actus cui apponitur. Id quod etiã in collegiis admittunt, si statutis collegialiter contraveniant, qui ea

condiderunt. *l. ult. Cod. de non numer. Pecun. Afflict. decis.* 361. *n.* 9. *Panormit. in c. dilecto. Col. fin. vero. sed adverte. de Præb. Andr. ab Exea, in c. canonum statuta. de Constit. in Tom.* 2. *Repet. jur. can. n.* 161. *p.* 189. *Cravett. consil.* 238. *n.* 11 *Baldus vol.* 4. *consil.* 430. *Giurb. ad Messaniens. Senat. consuet. Proœm. part.* 1. *n.* 27.

6. Verum an quæ statuta justo Decurionum numero condita, & à Principe confirmata, ultra statuentium vitam extenduntur, an potius iis defunctis, obligandi vires amittunt? Respondeo, licet Prætorum edicta olim fuerint annalia, nec ultra extendebantur, quod nonnisi annuum eorum esset imperium. §. 1. *instit. de Perpet. & tempor. Action.*

Quia tamen ista ratio Triboniani forte minus accurata. Quod sæpe ultra tempus jurisdictionis potestas majorum magistratuum extendatur, effectu inspecto. Etiam Prætores antiqui, edicta condiderunt, actiones introduxerunt, quæ in perpetuum obtinerent. Nec semper finito officio, ea exspirant quæ gesta sunt officii nomine. Etiam ipsa decurionum universitas non interit, licet in illa capita singula extinguantur; quod jus nihilominus universitatis continuatâ serie maneat, & in uno decurione conservetur. Dicendum erit statuentium morte statuta suas vires non amisisse, *d.* §. 1. *instit. Perpet. & Tempor.*

Tempor. action, l. moris. 9. D. de Pœn. l. 1. D. de Postul. l. 49. §. 1. l. 76. D. judic. Arg. l. 1. D. offic. Præf. Urbi. l puta. D. Postul. l. gesta. 6. Cod. de Re judic. c. fin. de offic. legat. Petr. Anchor. in c. canonum statuta. de constit. Tom. 2. Rep. jur. can. p. 102. n. 107. vid. Christin. ad Mechlin. in Epilog n 13. & distinguentem. Arumæum discurs. Academic. de jure Public. 9. vol. 2. thes. 102.

7. Verum an sic unquam statuta condi poterunt à magistratu municipali, ne tollantur unquam, vel immutentur, ad instar edicti cujusdam perpetui? Respondeo, non equidem. Neque enim prædecessores eam legem aut sibi, aut successoribus præscribere poterunt, à qua nunquam justa de causa & publica suadente utilitate, ne dicam, publica necessitate urgente, recedere possent. *l. nemo. l. de quibus 32. D. de leg. l. 2. D. Princ. constit. l. nihil tam naturale. D. de Reg. jur. l. 2. § 18. Cod. vet. jur. Enucleand Nov. 7. in init. Arg l. quoties. Cod. de fideicomm. l. pen. Cod. de Primip. libr. 12. Bald. de statut. quæst. 26. num. 2. Anton. Burges. in c. omnes. de Constit. in tom. 2. Repet. jur. canon. p. 293. n. 232 dist. Bartol. in l. omnes populi, D. de Just. & jur. n. 51. & auctores in addit. num. 30. litt. a. vid. de juratis statutis, non revocandis. Anton. de Rosellis. de Conciliis. n 43. p. 112. vol. 4. tract.*

8. Quid si tamen statuta transiverint in-

contractum? Certum est, ea ne quidem à Principe posse revocari.

Idem quod statuendum, si introducta sint statuta, vel civitatibus permissa, per modum privilegii. Nisi tamen contrarium publica suadeat necessitas, quæ legem non fert, & ex illicito, aliquid faciat licitum. *Mascard. post alios. conclus. 8. n. 52. & seqq. vid. mea superius in cap. de Privileg.*

SECT. XII. CAP. II.

1. *Non præsumenda est mutatio statutorum, sed probanda?*
2. *Quid si statuta quidem condita, verum usu non recepta?*
3. *An id obtineat, si decennium interlabatur?*
4. *Abolentur statuta desuetudine, vel usu contrario.*
5. *Quodnam tempus ad desuetudinem requiratur?*
6. *An ad contrarium usum introducendum sufficiat unus actus?*
7. *An statuta tollantur partium renuntiatione?*
8. *An si civitas armis sit subacta?*
9. *An revocatis statutis, reformationes censeantur revocatæ?* 10. *An*

10. *An revocatis statutis censeantur ante gesta revocata?*

11. *An allegans statuta abolita incidat in crimen falsi?*

1. ETsi nonnunquam statuta possint ad lubitum statuentium revocari, quæ juris erat quæstio, non tamen præsumendum erit, eadem esse revocata, nisi id ipsum per probationes manifeste constet. Tum quia odiosa est mutatio, adeoque non præsumenda. Tum quia statuta sunt legum instar, quæ semper durare præsumuntur. *Arg. l. 2. D. de Princ. Constit. l. 32. in fin. Cod. Appellat. l. Ariani. in fin. Cod. de Haret. c. erit autem lex. dist. 4. Menoch. 2. Præsumpt. 2. in fin. & 2. Præsumpt. 16. n. 15. Bartol. in l. certa forma. n. 11. Cod. jure fisci. libr. 10. Masc. de statut. interpret. conclus. 11. n. 35.*

2. Quid si statuta quidem condita, verum usu non recepta vel observata? An egent ullâ abrogatione, an potius pro nullis habenda? Posterius affirm. Quia pro talibus habentur, ac si facta non essent, adeoque non alleganda. Maxime si casus exstiterit, ut municipes iis uti potuerint. Deest quippe requisitum ad statuta necessarium quam maxime; scilicet ut sint recepta. *Arg. l. 1. §. 9. in fin. Cod. Cad. Toll. per DD. antea allegatos.* Adde *Alex. vol. 1. consil. 6. n. 2. Felin. ad c. 1, de Treug. & Pa-*

ce. Mascard. libr. all. concl. 8. *n.* 28. *& seqq. Mev.* 4. *Prælim.* 9. *n.* 65. 75.

3 Id quod obtinere volunt DD. Si lapsus intersit decennii à die conditi cujusdam statuti. *Argum. l.* 2. *de Nundin. ibique DD. Menoch.* 1. *consil.* 75. *n.* 9. *Purpur. consil.* 449. *DD. in c. fin. de Consuet. in* 6. *Masc. d. tract. conclus.* 6. *n.* 77. 78. 79. *& seqq. & conclus.* 11. *n.* 5. 6.

4. Quid si usu recepta sint statuta? Desuetudine vel usu contrario abolentur. Desuetudine, id est consensu tacito; usu cõtrario, id est consensu expresso. Hisce enim duobus casubus id videntur statuentes voluisse, ne statutis suus constaret vigor, suum robur. *l.* 32. *verb. quare. l.* 34. *D. de leg. l.* 5. *D. de Decret. ab ordin. faciend. Bartol. ad l. omnes popu. li. D. just. & jure. n.* 33. *Franc isc. Vivius. decis.* 338. *Rebuff. ad Constit. Reg. tom.* 1. *in Proœm. gloss.* 5. *n.* 15. *apud Christinæum. vol.* 2. *decis.* 52. *n.* 1. *& num. pen. & ult. & in Prælud. ad Mechlin. n.* 10. *per allegatos ibidem.*

5. Ut tamen ad desuetudinem desiderent lapsum decennii, per *l.* 2. *D. de Nundin. Alexand. consil.* 132. *visa facti narratione. libr.* 1. *Cephall. consil.* 155. *n.* 17. *aliique apud Mascard. d. concl.* 6. *n.* 83.

Desiderarem tamen potius vetustatem, seu tempus immemoriale, quod pro lege est. *l.* 2. *in init. D. de aquâ & aquâ pluv. arcend.* vel secundum mores plerorumque spatium tertiæ

partis

partis centum annorum; quo omni juri præscribi solet.

6. An igitur per contrarium usum statuta censebuntur abrogata, modo unus actus universitatis sit in contrarium? Id videtur dicendum: quia non aliter atque statuta legum instar, ab universitate simul & semel introducuntur; ita etiam simul & semel ab eâ tolluntur. *Arg. l. nihil tam naturale. D. de Reg. jur.* Id quod tum maxime verum, cum actus in contrarium ab universitate est adhibitus scienter, & quidẽ citra vim aut metum, aut citra protestationem juris sui conservandi gratia adhibitam. *Argum. l. 6. §. ult. D. Adquir. vel omitt. Hæredit. ibique Gothefred. in not. Abbas in c. pro illorum. in ult. not. de Prabend. aliique apud Mascard. d. tract. conclus. 11, num. fin. vid. Gail. 2. obs. 31. Mynsing. 6. obs. 41. Grav. 2. Pract. conclus. 31.*

7. Verum an non statuta tolli poterunt renunciatione partium, quæ statuti commodis utuntur? Respondeo, si quando statutis aliquid est introductum, quod spectat commodum & utilitatem partium contrahentium, illis non uti poterunt: si modo non promiserint se contenta statutorum esse servaturas. *Anton. Burges. Tom. 2. Repet. jur. can. in c. sicut Romana. de Rescript. p. 424. n. 148.* Quod si de jure tertii, vel jure publico disponant statuta, non recte eadem omittunt, vel disponendo vel contrahendo, qui nego-

tium

tium aliquod gerunt. Ut tamen neutro casu statuta tolli dicantur: quod ejus tantum sit tollere, cujus est constituere. *l. pen. Cod. de Pact. l. 38. l. 46. D. eodem. l. 55. D. de leg. 1. -- Arg. l. nihil tam naturale. l. 23. D. de leg. l. ult. Cod. eod. Marant. part. 4 distinct. judic. 12. n. 26. Gail. 1. obs 40. & obs. 39. Merul. Prax. civil. libr. 4 distinct. 2. tit. 1. c. 13. n. 3. Hering. de fidejuss. c. 17. n. 56. Honded. vol. 1. consil. 28, n. 34. Mev. ad Lubec. q. 7. pral. n. 16. & q. 9. n. 75. 76. & seqq.*

8. Quid si municipium vel civitas, quæ statuta condidit, armis fuerit devicta, an eo ipso sua statuta vel privilegia censebitur amisisse? Resp

Aut se subjecit civitas ex conventione, salvis suis juribus & privilegiis, tumque statuta servat illibata, ut propriis legibus regatur. Standum quippe est pactis, quæ etiam hostibus illibata servanda; in *l. 5. Cod. de Pact. Hottom. illustr. quæst. 7. Grot. de jure Bell. libr. 3. c. 19. Zoes. D. pact. n. 55.*

Aut non expressâ ulla conditione hostibus semet subjecit; & nisi Princeps patiatur civitatem uti suis legibus & statutis, ea sublata censebuntur; adeoque ipsa jus sequetur victoris. *Arg. l. 9. D. Ad l. Rhodiam de jactu. ibique DD. Grot. de jure belli & Pacis. libr. 3. cap. 8. & 15. ibique plures.*

9. Verum an revocatis statutis, uno ex

præ-

prædictis modo, etiam reformationes circa statuta factæ, revocatæ censebuntur? Respondeo, quod ita. Sublato quippe principali, tollitur accessorium, adeoque omnia corruunt concomitantia, *l. cum principalis. D. de Reg. jur. ibique Decius & DD. §. fidejussores. instit. fidejuss. Pichard. ad §. si quis. alium. inst. Inut. stipulat. n.* 32. *Regul. accessorium. q.* 2. *de Reg. jur. in* 6. *Barbos. Princ. & axiom. juris in verb. accessorium. Addit. ad Abbatem in c.* 1. *de Constit. Princ. & alii apud Mascard. d. tract. conclus.* 11. *n.* 36. *vid. Ludovic. Gomes. in c. Statutum. de Rescript. libr.* 6. *n.* 95. *tom.* 5. *Repet. jur. canonic. p.* 180. *& p.* 312. *n.* 11.

10, An igitur statutorum revocatio, cetrotrahetur, id est ad ante gesta, referetur? Resp. Uti leges regulariter futuris dant formam negotiis, sic etiam statuta. *l.* 7. *Cod. de leg. nov.* 73. *§. obtineto. nov.* 75. *nov.* 115. *in init.*

Nisi tamen statutorum revocatio per expressa verba referatur ad præterita negotia, sicuti ad pendentia trahi poterunt, eodem modo. *d.l.*.7. *l.* 18. *in fin. Cod Sacros. Eccles. l. ult. in fin. Cod. eod. nov.* 113. *§. ad hac & illud. nov.* 99. *c.* 1. *§.* 2. *nov.* 115. *c.* 1. *Cujac. ad nov.* 66.

Unde probabile *Constit. Ordinum Trajectin. de ann.* 1659. *April.* 14. *quâ artic.* 13. (contra quam antea obtinebat) mares & fœminæ demum

demum post 25. ætatis annum censentur majores, non trahi ad ante gesta negotia, per illos, qui statuto civitatis, 18. vel 20. ætatis anno, censebantur majores, vid. *Bald. in l. jus civile. n. 3. D. justit. & jure. Stephanum, de Coste de Affinit: n. 17. fol. 23. vol. 1. tract. Mascard. conclus. 8. n. 103. & conclus. 11. de statut. interpret.*

11. An denique casu quo statuta sunt abolita seu antiquata, qui eadem in judiciis allegat, dissimulatis statutis corrigentibus, incidet in crimen falsi? Respondeo, cum legibus & abrogatis constitutionibus uti non liceat, citra crimen falsi; & statutorum eadem sit vis in municipiis, quæ est legum vel constitutionum, in imperio. Dicendum videtur allegantem statuta, quæ posterioribus sunt abrogata, falsi criminis teneri. *l. fin. D. de Fals. l. 1. Cod. de Justin. Codic. confirm. vid. Novell. 115. in init. & cap. 1. Bartol. in l. omnes populi, in fin. D. de justit. & jure, idem in d. l. fin. Hippol. Riminald. in c. canonum statuta, de Consti n. 121. tom. 2. Repet. jur. canon. p. 238. Oldendorp. in init. Class. Actiouum. Præfat. de Ordin. juris. n. 9. in fin. Christin. ad Mechlin. in Epilog. n. 17. & seq.*

Nisi tamen pro parte tantum correcta dicantur. Vel non principaliter allegarentur, ad causæ decisionem, sed tantum in argumentū trahantur; si non & hoc expressè prohibitum. Vel tantum ad illustrationem & declarationē

de

de novo conditorum allegentur. Vel dubitetur, an sint correcta, vel abrogata. Vel ea imperator allegaverit, qui vetera allegando, videtur nova facere. *Argum. d. l. 1. Cod. & §. 5. instit. Procem. init. instit. de Testam. §. 5. instit. Exhered. liberor. l. ult. Cod. leg. l. 32. in fin. Cod. Appell. Hippol. Riminald. in c. canonum statuta. de Constit. tom. 2. Repet. jur. canon. p. 238. n. 122. & seqq.*

Atque ita favente Deo Opt. Max. per quem sum, hoc quod sum, tractatum meum de statutis ad finem perduxi. In quo conscribendo non aliena scrinia compilavi, aut ab aliis probe dicta, mea feci, suppressis auctorum nominibus; verum candide, quod aliorum erat, illis reliqui. Id autem affectavi quam maxime, ne prolixis verborum ambagibus aut flosculis quibusdam oratoriis in hâc materiâ practicâ, nullum usum præbentibus, studiosum juris detinerem. Paucis equidem multa complecti volui, non multis pauca. Imitatus in hoc scribendi genere Stoicos antiquos, qui non tam verbis quam rebus, atque sententiarum pondere superare contendebant. Tu lector judiciose, hisce meis utere vel tantum ad indicium; & cogita me tibi ad interiora praxeos aditum pandisse, quæ tute per tuam industriam ipse magis excolas & exornes.

INDEX

INDEX

SECTIONUM ET CAPITUM.

SECTIO PRIMA.

Caput Primum.

CA-

CAPUT II.

CAPUT III.

CAPUT IV.

3. *Quot*

SECTIO SECUNDA

CAPUT PRIMUM.

SECT. II. CAP. II.

SECT. II. CAP. III.

SECTIO TERTIA

CAPUT PRIMUM.

7. *Utrum consuetudo debeat esse justa?*
8. *Cujus sit arbitrari de iniquitate, in foro soli?*
9. *Cujus de injustitiâ consuetudinis, in foro Poli?*
10. 11. *Quot actus requirantur ad introducendam consuetudinem?*
12. *An id judicis arbitrio sit relinquendum?*
13. *An ad introducendam consuetudinem requirantur actus judiciales?*
14. 15. 16. 17. 18. 19. *Quot anni requirantur ad introducendam consuetudinem?*
20. *Quid si de consuetudine dubitetur, an ea per unum doctorem eximium probanda?*
21. *An per testes? An per instrumenta?*
22. *Quanam requirantur, ut per testes probetur consuetudo?*
23. *Promptissime per actus judiciales probatur.*

SECTIO. III. CAP. II.

1. *Consuetudo non minores habet vires, quam lex.*
2. *Interpretatur legem, contractum, testamentum, &c.*
3. *Quandoque lege superatur.*
4. *Quandoque legem superat.*

SECT. III. CAP. III.

1. *Quid sit Stylus curiæ?*
2. *Qui probetur Stylus curiæ?*

SECT. III. CAP. IV.

SECTIO QUARTA

CAPUT PRIMUM.

SECT.

SECT. IV. CAP. II.

1. *Quot generum sint statuta?*
2. *Refutantur hic doctores.*
3. 4. *Peculiaris auctoris sententia proponitur.*
5. *Species statutorum explicantur.*
6. *Traduntur regulæ in statutis personalibus observandæ.*
7. *Nullum statutum sive reale, sive personale, sese extendit extra territorium.*
8. *Mobilia comitantur personam, ubicunque sita.*
9. *Statutum se extendit extra territorium, si utrumque subsit uni supremo Principi.*
10. *Pœna subdito statuto imponi poterit propter gesta extra territorium.*
11. *Etiam collectæ imponuntur subdito ratione bonorum extra territorium.*
12. *Statutum prohibens ne frumentum exportetur etiam obligat forensem.*
13. *Etiam statutum obligat forensem, si consentiat.*
14. *Si sit actus voluntariæ jurisdictionis exercendus.*
15. *Si statuto contractus accesserit.*
16. *Bona statuto loci communia, etiam quæ alibi sita ubi contrarium statutum, ex pacto communicanda.*
17. *Statutum loci extra territorium, ex comitate & æquitate sæpe servatur.*

SECT. IV. CAP. III.

18. *An*

18. *An in uno loco notatus, alibi censeatur notatus?*
19. *An si alicui interdictum vel arte vel negotiatione, vel loco, id alibi locum habeat?*
20. *An Tabellio extra suum territorium recte conficiat instrumentum?*

SECTIO QUINTA

CAPUT PRIMUM

1. *UTrum Princeps statuta condat super iis, quae jure divino sunt introducta?*
2. *Utrum recte statuta condat de negotiis mere ecclesiasticis?*
3. *An statuto fiat licitum, quod aliter in conscientiâ est illicitum?*
4. *An statuta recte condantur circa ea quae spectant jus naturale, & gentium primaevum?*
5. *An statutum valeat super negotiis, de quibus abunde jure civili cautum est?*
6. *An statuta valeant, quae condita contra jus civile?*

SECT. V. CAP. II.

1. *Num valeat statutum, ne cum peregrino matrimonium contrahatur?*
2. *Ne filiae nobilium civicae conditionis viris nubant?*

 3. *Ne*

SECTIO SEXTA

CAPUT UNICUM.

SECTIO SEPTIMA

CAPUT PRIMUM.

SECT. VII. CAP. II.

torium, extensivam admittat interpretationem?

4. *Si sensus dubius, talis adhibenda interpretatio, quæ juri communi minus adversetur.*

5. *Et statutum, quod simpliciter loquitur, intelligendum est secundum jus commune.*

6. *Statutum, quo victus victori in expensas tenetur, sic accipiendum, si non habuerit justam litigandi causam.*

7. *Statutum continens verba taxativa, quandoque extensivam admittet interpretationem.*

8. *Si statutum dictet in casubus non expressis ad jus commune recurrendum esse; per jus commune solet intelligi Romanum.*

9. *Si quis in instrumento juris auxilio renunciaverit, non censetur juri statutario renunciasse.*

10. 11. *Si de moribus in statuto juris fiat mentio, poterit & jus intelligi provinciale.*

12. 13. *Jus statutarium superadveniens juri communi, quandoque hoc tollit, quandoque non.*

14. *Statutum de moribus desiderans Tabellionem cum duobus testibus, ad testamenti factionem, non excludit solemnia juris civilis.*

15. *Succurritur objectionibus.*

16. *Num extendatur statutum de casu vero ad casum fictum?*

17. *Affirmativa sententia explicatur.*

18. *Statutum,*

SECT. VII. CAP. III.

rem vendidit, ad quam personalem habebat actionem.

7. *An si rei per statutum legari prohibitæ, debeatur æstimatio?*

8. *Statutum exigens probationes per scripturam, num excludat alias species probationum?*

9. *Statutum quod in numero plurali loquitur, etiam ad numerum singularem extendendum.*

10. *An quod Statutum de filiis loquitur, etiam comprehendat nepotes?*

11. *Unde Statutum jubens, ut in solidum succedant filii, nepotes excludit.*

12. *Si tamen deficiant filii, admitti poterunt nepotes.*

13. *Non tamen ordinariè filiorum appellatione filiæ continebuntur.*

14. *An si statutum vocet agnatum ad hæreditatem, excludatur frater uterinus, reliquique cognati?*

15. *Statutum de lucro dotis, qualiter explicandum?*

16. *An statutum quod Advocatos quod actiones personales Curiæ Provinciali subjicit; etiam quoad crimina eosdem subjiciat eidem foro?*

SECTIO OCTAVA

CAPUT PRIMUM.

SECT. VIII. CAP. II.

nus, id persolvere tenetur, pro nato animali, ad quod in territorio, si pareret, erat obligatus?

9. An Statutum liget subditos, ne extra territorium frequentent cauponas &c.?

SECTIO NONA

CAPUT PRIMUM.

1. QUis ordo servandus in effectubus statutorum comparatis?
2. Si contentio de re, aut in rem actione, aut de actione personali, sed in rem scriptâ, quale spectandum statutum?
3. Quale in successione ab intestato?
4. Quale in successione testamentariâ?
5. Quale si bona sint feudalia?
6. Feudum per omnia patrimonialibus non comparatur.
7. Quale, si de missione in possessionem feudi?
8. Quale si de bonis mobilibus, controversia?
9. Quid statuendum, casu quo duobus in locis quis habet domicilium?
10. Casus deciditur, quo jure Aesdonico & Scabinico, in mobilia succeditur, ratione statuti loci, ubi quis moritur.
11. Quale statutum spectandum si de nominibus & actionibus contentio?
12. Traditur casus exceptus.
13. Quale spectandum statutum, si de annuis redditibus contentio.

14. Qua-

SECT. IX. CAP. II.

14. *Quid*

14. *Quid si de litteris cambii incidat quæstio?*
15. *Quid si de valore nummorum contentio?*
16. *Quid si credita sint 10. dolia vini Aurelianensis, Amsterodami solvenda?*
17. *Quid si pupillo dandus sit tutor?*
18. *Quid si curator bonis dandus?*
19. *Quid si rationes sint reddendæ?*
20. *In integrum restitutione petita, quale statutum spectandum?*
21. *Quid si mulier adversus dotem velit restitui?*

SECTIO DECIMA

CAPUT UNICUM.

1. *SI statuta varient circa actionum terminos, quæ spectanda?*
2. *Si intentandæ actiones personales, quale statutum spectandum?*
3. *Si debitor à pluribus creditoribus conveniendus, ubi concursus judicium sit formandum, si particulare.*
4. *Quid si judicium sit universale, puta in cessione bonorum, beneficio intentarii, &c.?*
5. *Quid si creditorum unus per hypothecam sibi prospexerit abunde?*
6. *Cujus loci servanda solemnia circa procedendi modum?*

7. *Circa*

SECTIO UNDECIMA

CAPUT PRIMUM.

prehendatur, quâ pœnâ sit afficiendus?

6. Remissiones de jure civili erant necessitatis, moribus sunt humanitatis.

7. An delinquens ratione bonorum alibi sitorum conveniri possit?

8. Quid si in suo territorio sagittam emiserit, in alio per eam occiderit?

SECT. XI. CAP. II.

1. Quale tempus spectandum, an delicti, an sententiæ, dum agitur de pœnâ infligenda?

2. Cujus loci statutum de jure Romano spectandum circa bonorum confiscationem?

3. Cujus loci statutum de moribus, quoad immobilia?

4. Cujus loci statutum, quoad mobilia?

5. An quisque fiscus teneatur sui territorii creditoribus?

SECTIO DUODECIMA

CAPUT PRIMUN.

1. Jura non facile immutanda.

2. Cujus sit statuta tollere?

3. An decurionum?

4. An Principis?

5. An si statuta sint jurata?

6. An statuta extendantur ultra vitam statuentium?

SECT. XII. CAP. II.

FINIS.